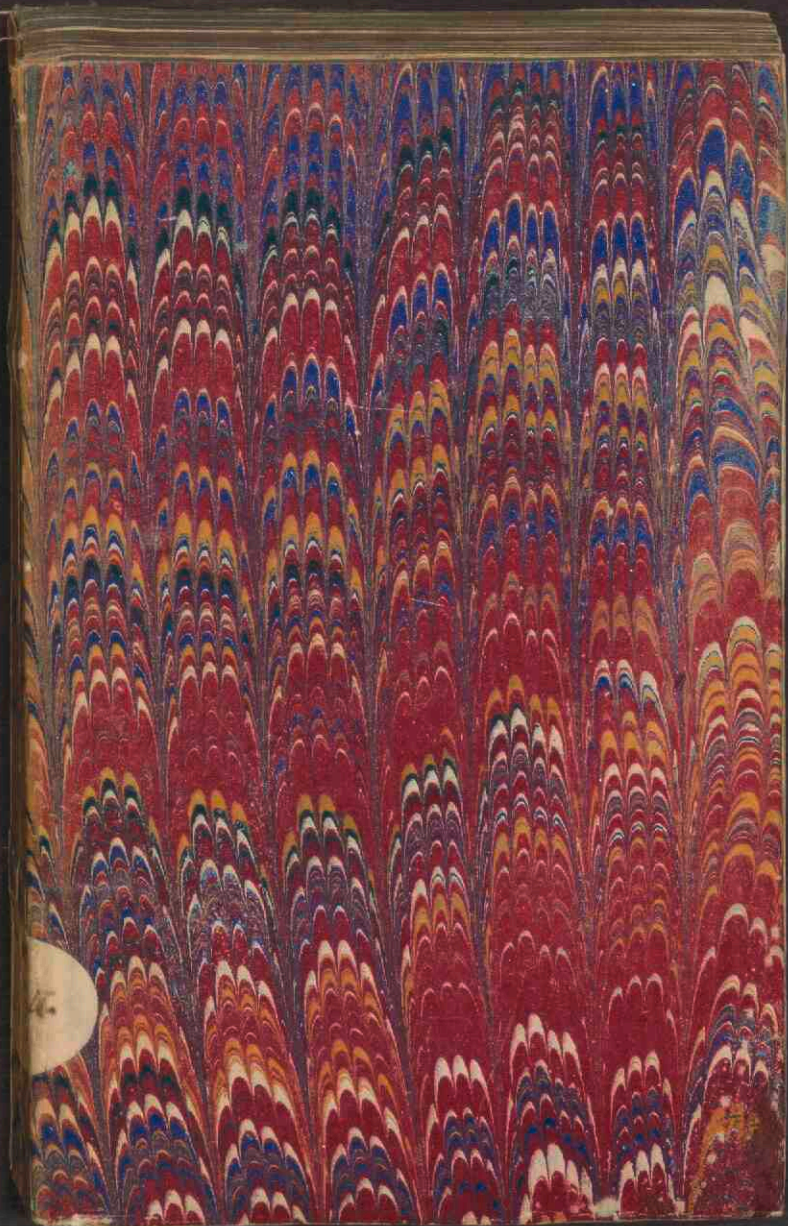

Plutarchi Chaeronensis opuscula quædam longe utiliſſima quorum catalogum in ſequentis pagellæ elenchoreperies

<https://hdl.handle.net/1874/420902>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

X. oct.

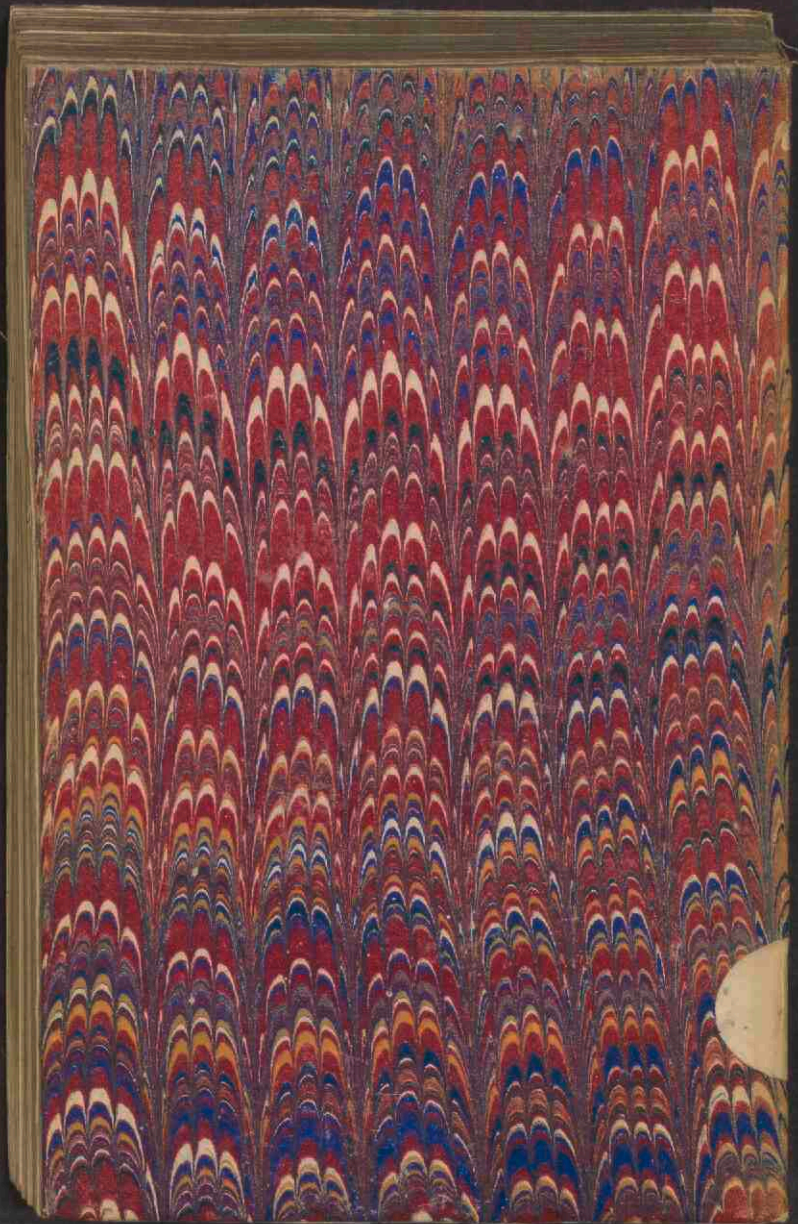
175

210
H

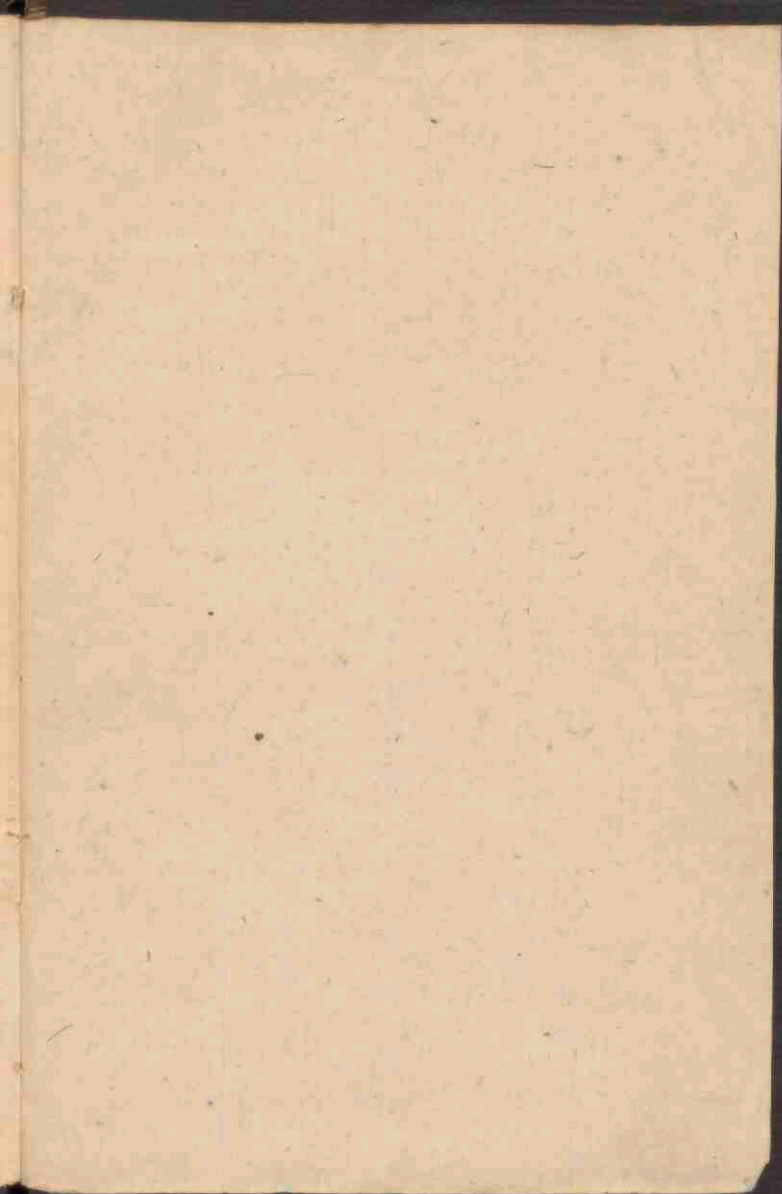
History

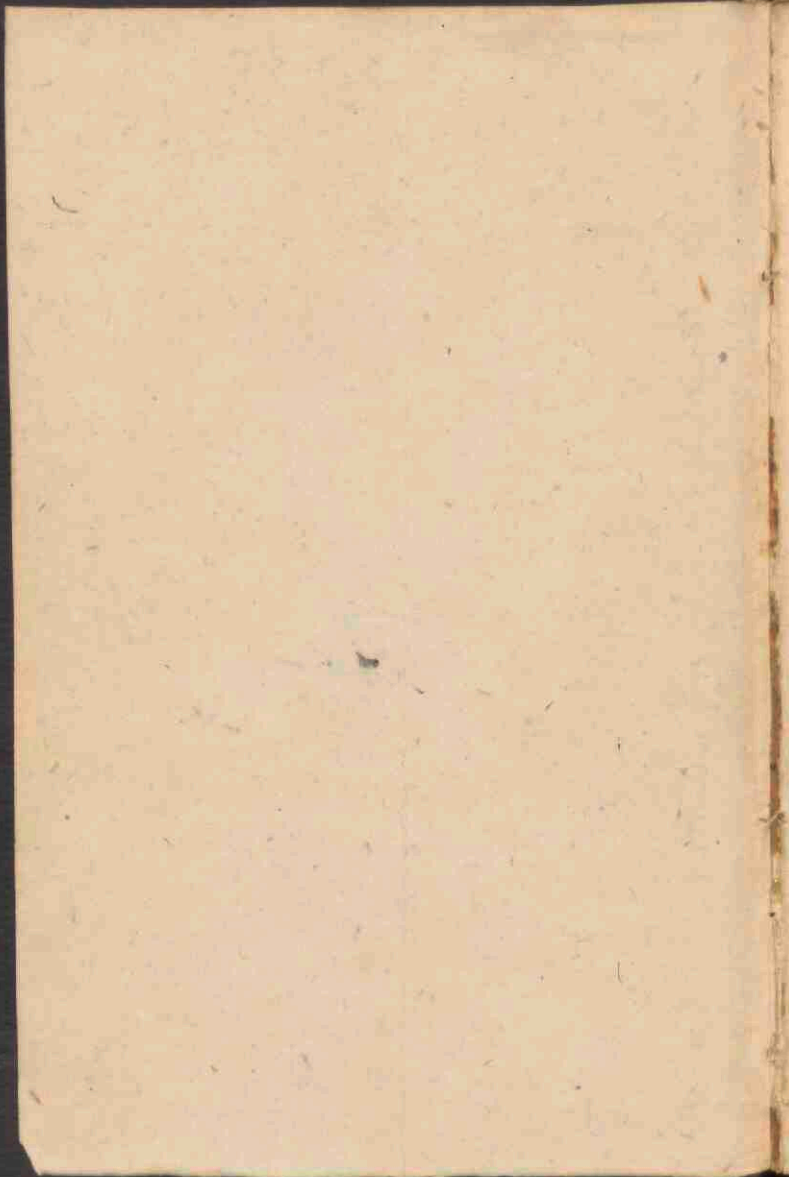

X. oct.
175⁴.

X. 1759

PLV

TARCHI CHAERO
 nensis opuscula quaedam lon-
 ge utilissima. quorum cata-
 logum in sequentis pa-
 gellae clencho re-
 peries.

Cum Indice.

MOGVNTIAE AN.
 M. D. XXX.

HOC IN VOLVGINE HAEC
insunt Plutarchi opuscula.

Regum & Imperatorum Apophthegmata, Ra-
phaele Regio interprete.

Apophthegmata Laconica eodem interprete.

Dialogus sane lepidissimus, quo monstrare conatur
bruta animalia non minus quàm homines ratione
uti, Ioanne Regio interprete.

Libellus de his qui tarde à Numine corripuntur,
Bilibaldo Pirckheymero interprete.

De Virtutibus item mulierum, Alamano Ranu-
tio Florentino interprete.

Vita Plutarchi ex Suida in Latinum uersa.

INDEX

PLVTARCHI APOPH-
THEGMATVM.

A

<i>Aegyptiorum reges</i>	7
<i>Agasicles rex Lacedaemoniorum</i>	106
<i>Agathocles figuli filius</i>	24
<i>Agésilauſ</i>	53
<i>Agésilai epiſtola ad Ephoros</i>	114
<i>Agésilauſ magnus</i>	106
<i>Agéſipolis Cleombroti</i>	125
<i>Agéſipolis Pauſaniæ</i>	125
<i>Agis iunior</i>	95. 128
<i>Agis ultimus</i>	128
<i>Agis rex</i>	52
<i>Agis Archidami</i>	125
<i>Alcamenes Telecri</i>	139
<i>Alcibiades</i>	41
<i>Alexander</i>	22
<i>Anaxandridas Leontis</i>	129
<i>Anaxander Eurycratis</i>	130
<i>Anaxilas</i>	131

INDEX

<i>Androclidas Lacon</i>	138
<i>Antalcidas</i>	57' 138
<i>Anteas</i>	9
<i>Antigonus</i>	29
<i>Antigonus secundus</i>	32
<i>Antiochus cognomento Hierax</i>	34
<i>Antiochus aduersus Parthos</i>	36
<i>Antiochus Ephorus</i>	57' 132
<i>Antiochus tertius</i>	34
<i>Antipater</i>	33
<i>Apophthegmata Græcorum</i>	87
<i>Archelaus</i>	15
<i>Archidamus</i>	52
<i>Archidamus Zeuxidani</i>	134
<i>Archidamus Agefilai</i>	55' 135
<i>Archidamidas</i>	133
<i>Argeus</i>	132
<i>Argileonis Brasidæ mater</i>	195
<i>Aristides cognomento Iustus</i>	40
<i>Ariston</i>	133
<i>Artaxerxes filius Xerxis</i>	5
<i>Artaxerxes Cyri frater</i>	6
<i>Astycratidas</i>	136
<i>Augustus Cæsar</i>	96
	BIA

APOPHTHEGMATVM.

B

Bias	136
Brasidas	51. 137

C

C. Domitius	73
C. Fabritius	64
C. Julius Cæsar	94
C. Marius	84
C. Popilius	85
Callicratidas	137
Cecilius Metellus	83
Cato senior	74
Catulus Luctatius	85
Chabrias	44
Charillus rex	50. 139
Cleombrotus Pausaniæ	140
Cleomenes	136
Cleomenes Anaxandridæ	140
Cleomenes Cleombroti	143
Cotys	8
Cyrus iunior	6

D

Damatris	195
Damis	144

INDEX

Damidas	144
Damonidas	56. 144
Darius	3
Demaratus	145
Demetrius	31
Demetrius Phalcreus	49
Dercillidas	144
Dion	15
Dionysius senior	11
Dionysius iunior	13
E	
Epaminondas	57
Epænetus Thebanus	146
Emerepes Ephorus	146
Euboidas	146
Eudæmonidas	56
Eudæmonidas Archidami	146
Eumenes	34
Euricratidas Anaxandridæ	148
F	
Fabius Maximus	65
G	
Gelon	9
Gorgo Cleomenis	196
	Gyrtias

APOPHTHEGMATVM.

Gyrtias	196
H	
Herondas	148
Hieron	10
Hippocratidas	149
Hippodamus	148
I	
Idathyrfus Persarum rex	8
Iphicrates	42
L	
Lacænarum Apophthegmata	195
Lacæna filium ex acie fugientem interemit	197
Lacæne dictum de filio	197
Lacedæmoniorum prisca instituta	135
Laconum ignobilium Apophthegmata	174
Laconica Apophthegmata	106
Lacon	174
Lamachus	42
Leon Eurycratides	150
Leonidas Anaxandridæ	151
Leotychidas primus	149
Leotychidas Aristonis	150
Lochadus Polyænidæ	153
Lucullus	86

INDEX

<i>Lycurgus Lacedaemonius</i>	90
<i>Lycurgus legum lator</i>	153
<i>Lysander</i>	53. 162
<i>Lysimachus</i>	33
M	
<i>M. Curius</i>	64
<i>M. Cicero</i>	91
<i>Memnon</i>	7
<i>Myronides</i>	40
N	
<i>Namertes</i>	165
<i>Nicander</i>	165
<i>Nicostratus</i>	56
O	
<i>Orontes</i>	7
P	
<i>Pedarectus</i>	56. 168
<i>Panthoedus</i>	166
<i>Parysatis</i>	7
<i>Paulus Aemilius</i>	72
<i>Pausanias Cleombroti</i>	166
<i>Pausanias Plistanactis</i>	167
<i>Pericles</i>	41
<i>Pelopidas</i>	63
	<i>Persæ</i>

APOPHTHEGMATVM.

Perſæ adunco naſo	8
Philippus	16
Piſiſtratus	48
Phocion	45
Pliſtarchus Leonidæ	169
Pliſtonax Pauſaniæ	169
Poltys Thracum rex	7
Pompeius magnus	87
Polydorus Alcamenis	169
Polycratidas	170
Ptolcmæus	18
P. Licinius	72
Pyrrhus rex	35
Pytheas	45

R

Romanorum Apophthegmata	64
-------------------------	----

S

Scilurus	9
Scipio maior	67
Scipio minor	77
Semiramis	4
Sæbidas	170
Spartiatæ	174
Sylla felix	85

INDEX APOPHTHEG.

T

Teleclus rex	92
Telecrus	171
Teres	8
Thearidas	171
Theclamenes	171
Themistcas	172
Themistocles	37
Theopompus	51, 172
Therycion	173
Timotheus	43
T. Quintius	70

X

Xerxes	4
--------	---

Z

Zcuxidamus	173
------------	-----

Raphaël

RAPHAEL

REGIVS IOANNI LVDBRANCIO
POSNANIENSI EPISCOPO,
REGIS POLONIAE CON-
SILIARIO FELICI-
TATEM.

IONYSIVS ILLE
maior Syracusanorum ty-
rannus benignissime pon-
tifex, cum in filij adhuc
adolescentis cubiculum
aliquādo ingressus, mul-
ta pocula & argentea et
aurca uidisset, exclamasse fertur. Indignus es fili
principatu, qui tot poculis à me acceptis, neminem
tibi conciliaris. Dictum profecto sapienti rege di-
gnissimum. Nihil enim principem uirum magis de-
cet, quàm diuitias et opes, ut uerbis Cicronis utar,
ad benignitatem liberalitatemq; conferre. Id uero
tibi sic est ingenitum, ut illa Dionysij indignatio ne
quaquā in mores tuos uere iactari possit. Nihil enim
præclarius esse ducis, quàm ut cum omnes alios qua-
piam uirtute insignes, tum præstantes doctrina ui-

IN PLVTAR. CHAERONEI

ros honestissimis numeribus prosequaris. Ex quo sane factum est, ut non solum opulento Posnanien-
 si Episcopatu, sed etiam Romano Pontificatu di-
 gnissimus doctissimi cuiusq; iudicio esse censearis.
 Nam ut de alijs eminentissimis uirtutibus tuis nihil
 dicam, prudētia, fortitudine, iustitia, grauitate, hu-
 manitate, in egenos benignitate, in patriam pieta-
 te, uitæ integritate, quis in literis uir eminet, quem
 tibi nuper cum in Italiam descendisti, singulari co-
 mitate beneficiāq; tibi non obligaris? Hinc uero
 summus quidam literarum ac potius immortalita-
 tis, quæ solis literis continetur, amor maximis qui-
 busque animis ingenitus apertissime demonstratur.
 Imagines enim, colossi, statuæ, Pyramides, arcus tri-
 umphales, aliq; sumptuosa hoc genus monumenta
 quæ tua est prudentia, non ignoras et uarijs casti-
 bus ac ruinis obnoxia esse, neq; sibi perpetuitatem
 nedum alijs tribuere posse. Vna uero eloquentia ho-
 mines alioqui mortales hominumq; gesta nō solum
 celebria, sed etiam immortalia fieri, ex assidua cum
 aliorum scriptorum, tum historicorum lectione sa-
 cile percepisti. Illa nanq; tantopere delectaris, ut
 quicquid temporis ab regijs consultationibus offi-
 cijsq; pontificalibus tibi superest, id omne ad histo-
 riam

APOPHTHEG. PRAEFATIO.

riam conferas perlegendam. Nec profecto iniuria, cum historia ex Ciceronis sententia sit testis temporum, lux ueritatis, uita memoriae, magistra uitae, nuncia uetustatis. Sæpe igitur nec immerito nuper suspirabas, cum Paduæ Alexandri Mæcconis illius magni gesta à Q. Curtio elegatissime descripta percurretes multis in locis dumdiata deprauataq; esse deprehenderemus, meq; simul cum Nicolao Iudæo non philosophiæ solum et medicinæ, sed etiam utriusq; linguæ doctissimo cohortabaris, ut si quo modo possemus illum in pristinum candorem uindicaremus. Cum autem Plutarchi Apophthegmata interpretandum (neq; enim quo plus temporis lectioni possis impertiri, cœnare solitus es) sere legenda curares, multaq; uiderentur & perceptu difficiliora, & sensibus ineptiora, quàm ut Plutarcho ipsi conuenirent, mirabaris unde id accidisset, cum præsertim paucis ante annis è græca lingua in latinam à Francisco Philelpho uiro nostra ætate cum primis facundo translata fuissent, ut ex archetypis, et manu ipsius scriptis exemplaribus librarij isti, qui impressores uocari cœperunt, illa forsitan descriperint. Sed cum omnem ego culpam in librarios ipsos reijcerem, à me petijsti, ut cum latino græcum

IN PLVTAR. CHAERONEI

exemplar conferrem, & quoad possem tibi castigarem. Ego uero ex accurata utriusq; exemplaris collatione facile perspexi, multa quidem librariorum imperitia fuisse deprauata, sed interpretis incuria pleraq; uideri & ineptiora & obscuriora, quæ Plutarchus elegantissime lucidissimeq; descripsisset. Ea uero cum emendari citra multas non possem lituras atq; mutationes, plus quàm iniunxeras oneris sponte suscepi, Apophthegmataq; ipsa ex integro sic in latinum sermonem uerti, ut ijs quæ iampridem interpretata fuerant, multo perceptu faciora esse uideantur. Quod quidē si utranq; translationem tibi cōferre uacabit, facile dijudicabis. Illud autem mihi gratissimum erit, si hanc lucubrationem nostrā honestissimis studijs tuis aliquid cognouero profuisse. Hac nanq; potissimum de caussa hunc laborem suscepi, quod Apophthegmatum lectione haud immerito te maxime delectari sciebam. Cum enim Apophthegmata ipsa nihil aliud sint, quàm acuta quedam & breuia non cuiuslibet quidem dicta, sed oratorum, ducum, legislatorum, imperatorum, regum ac ut semel dicam, illustrium uirorū, cum omnes alios tum Principes & Antistites non inter legendum modo iuuare, uerum inter loquendū quoq;

& con=

APOPHTHEH. PRAEFATIO.

& consultandum oppido quàm commendare pos-
 sunt. Quis enim magni excellentisq; sapientia uiri
 auctoritate, atq; sententia non moueatur? Huc acce-
 dit multarum historiarum cognitio, quas apud alios
 scriptores haud facile inuenias. Tametsi nanque
 Apophthegmata ab historia semota esse uidentur,
 citra historiam tamen minime describi possunt. Sed
 cum hoc pulcherrime tibi sit notum, nihil longiore
 praefatione opus esse uidetur. Ac illud potius excu-
 sandum foret, quòd serius forsitan quàm optabas,
 Apophthegmata ipsa ad te peruenere. Id uero ta-
 met si nulla mea factum est culpa, nisi cum aliqua ta-
 men adeo longi temporis usura ad te illa proficisci
 non potui sustinere. Nam unà cum illis lepidissimū
 quoq; Plutarchi ipsius dialogum, quem Ioannes Re-
 gius mihi frater castissimus utriusq; linguæ cum pri-
 mis doctus paucis ante annis, quàm in flore ætatis
 suæ (Nondum enim duodeciginta annos excessse-
 rat) dira peste in Romana aula raperetur, latinita-
 te donauit, curauit describendum, simul ut fratris
 optimi, quem ipse institueram, qui me ueluti patrē
 semper coluerat, memoria diuturnior efficeretur,
 simul quòd dialogus ipse, & lectu pulcherrimus, et
 cognitu dignissimus esse uidetur. Nā Gryllus quidā

APOPHTHEG. PRAEFATIO.

Circes ueneficij in sucum mutatus, contra philosophorum omnium sententiam, atq; definitionem ualidissimis colligit argumentis, brutas animantes non minus quam homines ratione uti, facundissimumq; Ulyssem illum contra disputantem ita conuincit, ut in suam trahat opinionem. Accedit & Apologia mea, in qua Pliniani prologi quidam loci & corriguntur & exponuntur. Sed ne longiore quam par est epistola detinearis, iam Plutarchum uerba latine facientem abs te audiri sinamus.

Vale maximum studiorum decus.

Ex Academia Patauina. III.

Kalendas Septembres.

M. D. VII.

Plutarchi

PLVTARCHI CHAERONENSIS
 REGVM ET IMPERATO-
 RVM APOPHTHEGMA-
 TA, RAPHAELE RE-
 GIO INTERPRETE.

*Plutarchus Chæronensis Traiano
 Imperatori felicitatem.*

R T A X E R X E S
 Persarum Rex maxime
 Imperator Traiane Cæ-
 sar, nō minus regium &
 humanū existimans par-
 ua libēter promptēq; ac-
 cipere, quā magna tri-

buerē. Cum sibi in uia obequitanti pauper quidam
 & operarius homo nihil aliud habēs ambabus aquā
 manibus è proximo flumine haustam obtulisset, iu-
 cunde & suscepit & arrisit, non rei quæ donaba-
 tur utilitate, sed prompta eius qui largiebatur, uo-
 luntate gratiam metitus. Lycurgus uero tenuissimā
 Lacedæmonijs sacrificia instituit, quo semper ex ijs
 rebus quæ adessent, deos frugaliter facileq; colere

possent. Huiuscemodi igitur tu quoq; mente, licet parua tibi munuscula xeniaq; ac uulgares ex philosophia primitias offeram, simul cū animi promptitudine commentariorum quoq; utilitatem suscipe, si quid commodi habent ad mores institutaq; imperatorum cognoscenda, quæ ex dictis quidem melius quàm factis sese ostendunt. Tametsi uitas quoq; illustrium tam apud Romanos quàm apud Græcos ducum, & legum latorum, ac imperatorum nostra historia complectatur. Sed gestorum pleraq; fortunã habent permixtam, quæ uero in negotijs & perturbationibus ac utraq; fortuna emittuntur dicta atq; responsa, tanquã in speculis uniuscuiusq; mentem perspicuè exhibent contemplandam. Quare Syranes Persa quibusdam admirantibus quòd sapientibus ipsius uerbis facta non respõderent, Verborum inquit ipse quidem sum dominus. Factorum autem simul cū rege fortuna. Illic igitur dicta quidem uirorum quæ gesta quoq; admista continent, otiosas aures poscunt. Hic uero dicta ipsa nuda tanquam uitæ uniuscuiusq; indicia & semina quæ collegimus, nihil tibi puto impedimenti allatura, quo minus publicæ consulas utilitati, cum breui multos uiros memoria dignos perspicere & contemplari possis. Vale.

PERSAE.

Erse adunco homines naso &
 amant, & pulcherrimos putant,
 quòd Cyrus qui maxime regum
 omnium fuit amatus, aduncum
 habuit nasum. Dictitabat autem
 Cyrus, eos qui sibijpsis benefacere nolint, alijs cogi
 bona suppeditare. Ac imperium nemini cōuenire,
 qui quibus imperat, melior non sit. Persas autem cu
 pientes pro sua montana & aspera planam & mol
 lem regionem occupare, non permisit, quòd diccret
 ut plantarum semina, sic hominum uitae regionib
 us similes fieri.

DARIUS.

Darius Xerxis pater seipsum laudans aiebat, se
 in praelijs & periculis euadere prudentiorem. Cum
 autem subditis sibi populis tributa statuisset, prin
 cipes prouinciarum ad se accersuit, & an grauia
 essent tributa percontatus est, cunq; illi respondis
 sent, medio criter se habere, dimidium unicuiq; re
 mitti iussit. Ingens uero malum granatum cum ape
 ruisset, cuidam roganti cuiusnam rei tantum habe
 re uellet numerum, quanta granorum illorum esset

4 PLVTARCHI CHAERONEI

multitudo, respondit tot Zopyros. Fuit autem Zopyrus uir probus, & illi amicus, qui posteaquam seipsum uerberibus foedauit, naresq; sibi & aures amputauit, itaq; Babylonios decipit, ac sibi creditam ab ipsis urbem Dario tradidit, se penumero Darius ipse dixit, se malle Zopyrum illius foeditatis expertem esse, quam centum Babylonas ad eam quam posideret, acquirere.

SEMIRAMIS.

Semiramis cum ipsa sibi sepulchrum strueret, inscripsit. Quisquis regum pecunijs egerit, demolens monumentum, quotquot uolet sumito. Darius igitur cum sepulchrum aperuisset pecunias quidem nullas inuenit, sed in alias incidit literas hoc indicantes. Nisi malus & pecuniarum inexplebilis fores, mortuorum loculos nunquam mouisses.

XERXES.

Xerxes Darij filius cum accepisset Arimenem fratrem secum de regno contendentem ex Bactriana descendisse, donum ei misit, & ijs qui munus ferrebant, mandauit ut dicerent. His quidem nunc te Xerxes frater honorat. Sed si rex declaratus fuerit omnium maximus apud ipsum eris. Cū igitur Xerxes delectus rex fuisset, è uestigio quidem Arimenes illum

APOPHTHEGMATA.

illum & adorauit, & eius capiti diadema imposuit. At Xerxes secundum à se locum ei assignauit. Babylonijs autem iratus quod defecissent, cum illos recepisset, ne arma ferrent, sed ut cantarent, ac tibicines forent, lenociniaq; & cauponas exercerent, ac tunicas sinus habentes gestarēt, imperauit. Atticas uero ficus uenales in Persida inuectas non ante se surum affirmauit, quàm regionem illas ferentē subiugasset. Idem græcos exploratores cum in castris deprehendisset, nulla prorsus eos iniuria affecit, sed hortat^o ut intrepide exercitū specularētur, dimisit.

ARTAXERXES.

Artaxerxes filius Xerxis cognomento Lōgimanus, quòd manum alteram haberet lōgiorem, dictitabat multo regalius esse addere quàm auferre. Primus autem permisit eos qui secum unà uenarentur, dum possent & uellent, se priores in feras iaculari. Primus quoq; ijs ducibus qui deliquissent, has pœnas statuit, ut pro flagellandis corporibus detracta flagellarentur uestimenta, & pro uellendis capillis depilandoq; capite, deposita tiara depilaretur. Satibarzancm uero cubicularium quiddam minus iustum ab se petentem, cum animaduertisset illud triginta milibus Daricorū aestimare, quæstorem iussit

● PLVTARCHI CHAERONEI

ad se triginta milia daricorum afferre, ac cum illi traderet, Accipe ó Satibarzane inquit. Hæc enim cum tibi dederó, pauperior non ero. At si quæ pectieras fecissem, iniustior.

CYRVS.

Cyrus iunior cum Lacedæmonios ut secum societatem inirent inuitaret, aiebat cor se grauius habere quàm frater, plusq; meri bibere ac melius ferre illum enim in uenationibus uix in equo, at in rebus aduersis in solio difficulter sedere. Hortabatur autem uiros ad se mitteret, pollicens se peditibus equos daturum, equitibus currus. Quibus prædia essent, uicos. Qui uicos possiderent, eos urbium dominos effecturum. Argenti uero et auri non numerum, sed pondus illis fore.

ARTAXERXES.

Artaxerxes Cyri frater cognomento memor, occurrentibus non modo abunde se exhibebat, uerum legitimam quoq; uxore iussit currus aulae undiq; tollere, quo ij quibus erat opus, uel in itinere se adire possent. pauperiore autem homine pomum egregie magnitudinis ipsi offerente, cum iucunde accepisset, Per solem inquit hic mihi uidetur urbem, si credatur, ex parua magnam efficere posse. In fuga
ucyo

APOPHTHEGMATA. 7

uero quadam cū sua ipsius impedimenta fuissent directa, siccisq; ficubus & pane hordeaceo uesceretur, Qualis inquit uoluptatis inexpertus eram.

PARYSATIS.

Parysatis Cyri & Artaxerxis mater iubebat eū qui regem allocuturus esset, bysiniis & mollibus uti uerbis.

ORONTES.

Orontes regis Artaxerxis gener, cum ob iram inhonoratus & condemnatus foret, Ut computatorum inquit digiti nunc decem milia, nunc unum significant, ita regum quoq; amici interim totum, interim minimum possunt.

MEMNON.

Memnon pro Dario rege aduersus Alexandrum bellum gerens, cum militem quendam mercede conductum multa de Alexandro ipso nefaria turpiaq; iactantem lancea percussisset, Ego inquit te pasco ut pugnes contra Alexandrum, nō ut illi maledicas.

AEGYPTIORVM REGES.

Aegyptiorum reges ex sua ipsorum lege iudices adiurabant, ne quid iniuste, etiam si rex imperaret, iudicarent.

POLTYS.

PLVTARCHI CHAERONEI

Polys Thracū rex cū Troiano bello & Troia-
ni & Græci ad eum oratores eodem tempore mi-
sissent, Alexandrum & Helenam reddere, & duas
ab se formosas uxores accipere iussit.

TERES.

Teres Sitalci pater dictitare solebat, cum otio-
sus esset neq; militaret, nihil se putare ab agasoni-
bus differre.

COTYS.

Cotys ei qui sibi Pardalin largitus erat, Leonem
contra dono dedit. Sed cū natura foret iracundior,
& asper eorum qui in ministerijs deliquissent casti-
gator, uasa fictilia tenuia quidē & fragilia, sed cæ-
laturis quibusdam & sculpturis polite eleganterq;
laborata sibi ab hospite allata, cum hospiti ipsi do-
na dedisset, simul omnia confregit, ne in eos, ut di-
xit, qui illa fregissent, asperius animaduerteteret.

IDATHYRSVS.

Idathyrus Scytharum rex, aduersus quem Da-
rius expeditionem fecit, suadebat Ionum principi-
bus, ut soluto Istri ponte, sese in libertatem uindica-
rent. Quod quidem cum ipsi ob suam in Darium fi-
dem facere noluissent, eos mancipia frugi à fugaq;
aliena uocabat.

APOPHTHEGMATA.

9

ANTEAS.

Anteas ad Philippum hæc scripsit. Tu quidem uiris Macedonibus qui bella gerere didicerunt, imperas. Ego uero Scythis, qui cū fame & siti pugnare possunt. Cum autem equū fricaret, Philippi oratores interrogauit, Num id Philippus faceret. Illis uero respondentibus minime, Et quo inquit modo contra me bellum mouere potest? Ismeniam uero tibicinem optimū cum cepisset, tibiam inflare iussit. Et cum alij admirarentur, iurauit se hinnientem equum libentius auditurum.

SCILVRVS.

Scilurus cū relictis octoginta maribus filijs obiturus esset, iaculorum fasciculum unicuiq; proponens, confringere iubebat. Verū singulis se id posse negantibus, ipse cum singula iacula excepisset facile omnia perfregit, sic illos docens, si unā perseuerarent esse, firmos ualidosq; fore. Sin dissoluti disidentesq; forent, infirmos ac debiles futuros.

GELON.

Gelon Siciliae tyrannus, quo tempore Carthaginenses apud Imeram debellauit, cum pacem faceret foederibus inscribere coegit, quod ab immoladis Saturno filijs desisterent. Sæpius autem Syracusanos

ad agriculturam tanquam in expeditionem eduxit, simul ut ager melior efficeretur excultus, simul ne ipsi per otium deteriores fierent. Cum uero pecunias à ciuibus peteret, ac illi propterea tumultuarètur, se petere dixit tanquam redditurus, atq; post bellum reddidit. Cæterum in conuiuio cum lya circumferretur, & alij deinceps aptè & pulsarent & canerent, ipse in equum introduci iussum facile agilerq; insiluit.

HIERON.

Hieron post Gelonem tyrannus dicebat, neminem quidem eorum, qui loquendi libertate apud se uterentur, esse importunum. Sed qui sermonem arcantum efferrent, iniuria afficere putabat etiam eos quibus reuelassent. Odio nanq; habemus non eos solum qui efferunt, sed etiam eos, qui quæ nolumus audierint. Conuitio autem propter oris foetore à quodam affectus, reprehendit uxorem, ut quæ nihil ipsum de illo unquam monuisset. Verum ea, Putabam quidem ait omnes uiros istiusmodi odore olere. Ad Xenophanem uero Colophonium conquerentem uix duos ab se famulos nutriri posse, At Homerus inquit, cui tu detrahis, plus quàm decem milia hominum alit uel mortuus. Idem Epicharmum comœdiarum poetam,

poetam, quod præsente sua uxore quiddam tacendū dixisset, multauit.

DIONYSIUS SENIOR.

Dionysius senior cum sorte secundum literarum ordinem populi principes eligerentur, M literam sortitus est. Atq; ad eū qui dixerat, Morio es ó Dionysi, Monarchæ crimus inquit. Cumq; populi princeps electus concionem habuisset, à Syracusanis imperator statim fuit designatus. Sed in tyrānidis initio cum obsideretur, concitatis aduersus ipsum ciuibus, amici quidē consulebant ut se principatu abdicaret, nisi mallet superatus mori. At is cum uidisset bouem à coquo iugulari citoq; mori, Ergo non iniucundum est inquit, nos morte adeo breui perterritos tantum relinquere principatum? Filiū uero cui principatum relicturus erat, cum accepisset ingenui hominis uxori uim at tulisse, iratus interrogauit, nunquid tale in se deprehēdisset? Cæterum adulescens cum respondisset, Tu nanq; patrem tyrannum non habuisti, Ne tu quidem filium inquit es habiturus, nisi ab istorum perpetratione destiteris. Ad eundem uero filium in cubiculum ingressus, cum uidisset poculorum & argenteorum & aureorū multitudinem, exclamauit. Nō es principatui aptus, qui

12 · PLVTARCHI CHAERONEI

tot poculis à me acceptis neminem tibi amicū esse
 ceris · Idem cum pecunias à Syracusanis exigeret,
 uideretq; eos & conquirentes, & precantes, & di
 centes se non habere, alias quoq; exigi iussit, ac bis
 ter uè id fecit · Verum posteaquam plures imperauit
 ipsosq; in foro & ridere et cauillari circumeuntes
 audiuit, quiescere iussit · Nunc enim inquit nihil ha
 bent quando nos contemnunt · Matri uero suæ, quæ
 licet iam consenuisset, uiro tamen tradi uellet, Ciui
 lia quidem iura inquit uiolari possunt, naturæ non
 possunt · Cum autem maleficos aliarumq; rerum fu
 res asperere coerceret ac puniret, uestium raptoribus
 ignoscebat, quo Syracusanos à cœnis mutuis ac e
 brietatibus deterreret · Peregrinum autem quendam,
 qui diceret se cum ipso priuatim loqui uolle, ac do
 cere quo modo insidiantes cognoscere possent, elo
 qui iussit · Cuiq; is accessisset, ac dixisset, Da mihi
 talentum, ut insidiarum indicia audisse uidearis, de
 dit, se audisse simulans, hominisq; commentum &
 artem admiratus est · Idem cuidam roganti an esset
 otiosus, nunquã hoc mihi inquit eueniat · Duos ue
 ro iuuenes cum audisset multa de se atq; tyrannide
 turpia detestandaq; inter potandū locutos, utrosq;
 ad cœnam inuitauit, & cū alterum quidẽ ebriosum
 multaq;

multaq; nugantem animaduertisset, alterum autem raro & caute bibentem, illum quidem ut natura & uino furentem dimisit. Hunc uero ut consulto maleuolum & hostem interfecit. Sed quibusdam ipsum accusantibus, quod hominem improbum ac ciuibus odiosum honoraret atq; proucheret, At uolo inquit aliquem esse, quem maiore quã me odio prosequantur. Cum autem oratores Corinthiorum munera sibi ab illo data aspernarentur, ob legẽ qua legati dona accipere prohibentur, eos rem indignam facere dixit; ut qui quod solum boni tyrannides habeant, tollerent, docerentq; uel beneficium à tyranno accipere formidandum esse. Cum uero quendam è ciuibus accepisset aurum domi defossum habere, ad se deferri iussit: sed cum his exigua parte subtracta in alienam migrasset urbẽ, agrumq; emisset, illum ad se accersuit, totumq; accipere iussit, utpote qui diuitijs uti didicisset, neq; utile inutile redderet.

DIONYSIUS IUNIOR.

Dionysius iunior dictitabat, se multos quidem alere liberalium artium doctores, non quòd illos admiraretur, sed quia per illos ipse alijs admirationi esse uellet. Polyxeno autem dialectico asserente se illum redarguturũ, uerbis quidẽ inquit, sed ego te

rebus ipsis redarguo. Tuis enim relictis me meaq;
 colis. Tyrannide uero cum excidisset, interrogatus
 à quodam quid sibi Plato philosophiaq; profuisset,
 ut tantam inquit fortunæ mutationem equo animo
 feram. Interrogatus item quo modo pater suus cum
 pauper esset ac priuatus, Syracusanorum dominatū
 acquisiuisset, ipse uero cum haberet, ac tyranni fi-
 lius esset, amisisset. Pater quidem ait, cum popula-
 ris dominatus odio haberetur, tyrannidem occupa-
 uit. Ego uero cum iam tyrannis inuidiosa foret. Sed
 cum ab alio idem rursus esset rogatus, Pater inquit
 suam mihi reliquit tyrannidem, non fortunam.

AGATHOCLES.

Agatocles figuli filius Siciliæ dominus effectus
 rexq; declaratus sicilia pocula consueuerat inter
 aurea collocare, ac iuuenibus ostentans dictitare.
 Ego cum prius talia facerem, nunc ob diligentiam
 et fortitudinem talia facio. Sed obsidente ipso ur-
 bem, cum quidam è muris conuitiarentur claman-
 tes, O figule unde stipendium militibus solues? blan-
 de ac subridens, Si quando hanc cepero inquit. Cūq;
 illam cepisset, captiuos uendens dicebat, Si me iterū
 conuitio affeceritis, aduersus dominos uestros mihi
 sermo erit. Ithacesijs uero nautas eius accusantibus
 quod

APOPHTHEGMATA.

quòd ad insulam appulsi pecora aliquot abegissent,
Atqui rex uester inquit, cū ad nos uenisset, non ouibus modo abactis, uerum pastore quoq; adhæc ex cæcato recessit.

DION.

Dion qui Dionysium è tyrannide exegit, cum insidias sibi à Calippo, cui maxime et amicorum et hospitum fidebat, strui accepisset, illum redarguere non sustinuit. quòd diceret satius esse mori quā uiuere, cui non hostes modo, uerum amici quoq; sint cauendi.

ARCHELAUS.

Archelaus cum in conuiuio quidam improborū familiarium aureum poculum ab se peteret, puerū iussit Euripidi tradere. Quod sane cum homo miraretur, Tu quidē ait qui petas, hic uero qui accipiat uel non petens dignus. Sed à tonsore loquaci rogatus, Quo modo te tondeo rex? Silens inquit. Cum autem Euripides pulchrum Agathonem in cōuiuio amplectaretur, ac iam pubescentem oscularetur, ad amicos conuersus, Ne admiremini inquit. Nam pulchrorū autumnus quoq; pulcher est. Timotheus uero cuharcedus, cū paucioribus quàm sperarat acceptis, illum palam accusaret, atq; hāc uersus par-

ticulam aliquando canens, At tu argentum terra
genitum laudas, illum taxaret, succinuit ipsi Arche-
laus, Tu uero postulas. Idem aqua respersus à quo-
dam, cum ab amicis aduersus hominem incitaretur,
At qui ait, non me respersit, sed quem esse putauit.

PHILIPPVS.

Philippum Alexãdri patrem Theophrastus me-
moriæ prodidit non solum dignitate, sed etiam pru-
dentia, & moribus multo alijs regibus præstitisse.
Athenienses igitur beatos esse dicitabat, ut qui sin-
gulis quibusq; annis decem inuenirent, quos impe-
ratores eligerent. Se nanq; unum duntaxat impe-
ratorem per multos annos inuenisse Parmenionem.
Sed cum multi successus præclari uno die sibi nun-
ciati forent, O fortuna inquit pro tot tantisq; bo-
nis exiguo me aliquo malo affice. Deuictis autem
Græcis cum quidam ipsi consulerent ut præsijs ur-
bes contineret, Malo inquit diu benignus, quã bre-
ui tempore dominus appellari. Maledicum uero ut
expelleret cum hortarentur amici, Non faciam in-
quit, ne circumiens inter plures maledicat. Idẽ Smi-
cytho Nicanorem calumniante, quòd semper Phi-
lippo detraheret, sodalibusq; censentibus illum esse
aduocandum & puniendum, At Nicanor inquit
non est

non est Macedonum uilissimus. Considerandum est igitur nunquid illum offendamus. Postea quã igitur sensit Nicanorem egestate uehementer oppressum, ab scq; neglectum, iussit munus quã primum illi dari. Smicytho itaq; rursus asserente, Nicanorem admirandas palàm omnibus laudes Philippi ipsius referre, Videtis ne ergo inquit, in nobis esse & bene & male audire? Populi autem Atheniensis principibus se gratiam habere dicebat, utpote qui suis cõuitijs ipsum & moribus & sermone in dies efficerent meliorem. Nam illos & uerbis & rebus mendaces coarguere nitor. Quotquot uero Athenienses apud Cheroneã fuerant capti, cũ gratis dimisisset, ac ipsi uestimenta strataq; reposcerent Macedonas criminantes, ridens inquit, Nonne uobis uidentur Athenienses putare se in talorum ludo à nobis superatos fuisse? In pugna uero fracta illi clauicula, cũ medicus qui illum curabat, quotidie prorsus aliquid peteret, Sume ait quotcunq; uis. Nam clauem habes. Sed è duobus fratribus Amphotero & Hecatero, cum Hecaterum quidem prudentem & strenuũ Amphoterum uero hebetem & ignauum uideret, uterq;. Cũ Hecaterũ quidem Amphoterum & utrumq; esse dixit, Amphoterum autem neutrũ. Qui autem ipsi legat.

consulebant ut se cum Atheniensibus asperere gerere
 ret, eos ineptos esse dicebat, ut qui hominem omnia
 gloriae causa et facientem et patientem, gloriae
 ipsius theatrum abijcere iuberent. Idem cum duorum
 scelestorum iudex esset, alterum quidem ex Macedo-
 donia fugere, alterum uero persequi iussit. Cum au-
 tem in loco ameno castrametaturus audisset pa-
 bulum illic iumentis non esse, Qualis inquit nostra
 est uita, si ad asinorum commodum nobis est uiuen-
 dum? Munitum uero quoddam castellum cum cape-
 re uellet, exploratoresque renunciaissent, undique adi-
 tu esse difficile, neque capi posse, interrogauit, An
 ita difficile accessu foret, ut ne asinus quidem auro
 onustus adire posset. Idem cum ij qui circa Lasthenem
 Olynthium, quererentur atque egre ferrent se a qui-
 busdam Philippi ipsius familiaribus proditores ap-
 pellari, Inepti inquit natura et agrestes sunt Macedo-
 nes, utpote qui Scapham Scapham uocent. Filium
 autem monebat, ut blande mansueteque cum Macedo-
 nibus conuersaretur, quo sibi multitudinis poten-
 tiam compararet, donec alio regnante ipsi humano
 esse liceret. Ad hoc consulebat quoque, ut eos qui po-
 tentes in ciuitatibus forent, et bonos et malos sibi
 conciliaret, ac opus cum esset, bonis quidem ute-

retur, malis uero abuteretur. Sed Philoni Thebano à quo & beneficijs affectus, & hospitio susceptus fuerat, quando Thebis obses erat, cum nullū postea munus ab eo accipere uellet, Ne me inquit beneficiā & gratia superatū ingenita mihi uincendi benefaciendo præstantia priues. Idem cum multos captiuos uenderet, indecore tunica contracta sedens, unus ex ijs qui uendebantur clamauit, Parce mihi Philippe. Nam paternus tibi sum amicus. Et percōtante Philippo, Vnde o homo & quo modo? prope inquit accedēs tibi dicā. Cum igitur propius adductus esset, Paulo inquit inferius chlamydē demitte. Sic enim sedens indecore te habes. Tum Philippus. Ipsum dimittite inquit. Nā uere beneuolus & amicus mihi esse ignorabatur. Ad cœnā uero ab hospite quodam in itinere inuitatus, cum multos secum adduceret, ac hospitem perturbatum uideret. neque enim satis erant, quæ fuerant præparata, nuncium unicuique amicorum præmittens monuit, placent & locum relinquerent. Illi uero sic esse sibi persuadentes atque expectantes nō multum comederunt. Itaque omnibus quæ parata erant suffecere. Idem Hipparchi Eubœæsis mortem plane grauiter tulit, ac quodam dicente, Attamen ille maturus decessit, Sibi

quidem ipsi inquit, sed mihi cito. Ante namq; mori properauit, quam dignam nostram amicitiam gratiam à merceperit. Ab Alexandro autem cum se criminari accepisset, quòd filios ex multis mulieribus tolleret, Ergo cū multos inquit habeas regni emulos, & bonus cuade & probus, ut non mea sed tua gratia regnum adipiscaris. Hortabatur quoq; eum, ut Aristoteli operam daret ac philosophiæ, ne multa inquit eiusmodi agas, qualia me fecisse poenitet. Cum uero quendam ex Antipatri amicis iudicū numero ascripisset, posteaquam & barbaram & capillos eum sibi inficere sensit, remouit, quòd diceret eum qui in capillis infidus esset, dignum nō esse cui in negotijs fides haberetur. Quendam autem Machetæ causam cum ipse iudicaret, ac dormitans parum iuribus intendisset, ipsum condemnauit. Sed Machetæ reclamante se prouocare, indignatus ad quem ait. Et Machetæ, Ad te ipsum ó Rex inquit, si uigilans attendensq; audieris. Tunc quidem Philippus surrexit. sed cū ad se magis redisset, nossetq; iniuria Machetam affectū, iudicium quidem non rescidit, sed litis æstimationem ipsi persoluit. Harpallus uero pro cognato & familiari Cratete iniuriarum accusato cū dignum esse censeret ut multam

quidem

quidem persolueret, sed à iudicio liberaretur, ne conuictijs afficeretur, Melius est inquit istum ipsum quam nos propter istum male audire. Sed amicis ægre ferentibus quòd ipse à Peloponnensibus beneficio affectis in olympicis ludis exhiberetur, Quid igitur inquit, si malo afficiantur? Diutiuscule uero cum in castris dormisset, ac deinde surrexisset, Secure inquit dormiui. Nã Antipater uigilabat. Rursum cum interdum dormiret, ac Græci qui ad fores cõuenerant, moleste ferrent atq; criminarentur, Ne admiremini, Parmenio inquit, si nũc Philippus dormit. Nam quando uos dormiebatis ille uigilabat. Quendam uero cantorem cum inter coenandum emendare uellet, ac de sonis loqui, Ne tibi tantum mali, cantor inquit, eueniat ó Rex, ut me ista melius scias. Sed quo tempore ab Olympiade uxore filioq; Alexandro dissidebat, Demaratus Corinthius ad ipsum uenit, à quo rogatus, quo modo Græci mutuo se haberent, Nimum inquit Græcorum cõcordia tibi est curæ, cum proximi familiarissimiq; aduersus te ita habeant. Qua re prudentior factus & ab ira cessauit, & illos sibi reconciliauit. Anus uero paupercula cum dignum esse putaret se ab illo iudicari, & sepenumero importuna esset, otium

sibi non esse dixit. Vetula uero clamās, ergo ne rex quidem sis inquit. Sed ipse dictum admiratus, non illam modo, uerum alios quoq; è uestigio audiuit.

ALEXANDER.

Alexander adhuc puer patre multa prospere gerente minime quidem letabatur, sed ad pueros qui secum educabantur aiebat. Nimirū pater nihil mihi relinquet agendum. Pueris autem dicentibus, hæc nempe tibi acquirit. At quid prodest inquit, si multa quidem habeamus, & ego faciam nihil? Agilis uero & pedibus uelox cum esset, hortareturq; à patre ut in Olympijs stadium curreret. Si quidē ait reges mecū sint certaturi. Puellam autem ad se sub inuestigatam noctem adductam ut unā cubaret, interrogauit, cur tam sero? Ac illa cum respondisset, se tantisper expectasse, dum maritus cubitum iret, grauius seruos increpuit, quòd fere ipsorū opera adulterium perpetrasset. Cum autem dijs sacrificaret, ac citra parsimoniam thura in ignes sæpius iniiceret, Leonides pædagogus, Tam sumptuose inquit ó fili sacrificato, cum thuriferam subiugaueris regionem. Potitus igitur illa hanc ad ipsum epistolam dedit. Misi tibi thuris & Casiæ talēta centum, ne posthac in deos sis auarus, sciens nos etiam aromatifera positos

titos esse regione. Apud Granicum uero pugnaturus, Macedonas hortabatur ut abunde cœnarent, omniaq; in medium conferrent, tanquam postridie quæ hostium essent, cœnaturi. Perillus autem quidam ex amicorum numero cum filiabus dotem petisset, quinquaginta quidem talenta illum accipere iussit. Sed cum ille dixisset, decem satis esse, Tibi quidem inquit accipere, sed mihi nequaquam satis est dare. Anaxarcho autem philosopho dispensatorem iussit quantum peteret dare. Sed cum dispensator dixisset, illum talenta centum petere, Bene, inquit, facit, cum sciat se amicū habere qui tot elargiri & possit & uelit. Mileti uero cum multas athletarum statuas uidisset, qui in Olympijs Pythijsq; uicissent, Et ubinam, inquit, tanta ista erant corpora, quando barbari uestram urbem obsidebant? Idem cum Ada Cariæ Regina bellaria & obsonia à structoribus et coquis impendio claborata ad ipsum quotidie mittere amaret, meliores auebat sibi esse coquos & obsonatores, ad prandium quidem nocturnum iter, ad cœnam uero prandij mediocritatem. Omnibus autē ad pugnam instructis cum duces rogassent, Num quidnam adhæc? nihil inquit, nisi ut barbæ Macedonibus radantur. Sed Parmenione admirante, An

ignoras inquit in pugna nullum esse quàm barbae meliorem captum? Cum uero Darius innumera ei uellet dare talenta, Asiamq; ex æquo diuidere, dixissetq; Parmenio, Ego quidem accepissem, si Alexander essem. Et ego inquit per Iouem si Parmenio. Sed Dario respondit. Neq; terram duos soles, neq; Asiã duos reges tolerare. Apud Arbela uero cum aduersus centena hominum milia de rerum summa periclitaturus esset, amici ipsum adire, ac milites accusare, quòd in tentorijs colloquerentur, statuerentq; se nihil spoliolum in regium tabernaculum relatuos, sed sibipsis lucratuos. Tum ille ridens, bona inquit nunciatis. Nam uirorum ad uincendum non fugiendum præparatorum colloquutiones audio. Ac multi quidem militum ad ipsum accedentes dicebant, O rex confide, neq; hostium multitudinem time. Neq; enim pedorem nostrum tolerabunt. Sed instructo iam exercitu cum militem quendam uidisset iaculum amemento religantem, ex acie ut inutile expulit, quippe qui tunc se instrueret, cum armis utendum esset. A matre uero epistolam accusationes secretas in Antipatrum calumniasq; continentem unã cum Hephæstione, ut consueuerat, legens nihil quidem illum prohibuit, sed posteaquam perlegit,

anulum

anulum sibi detraxit, ac illius ori sigillum imposuit. Iouis autem filius in Ammonis templo cum à sacerdote foret appellatus, nihil inquit est mirandū. Nā Iuppiter omnium natura pater est, qui optimum quenq; sibi adoptat. Sed cum sagittæ ictu crus ipsi foret uulneratum, multiq; eorum qui illum sæpenu-mero deum appellare consueuerant, accurrissent, Serena fronte hic quidem inquit sanguis est, ut uidetis, & non liquor, ut canit Homerus. Qualem cœlicole diui misere fluentem. Quibusdam uero Antipatri frugalitatem laudantibus, quippè qui dure asperèq; uiueret, Antipater inquit albis quidem extrinsecus indutus est intus autem purpureus est totus. Idem per hyemem & frigus cum in conuiuio apud amicum esset, focusq; paruus ac parū ignis foret illatū, uel ligna uel thus iniici iussit. Antipatrides uero cū formosam psaltriā adduxisset ad cœnā, commotus facie in eam Alexander Antipatridem ipsum interrogauit, an mulieris amore teneretur, Isq; confessus cum esset, O sceleste inquit, non è cōuiuio statim abduces mulierem? Sed Pythonem Euij tibicinis concubinum cum Casander ui conaretur osculari, idq; Alexander animaduerteteret ægre ferentem Euium, indignatus in Casandrum exiliuit.

clamans. Ergo ne amari quidem per uos quenquam licet? Dimittente autem ipso ex Macedonibus ualitudinarios & mutilatos ad mare, delatus est quidam qui seipsum inter aegrotos scripserat, non aegrotans. In Alexandri conspectum igitur cum uenisset ac exanimatus, se ob amorem Telesippæ ad mare abeuntis simulasse confessus esset, interrogauit Alexander, quicum de Telesippa loquendum foret. Sed cum accepisset illam esse liberam, Ergo o Antigene dixit, suadeamus Telesippæ ut nobiscum maneat. Nam cogere cum libera sit, nostrum non est. Græcos uero mercede ab hostibus conductos cum cepisset, Athenienses quidem & Thessalos in compedibus seruari iussit, ut qui mercede militarent, cum & illi ex publico uictum haberent, & hi terram, quam fertilissimam possiderent, non colerent. Dimisit uero Thebanos inquit, Solis his neque urbs neque ager à nobis relictus est. Sed Indum qui optime sagittare uidebatur, iactabaturque uel per anulum sagittas esse missurus, cum cepisset, artem ostentare iussit, quod cum ille nollet, indignatus ut necaretur imperauit. Cum igitur ad supplicium is duceretur, ad lictores conuersus dixit, se per multos dies non exercuisse, ac ne aberraret timuisse. Id uero cum Alexander

Alexander accepisset, miratus est, ac datis muneribus eum liberauit, quia mori maluisset, quam gloria indignus uideri. Taxiles autem unus ex Indorum regibus cum obuiam Alexandro factus ipsum premoneret, ne secum pugnaret bellum uic gereret, sed si inferior esset, beneficium acciperet, sin melior conferret, Immo uero inquit de hoc pugnandum est, uter benefaciens superior sit. De Petra uero quæ in Indis Aornus uocatur, cum audisset locum captu difficilem esse, sed cum qui teneret timidum, Nunc inquit locus captu est facilis. Idem posteaquã alius petram tenens quæ minime capi posse uidebatur, se ipsum ei tradidit, non solum suæ regioni illum dominari, sed alia quoq; loca adiecit inquit, Homo hic mihi sapere uidetur, qui se probo uiro quàm munito loco credere maluerit. Sed post captam Petram, amicis dicentibus Herculem rebus gestis ab ipso superatum, At ego inquit mea gesta cum imperio, ne uno quidem uerbo cum Herculis gestis arbitror conferenda. Idem amicorum quosdam quos in tesserarum ludo senserat non iocari, multauit. Ac ex primis quidem potentissimisq; amicis Craterum maxime honorare, Hephæstionem uero amare uidebatur. Nam Craterus quidẽ, aiebat, regis amicus est,

sed Hephæstion Alexandri. Xenocrati autem philosopho quinquaginta cum misisset talenta, isq; nō accepisset, quōd diceret se illis non indigere, percontatus est, An ne amicū quidem Xenocrates haberet? Nam mihi inquit Darij diuitiæ uix satis in amicos fuere. Posteaquam autem Porus ab ipso rogatus post pugnā, Quomodo te utar, regie respondit, ac iterum percontatus, Nunquid aliud? Omnia dixit in ipso regie insunt, admiratus hominis & prudentiam & fortitudinem, maiorem illi regionē ea quam prius tenuerat, adiecit. Idem à quodam se uituperari audiens, Regium est inquit, cum benefeceris, male audire. Moriens autem cum ad amicos respexisset, Magnum inquit mihi epitaphium uideo futurum. Posteaquam uero mortuus est Alexander, Demades orator aiebat se uidere Macedonum exercitū duce fraudatū Cyclopi similit̃ excæcato.

PTOLEMÆVS.

Ptolemæus Lagi sepe numero apud amicos & cenabat & dormiebat. Ac si quando cenam ipse præberet, illorum utebatur rebus, commodato accipiens pocula, lectos, mensas. Nam ipse plura non possidebat, quàm quæ necessaria forent, cum ditare, quàm ditescere magis regium esse dicitaret.

Antigon

ANTIGONVS.

Antigonus pecunias acriter exigens, cum quidam dixisset, At Alexander talis non erat, Et merito inquit. Nam ille Asiam demetebat, ego uero spicas lego. Quosdã uero militum thoracatos & galeatos cum pila ludentes uidisset, perquam letatus est, ac illorum duces ad se uocauit laudaturus. Sed cum ipsos bibere accepisset, eorum ducatus militibus ipsis tradidit. Admirantibus autem omnibus, quòd senex effectus bene ac mansuete rebus uteretur, Prius inquit potentia mihi opus erat. nunc uero gloria & bencuolentia. Idem Philippo filio multis presentibus rogante, quando castra moturus esset, Ecquid times inquit ne solus tubam non audias? Cum uero adolescens ipse instaret ut ad uiduam tres formosus habentem filias diuerteret, præfecto hospitij ad se uocato, filium inquit meum ex locorum angustijs non exigens? Morbo autem diuturno cum laborasset, cõualuissetq; nihil inquit peius. Hæc enī ægrotatio nos admonuit, ne multū efferamur, cū mortales simus. Hermodotus uero cum in poematis ipsum Solis filium scripsisset, in hoc * Lasanifer inquit tibi nõ astipulatur. Quidam autem cum dixisset omnia regibus & honesta & iustae esse, per

Holifer. Phi
lelpho, græ
ce δ λαοα
vo φόρ

Iouem inquit regibus barbarorum, sed nobis sola honesta sunt honesta, & iusta sola iusta. Marfyas uero frater cum litem ageret, censeretq; sibi domi iudicium institui, Melius inquit in foro quidem erit si nihil iniuste agimus. Per hyemem uero in locis rerum necessariorum penuria laborantibus aliquando castra ponere coactus est. Vbi cum è militibus quidam in ipsum conuitia iactarent ignorantes illi prope esse, tentorio uirga patefacto, flebitis inquit nisi longius remoti male nobis dicetis. Idem Aristodemus quodam ex amicis, qui natus è coquo putabatur, consulente sibi ut sumptus muneraq; diminueret, Verba tua inquit Aristodeme ius olent. Cū uero Athenienses ipsius seruum honorantes tanquā liberum ciuitate donassent, Non unum inquit solū Atheniensem uelim à me uerberari. Quidam autem adolescens Anaximenis rhetoris discipulus cum orationem premeditatam cum apparatu coràm eo haberet, nescio quid intelligere uolens percontatus est. Sed cum adolescens reticuisset, quid ais inquit? hæc ne sunt in tabulis scripta? Sed alterum audiens rhetorem dicentem, Anni tempus niuē iaciens aduentu suo effecisse ut herba regio uacaret, Non inquit me ut turba uti cessabis? Thrasyllus uero cyni-

cūs cum ab eo dragmam petisset, At regi inquit hoc dare non conuenit. Sed illo subiciente, Da igitur mihi talentum, atqui cynicum inquit hoc accipere non decet. Demetriū autem filium magna cū classe ac exercitu mittens ad Græcos liberandos, aiebat, Gloriam à specula Græciæ ueluti faculam in totum terrarum orbem accendi. Sed Antagoras poeta cū elixaret Congrum, ipseq; patellam quateret, post illum stans Antigonus, Putas ne inquit Homerum ó Antagora, cum Agamemnonis gesta scriberet, Cōgrum elixasse? Tum Antagoras, Et tu inquit ó rex putas ne Agamemnonem talia gerentem curasse nū quis in exercitu Congrum coqueret? Mithridatem uero auream messem demetere cum per somniū uidisset, eum interficere decreuit, & cum id Demetrio filio aperuisset, iureiurando ut taceret adegit. Sed Demetrius apud mare cum Mithridate unà deambulans, hastæ cuspide in littore scripsit. Fuge Mithridates. Quod plane cum is percepisset, in Ponticū fugit, ibiq; regnauit.

DEMETRIVS.

Demetrius Rhodios obsidens, Protogenis pictoris tabulam in qua Ialyson pingebat, quodam in subterbio cepit. Rhodijs igitur per præconem repeten-

tibus, utq; tabulæ parceret deprecantibus, respondit se potius paternas imagines quàm illam picturam esse corrupturum. Cum autem foedera cum Rhodijs ipsis percussisset, machinam Helepolin à capiendis urbibus dictam apud illos reliquit, quæ et suæ magnificentiae, et illorum fortitudinis monumentum esset. Post Atheniensium uero defectionem cum urbem cepisset, quæ iam propter annonæ penuriam male habebat, è uestigio concione aduocata frumentum ipsis dedit. Sed cum in concione uerba faceret, in barbarissimum incidit. Cuius eorum quidam qui sedebant acclamasset quo modo uerbum illud erat pronunciandum. Igitur huius quoque emendationis gratia inquit uobis alia quinque modiorum milia dono-

ANTIGONVS.

Antigonus secundus capto patre Demetrio, cum ab eo iussus esset amicorum quodam misso, neque obedire, neque urbibus cedere, si quid à Seleuco adactus scripsisset, ad Seleucum ipsum scripsit, se ipsi et toto regno cessurum, et se ipsum obsidem traditurum si Demetrium patrem liberaret. Pugnaturus autem contra Ptolemæi duces, cum dixisset gubernator multo plures hostium esse naues, me ipsum presentem inquit, contra quot naues opponis? Inuadentibus uero

bus uero hostibus cum aliquando cederet, nō equidem inquit fugio, sed utile quod retro situm est sequor. Cum autem adolescens fortis quidem patris filius, sed qui nō ualde bonus ipse miles uideretur esse, patris stipēdia rogaret, At ego inquit adolescēs propter cuiusq; uirilitatem, non propter paternam fortitudinem stipendia ac munera trado. Zenone autem Citico mortuo, quem maxime philosophorū admirabatur, theatrum suorum gestorum sublatum esse aiebat.

LYSIMACHVS.

Lysimachus in Thracia à Dromacheta superatus, cum seipsum exercitumq; propter sitim tradidisset, posteaquā bibit captiuus iam effectus, O dii inquit quā paruæ uoluptatis caussa meipsum ex rege seruum effeci? Philippidi autem comico poeta amico & familiari suo cum dixisset, cuius te rerum mearum participem facio? Ille cuiuslibet respondit præterquam secretarum.

ANTIPATER.

Antipater cum Parmenioni mortem ab Alexandro illatam accepisset, Si quidem Alexandro inquit Parmenio insidiatus est, cui fidendum? Sin minus, quid agendum? Demade autem iam seniore factio,

uelut inquit ex immolata uictima uenter solus & lingua superest.

ANTIOCHVS.

Antiochus tertius ad ciuitates scripsit, siquid cōtra leges per literas facere iusserit, ne sibi tanquam ignaro pareant. Dianæ uero sacerdotem intuitus, cum formosissima fuisset uisa, statim Epheso recessit, ne præter animi sententiam aliquid impij perpetrare cogretur.

ANTIOCHVS.

Antiochus cognomento Hierax aduersus Seleucum fratrem de regno bellum gerebat. Sed cum Seleucus à Gallogræcis uictus nusquam appareret, ac trucidatus putaretur, deposita purpura Antiochus pullum sumpsit amictum. Paulo post uero audiens fratrem saluum esse, & dijs supplicationes fecit, & sibi subditas ciuitates coronari iussit.

EVMENES.

Eumenes à Perseo insidijs petitus perisse uisus est. Ea uero fama Pergamum perlata, Attalus eius frater sumpto diademate, ac eiusdē accepta uxore cœpit regnare. Sed cum fratrem aduentare audisset, deposito diademate sumptoq; iaculo cum alijs satellitibus obuiam illi, ut solebat, processit. Eum uero Eu-

menes

menes iucunde amplexus in aurem illi dixit, ne pro-
peres meam ante uxorem ducere, quàm me mortuū
uideas. Neq; aliud per totam uitam suspectum aut
dixit aut fecit. Quinctiam moriens & uxorem &
regnum illi reliquit. Quapropter ille quidē ex suis
ipsius liberis nullum educavit, cum multos sustulis-
set. Sed Eumenis filio, cum ad ætatem peruenisset,
regnum adhuc uiuens tradidit.

PYRRHVS.

Pyrrhus Epirotarum rex à filijs adhuc pueris in
terrogatus, cui nam regnū esset relicturus, quicūq;
è uobis inquit acutiorem habuerit gladium. Roga-
tus autem utrum Python, an Caphisus melior tibi-
cen esset, Polyperches inquit imperator. Cum Ro-
manis uero congressus, bis quidem uictoria parta,
sed multis & amicorum & ducum amissis, si uno
inquit prælio Romanos iterum uicerimus, periui-
mus. Siciliæ autem potiundæ spe frustratus, cum il-
linc soluisset, ad amicos retro conuersus, qualem in-
quit, Romanis & Carthaginensibus palestram re-
linquimus? Militibus uero aquilam eum appellanti-
bus, Ecquid non debeo uestris armis inquit, ut uelo-
cibus alis in altum tolli? Idem cum audisset à quibus-
dam iuuenibus se inter compotandum multis con-

uitijs maledictisq; laceratum, iussit omnes ad se per diem adduci. Cũq; adducti forent, primum interrogauit an illa de se dixissent. Tũ ex illis unus. Hęc inquit ó rex, sed multo plura his dixissemus, si plus uini habuissemus.

ANTIOCHVS.

Antiochus qui secundo aduersus Parthos exercitum duxit, cum in uenatione quadam studio persequendi feram ab amicis & seruis aberrasset, in casam pauperiorum hominum ignotus intrauit. Ac inter cœnandum cum de rege sermonem inieciisset, audiuit alias bonum quidem esse, sed amicis flagitiosis utentem plurima negligere, sepeq; illa quę sint necessaria, nihil curare, quòd uenationis nimium esset studiosus. Ac tunc quidem tacuit, sed postea quam satellites simul cum die ad casam illam uenerunt, cognitus allata purpura & diademate, Nimirum inquit ex quo die uos sumpsi, heri primum uera de me ipso uerba audiui. Hierosolyma uero obsidens, cum Iudæi maximo illi festo septem dierum inducias petissent, non illas modo concessit, uerũ tauros quoq; cornibus auratis instructos, odorumq; et aromatum copiam usq; ad portas cum pompa egit, ac uictimis illorum sacerdotibus traditis, in castra reuersus

reuerſus eſt. Quapropter Iudæi admiratione tantæ liberalitatis ducti, ſtatim poſt feſtum ſeiſſos illi dediderunt.

GRAECORVM APOPTHHEGMATA. THEMISTOCLES.

Themistoꝛcles adhuc adoleſcens in compotationibus & cum mulieribus uerſabatur, ſed poſtea quã Miltiades imperator in Marathone barbaros debellauit, non erat Themistoꝛclem deprehendere quicquam indecore agentem. Admirantibus uero mutationem dicebat, Non ſinit me dormire torpeſcere uel Miltiadis Trophæum. Interrogatus autẽ utrũ potius Achilles, an Homerus eſſe uellet, Tu uero inquit utrum eſſe malles uictor in Olympijs, an uictorum præco? Xerxe autem magna cum claſſe contra Græciam deſcendente, ueritus ne populi princeps Epicꝛydes quæſtuofus homo & timidus, imperator creatus urbem perderet, argento perſuaſit, ut prætura abſtineret. Idem, cum Adimantus prælio nauali decernere non auderet, ac Themistoꝛcli ad hoc Græcos inuitanti incitantĩq; diceret, O Themistoꝛcles qui in certaminibus ante inſurgunt, ſemper uincuntur, Etiam inquit, O Adimãte. Sed ne ij quidem qui poſteriores ſunt coronantur. Verum Eurybiades cũ

baculum sustulisset tanquam percussurus, Percute
 quidem inquit, sed audi. Eurybiadi autem non per-
 suadens ut in locorum angustijs pugnam nauale cō-
 mitteret, ad Barbarum clam misit monens, ne Græ-
 cos timeret fugientes. Sed posteaquam per suasus il-
 le uictus est, quòd illic pugna nauali decertasset, ubi
 Græcis expediebat, rursus ad ipsum misit hortatus,
 ut ad Hellepontum quàm uelocissime recurreret.
 Græcos enim de soluendo ponte cogitare, ut Græ-
 ciam seruans illū seruare uideretur. Scriphius autē
 quidam cum in eū dixisset, non uirtute sua, sed pro-
 pter urbis gloriam clarum esse, Vera inquit narra-
 Nam neq; ego Scriphius si forem, clarus euasisssem,
 neq; tu si si Atheninensis. Antiphate autem illo pul-
 chro antea quidem Themistoclem auersante ac cō-
 temnente, sed posteaquam magnam adeptus est glo-
 riam, accedente et adulante, O adolescens inquit,
 sero quidem utriq;. Sed tamen respuimus. Ad Si-
 monidem uero quoddam iudicium minus iustum ef-
 flagitantem dixit, neque illum esse bonum poetam
 posse, si præter numerum caneret, neq; se bonum
 principem, si præter legem iudicaret. Filium autem
 qui matri in delitijs erat, plurimum Græcorum om-
 nium posse colligebat. Nam Græcorum imperio
 Athenicæ

Athenienses potiri aiebat. Se Atheniensem. Sui matrem illius. At illum matris. Idem cum ex ijs qui filiam suam uxorem petebant, diuiti probum prætulisset, Virum dicebat se malle pecuniarum indigentem quam pecunias uiri. Prædium autem uendens proclamari iussit, bonum quoque uicinum habere. Atheniensibus uero cum uituperantibus, quid tumultuamini, inquit, ab eiusdem beneficio sæpius affecti? Ac platanis quidem se similem esse dicebat, ad quas tēpestate deprehensi confugiunt, sed adueniēte serenitate illas prætereuntes uellicant atque discerpunt, nec non conuitijs prosequuntur. Eretricienses autem irridens aiebat, gladiū quidem sicut Teuthidas habere, sed cor non habere. Posteaquā uero Athenis primum, deinde ex Græcia quoque pulsus fuit, cū ad Persarū regem ascendisset, ac loqui iussus esset, orationem uarijs pictisq; stragulis similem esse dixit. Ut enim illa, sic hanc extantam ostentare imagines & figuras, contractam uero occultare, atque delere. Itaque & annum petijt, quo Persica lingua percepta per seipsum & non per alium cum rege ipso colloqui posset. Multis autem muneribus à rege honestatus & cito locupletatus, ad seruos, O pueri inquit perditī eramus, nisi perissemus.

40 PLVTARCHI CHAERONEI
MYRONIDES.

Myronides aduersus Boeotios exercitum ducēs,
nunciauit Atheniensibus egredicndum esse. Sed cū
hora instaret, ac turmarum præfecti dicerent om-
nes nondum adesse, adsunt inquit, qui sunt pugna-
turi. Vsusq; illis promptis hostes superauit.

ARISTIDES.

Aristides cognomento iustus, opinione sua Rēp.
semper administrabat, sodalitatesq; fugiebat, ueluti
potentia ex amicis parta ad inique agendum insti-
gante. Sed cū Athenienses in ipsum testaceis suffra-
gijs ex urbe pellendum concitati forent, ac illiterat-
us homo & agrestis testam gerens ad ipsum acces-
sisset rogans ut nomen Aristidis in testa ipsa descri-
beret, cognoscis nempe Aristidem? inquit. Et cum
homo dixisset, se quidem non cognoscere, sed iusti
cognomen moleste ferre, tacens nomen testæ inscri-
psit ac reddidit. Cum Themistocle autem cui inimi-
cus erat, orator missus, Vis ne inquit ó Themisto-
cles in finibus inimicitias relinquamus? Nam si ui-
debitur, cum reuersi fuerimus illas resumemus. Cum
uero tributa Græcis statuisset, tanto pauperior re-
diit, quantum in ipsam peregrinationem impendit.
Sed cum ij uersus quos Aeschylus de Amphiarao se-
cerat,

cerat, in Theatro canerentur. Nam uult uir esse, nō uideri hic optimus, Qui mentis altæ fructiferā sulcans segetem, Consulta callens germinat grauißima omnes in Aristidem oculos coniecerunt.

PERICLES.

Pericles quotienscunque exercitus dux creatus esset, paludamentum assumens hæc sibi ipsi dicebat. Pericles animaduerte, liberis es imperaturus & Græcis & Atheniensibus. Iubebat autem Athenienses Aeginam tollere tanquã Piræi lippitudinem. Ad amicum uero quendam testimoniū falsum, cui & iusurandum inesset, rogantem, Vsq; ad aras inquit mihi amico esse licet. Idem moriturus cum esset, se ipsum beatum esse aiebat, quòd Atheniensium nemo sua caussa pullam uestem induisset.

ALCIBIADES.

Alcibiades adhuc puer, cum in palestra eo captu comprehensus esset, quẽ effugere nequiret, momordit colluctantis manum. Sed cum ille dixisset, Morde ut foemine, Minime inquit, sed ut leones. Habes autem quam pulcherrimum canem, quẽ septem milibus dragmarũ emerat, caudam illi recidit, ut Athenienses inquit hoc de me loquantur, & aliud nihil curiosius inuestigent. Idem ad literarum ludum cum

42 PLVTARCHI CHAERONEI
accessisset, Iliada postulauit. At magistro se nihil
Homeri habere dicente, illi incusso pugno recessit.
Ad Periclis autem fores cum uenisset, audiens illum
non esse otiosum, sed cōsiderare quonā modo Athe-
niensibus rationes reddat, Non melius erat inquit
considerare, quo modo non reddat? Cū autem ad iu-
diciū capitale ab Atheniensibus ē Sicilia uocaretur,
se ipsum abscondit, quōd diceret eum stultū esse
qui accusatus, cum liceat fugere, querat absolui &
liberari. Sed cum quidā dixisset, Non credis patrie
de te ipso iudiciū? Ego quidem ait, ne matri quidē,
ne forte ignorans pro calculo albo nigrum ferat. Idē
cum audisset se cum socijs morti adiudicatum esse,
At inquit declarabimus ipsis nos uiuere. Itaque ad
Lacedæmonios profectus Decelicum in Athenien-
ses bellum excitauit.

LAMACHVS.

Lamachus quendam Turmæ ducem in errorem
lapsū obiurgabat. Qui cū dixisset, se postea nun-
quam id esse facturum, Atqui non est in bello inquit
bis peccare.

IPHICRATES.

Iphicrates cum sutoris filius esse putaretur, om-
nibus quidem contemptui erat, sed in pretio tunc
primū

primum esse coepit, cum uulneratus hostem simul cum armis correptum in turrem suam uiuentem transtulit. Ceterum in amico & socio loco castra ponens, & uallum iaciens, & fossam diligenter circumducens, ad eum qui dixerat, Quid enim timemus? Turpissimam quidem esse dixit imperatoris uocem Non expectaram. Aciem uero contra Barbaros instruens, se uereri aiebat, ne Iphicratem ignorent, qui alios stupefaciat hostes. Idem iudicium capitis subire coactus, ad calumniatorem dixit, Quid facis o homo, qui bello urbem circumstante, de me, & non mecum suadeas consultare? In Harmodiu uero Harmodij illius prisca abnepotem in generis ignobilitatem conuitia sibi ingerentem dixit, Meum quidem genus a me incipit, sed tuum in te desinit. Oratore autem quoda ipsum in concione interrogante, Quis tu es, qui tantopere superbis? Eques? an sagittarius? an pedes? an scutifer? Nullus horum inquit, sed qui omnibus his imperare sciam.

TIMOTHEVS.

Timotheus existimabatur fortunatus esse imperator, ac idcirco ei quida inuidetes pingebant urbes in nassam illi dormienti ultro ingredientes. Timotheus igitur aiebat, Si tantae urbes dormiens capio,

quid me facturum putetis expergefactum? Quodā autem ex temerarijs imperatoribus uulnus Atheniensibus ostentante, At me inquit cum uester essem contra Samios imperator, puduit catapultæ telum prope me cecidisse. Oratoribus uero Charetem extollentibus, dignumq; esse Atheniensium imperatorem censentibus, Non imperatorem Timotheus inquit, sed qui strata imperatori seruat.

CHABRIAS.

Chabrias eos dicitabat optimos esse imperatores, qui hostium res quamoptime nossent. Proditio nis autem unā cum Iphicrate accusatus, ab Iphicrate ipso reprehendebatur, quod de uita periclitās & in gymnasiū iret, & hora consueta prædiceret. Ergo siquid Athenienses (Chabrias inquit) de nobis statuerint, te quidem squalidum & ieiunum, me uero pransum & perunctum necabunt. Dicitare etiam solebat, formidabiliorē esse ceruorum exercitum duce leone, quā leonum ceruo imperante. Athenienses uero in Philippum ipso concitante, quidam è concione succlamauit, Bellum inuehes. Etiam per Iouem inquit, & nigra uestimenta, & publicas funerum elationes, & funebres orationes, si liberi sumus uicturi, neq; Macedonum imperata facturi.

PYTHEAS.

Pytheas cum adhuc esset adolescens, in concione processit ijs contradicturns decretis quæ de Alexandro scribebantur. Sed cum quidam dixisset, Tu cum adeo iuuenis sis, de tantis rebus audes loqui? Atqui Alexander inquit, quæ decernit is deū, me iunior est.

PHOCION.

Phocion Atheniensis neq; ridens, neq; lachrymans ab ullo unquam est uisus. Sed cum quidam in concione dixisset, cōsideranti similis uideris o Phocion, Recte inquit hoc coniectas. Nam cōsidero si quid eorum quæ sum apud Athenienses dicturus, omittere, ac recidere possim. Cum autem oraculū Atheniensibus datum esset, unum in urbe esse qui sententijs omnium aduersaretur, Atheniensesquæ quisnam esset, querendum esse iuberent, Phocion se eum esse professus est. Nam soli sibi nihil eorum placere, quæ uulgus & ageret & diceret. Cū uero apud populum sententiam dicens aliquando approbaretur, uideretq; omnes pariter orationi suæ assentientes, ad amicos conuersus. Num quid mali inquit forsitan imprudens dixi? Cæterum Atheniensibus collationes pecuniæ ad sacrificium quoddam petentibus, cum alij quidem conferrent, sepe & ipse ro-

gatus, Erubescerem inquit, si uobis darem, huic autem non redderem, simul indicans facinorosum. Cum uero Demosthenes orator dixisset, te Athenienses, si insanierint, necabunt, Te uero inquit per Iouem, si resipuerint. Sed cum Aristogiton condemnatus in carcere moriturus esset, rogaretque Phocionem ut ad se ueniret, amicique ipsum ad improbum hominem ire non permetterent, Et ubi nam inquit Aristogitonem quispiam iucundius alloquatur? Byzantijs uero cum Athenienses irascerentur quod Chaerem non admississent in urbem, cum copijs auxilio sibi missum aduersus Philippum, dixissetque Phocion oportere non socijs irasci diffidentibus, sed imperatoribus fide carentibus, imperator ipse fuit delectus Qui à Byzantijs quidem admissus, effecit ut re infecta Philippus abiret. Idem cum Alexander centum ipsi talenta dono misisset, eos qui attulerant interrogauit, Curnam cum multi alij sint Athenienses, mihi soli hæc donat Alexander? illis autem respondentibus, Quod solū te bonum esse probumque existimat. Igitur me inquit talem esse uideri esse permittat. Alexandro autem triremes ab Atheniensibus petente, cum populus nominatim Phocionem prodire atque sententiam dicere iuberet, posteaquā surrexit,

rexit, Consulo igitur uobis inquit, ut uel armis uin-
 catis, uel uictoribus amici sitis. Sed cum de morte
 Alexandri uerba iactarentur, oratoresq; è uestigio
 in suggestum prosilirent, neq; morari, sed quàm pri-
 mum bellum gerere suadarent, Phocion differendū
 ac iuste decernendum esse censebat. Si nanq; aiebat
 hodie mortuus est, cras quoq; & semper mortuus
 erit. Verum Leosthene ciuitatem in bellum iniiciē-
 te, quòd illam nosset spe præ clara ad nomen libera-
 tatis imperijq; elatam, illius uerba cupressis similia
 esse dicebat. Nam pulchræ & sublimes cū sint, fru-
 ctum nō habent. Sed prima cū ad uota successissent,
 ac ciuitas ob nuncios rerum bene gestarum dijs sup-
 plicaret, interrogatus an ea sic gesta esse uellet, hæc
 quidem esse gesta inquit, illa uero consultata. Cæte-
 rum Macedonibus Atticam ingressis maritimamq;
 deprædantibus, eduxit iuuetutē, & cū multi ad ip-
 sum cōcurrerent hortātes ut collē occuparet acieq;
 illic instrueret, O Hercules inqt, quā multos uideo
 impatores, milites autē paucos. Sic tamen cōgressus
 uicit, ac Nicionē Macedonū ducē interemit. Verū
 haud multo post Athenienses bello supati, præsidij
 Antipatri admiserunt. Cum uero Menyllus præsidij
 princeps Phocioni pecunias dono daret, indigna-
 tus dixit, neq; illum Alexandro meliorem esse, &

causam qua nunc accipiat, cū tunc non acceperit, peiorem esse. Ac Antipater quidem aiebat, se ex duobus amicis, quos Athenis haberet, neq; Phocionem persuasisse ut acciperet, neq; Demadē satiasse cum daret. Antipater uero cū ipsum rogaret ut nescio quid iniusti faceret, non potes inquit, ó Antipater Phocione & amico, & assentatore uti. Sed post Antipatri mortem cum Atheniēses Democratiā renouassent, Phocion cum amicis in concione morti fuit adiudicatus. Alij igitur flentes quidē ducebantur, Phocioni uero, qui cum silētio procedebat, quidam ex inimicis obuiam factus in os expuit. Tum ipse ad magistratus respiciens, Nō aliquis istū ait indecore se gerentem corcebit? Cū autem unus eorum qui cum ipso erant morituri, lamentaretur atq; indignaretur, Non amas inquit ó Euipe cum Phocione mori? Sed cū cicut & calix iā allatus esset, interrogatus nunquid ad filium diceret. ego tibi inquit mando rogoq; , nequid Atheniensibus harum rerum memoria irascaris.

PISISTRATVS.

Pisistratus Atheniensium tyrannus, cum ex amicis quidam ab ipso defecissent, ac Phylon occupassent, ad illos uenit stratum colligatum ipse portans. Sed
illis

illis interrogatibus quid uellet, si uobis inquit persuasero, ut abducā. Sin minus, ut uobiscū maneam. Propter hoc enim cum sarcinis ueni. Calūniata uero apud ipsum matre quòd adolescentem quendam adamaret, quicum timente ac multum reuente clā consuetudinam haberet, uocauit ad coenam adolescentem, cœnatumq; interrogauit, quomodo fuisset acceptus. Illo autem opipare dicente, Talia inquit quotidie tibi erunt, si matri meæ rem gratā feceris. Thrasibulus uero ipsius filiam amans, cum obuiam factus osculatus foret, ac ipse in illum ab uxore concitaretur, si qui nos amant inquit, odio prosequemur, quid ijs qui oderunt faciemus? Ac Thrasibulo quidem uirginem dedit uxorem. Comestatores autē quidam in ipsius uxorem cum incidissent, multaq; lasciuie ac petulanter & fecissent & dixissent, ac postridie Pisisstratum flentes deprecarentur ut sibi ignosceret, Vos quidem inquit, ut modesti sitis curate. Sed uxor mea prorsus domo nusquā heri profecta est. Idem rogantibus filijs, cū ipse aliā ducturus esset uxore, nūquid se accusaret, minime quidē ait, sed laudo uoloque & alios mihi tales filios nasci.

DEMETRIVS PHALEREVS.

Demetrius Phalereus Ptolemæum regem admo-

nebat, ut conscriptos de regno imperioq; libros cõ-
pararet atq; lectitaret. Nam que amici non audent
reges monere, ea in libris descripta esse.

LYCVRGVS.

Lycurgus Lacedæmonius ciues nutriendæ comæ
assuefecit. Quòd diceret pulchros quidē, coma fieri
decentiores. deformes autem formidabiliores. Ad
eum uero qui ad Democratian in urbe constituen-
dam hortabatur, Tu igitur primus inquit in domo
tua statue Democratian. Cæterum domos humiles
ferra tantum & securi struere iubebat. Pudere nãq;
in humiles casas pocula lectosq; ac mensas præciosas
inferre. Pugnis autem & Pancratio certare prohi-
buit, ut ne ludentes quidem defatigari consuescerēt.
Sæpius quoq; aduersus eosdē militare uctuit, ne ho-
stes efficerentur bellicosiores. Quare uulnerato po-
stea Agesilao Antalcidas dixit, præclara disciplinæ
præmia ipsum à Thebanis accipere, qui illos bellum
inuitos gerere docuisset.

CHARILLVS.

Charillus rex interrogatus cur tam paucas leges
Lycurgus tulisset, respondit, eos qui paucis uerbis
utantur, haudquaquam multis legibus indigere. He-
lotum uero quidam cum audacius asperiusq; se cum
illo

illo gereret, per deos inquit te interfecissem, nisi iratus essem. Ad eum autem qui percotatus est, cur comam Lacedæmonij gestent, Quia ex omnibus inquit ornatibus hic est minime sumptuosus.

TELECLUS.

Teleclus rex ad fratrem ciues criminatē quod asperius se cum quā cum illo se gererent, Tu nanq; ait iniurias pati nescis.

THEOPOMPV.S.

Theopompus in quadam urbe ad eū qui sibi murum ostentabat & interrogabat, num pulcher & altus uideretur, Minime si mulierum est inquit.

ARCHIDAMVS.

Archidamus in Peloponnesiaco bello rogātibus socijs ut sibi tributa determinarentur, respondit bellum non pasci determinatis.

BRASIDAS.

Brasidas cum in Carycis murem cepisset, morsus dimisit. Deinde ad eos qui aderant, Nihil est inquit tam paruum, quod se non seruet dum audeat ulcisci aggredientes. Sed in pugna per scutum iaculo percussus, cum e uulnere hastā extraxisset, illa ipsa hostem uulneratum interemit. Sed rogatus quomodo uulneratus fuisset, scuto inquit me prodente. Poa

steaquam uero liberatis ijs Græcis qui in Thracia erant, cecidit, legati Lacedæmonem missi, ad Brasidæ quoq; ipsius matrem accesserunt. Quæ primum quidem eos interrogauit, an bene Brasidas obisset. Ac laudantibus quidem illū Thracibus dicentibusq; nullum alium talem fore, Ignoratis inquit ó hospites. Nam Brasidas quidem fortis erat sed Lacedæmō multos habet illo fortiores.

AGIS.

Agis rex dictitabat, Lacedæmonios interrogare non quot sunt, sed ubi sunt hostes. Apud Mantineã uero dum pugnare cū hostibus qui plures erant, prohiberetur, necesse est inquit cū multis pugnare, qui multis uelit imperare. Cum autem Elci laudarentur quòd in Olympijs præclare se gcerent, Quid mirū inquit faciunt, si quarto quoq; anno per unū diem iustitia utuntur? Sed illis in laudando perseverantibus, Quid mirandū inquit, si in re bona bene utuntur iustitia? In hominem uero improbum saepe interrogantem quis Spartiata optimus esset. qui tui dissimilimus est inquit. Sed alio interrogante quot essent Lacedæmonij, Quot inquit ad malos arcendos satis sunt. Cū autē ab alio idē quæreretur, multi inquit tibi uidebuntur si pugnantes ipsos spectaueris.

LYSANDER.

Lysander uestes præciosas quas Dionysius Siciliae tyrannus suis filiabus miserat, non accepit, quòd diceret se uereri, ne illis induta deformiores uiderentur. In eos autem à quibus uituperabatur ut Hercule indignus, quod dolo pleraque ageret, dicebat, Quo leonina pellis non peruenit, uulpinam esse assuendam. Sed aduersus Argiuos, qui iustiora quam Lacedæmonij de quo contendebant loco, dicere uidebantur, distracto gladio inquit. Qui huius est dominus, optime de finibus differit. Lacedæmonios uero Corinthiorum murum segnius oppugnare animaduertens, cum leporem è fossa exilientem uidisset, Eos inquit timetis hostes, quorum inertia lepores in muris dormiunt. Cum autem Megarensis quidam in communi conuentu aduersus ipsum dicendi licentia usus esset, Tua inquit uerba ciuitatis egent.

AGESILAVS.

Agésilauus dictitabat, eos qui Asiam incolerent, liberos quidem esse malos, bonos autem seruos. Sed assuetis illis regem Persarum magnum appellare, Ecquid ille inquit me est maior, nisi et iustior sit et modestior? De fortitudine uero atque iustitia percontatus utra sit melior, Nihil inquit fortitudine indi-

geremus, si omnes iusti essemus. Noctu autem cum
 è terra hostili repente castra moturus esset, uidens
 puerū quē amabat lachrymātē propter imbecillita-
 tem relinqui, Difficile est inquit simul & misereri
 & sapere. Menecrates uero cognomēto Iuppiter cū
 ad ipsum epistolam ita scripsisset. Menecrates Iup-
 piter regi Age silao felicitatem. rescripsit. Rex Age
 silaus Menecrati sanitatem. Lacedæmonij autem cū
 Athēnienses ac socios apud Corinthum debellassent
 audita cadauerum hostilium multitudine, Heu mise-
 ram inquit Græciam, quæ tot in seipsam uiros per-
 didit, quot satis esset ad barbaros omnis debellādos.
 Oraculum uero quod uolebat, cū ab Ioue in Olym-
 pia accepisset, Ephoris iubentibus ut Pythiū quoq;
 de iisdem consuleret, Delphos profectus deum roga-
 uit, An quæ patri, eadem ipsi quoque uiderentur.
 Quendam autem ex amicis ab Icarieo Care petens
 ad eum ita scripsit. Nicias si te iniuria non afficit, di-
 mitte. Si iniuste agit, mihi dimitte. Omnino autē di-
 mitte. Idem ad eum audiendum inuitatus qui luscini-
 æ uocē imitabatur, ipsam inquit saepe audiui. Post
 Leuctricam uero pugnam Ephori animaduertentes
 urbem uiris uacua esse, quod lex iuberet omnes eos
 qui territi fugissent, ignominiosos esse, uolebant in-
 famiæ

famie notam soluere, proptereaq; legislatorẽ Agesilaum declararunt. Is autem cum in medium prodisset, censuit leges postridie ratas fore. Aegyptiorum autem regi auxilio missus unã cũ eo ab hostibus obsidebatur, cum multo plures hostes ipsi forent, castrisq; fossam circumducerent. Sed cum rex erumpere ac dimicare iussisset, Hostes inquit uolentes nobis esse parcs, impediendi non sunt. Et cũ spatij parum adhuc superesset ad fossam coniungendam, in eo quod relictum erat spatio acie instructa, cum totidem utrinq; pugnarent, uictores euaserunt. Idem moriens amicos nullam sibi neq; fictam neq; pictã imaginem ponere iussit. Si quid enim opus inquit bonum feci, hoc meum monumentum erit. Sin nullum ne omnes quidem statuæ.

ARCHIDAMVS.

Archidamus Agesilai filius, cum catapultæ iaculum tunc primum ex Sicilia aduectum uidisset, exclamauit, O Hercules, uiri perit uirtus.

AGIS.

Agis iunior Demade dicente Laconicos enses propter breuitatẽ à prestigiatoribus deuorari. atque Lacedæmonij inquit his ipsis ensibus hostes assentuntur. Cum autem Ephori milites proditori cõ-

56 PLVTARCHI CHAERONEI
mitti iuberent, Alieni inquit ei fidem habere nõ de-
bent, qui suorum proditor fuerit.

CLEOMENES.

Cleomenes ei qui se Gallos qui pugnando interirent, ipsi daturum pollicebatur, Minime inquit istis egeo. Sed ijs potius, qui pugnando interficiant.

PAEDARETVS.

Pædaretus inter trecentos non delectus, qui in ciuitate quidem ordine primus erat honor, hilaris ac ridens abibat, se gaudere dicens, si trecetos Sparta haberet ciues se meliores.

DAMONIDAS.

Damonidas in ultimũ chori ordinem à chori magistro collocatus, Euge inquit, excogitasti quo modo hic quoq; in honore sit locus.

NICO STRATVS.

Nicostratus Argiuorum imperator multis pecunijs & nuptijs Lacæne quam uellet, præter regias oblati, ad prodendum quendam locum ab Archidamo exhortatus. respondit Archidamum ab Hercule genus non ducere. Herculem enim circumeuntem malos pœna affecisse. Archidamũ uero eos qui sunt probi, malos efficere.

EVDEMONIDAS.

Eudemo=

Eudemonidas cum in Academia Xenocratē uideret iam seniore[m] cum discipulis philosophantem audissetq[ue] uirtutem ab ipso inquiri, Quando inquit illa utetur? Rursus cum alium audisset philosophum differentem quòd solus sapiens est bonus imperator Sermo quidem admirandus est inquit. Sed qui loquitur, nunquam tubæ sonitu fuit excitatus.

ANTIOCHVS.

Antiochus cum Ephorus esset, posteaquam accepit agrum Messenijs à Philippo datum, interrogauit, Num etiam illis de agro pugnantibus, ut uincerent dedisset.

ANTALCIDAS.

Antalcidas in Atheniensem qui Lacedæmonios imperitos uocabat, Soli uidelicet nos inquit nihil mali à uobis didicimus. Sed cum alius Atheniensis in ipsum dixisset, At enim sepe uos à Cephiso fugauimus, Nos uero inquit nūquā uos ab Eurota. Rhetore autē Herculis laudationem lecturo, Quis nēpe illum uituperat inquit.

EPAMINONDAS.

Epaminonda Thebano exercitum ducente nunquam Panicus & repentinus terror in castra incidit. Dicebat autem in acie mori pulcherrimam esse

Armatorum uero corpus non solum athletice, sed
 etiam militariter exercitatum esse oportere cen-
 sebat. Eoq; corpulentis infensus erat, ac talem quē-
 dam exercitu expulit dicēs. Vix tribus quattuorūc
 scutis uentrem illius tegi posse, propter quem ne sua
 quidem pudenda unquam uidisset. Sic autem fruga-
 lis in uictu erat, ut à uicino ad cenam inuitatus, cū
 bellariorum obsoniorumq; ac unguentorum appa-
 ratum inuenisset, è uestigio abicit dicens. Ego te sa-
 crificare, non lasciuire putabam. Cum uero coquus
 dierum quorundam impensæ rationem collegis red-
 deret, nimium olei sumptum duntaxat ægre tulit.
 Sed collegis admirantibus, impēsam quidem sibi nō
 esse molestam dixit, sed si tantum olei intra corpus
 ille excepisset. Cum autem festum diem urbs celebra-
 ret, ac omnes comotationibus & sodalitatibus de-
 diti essent, familiarium cuidam squalidus & cogita-
 bundus inter ambulandum occurrit. Ac illo miran-
 te atq; percontante, curnam solus ita affectus cir-
 cumiret, Vt uobis inquit omnibus ebrietati ac desi-
 diæ liccat indulgere. Hominem uero nequam, qui
 mediocre quoddam scelus admiserat, Pelopidæ qui-
 dem roganti non dimisit, sed amicæ supplicanti cō-
 cessit, dicēs scorta decere, nō imperatores eiusmodi
 accipere

accipere dona. Cum uero Lacedæmonij copias educerent, oraculaq; Thebanis ferrentur, alia quidem eos uictum iri, alia uictores fore significantia, hæc ad dexteram tribunalis partem, illa ad sinistra pōni iussit. omnibusq; ita positis surrexit, & dixit. Si imperatoribus quidem parere uolueritis, ac simul inuadere hostes, hæc uobis sunt oracula, indicās meliora. Sin autem aduersus pericula timidi fueritis, illa, respiciens ad peiora. Idem contra hostes exercitum educens, tonitru facto, ac ijs qui circa ipsum erant, interrogantibus quid deum significare putaret, attonitos esse hostes dixit. Quippe qui cū talia adsint loca, in talibus castrametentur. Suauissimum autē omniū bene fortiterq; sibi gestorū illud esse dicebat, quod suis adhuc uiuis parentibus apud Leucetra Lacedæmonios superasset. Cæterum postridie illius pugnae, cum alio tempore solitus esset uncto corpore serenoq; uultu in publicum prodire, squalidus & humilis ac sordidus processit. Interrogantibus igitur amicis, nunquid sibi triste accidisset. nihil inquit. Sed heri sensi me animo fuisse, quàm par sit, elatiore. Quocirca hesternæ letitiæ intemperantiam hodierna tristitia castigo. Cum autem Spartiatas suam calamitatem abscondere sensisset, uolēs il-

lius magnitudinem declarare, non simul omnes, sed singulas ciuitates cadauera colligere permisit. Itaq; plura quàm mille Lacedæmonioum cadauera fuere numerata. Iason uero Theſſalorum princeps cū socius Thebas uenisset, ac duo milia aureorum Epaminonda uehementer indigenti misisset, aurum quidē non accepit, sed cū primum Iasonem uidit, iniustis inquit manibus imperas. Ac quinquaginta dragmis à quodam ciuium acceptis exercitus uiatico in Peloponnesum irrupit. Rursus cum rex Persarum tria Daricorum milia ei misisset, Diomedontem aspere obiurgauit, quòd tantam nauigationem nauigasset ut corrumpere Epaminondam. Sed regi renunciare iussit, si quæ Thebanis conferant sentiat, gratis Epaminondam amicum esse habiturū. Sin quæ minus utilia sint, hostem. Argiui autem cum Thebanorum socij essent, Atheniensiumq; legati in Arcadiā profecti utrosq; accusarent, atq; Callistratus orator Oedipum & Orestem ciuitatibus exprobraret, Cōfitemur, inquit Epaminondas, & apud nos patricidam fuisse, & apud Argiuos matricidam. Sed qui ista perpetrarunt, nos quidem expulimus, Athenienses uero susceperunt. In Spartiatis autē qui multis & magnis in rebus Thebanos accusauerāt, Hi nēpe

uos inquit à breuiloquio desistere coegerunt. Sed posteaquam Alexandrum Phærorū tyrannū Thebanorum hostem Athenienses sibi amicū effecerunt & socium, qui promittebat se uenalem carnis librā ipsis semiobolo præbiturum, At nos, Epaminondas inquit, Atheniēsis ligna gratis ad illas carnes concuendas præstabimus. Nam nisi quicuerint, eorum agrum succidemus. Bœotios autem otio dissolutos uolens in armis semper continere, cum electus esset imperator, admonens dicebat, Adhuc cōsilio polletis Thebani. Nā si ego sum imperator, uobis est militandum. Ac regionem supinam & patentem belli orchestram appellabat, quod illam obtinere nō possent, nisi manū in scuti loro habeant. Chabrias uero cum prope Corinthum per quam paucos Thebanorum quosdam auidius sub muris pugnantes interfecisset, ac trophæum crexisset, Epaminondas irridēs Hic decebat inquit non trophæum, sed Hecatesium crexisse. Nam humilia Hecate sacella in triuijs ante portas dedicabant. Cum autem quidam nunciasset exercitum nouis ornatum armis in Peloponnesum ab Atheniensibus missum, Quid igitur inquit Antigēidas gemit, cū Tellen nouas tibias habeat? Tellen uero pessimus quidem erat tibicen, ut Antigē

nidas optimus. Idem cum accepisset scutiferū multas ab homine captiuo pecunias sumpsisse, Redde inquit mihi quidem scutum. Tibi uero ipsi patriq; cauponam redime, in qua reliquum temporis uiuas. Neq; enim posthac te periculis itidē exponere uoles. quippe qui ē diuitibus & beatis unus sis factus. Interrogatus autem utrum se meliorem duceret imperatorem, an Chabriam, an Iphicratem, Difficile id est inquit, donec uiuimus, iudicare. Posteaquam uero ex Laconica reuersus capitis caussam cum collegis dicere coactus est, quod menses quattuor imperium Boeotiae contra legē retinuisset, collegas quidem in se ipsum crimen remouere iussit, tanquam ui coactos, ipse autem se dixit non habere uerba rebus meliora. Sed siquid omnino apud iudices dicendum esset, censere se, si ab ipsis necandus iudicetur, ut columnae condemnationem inscribant, quo Graeci omnes sciant, Thebanos uel nolentes ab Epaminonda fuisse coactos igni Laconicam deuastare, quae per quingentos annos nunquam antea fuerat depradata, & Mesenem componere, quae triginta & ducentos annos seditionibus uexata sit, & cōciliare inter se ac in unum Arcades redigere, Graecisq; restituere libertatem. Nam haec in illo imperio fuerant gesta.

sta. Quare multo cum risu iudices egressi sunt, cum ne suffragia quidem in illum sumpsissent. Ceterum in ultima uulneratus pugna, & in tentorium relictus uocabat Daiphantum, & post eum Hyolidam. Quos uiros cum perisse audisset, bellum cum hostibus dissolui iussit, ut quibus imperator non esset. Ac res uerba eius, qui optime ciues nosset, comprobauit.

PELOPIDAS.

Pelopidas Epaminonda in praetura collega ditentibus amicis pecuniae collectionem rem ualde necessariam ab ipso nihil curari, Per Iouem inquit huic Nicomedi, hominem claudum ac mutilatum indicas. Sed uxore ipsum ad pugnam exeuntem rogante ut se custodiret, alios dixit hoc esse monendos. Ducem uero & imperatorem, ut ciues conseruet. Cum autem quidam e militibus dixisset, In hostes incidimus, Cur magis inquit quam illi in nos? Ceterum ab Alexandro Phaeorum tyranno fractis foederibus cum captus & ligatus male ei diceret, atque ille subiecisset, Mori properas, Etiam per Iouem inquit, ut magis in te excandescant Thebani, citiusque perdaris. Thebe uero tyranni uxor ad Pelopidam egressa cum se mirari dixisset quod ligatus tam hilaris esset, magis dixit se illam mirari, quod non ligata toleret.

Alexandrum. Sed ab Epaminonda liberatus dicebat se gratiam Alexandro habere. Nam se ipsum expertum esse, nō ad bellum modo uerum ad mortē quoq; audacter habere.

ROMANORVM APOPTHET-
GMATA. M. CVRIVS.

M. Curius à quibusdā criminatus quòd agri bello parti exiguam cuiq; partem distribuisset, ac magnam publicam fecisset, precatus est neminem è Romanorum numero fieri, qui quod agri ad alendum satis foret, parum putaret. Samnites uero ab ipso de bellati cum ad eum uenissent aurum dono daturi, in olla forte rapula coquebat. Samnitibus itaq; respōdit, & auro nihil tale prandium indigere, & sibi melius esse quā habere, aurū possidētibus imperare.

C. FABRICIVS.

C. Fabricius audiens Romanos à Pyrrho uictos, ad Labienum conuersus, Pyrrhus inquit, non Epirotæ Romanos uicerunt. Ad redimendos autem captiuos ad Pyrrhum profectus cum auri multum Pyrrhus ipsi daret, nihil accepit. Postridie uero maximum elephātem Pyrrhus ipse instrui iussit, qui Fabricio ignoranti post terga maximo cum stridore uocem repente emisit. Quo quidem factō, cōuersus
Fabricius

Fabricius & ridens, Me inquit neq; aurū heri, neq; hodie bellua stupefecit. Sed Pyrrho ipsum rogante ut secum esset, ac post se primum locum haberet, ne hoc quidem tibi expedit, inquit. Nā si Epirotæ nostrum utrumq; nouerint, magis à me regi quàm abs te uolent. Fabricio autem consulatum gerenti Pyrrhi medicus epistolā misit, qua pollicebatur se Pyrrhum ueneno, si iusserit, necaturum. Sed cum Fabricius epistolam remisit ad Pyrrhum, animaduertere iubens quàm malus & amicorum esset iudex & hostium. Posteaquàm uero Pyrrhus insidijs deprendis medicum quidem suspēdit, Fabricioq; captiuos absq; redemptionis pretio reddidit, gratis Fabricius non accepit, sed totidem illi restituit, ne mercedem recepisse uideretur. Neq; enim insidias Pyrrhi gratia indicasse, sed ne uiderētur Romani dolo necare, perinde atq; si aperte non possent.

FABIUS MAXIMVS.

Fabius Maximus cum Annibale pugnare nolēs, sed tempore illius exercitum & pecuniarum & annonæ indigentem dissolueret quærens, per aspera et montosa loca persequeretur, sese illi subinde opponens. Quòd aut uulgo derideretur, Annibalisq; paedagogus uocaretur, paruipendens, suis consilijs uti

batur, amicisq; dicebat. Qui derisiones conuitiâq;
metuat, cum sibi timidiorem uideri, quàm qui hostes
fugiat. Posteaquàm uero de Minutio Equitum ma-
gistro, qui hostium nonnullos debellauerat, sermo
cepit esse multus, tanquã digno Roma uiro, magis
se dixit secundam Minutij fortunam timere quàm
aduersam. Igitur paulo post cum Annibalis insidijs
circumuentus cum exercitu suo Minutius de uita pe-
riclitaretur, Fabius opem ferens & multos hostium
eccidit, & illum seruauit. Annibal itaq; ad amicos.
Nonne sæpe uobis inquit prædixi, montanam illam
nebulam imbrem in nos aliquando emissuram? Post
Carnensem uero cladem imperator creatus cū Clau-
dio Marcello audaci & forti uiro, & qui cum An-
nibale semper pugnare amaret, in eã spem ipse ad-
ductus erat, si nemo pugnaret fessum Annibalis ex-
ercitum breui esse defecturū. Quare distitabat An-
nibal, se magis Fabium non pugnantem, quàm Mar-
cellum pugnantem formidare. Cum autem Lucanus
quidam miles accusaretur quòd amore multerculæ
captus noctu se penumero lōge à castris uagaretur,
quem alioqui admirandum in armis esse audiret, illo
ignaro comprehendi amicam, & ad se duci iussit.
Adducta igitur illa, cum hominem accersisset, Nos
inquit

inquit non latuisti, contra legem extra castra pernocians. Sed neq; antea strenuus esse nobis ignorabaris. Quare fortiter ac recte factis errata condonentur. Cæterum posthac nobiscū eris. Habeo nāq; fideiussorem. Adductamq; mulierculam illi cōmendauit. Cum uero Annibal Tarentum præter arcem præsidio teneret, adducto clam quàm longissime exercitu Fabius urbem cepit atq; diripuit. Sed cū scriba percontaretur, Quid de simulachris deorum decernimus? Relinquamus inquit Tarentinis deos iratos. M. autem Liuo, qui præsidio Tarentinam arcē tenebat, iactante, illum opera sua urbē cepisse, alijs quidem ridentibus, Vera, inquit Fabius, narras. Nā nisi tu urbem amisisses, ego nunquam recepissem. Idem à senatu iam senior legatus ad filium consulē Sueffam missus, ut animaduertit neminem ex licitoribus ut equo descenderet, fuisse missum, indignatus sedere perseverauit. Sed cum iuuenis licitorē misisset, ac ex equo descendere iussisset, alij quidem se auerterunt. ipse uero cum equo desiluisset, præter ætatem accurrit, et filium complexus, Euge inquit fili sapiens, intelligens et quibus imperes, et quanti imperij magnitudinem sustineas.

SCIPIO MAIOR.

Scipio maior ab re militari & Reip. administratione otium ad literarum studia conuertens dicebat se quando otiosus esset, plura facere. Posteaquã autem ui Carthaginem cepit, cum quidam milites uirginem formosam de multis selectam captiuis adduxissent illi tradituri. libenter inquit acceperem si priuatus, & non imperator essem. Obsidens autẽ munitam fossis profundis urbem, in qua Veneris templum eminebat. illic edici uadimonia in tertium diem iussit, uelut illo die in Veneris templo litigantium causas auditurus. Idq; ut prædixerat, urbe capta effecit. Idem à quodã in Sicilia rogatus, qua re fretus contra Carthaginem traiecturus classem foret. indicatis illi & armatis tercentum uiris, qui se exercebant, & alta turri, quæ mari imminabat. nemo inquit horum est, qui cum hanc ascenderit turrim, non se inde, si iussero, præcipitem iaciat. Posteaquã uero traiectis copijs & terra potitus est, & hostium castra combustis, Carthaginenses missa legatione pacti sunt, se elephantes nauesq; ac pecunias esse tradituros. Sed cum Annibal ex Italia nauibus Carthaginem redisset, conuentorumq; Carthaginenses pœniteret, quòd Annibali considerent ea re audita Scipio dixit, ne uolentibus quidem ipsis se fore.

se fœdera seruaturum, nisi talentorum quinq; milia prius exposuissent, quòd Annibalem accersissent. Posteaquam uero Carthaginenses uicti de pace & fœderibus legatos ad eum miserunt, è uestigio iussit eos qui uenerant abire, perinde atq; illos non ante auditorus, quàm L. Terentium adduxissent. Romanus autem erat L. Terentius Probus, qui à Carthaginensibus fuerat captus. Sed cum hominem adduxissent, & illum pro tribunali iuxta se in consilio sedere iussit, & Carthaginensibus auditis bellū dissoluit. Terentius autem ipsum triumphantem subsequutus est pileatus ueluti libertus, ac post illius mortem, ijs qui ad effereudum funus conuenerant, mulsum exhibuit bibendum, aliaq; ad sepulturam pertinentia quàm diligentissime procurauit. Sed hæc posterius. Antiochus autem rex, postquàm Romani aduersus eum traiecerant, cum de bello soluendo legatos ad Scipionem misisset, prius inquit oportebat, non nunc, quando & frenum & sessorem accepit. Cū uero senatus decreuisset ut pecunias ex ærario sumeret, nolentibus illo die quæstoribus ærariū aperire, se aperturū esse dixit. Siquidem opera sua claudi, qui tot illud pecunijs repleuisset. Pætilius uero & Quintus Tribuni plebis, cum apud populum

PLVTARCHI CHAERONEI

multa in ipsum crimina intulissent, Hodie Quirites inquit, Carthaginenses & Annibalem uici, eoque coronatus in capitolium ascendo sacrificaturus. Quisquis autem uellet, de se ferre suffragium iussit. & cum hæc dixisset ascendit, populusque subsecutus accusatores uerba facientes reliquit.

T. QUINTIVS.

T. Quintius adeo fuit statim ab initio clarus, ut ante tribunatum militum ædilitatemque consul fuerit designatus. Imperator autem contra Philippum missus, ut secum in colloquium ueniret persuasit. Et cum Philippus obsides postularet, quod diceret ipsum multosque alios Romanis esse duces, se uero Macedonibus solum, Tu nempè Quintius ait, solum te ipsum effecisti, quippè qui & amicos & cognatos interemisti. Posteaquam Philippum acie uicit, se permittere edixit, ut Græci legibus quisque suis uterentur ac liberi essent. Quam quidem ob libertatem quotquot Romanorum etiam Annibalis temporibus captiui facti apud Græcos seruiebant, dragmis quingentis redempti dono ipsi dati sunt. qui uelut liberti triumphantem illum pileati in urbem subsecuti sunt. Achaeos uero de facienda contra Zacynthiorum insulam expeditione cogitantes monuit, cauere ne tanquam

tanquam testudines capite extra Peloponnesum extenso periclitarentur. Idem Antiocho rege ingentē exercitum contra Græciam ducente, cū omnes perterriti forent, & propter multitudinem, & propter armorum uarietatem, huiusmodi Achæis fecit sermonem. Se enim cum in Chalcide apud hospitem cœnaret miratum esse carniū uarietatem copiāq; dixit. Hospitē uero affirmasse illas omnes suillas esse condimentis & præparationibus differētes. Ne igitur uos quoq; regium exercitum admiremini, hastatos, & cataphractos, & pedites, & equestres sagittarios audientes, isti omnes Syri sunt armis quibusdam ab sese inuicem differentes. Philopœmeni autē Achæorum duci multos quidem & equites & armatos habenti, sed pecunijs indigenti, iocundus dacebat, Philopœmenem & manus & crura habere, sed uentrem non habere. Et sane Philopœmen natura talis erat.

C. DOMITIUS.

C. Domitius quem Scipio maior loco sui Lucio fratri legatum dedit, in bello aduersus Antiochum hostium aciem conspiciatus, præfectis hortantibus ut è uestigio aggrediretur, Hora inquit non sufficit ut tot hominum milibus trucidatis & impedimētis

PLVTARCHI CHAERONEI
direptis in castraredeuntes corpora curare possi-
mus. Sed hoc ipsum cras inquit opportune fiet. Ita-
que postridie congressus hostium quinquaginta mi-
lia cecidit.

P. LICINIUS.

P. Licinius consul à Perseo Macedonum rege
equestri praelio uictus, milites ad duo milia octingē-
tos amisit partim caesos, partim captos. Sed post pu-
gnam cū Perseus legatos de foederibus & pace mi-
sisset, uictus uictorem iussit se ac sua Romanis com-
mittere.

PAVLVS AEMILIVS.

Paulus Aemilius secundum consulatum petens,
repulsam tulit. Sed cum bellum aduersus Perseum &
Macedones imperatorū mollitie ac imperitia in lon-
gum duceretur, & idcirco ipsum Romani cōsulem
designassent, se gratiam illis nullam habere dixit.
Se enim non quòd imperio indigeret, sed quia ipsi
imperatore, delectum fuisse. Cum autem è foro do-
mum reuenisset, Tertiamq; filiolam lachrymantē
conspicatus causam rogasset, ac puella respondi-
set, Quia nobis Perseus mortuus est. Catellus autem
erat illo nomine, quem puella in delitijs habebat. Bo-
na cum fortuna omen accipio filia, inquit. Sed cum
multam

multam in castris temeritatem loquacitatemq; deprehendisset eorum qui & imperatoribus adherēt & earum curiosi rerū sunt, quæ nihil ad se spectāt, omnes quietem agere, ac solū gladios acucere iussit. Sibi nanq; rerum aliarum curam fore. Nocturnas autem excubias sine lancea atq; ense seruare iubebat, ut desperantes se ab hostibus defendere posse, magis aduersus somnum pugnarent. Cum uero per montium uertices Macedoniā inuasisset, ac instructos hostes aspexisset, hortante ipsum Nasica ut uestigio aggredideretur, si quidem tuam inquit agerem ætatem. Sed multa me experientia uetat aduersus instructam aciem ex itinere decertare. Perseo autem debellato, cum ob partam uictoriam conuiuia exhiberet, dicebat eiusdem peritiæ esse & terribiliorem hostibus exercitum ostentare, & conuiuium amicis suauissimum exhibere. Idem Perseo ne in triumphū duceretur deprecante. in te inquit hoc est. perinde ac si diceret, in te facultas est te ipsum perimendi. Cum autem pecunias in thesauris innumerabiles inuenisset, ipse quidem nihil accepit, sed genero Tuberoni pbialam argenteam librarum triū militiæ premium dedit. Ac illam aiunt primum argenteam suppellectilem in domum Aemiliā intrasse.

¶ 4 PLVTARCHI CHAERONEI

Quatuor uero filios mares cū sustulisset, duos quidem antea in adoptionem alijs dederat. E duobus autem qui domi erant, alter quatuordecim annos natus quinto ante triumphum die mortuus est. alter quinto post triumphum duodecimum agens annum. Sed cum in publicum prodisset, populūq; dolorem ac mœrorem præ se ferret, Nunc inquit de patriæ periculo desino sollicitus esse, quando successuum inuidiam quam in domum meam fortuna euomuit, pro omnibus tulcrim.

CATO SENIOR.

Cato senior cum apud populum in prodigalitate & immodicos sumptus inueheretur, quàm difficile inquit est uerba facere uentri aures non habenti. Se uero mirari dicebat, quomodo salua esse ciuitas possit, in qua pluris quàm bos piscis uendatur. Cum autem nimiam mulierum potentiam aliquando uituperaret, Omnes inquit uiri uxoribus imperant, nos omnibus uiris, nobis uxores. Dicebat quoque se pro beneficio collato malle gratiam non accipere, quàm pro illata iniuria poenā non subire, ac ijs omnibus qui peccarent præterquam sibi ueniam dare. Idem magistratus incitans in eos qui delinquerent puniendos, dicebat, eos qui possent, nec propulsarent

farent iniuriam, lapidibus esse obruendos. Aiebat
 præterea, se iuuenibus magis delectari qui erubescerent,
 quam qui pallefcerent. Se quoque eum militem
 odio habere dicebat, qui inter ambulandum manus
 ac inter pugnandum pedes moueret, magisque stertere-
 ret, quam clamaret. Pessimum autem imperatorem
 esse dicebat, qui sibi ipsi non posset imperare. Ma-
 xime uero quæque existimabat oportere se ipsum ue-
 veri. Nam neminem à seipso unquam separatū esse.
 Multorum autem statuas cum uideret positas, malo
 inquit homines de me querere, cur statua nō est po-
 sita Cæoni, quam cur posita est. Idē hortabatur po-
 tentes, ut parcerent potentiæ, quo semper licentia
 uti possem. Qui autem à uirtute honorem auferret
 eos aiebat à iuuentute uirtutem auferre. Magistratū
 uero iudicemque neque pro iustis orandum, neque pro
 iniustis exorandum esse dicebat. Cæterum iniuriā
 asserbat, quamuis inferentibus non uideatur, omni-
 bus tamen esse periculosam. Senectuti uero cū mul-
 ta turpitudo adsint, censebat malitiæ turpitudinem nō
 esse addendam. Irascentem à furioso tempore solum
 distare sentiebat. Idē ijs minime inuideri dicebat, quæ
 fortuna frugaliter modesteque uterentur. Neque enim
 nobis, + uerum bonis quæ nobis adsunt inuideri. + sed quæ
 bona nobis.

Qui autem ridiculis studerent, eos in serijs derident
 dos uideri aiebat. Præclara itē gr̄sta præclaris ora-
 tionibus indigere, ne gloria defraudarentur, cense-
 bat. Sed ciues increpabat, quod eosdem semper elige-
 rent magistratus. Videmini siquidem aiebat, aut nō
 multifacere magistratum, aut non multos magistra-
 tu dignos existimare. Qui uero maritimos agros uē
 didisset, eum se admirari simulabat, uelut mari ua-
 lentiolem. Nam quæ illud uix diluit, hunc ea facile
 absorbuisset. Censuram autem petens, cum supplicā-
 tes multitudini competitores adulantesq; uideret,
 ipse clamabat populum indigere & se uero medico
 & magna purgatione, eoq; non suauissimū, sed in-
 exorabilem eligendum. Atq; hæc dicēs ante omnes
 Censor fuit designatus. Cum uero iuuenes fortiter
 pugnare doceret, sæpenumero dicebat sermone ma-
 gis quàm ense, ac uoce potius quàm manu conuerti
 hostes atq; terreri. Idem bellum aduersus eos qui cir-
 ca Batim fluumium habitant gerens, cum in discrimē
 propter hostium multitudinem deductus esset, atq;
 Celtiberi ducentis talentis opitulari uellent, neque
 Romani sinerent Barbaris pacisci mercedem, illos
 errare dixit. Vincentes enim non ex suis, sed ex ho-
 stibus reddituros esse. Victis autem nec à quibus pe-
 tantur,

tantur, nec qui petant esse futuros. Sed quamuis, ut ipse ait, plures urbes ijs diebus quibus inter hostes commoratus est, ceperit, nihil tamen ipse plus sumpsit, quàm quæ ex hostili terra et comedit et bibit. Cum autem militum unicuiq; argenti libram distribuisset, melius esse dixit, multos argentum habentes, quàm paucos aurum ex militia recuere. Imperatoribus enim nihil aliud conuenire, quàm ex prouincijs gloriam augere. Ceterum quinq; seruos in militia habebat, quorū unus tres captiuos emit. Quod quidem ut Catonem rescuuisse cognouit, antequàm in eius conspectum ueniret, seipsum strangulauit. Rogatus autem à Scipione Africano, ut Achaeorum exulibus opem ferret, quò in patriam quisq; suã redirent, nullam illius negotij curam sibi esse simulabat. sed in senatu cum multa uerba fierent, assurgens Perinde ac si nihil inquit habeamus, quod agamus, sedemus de Græculis decrepitis quærentes utrum à nostris, an ab illorum pollinctoribus esserantur. Posthumius uero Labienus cum Romanas historias Græce scripsisset, ab auditoribusq; ueniã peteret, il ludens Cato dixit, Veniam quidem dandam esse, si Amphictyonum decreto coactus Græce scripsisset.

SCIPIO MINOR.

Scipionem minorem ferunt, annis quatuor & quinquaginta quibus uixit, nihil emisse, nihil alienasse, nihil edificasse. Ac tres & triginta argenti libras & auri duas, ut magnas diuitias reliquisset, eum præsertim Carthaginis dominus fuisset, ac milites maxime imperatorum omnium locupletasset. Polybij autem præceptum obseruans, non ante e foro descendere studebat, quam ex ijs aliquem, qui quoquo modo occurrissent, familiarem & amicum sibi fecisset. Cum uero iuuenis adhuc esset, tanta fuit in existimatione & fortitudinis & prudentiæ, ut Cato maior de ijs interrogatus qui apud Carthaginem militarent, inter quos & Scipio erat, dixerit, Soli sensus inest, umbris par cætera turba. Eoque Romani ipsum ab exercitu in urbem reuocarunt, nequaquam ei gratificantes, sed per illum cito ac facile se Carthaginem capturos esse sperantes. Cæterum posteaquam intra murum penetravit, cum Carthaginenses ex arce repugnarent, Polybiusq; ipsi consuleret, ut in mare, quod in medio erat non ualde profundum, aut murices ferreos spargeret, aut tabulas clauis præfixas inijceret, ne transeuntes hostes pro aggeribus pugnarent, ridiculum esse dixit cum iam muros cepissent, ac intra urbem essent, quæ

rere

rerere ne cum hostibus pugnent. Cum uero inuenisset urbem & statuis Græcis & decorum donarijs ex Sicilia asportatis refertam, edixit, ut quisquis ex ciuitatibus adesset, sua agnosceret, ac reportaret. Sed ex præda neq; seruum neq; libertum sumere quicquã permisit, ac ne emere quidem, cum omnes diriperent atq; prædarentur. Idem C. Lælio sodalium amicissimo consulatum petenti suffragans, Pompeium interrogauit an & ipse consulatum peteret. Pompeius autem tibicinis filius putabatur. is igitur cum se petere negasset, ac pollicitus esset se Lælium deducturum & pro illo ambiturum, crediderunt quidẽ, sed illum expectantes decepti sunt. Nam ipse in foro ambire ac ciues prehensare nunciatus est. Quam quidem rem alijs ægre ferentibus, Scipio ridens, Stultitia inquit nostra, tanquam non homines, sed deos finis precaturi, iandiu tempus terimus, tibicinem expectantes. Appio autem Claudio ipsius in censura competitore iactante Romanos omnes ab se nominatim salutari, quos fere Scipio ignoraret, Vera narras inquit. Nam mihi non ut multos nossem, sed ut à nullo ignorarer, curæ fuit. Iubebatq; ciues, à quibus utriq; ad exercitum missi fuerat, uel legatos uel tribunos militum utriusq; uirtutis testes ac iudis

ces eos sumere, qui bello illi interfuissent, quod cum
 Celtiberis gerebant. Sed censor declaratus iuuenem
 quendam equo priuauit, quod sumptuose cœnans
 quo tempore Carthago oppugnabatur, placentam
 ex melle in urbis similitudinem compactâ, Cartha-
 ginemq; appellatam proposuisset conuiuio diripiē-
 dam. Acrogante causam iuueni propter quâ equo
 priuatus fuisset, Quia me prior inquit Carthaginē
 diripuisti. C. autem Licinium cum prætereuntem
 uidisset, istū inquit hominem ego peierasse se io. sed
 cum illum nemo accuset, non possum ipse & accu-
 sator esse & iudex. Ab senatu uero tertium emissus
 gentium ac regum speculator, & ut Clitomachus
 canit, inspecturus, Quis urbes hominesq; animis,
 qua lege tenentur, cum Alexandriam uenisset, na-
 uiq; egressus capite penula tecto procederet, Ale-
 xandrini undiq; concurrentes ipsum rogabant, ut
 & caput detegeret, & sibi exoptantibus faciem ex-
 hiberet. Quod quidem cū facile impetrassent, illū
 clamore ac plausu profecuti sunt. Sed rege uix cum
 alijs propter desidiam & corporis molliciem incoe-
 dente, Scipio uoce summissa murmurans ad Panæ-
 tium inquit, Iā Alexandrini aliquid uoluptatis fru-
 ctusq; ex nostra peregrinatione perceperunt. No-
 stra nanq;

stra namq; causa regem suum ambulātem uiderunt. Comitabantur autem ipsum amicus quidē unus Patētius philosophus, & serui quinq;, quorum uno in peregrina terra defuncto, alium ne emeret, Roma accersit. Numantini uero cum inexpugnabiles uiderentur, multosq; Romanorum imperatores uicissent, consulem ad id bellum Scipionem populus iterum declarauit. Sed cum in militiam multi certatim irent, Senatus non id solum prohibuit, quod Italia tanquam deserta futura esset, sed etiam pecunias ex preparatis sumere non permisit. Ceterum uectigales proventus, quorum nondum tempus aderat, assignauit. Ac Scipio quidem pecunijs se non indigere dixit, Suas enim ipsius & amicorū satis esse futuras. Sed de militibus incusauit. Difficile nanque bellum esse. Nam si propter hostium fortitudinem toties uicti sunt, strenuis sibi opus esse militibus, quoniam aduersus tales. Sin propter ciuiū ignauā, quoniam cum talibus mittatur. Posteaquam autem in castra uenit, multamq; & proteruitatem & licentiam & superstitionem & delicias deprehēdit, uates quidem & ariolos & lixas et lenones statim eiecit, ac uasa omnia praeter ollam & uericulū & calicem fucilem amandari iussit. Argenteum quoq;

poculum non maius duabus libris habere uolētibus
 permisit. Lauari autem prohibuit, nec non unum-
 quenq; eorū qui se ungerent, ipsum se fricare iussit.
 Nam iumenta manus non habentia alio fricante in-
 digere. Vt stantes quoq; incoctum opsonium prā-
 derent edixit. sed discumbentes panem uel pul-
 tē & carnem tostam aut elixatam cōnarent. Verum
 ipse nigro circumdatus sago circūbat, lugere se tur-
 pitudinem exercitus dicens. Cum autē Memmij cu-
 iusdam tribuni militum iumenta pelues ad refrige-
 randum ex lapide factas, patinas Thericias portā-
 tia deprehendisset, mihi quidem inquit & patrie
 dies triginta, sed tibi per totam uitam cum talis sis,
 te ipsum inutilem reddidisti. Alter uero quidam cum
 scutum pulcherrime ornatum ostentaret, Scutum
 quidem ó adolescens inquit pulchrum. sed Romanū
 uirum decet magis in dextra spem habere, quā in
 sinistra. Sublato autem uallo cum quidam se ualde
 premi diceret, Merito inquit. Huic enim ligno ma-
 gis, quā gladio fidis. Caterum desperationem ho-
 stium uidens dicebat se tempore se curitatem emere.
 Nam bonū imperatorem ut medicū, ultima uti per-
 ferrum curatone. Sed tamen Numantinos oppor-
 tūne inuadens in fugam uertit. Quorū seniores qui-
 dem

dem cum suos uictos uituperarent, quia quos toties fugassent, eos tum fugissent, quendam ex Numantinis iuuenibus dixisse ferunt, Pecora quidem et etiamnum eadem sunt, sed mutatus est pastor. Postea aquam uero capta Numantia iterum triumphauit, in contentionem cum C. Graccho pro senatu et socijs uenit, cunq; plebs dolore affecta ipsum pro rostris tumultu terreret, Me castrorum inquit uociferatio nunquam perturbauit, nedum hominum conflictatio, quibus non matrem Italiam esse scio, sed nouercam. Cum autem ij qui circa Gracchum erant, clamarent, tyrannum esse interficiendum, Merito patriæ oppugnatores inquit me ante uolum interficere. Neq; enim uiuo Scipione Romã cadere posse putant. neque si Roma ceciderit, uicturum Scipionem.

CAECILIUS METELLVS.

Cæcilius Metellus munito loco exercitū admo-
uere uolens, cum Centurio dixisset, si solos decem
uiros perdidit, locum esse capturum. interrogauit
eum, An unus ex decem illis esse uellet. Quodam
autem ex iunioribus tribunis militum percontante
quid acturus esset, Si hanc inquit tuniculam mihi
consciam esse putarem, ipsam exutus in ignem ini-

cerem. Sed uiuenti Scipioni inimicus, mortuū agre tulit, filiosq; subire stretrū ac gestare iussit. Se quoque dijs gratiam habere pro salute urbis Romæ dixit, quoniam Scipio apud alios non fuerat natus.

C. MARIVS.

C. Marius ex humili genere cum ad Rempub. accessisset, ob præclara militiæ gesta ædilitatem maiorem petijt. Sed cum sensisset se præteriri, eodem die minorem ambijt. Et quamuis in illa quoque repulsam tulerit, non tamen se Romanorum principē fore desperauit. Varices autem cum in utroq; haberet crure, solutus præbuit medico excidendos, ac neq; gemitu emisso, neq; contractis supercilijs sessionem tolerauit. Sed medico ad crus alterum transeunte noluit, quòd diceret illo dolore dignam non esse curationem. Cum uero Lusius sororis ipsius filius, quo tempore secundum consulatum gerebat, cuidam militi nomine Trebonio uim attulisset, isq; illum occidisset, ac multis accusantibus nõ negasset se Tribunum militum interfecisse, causamq; exposuisset atq; comprobasset, coronam quæ ob fortiter facta datur, ad se ferri Marius iussit, illaq; Treboniū coronauit. Idem prope Teutonas castrametatus in loco parum aquæ habenti, cū milites dicerent se sitire,

tere, indicato illis flumine iuxta uallum hostium labente, Illinc uobis est inquit potus sanguine emendus. Ipsi uero uti se abduceret orabant, donec sibi humidus sanguis, neq; dum propter sitim coagulatus foret. Cimbricis autem bellis cum mille ex Camertibus uiros fortes secundum nullam legem ciues Romanos esse cisset, aduersus accusantes dicebat se legē inter armorum strepitum non exaudisse. Verum ciuili bello fossa circumdatus & obsessus, tolerabat æquo animo expectans occasionem. Sed cum Pompeius Silo ipsi dixisset, Si magnus es imperator o Mari descende in certamen. Tu igitur inquit, si magnus es imperator, coge me uel inuitum decertare.

CATVLVS LVCTATIVS.

Catulus Lucretius bello Cimbrico apud Athe sim fluuiū castrametatus, cum Romani milites, quoniā Barbaros trāsire conātes uidebāt, retrocedētes contineri nō possent, ad primos eorū q̄ fugiebāt, cucurrit, ut nō hostes fugere, sed impatorē seq̄ uiderētur.

SYLLA.

Sylla cognomento felix maximas suarum felicitatum duas existimabat, & Pij Metelli amicitiam, & quòd Athenas nō cuertisset, sed urbi pepercisset.

C. POPILIVS.

C. Popilius ad Antiochum Syriæ regem à senatu missus est epistolam ferens, qua iubebatur & ex Aegypto exercitum abducere, neq; filiorum Ptolemæi pupillorum regnum occupare. Accedentē uero ipsum per castra cum ex longinquo Antiochus benigne salutasset, ipse nec regem resalutauit, & literas illi reddidit. Quibus lectis cum rex se consultaturum & responsurum dixisset, circulū illi uirga circumduxit Popilius, ac dixit. Hic igitur stans cōsulta & responde. Cunctis autem uiri grauitatem animiq; elationem admirantibus, Antiochoq; facturū se consentiente quæ Romanis uiderentur, Popilius tunc ipsum & salutauit & amplexus est.

LVCVLLVS.

Lucullus in Armenia cum decem milibus peditū & mille equitibus aduersus Tigranem centum & quinquaginta milia hominum in exercitu habentē pridie nonas Octobres properabat, quo die Scipionis copiæ à Cimbris antea fuerant deletæ. Quare cum quidam dixisset diem illum Romanis nefastum esse ac religiosum, ergo inquit hodie prompte fortiterq; pugnemus, ut hunc quoq; diē ex nefasto & tristi hilarem & iucundum Romanis faciamus. Sed militibus Romanis Cataphractos maxime timentibus

bus, bono illos animo esse iussit. Plus enim laboris in illis spoliandis, quàm debellandis futurum. Cum uero primus in montem ascendisset, motumq; Barbarorum inspexisset, exclamauit. Vicinus o commilitones. Ac nullo subsistente persequens, Romanorū quidem solum quinq; interemptos amisit, sed hostiū supra centum milia cecidit.

POMPEIUS MAGNVS.

Magnus Pompeius à Romanis tantopere fuit amatus, quanto pater odio habitus est. Is cum iuuenis esset, Syllæ factioni sese penitus addixit. Et cum neq; imperator neq; Senator esset, magnum ex Italia exercitum collegit. Cumq; à Sylla accerferetur, non sine spolijs inquit, nec absq; sanguine imperatori copias ostentabo. Neq; prius iuit, quàm multis prælijs duces hostium superasset. Posteaquam autē in Siciliam à Sylla missus, accepit in uijs milites uiolare ac rapere, uagantes quidem frustra et circumcurrentes castigauit. Qui uero ab se præmittebantur, eorum gladijs anulorum signa impressit. Idem Mamertinos qui aduersæ factionis erant, uniuersos occidere decreuerat. Sed cum Sthenius populi princeps ipsum non iusta agere dixisset, qui pro unius culpa multos infontes puniret, atq; se cum esse, qui

Et amicos persuasisset, et inimicos Marij partes se-
 qui coegisset, Pompeius uiri fortitudinem admira-
 tus se Mamertinis ueniam dare dixit ab eo uiro per-
 suasus qui patriam suæ ipsius animæ præponeret,
 sicq; et ciuitatē et Sthenium seruauit. Cum uero
 in Libyam aduersus Domitiū traicisset, ac magna
 pugna uicisset, salutantibus se imperatorem militi-
 bus dixit, se honorem illum non admissurum, donec
 hostium uallum staret. Tūc milites quamuis magna
 pluuia detinente impetum fecerunt, et castra diri-
 puerunt. Ac redeuntem quidem ipsum et alijs ho-
 noribus Sylla iucūde accepit, et Magnum ipse pri-
 mus appellauit. sed triumphare uolentem non per-
 misit, quod nondum senator esset. Cum uero Pom-
 peius ad eos qui aderant dixisset, Syllam ignorare,
 uel plures orientem solem quam occidētem adora-
 re, tum Sylla exclamauit, Triumphet. Cæterū Ser-
 uilius uir senatorius ægre ferebat, multiq; militum
 triumpho resistebant, munera quædam reposcētes.
 Quibus cum Pompeius dixisset, se potius triumphū
 esse dimissurum, quam illis adulaturum, Nunc ue-
 re, Seruilius inquit, et magnum et dignum trium-
 pho Pompeium censeo. Cum autem Romæ consue-
 tudo foret, ut equites quādocunq; militaria mune-
 ra le-

ra legitimo tempore obissent, equum in forum duce-
 rent ad duos uiros quos Censores uocant, enumeratisq;
 stipendijs ac imperatoribus sub quibus militassent,
 congruas uel laudes uel uituperationes acciperent,
 consulem gerens Pompeius ad Censores Gellium &
 Lentulum ipse equum deduxit. Quibus quidem, ut mos est,
 percontantibus an omnia stipēdia fecisset, omnia inquit sub me ipso impatore. Ser-
 torij autem literis in Hispania potitus, inter quas
 multorum ducum erant epistolæ, quibus ad res in-
 nouandas mutandamq; Remp. Sertorium Roman
 uocabant, omnes cōbussit, ut permitteret malos &
 pœnitere, & fieri meliores. Posteaquã uero Phraa-
 tes rex Parthorum misit ad eum rogans ut Euphra-
 te fluuio termino uteretur, immo uero iustitia in-
 quit Romani erga Parthos termino potius utantur.
 L. autem Lucullus militia functus cum sese uolupta-
 tibus dedisset, sumptuoseq; ac delicate uiueret, atq;
 Pompeium uituperaret, quòd præter ætatem multa
 gerere affectaret, Magis est præter ætatem inquit
 Pompeius senem delitijs indulgere, quàm cum impe-
 rio esse. Sed cum ægrotaret, turdum quidem sumere
 medicus iusserat, qui cum ab ijs qui querebant, non
 inueniretur, quòd eo iam tempore aues illæ auolaf-

sent, quidāq; dixisset, apud Lucillum inuentum iri
 qui illos per totum aleret annum, Ergo nisi Lucul-
 lus delicatus esset, inquit, Pompeius nō uiueret? Ac
 medico ualere iusso, quiddam inuētū facile sumpsit.
 Cum uero magna annonæ penuria Roma labora-
 ret, uerbo quidē fori curator declaratus, sed re ipsa
 terræ marisq; dominus, in Libyam, Sardiniam, &
 Siciliam nauigauit. Vbi cum magnam frumenti uim
 congregasset, Romamq; rediens nauigaret, ac ma-
 gnā tempestate orta gubernatores morarentur, pri-
 mus nauem ingressus anchoram tolli iussit clamans,
 Nauigare necesse est, uiuere non est necesse. Dete-
 cta autem aduersus Cæsarem discordia, ac Marcelli-
 no quodam ex ijs qui à Pompeio profecti uidebātur,
 ad Cæsarem inclinato, & contra Pompeium ipsum
 in senatu dicente, Non pudet Marcelline inquit ma-
 le mihi dicere, per quem è muto eloquens, è fameli-
 co uomens factus es? Ad Catonem uero, à quo acer-
 be taxabatur, quòd cum ipse sæpius prædixisset, po-
 tentiam Cæsaris & incrementum nequaquā è Rep-
 esse, Pompeius uero illum contra iuuisset, Tua in-
 quit uerba diuinationem magis sapiūt, sed mea sunt
 amiciora. De seipso autem libere loquēs dictitabat,
 se omne imperium & accepisse citius quàm expe-
 ctarit,

Arripit, & citius deposuisse quàm fuerit expectatus. Caterum post Pharsalicam pugnam fugiens in Aegyptum cum è triremi foret egressurus in piscatorum nauigium ab rege missum, ad uxorem & filiũ conuersus, nihil aliud quàm hanc Sophoclis sententiam dixit. Quisquis ad tyrannum uadit, illius est seruus, quamuis liber uenerit. Sed cum in nauigium transisset, ense percussus, gemitu semel emisso, ac nihil locutus, se ipsum tegens ei cecidit.

M. CICERO.

Cicero orator, cum iocis & caullationibus nomen ipsius pateret, amiciq; suaderent ut illud deponeret, dixit se effecturum Ciceronem & Catonibus & Catulis & Scauris clariorem. Ac poculum argenteum dijs dicaturus, prima quidem nomina literis notauit, sed Ciceronis loco Cicer insculpsit. Qui autem oratores ualde clamarent, eos propter infirmitatem in clamorem, ut claudi in equum, ascendere distulabat. Idem cum Verres filiũ habens, qui in adolescentia corpore abutebatur, in Ciceronem ut mollem conuitia ingereret, cinædumq; uocaret, Ignoras inquit liberos intra fores increpandos esse. Cum uero Metellus Nepos in ipsum dixisset, Plures testimonio peremisti, quàm patrociniõ seruasti, Nempe

mibi inquit plus est fidei, quam eloquentiae. Interrogante praeterea Metello, quis ei pater esset, Hoc inquit responsum mater tua difficilus effecit. Nam Metelli mater impudica habebatur. Metellusq; ipse & leuis & inconstans & libidini deditus erat. Is uero cum lapideum coruum Diodori rhetoris uita functi sepulchro insculpi curasset, Iusta inquit retributio facta est. Istum enim uolare, non orare docuit. Idem Vatinius sibi inimicum & alioqui perditissimum hominem cum perisse, ac paulopost uiuere audisset, Male inquit pereat, qui male mentitus est. In eum uero qui cum Libs genere esse uideretur, diceret se non audire ipsum oratem, Atqui aures inquit imperforatas non habes. C. autem Popilius, qui iuris peritus haberi uolebat, cum esset imperitus ac ingenio tardus, ad causam quandam testem aduocauit qui cum dixisset se nihil scire, Nimirum inquit te de iure forsitan putas interrogari. Cum uero Hortensius orator argenteam Sphingem à Verre mercedem accepisset, ac in Cicronem oblique nescio quid elocutum dixisset se aenigmatum soluendorum imperitum esse, Atqui Sphinx inquit penes te est Voconio autem cum tribus filiabus perquam deformi facie obuiam factus, submissa uoce ad amicos, Hic inquit
Phoebo

Rhoëbo non permittente liberos seminavit. Idem cū Faustus Syllæ filius supellectilem propter æris alieni magnitudinem proscripsisset, Hanc inquit magis amo quam patris eius proscriptionem. Sed Pompeio & Cæsare dissidentibus, Quem fugiam inquit noui, ad quem fugiam non noui. Ac Pompeiū quidē accusabat, quòd urbem deseruisset, Themistoclem magis quam Pirielem imitatus, cum res illis minime similes forent. Cum igitur ad Pompeium uenisset, ac rursus pœniteret, ab illo interrogatus ubi nam Pisonem generum reliquisset, Apud tuum socerum respondit. Sed cum quidam à Cæsare ad Pompeium transfugisset, diceretq; se propter celeritatē ac promptitudinem equum reliquisse, melius equo consuluisse dixit. Nunciante autem quodam Cæsaris amicos tristes esse, Ais inquit ipsos Cæsari maleuolose esse. Post pugnam uero Pharsalicam cum Pōpeius quidem iam fugisset, Nonio quodam dicente, adhuc aquilas septem apud se esse, ac idcirco bono esse animo hortante, Bene inquit moreres, si cum graculis bellum nobis foret. Sed posteaquam Cæsar uictoria potitus deiectas Pompei statuas honorifice restitueret, loquens de illo Cicero dixit, Cæsarem in erigendis Pompei statuis suas firmare. Bene autem dicere tanti faciebat, atq; in id tantopere in-

tentus erat, ut die ad caussam apud Centum uiros
agendam constituto, Erotē scriuum, qui nūciarat in
posterū diē iudiciū fuisse dilatū, libertate donarit.

C. IVLIVS CAESAR.

C. Iulius Caesar, cum Syllam fugeret adhuc ado-
lescens, in prædones incidit, qui cum pecuniæ peti-
tæ summam audisset, ipsos irrisit uelut ignorantes
quem tenerent, seq; duplum daturū pactus est. Itaq;
asseruatus donec pecuniæ colligerentur, ne sibi dor-
mienti obstrepere, utq; silerēt imperabat, quasq;
orationes atq; poemata scripsisset, ipsis legebat, &
qui ea minus laudassent, fatuos barbarosq; uocita-
bat, ac per iocum ridens se illos iuspensurum minas-
batur. id quod etiam paulo post effecit. Nam pecu-
nijs allatis liberatus, collectis ex Asia uiris & clas-
se deducta prædones ipsos & cepit & suspendit.
Romæ uero cum pontificatum peteret, ac compe-
titorem. Q. Catulum Romanorum facile principē
haberet, à matre osculatus & ad ianuam deductus,
Hodie inquit mater filium uel pontificem uel exu-
lem habebis. Idem Pompeiam quidem uxorem, quæ
à Clodio adulterata ferebatur, repudiavit. sed postea
Clodio propter id accusato citatus testis, nihil mali
de uxore dixit. Verum accusatore interrogante,

Cur

Cur ergo illam dimisisti? quia Caesaris uxore inquit etiam à calumnia puram esse oportet. Alexandri uero titulus apud Gades lectis illachrymauit, & ad amicos, Is inquit cum etate hac esset, Darium superauit. At mihi in hunc usque diem gestum est nihil. Castellum autem sterile in alpibus prætergrediens, amicis dubitantibus an & illic de principatu contentiones, emulationesq; essent, cum cogitabundus restitisset, Mallem inquit hic esse primus quam Romæ secundus. Ceterum ex audacibus facinoribus periculosa & magna aggredienda esse dicebat, sed citra consultationem. Ac Rubiconem quidem fluvium ex Gallia prouincia aduersus Pompeium transgressus, Omnis inquit iacta est alea. Sed postea quæ Pompeius Roma profugit ad mare, Metello ærario præfecto ipsum pecunias sumere uolentem ærario clauso impediendi mortem minatus est. Quare Metello perterritus, O adolescens, inquit, difficilius id mihi dictum quam factum erat. Cum uero milites Brundisio ad eum Dyrrachium serius aduherentur, clâ omnibus in paruum nauigiû ingressus, pelagus transire conatus est. Sed fluctuante nauigio cû se gubernatori aperuisset, clamauit, Confide fortunæ, sciens abs te Cesarem uehi. Tunc igitur & ualida tempestate prohibitus, & à militibus concurrentibus, ac

egre ferentibus quòd alius copias expectaret quasi
 ipsis diffideret, fuit dissuasus. Posteaquam uero Põ-
 peius commissa pugna superior nõ est uictoria usus,
 sed in castra recessit. Hodie inquit uictoria penes ho-
 stes erat, si peritum uincendi haberent imperatorẽ.
 Idem cum apud Pharsalum Pompeius instructã aciẽ
 stare, hostesq; expectare iussisset, illum errasse aie-
 bat, quòd militum ex incurfu cum quodam animi fu-
 rore incitationem & impetum dissoluisset. Post-
 eaquam uero Ponticum Pharnacem primo impetu
 uicit, ad amicos scripsit. Veni, Vidi, Vici. Post fugã
 autem eorum qui in Libya cum Scipione erant fa-
 ctam, cum seipsum Vtica Cato peremisset, Inuideo
 ait mortem tibi Cato. Nam & tu mihi tuam salutem
 inuidisti. Sed cum quidam ipsum hortarentur ut sibi
 ab Antonio Dolabellaq; caueret, non hos dixit pin-
 gues & unctos timendos esse, uerũ illos pallidos &
 macilentos, Brutum & Cassium indicans. Sermone
 autem inter cœnandum orto de morte, quænam sit
 optima, inexpectatam prætulit.

AVGVSTVS.

Cæsar qui primus Augustus fuit cognominatus,
 cum adhuc adolescens foret, ab Antonio duo milia
 sestertium & quingenta, quæ ex primi Cæsaris in-
 terfecti

terfecti domo ad se Antonius ipse transtulerat, re-
petijt, uolens id reddere Romanis, quod illis à Cæ-
sare fuerat legatum, sestertios cuiq; tricenos. Sed cū
Antonius pecunias retineret, ipsūq; ab illis repe-
tendis si prudēs esset, deterreret, paterna bona pro-
scripsit & uendidit. Ac dono reddito ut sibi ciuium
beneuolentiam conciliauit, sic in illum odium con-
citauit. Cum autem Rhymetales rex Thracum, qui
ab Antonio ad ipsum transfugerat, in conuiujs dis-
solutus esset ac molestus, societate exprobrans, cui-
dam aliorum regum propinans Cæsar, Ego inquit
proditionem quidem amo, sed proditores nō laudo.
Alexandrinis uero post captiuitatē extrema se pas-
suros expectātibus, posteaquam cum Ario Alexan-
drino suggestū ascēdit, urbi se parcere dixit, primū
quidē propter eius & magnitudinē, et pulchritudi-
nē, deinde propter conditorē Alexandrum, tertio
propter Ariū amicū. Idē cū audisset Erotē, qui res
Aegypti curabat, emisse coturnicē omnes alias pu-
gnando superantem atq; inuictā, & comedisse assa-
tam, eum ad se accersiuit, ac iudicio constituto cō-
fessum, malo nauis affigi iussit. In Sicilia uero Ariū
pro Theodoro constituit gubernatorem. Sed cum
ipsi quidam libellum dedisset, in quo scriptum erat.

Caluus Theodorus Tarsensis fur erat. Quid tibi uide-
 detur? lecto illo Cæsar subscripsit, Videtur. Idē à Me-
 cœnate conuictore suo per singulos annos suo nata-
 li die Phialam donum accipiebat. Cæterum Atheno-
 doro philosopho propter senectutem se donum di-
 mitti precanti cōcessit. Cum igitur salutato ipso di-
 xisset Athenodorus, Cum iratus fueris Cæsar, nihil
 neq; dixeris neq; feceris, prius quàm quatuor & ui-
 ginti literas tecū ipse percurreris. illo manu appre-
 hensō, Adhuc inquit mihi te præsentē opus est, ac
 ipsum per totum detinuit annum, asserens etiam ta-
 citurnitatis præmium sine periculo esse. Cum uero
 Alexandrū audisset maxima terrarū parte subactā
 addubitasse, quidnam per reliquum uitæ tempus fa-
 cturus esset, demiratus est quod nō maius opus Ale-
 xander existimasset partū gubernare imperiū, quā
 magnum acquisiuisse. De adulteris autem cum legē
 tulisset, in qua præfinitum erat, quo pacto rei iudi-
 candi, & condemnati forent puniendi, ac postea
 lapsus ira adolescentem propter Iuliam filiam suam
 calumniatum manibus ipse uerberaret, ac ille cla-
 masset, Legem tulisti Cæsar, ad eō ipsum poenituit,
 ut illo die coenam recusarit. Caium uero sororis fi-
 lium in Armeniam mittens, à dijs ipsi precibus pe-
 tebat

tebat Pompeij benevolentiam, Alexandri audaciã, suam ipsius fortunam. Idem Romanis dicebat, se cum imperij successorem relicturum, qui nunquam eadem de re bis consultasset, Tiberiũ uidelicet significans. Tumultuantes uero iuuenes, qui in magistratu erant, cum reprimere uellet, neq; illi attenderent sed tumultuarentur, Audite inquit iuuenes senem, quem iuuenem senes audiebant. Dum aut Athenarũ populus quiddam uideretur deliquisse, ex Aegina scripsit, putare se suam illos iram non latere. Neq; enim in Aegina se fuisse hyematurum. Aliud uero nihil aduersus eos neq; dixit neq; fecit. Sed cũ unus ex Euryclis accusatoribus immodeste & ad satiãtem dicendi licẽtia uteretur, ac prouectus tale quid dixisset, Si ista tibi Cæsar magna non uidentur, iube istum recitare septimum Thucydidis uolumẽ, indignatus illum abduci iussit. Sed cũ accepisset eum ex Brasidæ posteris reliquum esse, accersuit, & modeste castigatum dimisit. Idem cum Piso ædes à fundamentis ad culmen usq; eleganter fabreq; struxisset, bono inquit animo me facis Piso, qui perinde ædificas, atq; si Roma æterna sit futura.

Plutarchi Chæronensis Regum & Imperatorum Apophthegmatum finis.

RAPHAEL REGIVS ILLVSTRIS-
SIMO VENETIARVM PRIN-
CIPi LEONARDO LAVRE-
DANO FELICITATEM.

LYCVRGVS SEVERIS-
simarum Lacedæmonijs legum
auctor, Sapientissime Princeps
Leonarde Laure dane, illud quo-
que traditur instituisse, ut ante-
quam cum hostibus congregeretur, Musis sacri-
ficarent, quo uidelicet strenue gesta luculentis elo-
quentiæ ornamentis illustrarentur, & quoad fieri
posset, immortalitati consecrarentur. Cato quoq;
ille censorius in primis sapientia clarus, fortia facta
eleganti indigere oratione, ne sua fraudarentur glo-
ria, dictitabat. Nullius enim humanæ rei memoriam
diutius posse durare sapiētissimi uiri facile uidebāt
quæ facundis literarum monumentis non esset com-
mendata. Tuæ uero fulgentissime uirtutes, tuæq; cla-
rissima in Remp. Christianam merita me impulerūt
ut quando illa pro dignitate exiguis ingenij mei ui-
ribus celebrare non possum, aliquid saltem mearum
lucubra-

lucubratiuncularum nomini tuo dicarem. Ac bre-
 uia quidem simul & acuta Regum Lacedæmonio-
 rum dicta, quæ Apophthegmata uocantur, ex ua-
 rijs scriptoribus à Plutarcho philosophorum diser-
 tissimo iam pridem collecta, mihi uero nuper latini-
 tate donata, in primis digna sunt uisa, quæ sublimi-
 tati tuæ nuncuparem. Nam & Lacedæmoniorum
 institutis Venetiana Resp. cui tu summa cum felici-
 tate præsides, quàm simillima esse uidetur. Neque
 animus tuus circa bonum commune occupatus, qui
 buslibet scriptis est detinendus, sed ijs duntaxat sen-
 tentijs permulcendus, quibus & uiuari, et publicis
 cōsultationibus defessus possit recreari. Apophthe-
 gmata uero cum aliud nihil sint quàm quidam histo-
 riarum flosculi, quarū assidua lectione nihil ijs qui
 Remp. administrant, utilius esse potest, non solum
 Traiano Cæsari, cui primū à Plutarcho dicata suc-
 re, sed etiam cum alijs principibus, tū uero tibi ma-
 xime congruere sunt iudicanda. Quippè quæ nec
 tempora publicæ utilitati debita auferant, & ani-
 mum tuum non sententiarum modo grauitate, uerū
 sapientissimorum quoq; consiliorum tuorū appro-
 batione plurimum delectent. Posteaquam enim prin-
 cipatum inisti, tranquillam pacē populis curæ tuæ

commissis ac potius uniuersæ Italiae singulari pru-
 dentia tua peperisti, partam amplificasti, ampli-
 catam ita conseruas, ut aurea secula poetis tanto pe-
 re decantata, nobis reddita esse uideantur. Nam &
 pestis undiq; fugata est, & bella sedata, & summa
 rerum omnium fertilitas diuina benignitate floren-
 tissimo celsitudinis tue principatui concessa. Hinc
 uero illud prophetae oraculum. pijs iustisq; homini-
 bus ac decum diligentibus omnia ex sententia cueni-
 re, sicui unquam dubium fuit, tu religiosissime Prin-
 ceptis uerissimum esse comprobasti, atq; omnem de
 medio dubitationem sustulisti. Ut enim alia felicitatis
 tue præteream documenta, florentem adeo li-
 berorum nepotumq; progeniem sustulisti, ut nõ tue
 modo senectuti ac Lauredanæ genti, uerum patriæ
 quoq; maxima & certissima præsidia parata esse
 uideantur. Ita nanq; sunt instituti, ut & uestigijs
 tuis insistant, & post sacrosanctum ueri Dei cul-
 tum, Reip. se, uitam quoq; nedum pecuniam aliq;
 omnia debere profiteantur. Hoc autem diuinum
 munus, quo nullum homini preciosius, nullum me-
 lius præstari potest, quis non uideat cum alijs emi-
 nentissimis uirtutibus tuis, tum singulari iustitiæ
 fuisse concessum? Nam illi à teneris usq; unguiculis
 sic

sic assueuisti, ut te sibi & alumnium & tutorem &
 propugnatores delegisse uideatur. Fulgentissima
 autem huiusce uirtutis splendore & aliorum ciuū
 & in primis senatorum animos tibi conciliaſti, ut
 eadem ferme hora, qua unus & 40. uiri (tot enim
 ad creandum ducem electi conueniunt) de du-
 cis ipsius electione agitare cœperunt, una omnium
 uoce cunctisq; suffragijs citra ullum competitorum
 Princeps fueris declaratus, tanta cum populorum
 tuorum letitia, ut omnes debitam tuo principatui
 felicitatem præſagire uiderentur. Tu uero simul
 atq; ducatum iniſti, omnium non opinioni modo re-
 ſpondiſti, uerum expectationem quoq; longe ſupe-
 raſti. Tantam enim iuſtitie totiusq; Reip. curam ſu-
 ſcepisti commodorum tuorum oblitus, ut curiæ &
 tuarum ædium fores omnibus tã pauperioribus quã
 ditioribus æque pateant, te aduentes patientiſſime
 benigniſſimeq; audias, Lites & cōtrouerſias æquiſ-
 ſime dirimas, neminem probum à tuo conſpectu tri-
 ſtem dimittas, omnibus deniq; populis regimini tuo
 creditis eos magistratus curas mittendos, qui non
 ſolum ius ſuum cuiq; reddant, ſed etiam à ſeditioni-
 bus cædibusq; defendant, & in ſumma tranquillita-
 te conſeruent. Id uero cum alij ciuitatum ditioni tue

parentium rectores, tum integerrimi urbis Paduæ
 literarum alumnæ Prætor Andreas Grittus, & Præ
 fectus Paulus Pisanus ita comprobant, ut non recto=
 res, sed parentes omnibus esse uideantur. Tantam
 enim nō litium modo priuatarum, sed publicæ quo=
 que commoditatis & quietis curam susceperē, ut
 uerissimum illud esse declarent, membra caput imi=
 tari solere. Quamobrem haudquaquam mirandum
 est, si Fauentini & Ariminenses diu bellis seditio=
 nibusq; uexati, iustissimo & integerrimo regimini
 tuo sese nuper sponte sua tradiderunt. Quis enim
 uir prudens, nedum populus, si possit, ad eum non
 confugiat principem, à quo nihil nisi æquum, nihil
 nisi legitimum, nihil nisi honestum se habiturū esse
 certò sciat? Sub cuius protectione se tutum, se quic=
 tum rebus suis frui posse confidat? Sed de iustitia
 alijsq; splendidissimis uirtutibus tuis nō breuis epi=
 stola, sed grandis historia conscribenda foret, quæ
 præclara & tua & maiorum tuorum gesta felici sty
 lo complecteretur. Id uero cum & longi temporis
 & facundissimi oratoris sit opus, haudquaquam ab
 officio meo alienum esse putauī, si nunc id quod pos
 sum, uel epistolari breuitate inelytū nomen tuum
 unā cum præcis illis & regibus et legumlatoribus,
 quorum

quorum sapientissima quæq; dicta hoc in libello de-
scripta sunt copularem, simul ut ubicunq; Romana
est in usu lingua arbitraretur, simul ut pro uirili
parte mea immortalitati cōsecraretur. Quod quidē
etiam si minus forsitan ero affectus, nihil tamē du-
bito, quin optimam uoluntatem meam erga tuam se-
renitatem sis accepturus, cum hominis animum po-
tius quàm rerum exitum omnibus in actionibus cē-
seas semper esse spectandum. Sed iam acutissima La-
cedæmoniorum dicta, quæ non temporum, sed lite-
rarum ordine seruato describuntur, perspicue in-
terpretemur, quo melius faciliusq; Laconica

breuitas & solertia perspicatur. Vale

eximium seculi nostri ornamen-

tum. Ex Academia Pata-

uina. Nonis Maij.

M. D. VII.

PLVTARCHI CHAERONENSIS
 LACONICA APOPHTHE=
 GMATA RAPHAELE
 REGIO INTER=
 PRETE.

AGASICLES.

GASICLES REX LA=
 cedæmoniorum, admirante quo=
 dam, quòd cum magna discendi
 audiendiq; teneretur cupiditate,
 Philophane rhetorices doctore
 non uteretur. eorum inquit me discipulū esse oportet,
 quorum etiam sum filius. Ad eum uero qui ro=
 garat, quo modo quis absq; satellitibus tuto regna=
 re posset, si suis inquit populis ita imperarit, ut pa=
 rentes filijs.

AGESILAVS.

Agésilauus ille magnus cum esset aliquando con=
 uiuij princeps sorte ductus, à uini dispensatore roga=
 tus, quantū uini cuiq; daret, Si multū inquit para=
 tum est, quantū quisq; petierit. Sin parum, ex æquo
 omnibus impertito. Cuius uero maleficus quidam tor=
 menta

menta perquam patienter toleraret, Quantam inquit homo sceleratus ad res flagitiosas & turpes tolerantiam affert? Quodam autem laudante oratorem, quod parua amplificaret, Ego uero ne sutorem quidem ait puto bonum, qui magnos exiguo pedi calceos inducit. Idem cum quidam ei aliquando dixisset, promissisti, ac sepius idem repeteret, Per Iouem inquit, si quidem iustum est. Sin minus, dixi quidem, sed non promisi. Ac illo subiciente, Atqui oportet reges prestare quicquid uel capite annuerint, Non magis inquit, quam eos qui ad reges accedunt, petere decet iusta & dicere, captantes & opportunitatem, & quicquid regibus commodum est. Cum autem aliquos laudantes uituperantesue audiebat, non minus eorum qui dicerent, quam de quibus diceretur, mores spectandos esse aiebat. Sed cum puer adhuc esset, ac in gymnicorum ludorum celebratione in loco minus honesto à chori magistro collocaretur, optemperant quidem, licet iam rex foret declaratus, ac dixit, Euge. Demonstrabo etenim non locis uiros sed uiris loca effici honorata. Quodam autem medico difficiliorem ei curationem ac minime simplicem imperante, Per gemellos inquit non omnino mihi uicere datum est, ne si omnia quidem sumam. Altari

† iucunde

uero Mincruæ ab ærea æde cognomento Chalcioæ
 quodam die astans bouem immolaturus, cum
 à pediculo morderetur, non auersus est quidem, sed
 illum palàm captum omnium in conspectu necauit
 ac dixit, Per deos † lubenter uel in ara insidiatorẽ.
 Idem quum uidisset murem à puero trahi de fenestra
 & conuersum detinentis pueri manum momordis-
 se ac fugisse, ijs qui aderant re ostensa, Quando mi-
 nimum inquit animal se iniuria afficiẽtes sic ulcisci-
 tur, quid uiris faciendum sit considerate. Volens au-
 tem bellum aduersus regem Persarum mouere, quo
 Græcos Asiam incolentes in libertatem uindicaret,
 Iouis Dodonæi oraculum cõsuluit, quod cum edu-
 cendum esse exercitum respondiisset, Ephoris ora-
 culum retulit. Ipsi uero iusserunt cum Delphos pro-
 ficisci, ac iisdem de rebus sortes consulere. Profectus
 igitur sic oraculum rogauit. Apollo uidentur ne ti-
 bi, quæ & patri. Eo autem annuente electus ipse im-
 perator exercitum eduxit. Cum uero Tisaphernes
 principio quidẽ territus cum Agesilao fœdera per-
 cussisset, Græcas ipsi liberas ciuitates se esse dimissu-
 rum pollicitus, deinde quàm maximo exercitu ab
 rege accersito bellum ei indixisset nisi Asia decede-
 ret, libenter fœderum transgressionem accepit, mo-
 uitq;

uitq; castra exercitum in Cariam ducturus. Sed cū
 Tisaphernes illic copias congregaret, inde soluens
 in Phrygiam impetum fecit, ac plurimis urbibus ca-
 ptis, multaq; pecunia parta, dixit amicis, Foedera
 quidem iniuste frangere impium est, sed hostes sal-
 lere non iustum est modo & honestum, uerum iucū-
 dum quoq; ac lucrosū. Caterum equitatu inferior
 Ephesum reuersus opulētos iussit equū pro se quēq;
 ac uirum exhibere, si se militia solutos uellent. Ac
 posteaquam & equi & uiri idonei pro timidis atq;
 diuitibus cito fuerunt congregati, Agamemnonem
 se dixit imitari. Nam illum, cū generosam accepis-
 set equam, ignauum diuitemq; hominem militia li-
 berasse. Cum uero nudos captiuos uēdi iussisset, spo-
 liorum quidem mercatores licitabantur. Ac uestiū
 sane multi emptores erant, sed corpora quōd alba et
 mollia essent propter umbratilem uitam, cum tan-
 quam inutilia nulloquē pretio digna irriderentur,
 astans Agesilaus, Hæc sunt inquit propter quæ, isti
 autem quibus cum pugnatis. Idem in Lydia cum Ti-
 saphernem prosligasset, plurimosq; interemisset, in
 agrum regium incursionem fecit, sed rex pecunijs
 ipsi præmissis cum censeret bellum esse dissoluendū,
 Agesilaus respondit, pacis quidem ciuitatē dominā

esse, se uero locupletandis militibus quàm se ipso magis letari, pulchrumq; putare Græcos non munera ab hostibus accipere, sed spolia acquirere. Megabatem uero Spithridatis filium formosissimum, cum ad eum accessisset salutaturus & osculaturus, quia uehementer amari uidebatur, declinauit Agesilaus. At cum ille adire destitisset, ab Agesilao desiderabatur. Dicentibusq; amicis ipsum in causa esse, qui se ab illius tam formosi osculo auertisset, neq; illum præ pudore uenturum, posteaquã secum tacitus patulisper cogitauit, nihil est opus inquit illum persuadeatis. Nam istiusmodi rebus superior esse malo, quã præpotentem hostium urbem ui capere. Satius est enim libertatem sibi ipsi conseruare, quàm alijs auferre. Sed cum alijs in rebus diligens iustitiæ cultor esset, in amicorum negotijs putabat occasionem iuuantuandi esse perquam iustam. Epistolium igitur ipsius fertur ad Idricum Carem, quo ex amicis quædam sic petit. Si Nicias nihil iniusti agit, dimitte. Sin agit, mihi dimitte, omnino autem dimitte. Itaq; se talem in plerisque Agesilaus pro amicis præstabat. Interdum tamen propter utilitatem occasione potius utebatur. Quare motis tumultuosius castris, cum pueri cuius amore tenebatur, infirmum reliquisset, ad illi præcans

precantem & cum lachrymis se reuocantem con-
 uersus dixit, Quā difficile est nos & misereri simul
 & sapere. Idem in uictu & uestitu nihil ijs qui cum
 ipso erant, melius habebat, à satietate ac ebrietate
 penitus abstinens, somnoque non domino, sed rebus
 agendis seruienti utens. Aduersus calorē autē et fri-
 gus ita se habebat, ut solus eadē ueste quatuor anni
 temporibus semper uteretur, ac in medio castrorum
 tentorio erecto, lectum nihilo alijs meliorem habe-
 ret. Dicitabat autem principi conuenire non mol-
 litie & delitijs, sed tolerantia & fortitudine priua-
 tis hominibus prestare. Rogati igitur cuidam, quid
 Sparte contulissent Lycurgi leges, contemnere in-
 quit uoluptates. Ad eum uero qui cum aliorum Lace-
 demoniorum tum sue uestis cibiq; mediocritatē mi-
 rabatur, propter hunc inquit frugalem o hospes ui-
 uendi modum metimus libertatem. Idem alio ipsum
 hortante ut sibi parceret, ac dicente propter incer-
 tum fortunæ, nequando mutetur. At ego inquit me
 ipsum sic assuesfacio, ut in nulla mutatione queram
 mutationem. Ac eodem uite instituto etiam senex
 factus utebatur. Quare ad eum à quo interrogatus
 fuerat, cur uehementi hyeme sine tunica illa etate
 circumiret, Quo inquit iuuenes imitentur, ex-

emplum habentes & senectute confectos & principes Thasij uero per suum agrum ipsi cum exercitibus iter facienti farinam & anseres & bellaria & libra ex melle confecta & alios omnis generis cibos & una preciosamiserunt. Sed farina sola accepta retro asportari reliqua ab ijs, qui illa apportarāt, iussit, ut quæ ne sibi quidem utilia forent. Precantibus autem illis ac supplicantibus ut omnino illa acciperet, mancipijs distribui iussit. Caterum illis causam rogātibus dixit, eos qui probitati ac fortitudini studerent, non decere istiusmodi ganeis & gulae irritamentis delectari. Quibus enim seruitia capiantur, ea ab ingenuis hominibus esse aliena. Rursus Thasij, quod ab ipso magnis affectu beneficijs uiderentur cum & templis et deificationibus eum honorassent & hac de re legatos ad ipsum misissent, postea quā honores legit quos oratores attulerant, interrogauit an ipsorum patria referendorum in deos hominū facultatem haberet. Quibus affirmantibus, Agite inquit uosipsum prius efficite. Quod quidem si effeceritis, tunc credam me quoque à uobis deum fieri posse. Idem cum illæ gētes Græcæ quæ sunt in Asia decreuissent ipsi in clarissimis urbibus statuas ponere, ad eas scripsit. Mei ne una quidem sit imago neque

picla

picta neq; ficta neq; constructa. Sed cum in Asia do-
 mus contignationem ex quadratis trabibus factam
 uidisset, dominum ædium interrogauit, an apud ip-
 sos quadrata nascerentur ligna. Quo negante, sed
 rotunda, Quid igitur inquit, si quadrata essent ro-
 tunda faceretis? Interrogatus autem olim, quousq;
 Laconicæ fines protendantur, concussa hasta, quo-
 usq; inquit hæc perueniat. Sed alio deinceps rogâte
 cur Sparta sine muro esset, ostensis ciuibus armatis,
 hi sunt inquit Lacedæmoniorum muri. Cæterū alio
 idem quærente, non lapidibus inquit & lignis, sed
 inhabitantium uirtutibus urbes munitas esse oportet.
 Amicos uero monebat, ut non pecunia, sed for-
 titudine & uirtute ditescere studerent. Quando au-
 tem uolebat aliquod opus à militibus cito perfici,
 primus ipse in omnium conspectu aggrediebatur.
 Verum in eo gloriabatur, quòd nemini in labore ce-
 deret, quodq; sibi ipse magis quàm alijs imperaret.
 Quodam autem admirante Laconem claudū ad bel-
 lum exeuntem, ac equum quærente, An ignoras in-
 quit nō fugiētibus, sed permanentibus in bello opus
 esse? Idem rogatus à quodam, quomodo magnā glo-
 riam acquireret, si mortem inquit contempseris.
 Quærente autem quodam, cur Spartiatæ ad tibias

† Ex Phi-
lelpho .

114 PLVTARCHI CHAERONEI
pugnant, † Quoniam, inquit, quandocunq; ad nu-
merum modulationemq; inceserint, liquido pateat
et qui meticulosi sint, et qui fortes. Cum uero qui-
dam Persarum regem beatum esse diceret, quia per-
quam iuuenis esset, atqui Priamus inquit ne id qui-
dem etatis agens infortunium est passus. Sed cum
magnam Asiae partem subiugasset, aduersus regem
ipsum properare decreuit, quo illum ab otio, et a
corrumpendis Graecorum populorum principibus
deterret. Sed ab Ephoris reuocatus propter Grae-
corum bellum quo Sparta obsidebatur ob pecunias
a Persa missas, dicens bonum imperatorem oportere
legibus parere, ex Asia soluit, multo sui desiderio
Graecis Asiaticis relicto. Ac cum nummus Persicus
sagittarij nota signatus esset, recedens dictabat se
triginta milibus sagittariorum ab rege ex Asia pelli
Tot enim Daricis aureis Athenas Thebasq; a Timo-
crate allatis, et populorum principibus distributis
populi ipsi ad bellum contra Spartiatas concitati
fuerant. Ac Ephoris quidem hanc rescripsit epistolam.

AGESILAVS EPHORIS

GAVDIVM.

Multas Asiae partes subiugauimus, barbarosque
expulimus, ac in Ionia multa arma fecimus. Sed po-
steaqua

steaquam iubetis me ex lege redire, sequor epistolam, ac sere ipsam uel praeueniam. Nam imperium non mihi, sed ciuitati ac socijs gero. Ac tunc quidem uere iusteq; dux imperat, quando & legibus & Ephoris pareat, uel quicumq; in urbe sint magistratus. Traiecto igitur Hellesponto cum per Thraciam iter faceret, Barbarorum quidem rogauit neminem, sed ad singulos mittens interrogabat, utrum per amicam an hostilem terram transiret. Ac alij quidem ipsum amice & excipiebant & deducebant. ceterum qui Troades nominantur, quibus & Xerxes, ut fertur, dona dedit, transitus mercedem, argenti talenta centum, & totidem mulieres ab Agefilao petiere. Sed illos ipse deludens ac dicens, Ecce non statim uenistis accepturi? procedebat. Et cum inuasus ex illis perturbatis multos cecidisset, transiuit. Cum uero idem ab rege Macedonum per nuncios quesisset, isq; se consultaturum dixisset, Consultet igitur inquit, sed nos interim procedemus. Admiratus itaq; uiri audaciam & ueritus, iussit ut amicum^t progre-

† πρὸς αὐτὸν
 § αὐτ.

di. Thessalorum autem, qui hostium socij erant, depraedatus est agrum. Ac Xenoclem quidem & Scythem de amicitia acturos Larissam misit, quibus comprehensis & asseruatis, alij quidem aegre ferentes ceterum

sebant Larissam castris cingendam esse ab Agesilao
 & obsidendam. Sed asserens ipse ne alterius quidem
 illorum uirorum interitu uelle totam capere The-
 saltiam, eos foederibus percussis accepit. Audiens au-
 tem apud Corinthum fuisse pugnatū, & Spartiata-
 rum quidem perquam paucos cecidisse, Corinthio-
 rum autem & Atheniensium aliorumq; illis socio-
 rum quamplurimos, neq; letari neq; effreri illa ui-
 ctoria uisus est. Sed perquam graui suspirio emisso,
 Vah inquit Græciæ, quæ tot uiros intestino bello
 perdidit, quot ad debellandos omnes barbaros satis
 fuissent. Pharsalios autem urgentes, latrocinijque
 ipsius exercitum uexantes, cum quingentis equiti-
 bus in fugã uertisset, trophæum sub Narthacio ere-
 xit. Ac illa quidem uictoria præ omnibus letatus est
 quòd cum per se ipse equitatum instituisset, illo solo
 eos qui maxime pugna equestri gloriabantur, supe-
 rasset. Cum uero Diphridas domo ueniens ipsi nun-
 ciasset, ut continuo prætergrediens, in Bœotiam im-
 petum faceret, quanquam maiore apparatu id po-
 stea facturuserat, tamen magistratibus parens, ac-
 cersitis uiginti milibus ex illo exercitu qui apud Co-
 rinthum erat, Bœotiam ingressus est, & apud Co-
 roneam cum Thebanis & Atheniensibus simul cū
 Argiuis

Argiuus & Corinthijs congressus, utrosq; maxima omnium pugna quæcumq; illo tempore commissæ fuerunt, ut Xenophon scribit, etsi corpore propter uulnerû multitudinem male affectus, superauit. Idem domum reuersus nihil nec circa uitam, nec circa mores ob tantos successus uictoriasq; mutauit. Cæterû uidens quosdam ex alendis equis in aliquo pretio esse, animoq; efferi & gloriari, Cyniscæ sorori persuasit, ut in curru sedens in Olympijs certaret, Græcis ostendere uolens istiusmodi res nullius esse uirtutis, sed diuitiarum & impensæ. Xenophontem uero illum sapientem multi faciens, ac se cum habes iussit filios accersere Spartæq; educare, quò disciplinarum pulcherrimam docerentur, & imperare et imperium ferre. Idem aliquando interrogatus cur maxime omnium felices sint Spartiatæ, quia inquit maxime aliorum se exercent ut imperent & obtemperent. Lysandro autem uita functo cum multorum sodalitatem cõstitutam inuenisset, quam ille ex Asia statim reuersus contra Agefilaum instituerat, eum redarguere tentauit, ac ostendere cuiusmodi ciuis uiuens fuisset. Cũq; orationem legisset in quodam relictam libro, quam Creon Alicarnassensis scripserat quidem, sed Lysander memoriæ commendatam

κεῖνω.

ad populum de rebus nouis & de Repu. mutanda habiturus esset, in publicum illam efferre uolebat. Verum ex senioribus quidam, cum eam orationem percurrisset, ueritusq; illius grauitatem consulisset ne Lysandrum effoderet ac suscitaret, persuasus acquieuit. Eos uero qui sibi occulte aduersarentur, aperte quidem non uexabat, sed exigens ut se sequerentur, ex ipsis aliquos & duces & magistratus designabat sed in magistratibus improbi deprehensi & auari, ne condemnarentur, rursus auxilio erat, sicq; eos sibi conciliabat, & ad seipsum traducebat, ut neminem aduersarium haberet. Quidam autem cum eum rogasset, ut suos ad hospites Asianos literas daret, quo ius suum consequeretur, At mei inquit hospites iusta sponte sua, etiam si nihil scribam, faciunt. Ceterum quidam illi murum urbis bene munitum & laboriose admodum exaedificatum ostentans rogabat an pulcher sibi uideretur, Per Iouem inquit pulcher non ut uiri, sed ut foeminae inhabitent. Cum autem Megarensis quidam aduersus ipsum de ciuitate gloriaretur, adolescens inquit uerba tua multa ui egent. Quae uero alios admirantes uidebat, ea ne nosse quidem uidebatur. Quodam igitur tempore Callipides tragediarum actor nomen & gloriam inter Grae-

eos habens, ut qui ab omnibus celebraretur, primū
 quidem illi occurrit & salutauit. Deinde arrogāter
 sese inter inambulantes conijciēs, seipsum regi ostē-
 tabat, putans fore, ut aliqua comitate exciperetur.
 Sed cum tandem dixisset, Non me agnoscis ó rex,
 neq; audisti qui sim? Agesilaus in ipsum respiciens,
 At an tu es inquit Callipides Dicelicta? Sic enim La-
 cedæmonij histriones uocant. Idem cum à quodam
 inuitaretur ad eum audiendum, qui Luscinia uocem
 imitabatur, recusauit inquit, Sæpe illas audiui. Me-
 necrates uero medicus posteaquam in desperatis qui-
 busdam curationibus fuit fortunatus, Iuppiter ap-
 pellari cœpit. Sed illo cognomēto importunius utēs,
 cum ad Agesilaum quoq; sic aliquando epistolā scri-
 bere ausus foret, Menecrates Iuppiter Agesilao re-
 gi felicitatē, reliquis non lectis rescripsit. Rex Age-
 silaus Menecrati sanitatem. Cum autem Conon &
 Pharnabazus mari potiti regia classe maritimas La-
 conia oras obsiderent, ac urbs Atheniensium muro
 cincta foret, pecunijs à Pharnabazo datis pacē cū
 rege Lacedæmonij fecerunt, miserūtq; Antalcidam
 ad Teribazum, qui Græcos Asiam incolentes, pro
 quibus pugnauerat Agesilaus, regi traderent. Qua
 ex re euenit, ut Agesilaus ipse ignomiæ eius iniquis-

117 PLVTARCHI CHAERONEI
sine particeps esset. Nam Antalcidas ipsi inimicus
erat. Ideoq; pacem quocumq; modo fecit, quod Age
silaeus incrementa ex bello susciperet, ac maximus
clarissimusq; euaderet. Ad eum uero qui dixerat La
cedaemonios Medorum partibus fauere, Immo uero
inquit Medi Lacedaemoniorum. Idem aliquando ro
gatus, utra uirtus melior esset fortitudo an iusticia,
nullam fortitudinis utilitatem esse dixit absente iu
stitia. Nam si omnes iusti forent, nihil fortitudine
opus esse. Cum autem ij qui Asiam incolunt ex con
suetudine Persarum regem magnum appellarent,
Ecquid ille me maior est inquit, nisi & iustior sit et
continentior? Ac eos quidem qui Asiam inhabita
rent, ingenuos quidem malos, seruos autem bonos
esse dicebat. Idem interrogatus quomodo quis ma
xime apud homines probaretur, si dicat inquit opti
ma, & faciat honestissima. Imperatorem uero dice
bat oportere & in hostes audaciam, & in subditos
beneuolentiam, & ad occasiones solertiam habere
Cuidam autem querenti quanam pueris discenda
forent, Ea respondit, quibus & uiri sunt usuri. Veru
caussae cuiusdam iudex, cum accusator bene quidem
dixisset, reus autem male, quippe qui ad singula di
ceret, Agesilae oportet regem legibus opitulari, Et
domum

domum inquit, si quis tibi euerteret, & uestimentū si quis auferret, expectarēs ne ut architectus aut qui uestimentum confecit, tibi auxiliū ferat? Idem à Rege Persarum epistolam pace iam facta sibi missam, quam una cum Callia Lacedæmonio uir Persa de hospitalitate & amicitia attulerat, haudquaquam accepit, dicens regi nunciaret, Minime opus esse ad se literas priuatim daret. Nam si & amicus Lacedæmoni, & Græciæ benivolus esse uidebitur, se quoq; pro uiribus ipsi amicum esse futurum. Sin autem infidari deprehendetur, ne si multas quidem acciperem literas, credat me sibi amicum esse futurum. Filiorum autem cum amantiſſimus esset, fertur unā cū paruis pueris domi colludere solitus, in arundinem ut in equum ascendens. Sed à quodam amicorum uisus rogauit, ne cui prius id diceret, quàm ipse quoq; puerorum pater esset. Cæterum Thebanos assiduis bellis cum infestaret, ac in pugna uulneratus foret, Antalcidam dixisse ferunt, Pulchra disciplinæ præmia à Thebanis accipis, quos nolentes ac nescientes quidem pugnare docueris. Tunc enim Thebanos se ipsis bellicosiores aiunt factos propter assiduas Lacedæmoniorum in ipsos expeditiones. Quare Lycurgus quoq; ille antiquus in legibus quæ Rhetre uo-

cantur, prohibuit aduersus eosdem sepius militare,
 ne bellandi peritiam discerent. Posteaquam uero au-
 diuit, socios aegre ferre cōtinuas expeditiones, quia
 multi paucos Lacedæmonios sequerentur, refellere
 uolens illorum multitudinem, iussit omnes quidē so-
 cios sedere sibi inuicem permixtos. Lacedæmonios
 autem separatim solos. Deinde edixit ut figuli sur-
 gerent primi. Qui cum surrexissent, edixit ut secū-
 di surgerent fabri ærarij, deinde architecti & do-
 morum ædificatores, & singulæ aliæ artes. Ita socij
 ferè omnes quidem surrexerunt, Lacedæmoniorum
 autem nemo. Ipsis nanq; prohibitum est artem for-
 didam uel exercere uel discere. Itaq; ridens Agesi-
 laus, uidete inquit uiri quanto plures quàm uos mi-
 lites nos emittamus. In Leuctrica uero pugna cū La-
 cedæmoniorum multi fugissent, qui legitimis pœnis
 erant obnoxij, uidentes Ephori urbem uiris destitu-
 tam multibus indigere, uolebant ignominiam illam
 soluere ac leges seruare. Agesilaum igitur eligunt
 legum latorem. Is uero in concionem cum prodisset
 Legum inquit, latorem aliarū minime sum, ac ne ijs qui-
 dem quæ existunt, adijcerem quicquam uel auferre
 uel mutarem. Sed nō ab re erit, leges quæ nobis sunt
 à postero die ius suum retinere. Epaminondam uero

tanto

tanto cum fluctu ac tempestate Spartam inuadentē
 Thebanis & illorum socijs uictoria Leuctrica glo-
 riantibus, ab urbe quidem repulit. & quamuis pau-
 ci in urbe forent, retrocedere tamen coegit. Idem in
 pugna apud Mantineam gesta imperauit Lacedæ-
 monijs, ut alijs omiſſis unum oppugnarent Epami-
 nondam, solos afferens prudentes et sortes uictoriæ
 auctores esse. Nam si istam è medio sustulerimus, fa-
 cillime alios captiuos fore, siquidem & amentes &
 nullo pretio dignos esse. id quod etiam euincit. Cum
 enim uictoria ab Epaminonda foret, iamq; Lacedæ-
 monij fugerent, illum conuersum ac suos reuocan-
 tem quidam ex Lacedæmonijs letaliter percussit. Is
 uero cum cecidisset, à fuga conuersi qui cum Ageſi-
 lao erant, suam certando uictoriam effecerunt, cum
 Thebanis Lacedæmonij longe fortiores uisi fuissent
 Sparta uero percussijs indigente, quippè que pere-
 grinos aleret milites, Ageſilaus in Aegyptum pro-
 fectus est, ab Aegyptiorum rege mercede conductus
 Sed cum propter uestis tenuitatem indigenis con-
 temptui foret. expectabant enim Spartæ regem ut
 Persarum decenter ac sumptuose ornatum uideret.
 eoq; male de ipso sentirent, breui declarauit Age-
 silaus magnificentiam & dignitatem prudentia pa-

rari oportere. Cum autē eos quos instructurus erat, impendenti periculo territos uideret, tum propter hostium multitudinem, ducenta nanq; milia erant, tum propter suorum paucitatem, decreuit prius quā confligeret, sacrificium facere, ac alijs inscijs in sinistra manus palma uictoriā descripsit, acceptumq; ab aruspice iecur inscriptæ manui imposuit. Id uero tantisper tenens, dum literarum notæ iecori impri-
merentur, se ambiguum esse simulabat. Postea uero commilitonibus iecur ipsum ostendit, asserens deos ex scriptis uictoriam demonstrare. Certum igitur id uictoriæ signum rati ad pugnam audacter in eūdam sunt confirmati. Sed hostibus multitudine sua Aegyptiorum castra fossa cingentibus, Nectabioq; cui auxilio erat, censente erumpendum ac decertandū esse, nequaquam impediendū inquit sunt hostes, nobis pares esse uolentes. Ac ita cum adhuc spatij parum ad coniungendam superesset fossam, in illo quod reliquum erat interuallo acie instructa, cum paribus par congressus, eos in fugam uertit, et paucis militum suorum amissis, magna hostium edita cæde ingentem pecuniæ uim in patriam misit. Ex Aegypto autem cum classe rediens in morbum incidisset, ijs qui secum erant mandauit moriens, ne sibi fictam pietatem

ΑΠΟΡΗΘΕΓ. ΛΑΧΟΝΙΚΑ. 125

Et amue aut effigiatam corporis imaginem efficeret.
Nam si quid præclari operis inquit gessi, id mei monu-
mentum erit. Sin minus, ne omnes quidem statuæ
ut que uilium hominum ac nullo pretio dignorum
opera sint.

ΑΓΕΣΙΠΟΛΙΣ ΧΛΕΟΜΒΡΟΤΙ.

Agésilolis Cleombroti cum quidam dixisset Phi-
lippum paucis diebus Olynthum euertisse, Per deos
inquit talem aliam urbem multo longiori tempore
non ædificabit. Alius item cum dixisset, ipsum cum
æqualibus regem obsidem fuisse, non autem filios eo-
rum & uxores, merito inquit decet enim nos pecca-
ta nostra ferre. Sed cum ipse uellet catulos domo sibi
mitti, quidamq; dixisset, illorū apud se non esse edu-
cationem, ne utrorum quidem antea inquit fuit. quæ
tamen nunc est.

ΑΓΕΣΙΠΟΛΙΣ ΠΑΥΣΑΝΙΑΕ.

Agésilolis Pausaniæ Atheniensibus de mutuis
criminibus ad Megarensium ciuitatem prouocanti-
bus, turpe inquit est ó Athenienses, eos qui sint Gra-
ecorum duces, minus quàm Megarenses ius scire.

ΑΓΙΣ.

Agis Archidami, cum olim Ephori dixissent, Va-
de iuuenes tecū ducens in huius patriam, Dux nanq;

hic ipse tibi erit ad arcem occupandam. Et quo inquit modo tutum est ó Ephori, tot iuvenes credere patriæ suæ proditori? Interrogatus autem quæ potissimū disciplina Sparte exerceretur, scire inquit & imperare & obtemperare. Lacedæmonios uero dicebat interrogare non quot sunt hostes, sed ubi sunt. Verum apud Mantineā cum dimicare cum hostibus quòd plures forent, prohiberetur, necesse est inquit cum multis pugnare, qui multis uelit imperare. Quodam autem interrogante, Quot sunt Lacedæmonij? Quot inquit satis sunt ad malos arcehdos. Cum uero Corinthiorum muros præteriret, ac illos & altos & munitos & in multū spatium protensos uideret, quænam inquit sunt hunc locum habitantes mulieres? Idem, cum rhetor quidam dixisset orationem rerum omnium potentissimam esse, Igitur si tu taces inquit, nullo pretio dignus es. Argui autem postquam fuerant superati, rursus audacius multo cum ipsi obuiam essent facti, socios uidēs perturbari, Confidite inquit ó uiri. Nam quando nos uictores timemus, quid putatis eos facere, qui à nobis uicti fuerunt? Idem Abderitarum legato, qui cum multa locutus finem dicendi fecisset, rogaret quidnam ciuibus suis renunciaret, Te inquit mihi ta centi

centi tanto tempore auditum fuisse, quantum tu dicendo consumpsisti. Quibusdam uero Eleos laudantibus, quod in Olympiorum certamine iustissimi forent, Ecquid magnum inquit aut mirandum faciunt si per annos quinq; uno duntaxat die iustitia utuntur? Quodam autem dicente nonnullos ex alia domo ipsi inuidere, Igitur & sua inquit mala, & ad hæc tum mea tum amicorum bona illos cruciabunt. Idem cum quidam consuleret transitum hostibus fugientibus esse dandum, & quo inquit modo cum ijs qui ob timiditatem fugiunt, non pugnantes, cum ijs qui ob fortitudinem manent pugnabimus? Quodam autem de Græcorum libertate sermonem inferente non ignobilem quidem, sed effectu difficilē, Tua inquit o homines uerba & uirium indigent & pecuniarum. Cum uero quidam diceret Philippum imperuiam Lacedæmonijs Græciam esse facturum, Satis inquit nobis est in propria terra conuersari. Legatus autem ex Perintho cum Lacedæmonia uenisset, longiore usus est oratione. Sed postquam sine dicendi facto, Agin rogauit quid Perinthijs renunciaturus esset, Quid aliud inquit quam te uix finem dicendi fecisse, me uero tacendi? Cæterum solus cum ad Philippum legatus uenisset, ac ille dixisset, Quid ita unus uenisti?

Nempè ad unum inquit. Idem cū ex senioribus quidam, qui uidebat solutis ueteribus legitimis alia quaedam flagitiosa induci, ei iam senescenti dixisset, quare superna Sparta fiunt inferna: iocās ait, ex ratione sic res, pcedere, si illud fiat. Etenim cū ego puer essem, ex patre audiebam superiora apud ipsos inferiora fuisse. Aiebat autem patrem puero sibi ea dixisse. Quare non esse mirandum, si posteriora prioribus sint peiora, sed sic ubi meliora & similia. Interrogatus autem quomodo quis liber permaneat, si mortem inquit contempserit.

AGIS IUNIOR.

Agis iunior dicente Demade enses Laconicos à prestigiatoribus propter breuitatem deuorari, At Lacedæmonij inquit huiuscemodi ensibus hostes assequuntur. Ad improbum uero hominem sæpe interrogantem quis optimus Spartiata foret, qui tui dissimillimus est inquit.

AGIS VLTIMVS.

Agis ultimus rex Lacedæmoniorum ex insidijs captus, & indicta causa ab Ephoris condemnatus, cum ad laqueum abduceretur, intuitus quendam ex ministris flentem, Desine inquit ó homo propter me flere. Nā adeò iniuste & iniuste moriens † potentior ijs sum,

ius sum, qui me interficiunt. Et cum hæc dixisset, ul-
tro collū laqueo tradidit. Idē cū à parētibus rogare-
tur ut sibi ad iniusti quiddā adiutor esset, aliquādiu
contradixit. Sed cum instarent, quādiu inquit apud
uos fui, ne unam quidē iustitiæ cognitionem habui.
Posteaquā autē me patriæ tradidistis, legitimisq̄
ipsius institutis, ac etiam iustitia & probitate cru-
distis, ut potuistis, hæc potius quā uos sequi ten-
tato. Et quoniam uultis me optima facere, optima
uero sunt, cum homini priuato, tum multo magis
principi, quæ iusta sunt, faciam quidem quæ uultis,
sed quæ dicitis recusabo.

ALCAMENES TELECRI.

Alcamenes Telecri quodā rogante quo modo re-
gnum quis optime serualet, si lucrum inquit non
multi fecerit. Altero autem quærente, cur à Mese-
nijs munera non accepisset, quia si accepissem in-
quit, cum legibus pacem agere nequirem. Sed quo-
dam dicente ipsum parce uiuere amplas satis diui-
tias possidentem, nempe illum qui multa possideat
inquit, non ex libidine, sed ex ratione uiuere decet.

ANAXANDRIDAS LEONTIS.

Anaxandridas Leontis ad eum qui agre ferebat

quod exularet, o bone inquit, ne urbem relinquens horreas, sed iustitiam. Dicenti uero cuidam Ephoris opportuna quidem, sed pluribus quam ipse erat o hospes inquit non opportune uteris opportuno. Quodam autem percontante, cur agros Helotibus & mancipijs colendos traderent, ac non ipsi colerent, quia illos inquit non ut ipsos coleremus, sed ut nos, comparauimus. Cum autem quidam alius diceret, gloriam nocere, atq; felicem eiam esse, qui ab illa sit alienus, igitur qui iniusta perpetrant inquit, ex oratione tua essent felices. Nam quomodo sacrilegus iniustusue gloriam curet? Alio autem interrogante, cur in bellis Spartiati & audacter periculis se exponant, quia inquit de uita uereri, non ut alij timere studemus. Idem alio quodam percontante, quare capitales causas pluribus diebus seniores audiunt, & si quis est liberatus, nihilominus est reus, Pluribus inquit diebus iudicant, quia de morte qui errauerint, ij consilium mutare non possunt. Legibus autem obnoxium esse oportet, quia secundum hanc legem, licet etiam melius consultare.

ANAXANDER EURYCRATIS.

Anaxander Eurycratis, quoda rogate cur Lacedaemonij pecunias in publicum non congregent, ne
qui cur

APOPHTHEG. LACONICA. 251

qui custodes illarum sunt inquit, corrumpantur.

ANAXILAS.

Anaxilas ad eum, qui mirabatur cur Ephori non affurgant regibus, praesertim à regibus ipsis constituti, Eadem inquit causa, qua Ephori sunt.

ANDROCLIDAS LACON.

Androclidas Lacon crure mutilatus inter bellatores seipsum locavit. Sed cum quidam ipsum prohiberent, quia mutilatus erat, Atqui non fugientem inquit, sed manentem oportet cum hostibus ex proposito instructis pugnare.

ANTALCIDAS.

Antalcidas cum in Samothracia initiaretur, à sacerdote rogatus quid grauißimum in uita perpetrasset, siquid mihi inquit tale perpetratum est, dii ipsi sciunt. Aduersus Atheniensem uero quendam Lacedaemonios indoctos appellantem, nos nimirum inquit soli nihil mali à uobis didicimus. Sed cum allus Atheniensis aduersus eum dixisset, nos quidem à Cephiso persepe uos fugauimus, At nos inquit ab Eurota uos nunquam. Interrogatus autem quo modo quis maxime hominibus placere posset, si eum ipse inquit, quam suauißime conuersetur, ac utilissima afferat. Idem cum declamator quidam Hercules

laudationem lecturus esset, quis enim inquit illum
uituperat? In Agefilaum uero à Thebanis in pugna
uulneratum, mercedem inquit à Thebanis recipis,
quos neq; uolentes neq; scientes pugnare docuisti.
Videbantur enim Thebani assiduis Agefilai cōtra
ipsum expeditionibus pugnaces effecti. Sparta uero
muros esse inuenes dicebat. Fines autem hastarum
cuspides. Sed ad eum qui querebat cur breuibus
Spartiatæ pugionibus in bello uterentur, quia cum
hostibus inquit comminus dimicamus.

ANTICCHVS.

Antiochus cum esset Ephorus, postquam audi-
uit Philippum Messenijs agrum dedisse, interroga-
uit an etiam uim illis tribuisset, qua de agro certan-
tes fierent superiores.

ARGEVS.

Argeus quibusdam laudantibus non suas sed
quasdam ex uxoribus alienis, Per deos inquit de uxori-
bus aliorum nihil temere dicendum est. Ipsas enim
prorsus ignorari quales sint, præterquã ab ijs qui
busecum uiuunt. idē per Siciliæ Selinuntem iter olim
faciens, cum in sepulchro quodam uidisset elegia-
cum hoc inscriptum.

Hicce Selinuntos sub portis, quando tyrannis

Stinguitur,

Stinguitur, euenit Marte ferro cadere.
 Luce peristis inquit, qui ardentem tyrannidem ex-
 tinguere conati estis. Contra nanq; permittendum
 fuerat, totam concremari.

ARISTON.

Ariston laudante quodam Cleomenis respōsum
 quod interrogatus quid bonum regem facere oporteat,
 dixerit, Amicis quidem benefacere, inimicis
 autem male, Et quanto inquit melius est ó bone,
 amicis quidem benefacere, inimicos uero sibi conciliare.
 Id quidem respōsum etsi omnium cōfessio-
 ne Socratis est in primis, ad Aristonem tamen etiã
 refertur. Quodam autem percontante quot sint nu-
 mero Spartiatae, quot inquit satis sunt ad hostes ar-
 cendos. Sed cum quidam Atheniensium funebrem
 eorum laudationem qui fuerant à Lacedaemonijs in-
 terfecti, legeret, Quales igitur nostros ait esse cen-
 ses, qui istos denicerum?

ARCHIDAMIDAS.

Archidamidas aduersus eum qui Charillam laudaret,
 quod in omnes similiter mitis foret, Ecquod
 inquit modo iuste quis laudetur, si in improbos
 quoq; sit mitis? Accusante autem quodam Hecatei
 rebetorem, quod admissus ad ipsorum conuiuium

nihil dixerat, Ignorare mihi uideris inquit, cum qui
dicendi peritus sit, dicēdi quoq; tēpus cognoscere.
ARCHIDAMVS ZEUXIDAMI.

Archidamus Zeuxidami, cum à quodam inter-
rogaretur quenam Spartie antepnantur, Leges
inquit, & secundum leges magistratus. Ad eum ue-
ro qui Citharcedum laudabat, & eius facultatem ad
mirabatur, O bone inquit, quod pr. emilum abs te
probis uiris statuetur, quando Citharcedum tanto-
pere laudas? Idem quodam cantorem commendante
ad dicente, Hic bonus est cantor, At apud nos in-
quit, hic bonus est coquus, tanquam nihil interesset
siue per uocis instrumenta, siue per opsoniorum &
iuris condituram uoluptas efficiatur. Quodam au-
tem ipsi pollicente uinum suauē, Ad quid? ait. Nam
& plus absumentur, & quae ad uirilitatem spectant,
inutiliora efficiuntur. Sed Corinthiorum urbem cū
exercitu aliquando aggressus, cū lepus ex loco ma-
ris uicino excitatus esset, ad milites inquit, Faciles
capiti nostri sunt hostes. Duo autem quidam cū ip-
sam arbitrum sumpsissent, ductos illos in Chalcice-
ae lucum curare coegit se ijs quae forent iudicata,
flatuos. Et cū illi iurassent, iudico inquit, ne prius
ex hoc loco recedatis, quam quae inuicem uobis cō-
trouersia

cōtrouersie sunt dissolueritis. Filiabus uero suis cū
 Dionysius Sicilię tyrannus preciosamisset uesti-
 menta non accepit dicens. Vercor ne puellę istis in-
 duta mihi tuępes uideantur. Filium autem cum ui-
 disse. cum Atheniensibus precipitante pugnante.
 Vel adde uiribus inquit, uel magnanimitati detrahe

ARCHIDAMVS AGESILAI.

Archidamus Agesilai, cum à Philippo post pug-
 nam Cheroneensem asseriorem accepisset epistolā
 rescripsit. Si umbram tuam metitus fueris, nequaquā
 inuenies ipsam maiorem factam, quam esset ante
 quam uicisses. Rogatus autem quantā regionem ob-
 tinerent Spartiata, quantam inquit hasta assequun-
 tur. Cum uero Periander medicina arte clarus ma-
 ximo quidem laudaretur, sed mala poemata scribe-
 ret. Quidnam inquit o Periander pro gratioso me-
 dico malus poeta uocari affectas. Idem in bello cō-
 tra Philippum quibusdam consulentibus procut à
 domo esse pugnandum. At hoc inquit non est uiden-
 dum, sed an pugnantes hostibus superiores futuri si-
 mus. Ad eos uero qui ipsum laudabant quod Arca-
 dia pugna superasset, melius inquit fuisset, si prudē-
 tia illos potius quam uiribus uicissemus. Sed quando
 inuasit Arcadiā, audiens Eleos Arcadibus ipsis opia

tulari, hanc ad illos epistolam dedit. Archidamus Eleis. Quies bonum. Socijs uero in bello Peloponnesiaco querentibus quot pecunie satis forent, rogantibusq; ut tributa determinaret, Bellum inquit statuta non querit. Catapultæ autem iaculum cum uidisset tunc primum ex Sicilia aduectum, Hercules exclamauit, uiri perit uirtus. Idem cum Græci nolent ipsi obedire, ac foedera quæ cum Antigono & Cratero Macedonibus ista fuerant, soluere & liberi esse, tanquam Lacedæmonij molestiores futuri essent quàm Macedones, Ouis inquit semper quidem eandem emittit uocem, sed homo multas & uarias, quousq; id quod uisum est perficiat.

ASTYCRATIDAS

Astycratidas, posteaquã Agis apud Megalopolin uictus fuit in pugna contra Antigonum, cum ei quidam dixisset, quid nũc facietis ó Lacedæmonijs An Macedonibus seruietis? Ecquid, ait, posset ne Antigonus pro Sparta nos pugnantes, ne moriamur prohibere?

BIAS

Bias insidijs ab Iphicrate Atheniensium imperatore circumuentus, militibus interrogantibus quid nã esset faciendum, quid aliud inquit, quàm ut uos seruiamini,

amini, ego uero pugnando moriar.

BRASIDAS.

Brasidas cum in carycis murem comprehendisset, morsus dimisit. Tum ad eos qui aderant, Nihil inquit adeo paruum est, quod seruari non possit, si eos ulcisci audeat, à quibus inuadatur. In quadã uero pugna iaculo per scutum uulneratus, illa ipsa hasta è uulnere extracta hostem interemit. Sed interrogatus quo modo fuisset uulneratus, prodente se scuto respondit. Ad bellum autem egressus ad Ephoros scripsit. Quaecunq; belli nocumenta aut repellam, aut moriar. Sed posteaquam ipsam cadere contigit, Grecis Thracie liberatis, qui missi Lacedemonem fuerant legati, ad matrẽ quoq; eius Archileonidem accesserunt. Quos quidem illa cum interrogasset primum, an Brasidas fortiter diem obisset, ac Thracibus laudantibus & dicentibus nullum aliũ talem esse, Ignoratis ò hospites inquit, Nam Brasidas fortis quidem erat, sed multi Sparte illo sunt fortiores.

CALLICRATIDAS.

Callicratidas cum esset nauarchus, amicis Lyfandri rogantibus ut sibi unum quendam ex inimicis concederet necandum, acciperetq; talenta quum

quadraginta, quantum pecuniarum tunc maxime ad
 nauarum conuectum emendum indigeret, non co-
 cessit. Sed cum Cleander consultatus dixisset, At
 ego quidem acceperim, si tu fuisset. Et ego inquit
 si tu essem. Ad Cyrum autem iuniorem, qui Lacedae-
 moniorum socius erat, cum ad accipiendas pecunias
 elasi necessariis Sardis peruenisset, primo quidem
 die iussit nunciare, se Cyrum conuenire uelle. Sed
 ubi illum bibere audiuit, expectabo inquit donec bi-
 bat. Ac tunc quidem recessit, postquam cognouit illo
 die se cum eo colloqui non posse, ueritus ne aggre-
 ssior esse uideretur. Sed postridie cum rursus illum
 bibere audisset, ac se non admitti, indignatus, sic pe-
 cunijs accipiendis studendum esse dixit, ne quid in-
 dignum Sparta fiat. Ephesumq; profectus est, multa
 quidem in eos mala imprecatus, qui primi barbaro-
 rum delictijs pellecti, diuitijs illos ad contumelias abuti
 docuerunt. Aurantq; ijs qui aderam, se cum primis
 Spartam reuenisset, omnia facturum, ut Graecos re-
 conciliaret. quo barbaris sint formidolosiores, ac
 illorum uiribus contra se inuicem egere cessarent.
 Rogatus uero quales uiri sint Iones, Ingenui quide-
 mali inquit, serui autem boni. Sed Cyrus cum stipen-
 dium militibus praemisisset, ac ipsi munera, merce-
 dem quide-

dem quidem solam accepit, munera autem remisit, quod diceret non oportere sibi priuatam cum ipso amicitiam esse, Ceterum quae cum omnibus Lacedaemonijs communis sit, secum quoque esse. Pugnam uero natalem cum apud Arginusas commissurus esset, ac Hermon gubernator dixisset, bene rem habere si inde soluerent, Triremes enim Atheniensem multo plures esse, Ecquid hoc? inquit, cum fugere et turpe Sparta sit, et danosiam. Manentem uero uel mori uel uincere honestissimum. Facto autem sacrificio, cum ex uate audisset, extis uictoriam exercitui quidem portendi, sed imperatori mortem, nihil perterritus. Non ab uno inquit Sparta. Me namque mortuo nihil Sparta diminuetur, sed si hostibus cessero, minor fiet. Igitur cum Clearchum loco sui ducem declarasset, nauali praelio cum hostibus congressus fortiter pugnantem cum morte commutauit.

CHARILLVS.

Charillus interrogatus, cur Lycurgus tam pocas leges tulisset, quia inquit pauca loquentibus, paucis legibus est opus. Sed quodam rogante, cur uirgines aperta quidem facie, uxores autem uelata in publicum prodirent, Quia uirgines inquit maritorum quidem sibi inuenire oportet, sed qui habent

uxores seruare. Helotum uero quodam se cum eo ad
 dacijs gerente, nisi inquit tratus essem, te occidif-
 sem. Interrogatus autem quam putaret optimam
 Remp. In qua plurimi inquit ciues de uirtute sine se-
 ditione inter se certent. Quodam uero percontante
 cur omnia deorum simulacra apud Lacedaemonios
 cum armis posita essent, Vi inquit ne quae in homi-
 nes propter timiditatem opprobria dicuntur, ea in
 deos referamus, ac ne iuuenes quidem incrimis dijs
 supplicent. Idem aduersus Thebanos de quibusdam
 contradicentes, Aut minus inquit efferrī oportet,
 aut plus posse.

CLEOMBROTUS PAUSANIAE.

Cleombrotus Pausaniae peregrino quodam eū pa-
 tre de uirtute contendente, Tantisper inquit so-
 te pater est melior, donec tu quoque genueris.

CLEOMENES ANAXANDRIDAE.

Cleomenes Anaxandridae Homerum quidem La-
 cedaemoniorum poetam esse aiebat, Hesiodum au-
 tem Helotum & Agricolarum. Illum enim ut bella
 sint gerenda, hunc autem ut colendi sint agri prae-
 cepisse. Cum uero septem dierum cum Argiuis indu-
 eas fecisset, captato tempore tertia nocte dormien-
 tes (Nam foederibus fidebāt) inuasit. Ac alios qui-
 dem intere-

dem interemit, alios in seruitutem redegit. Sed cum obiurgaretur quod iusiurandum transgressus esset, dicebat ad dierum iusiurandum noctes additas non fuisse, cum præsertim quicquid mali contra hostes fiat, id apud & deos & homines iustitia superius esse putetur. Sed euenit ne Argis, cuius urbis gratia foedera uiolauerat, potiretur. Nam mulieres cum è templis arma detraxissent, ipsum repererunt. Ac deinde furiosus effectus, quodam arrepto gladiolo seipsum à talis ad membra usq; letalia trucidauit, sicq; ridens & letabundus uitam reliquit. Sed cum uates eum deterreret, ne exercitum aduersus Argiuorum urbem duceret, inde enim turpem reditum futurum. Cum ad urbem accessisset, ac portas quidè clausas mulieresq; in muris uidisset, Hic ne tibi inquit reditus uidetur esse turpis, cū uxores uiris cæsis portas clauserint? In Argiuos uero se ut per uirū & impium conuitijs prosequentes, Male inquit dicendi uos quidem estis domini, sed male uobis faciēdi ego. Samiorum autem legatis cum rogantibus, ut aduersus Polycratem tyrannum bellam gereret, ac propterea longiore utentibus oratione, Quæ inquit à principio dixistis non memini, & idcirco remedia quidem intelligo, sed postrema nō probō. P. 142.

rata uero cum in agrum Lacedaemonium incur-
 sionem fecisset, captusq; diceret, Quoniam alimenta
 quae militibus praebere non habebam, idcirco ad
 eos qui habebant, nec sponte dare uolebam, in sum-
 pturus accessi, Concisa inquit & breuis malitia.
 Quodam autem nequam male ipsi dicente, An pro-
 pter hoc inquit tu omnibus male dicis, ne tempus de
 tua loquendi malignitate habeamus? Ciuium uero
 quodam dicente, oportere bonum regem omnino
 mitem esse, Eousq; inquit, dum contemptui non sit.
 Ceterum longo morbo uexatus, cum expiatoribus
 uatibusq; mentem non solitus antea adhiberet, quo-
 dam admirante, Quid miraris inquit? Neq; enim
 nunc idem sum, qui tunc eram. Sed cum idem non
 sim, ne eadem quidem probo. Rhetore autem quoda
 de fortitudine orationem habente, plurimum ride-
 bat. Sed ille cum dixisset, Quid rides Cleomenes, me
 de fortitudine uerba facientem audiens, cum praeci-
 pue rex sis? Quia inquit o hospes, si & hirundo de
 ipsa diceret, hoc idem facerem. Sin aquila, magna
 agerem quietem. Idem cum Argiui dicerent priorē
 pugnam qua fuerant superati, refici debere, miror
 inquit, si unius syllabae additione nunc fortiores fa-
 be. s. facio et i estis, quam antea fueritis. Quodam autem ipsum
 conuitijs

conuictijs prosequente ac dicente, Delicatus es o & reficio,
 Cleomeaes, At melius est inquit quam iniustum esse, sic iterpres-
 Tu uero pecuniarum es studiosus, quamuis qua ti- Plutarchus
 bi satis sum paruicis. Sed Cantorem quidam cum aut μαχο-
 ipsi commendare uellet, ac hominem & ex alijs lau μ. ο. κ. ε. γ. α.
 daret, & Cantorem Graecorum optimum diceret, μ. α. χ. ο. μ. α. ι.
 ostenso quodam ex ijs qui prope aderant, per deos Ideo si dua-
 inquit, iste mihi est coquus iuris condiendi peritis- rum syllaba
 simus. Cum uero Meander Sami tyrannus propter rū additio-
 inuasionem Persarū Spartam fugisset, ac ostētaffet ne & c. scri-
 quotquot circa argenteaque pocula attulisset, do- psit.
 naretq; quotcunq; uellet, nihil quidem acceperit, sed
 ueritus ne alijs ciuium quibusdam distribuere, ad
 Ephoros profectus melius dixit fore Sparta, si Sa-
 mius hospes suus ex Peloponneso recederet, ne quem
 Spartiatum suis persuasionibus malum efficiat.
 Ac illi quidem obtemperantes illo ipso die Meand-
 rum edicto exegerunt. Quidam uero cum dixisset
 cur Argiuos qui saepe uobiscum bellum gesserunt,
 parta uictoria nō deleuistis? Si deleuissimus inquit,
 qui nostros iuuenes exercere non haberemus. Ro-
 gante autem quodā, cur Spartiate dijs non dedicat
 spolia hostibus crepta, quia inquit à timidis sunt.

CLEOMENES CLEOMBROTI

Cleomenes Cleombroti quodam ei dante pugna-
 ces gallos gallinaceos, ac dicente illos certantes pro
 uictoria interire, igitur aliquos inquit ex ijs qui il-
 los interimunt, da mihi. Nam illis hi sunt meliores.
 4 Laboti Cum uero quidam longa uteretur oratione, quid
 hoc dictu mihi inquit de paruis rebus longa facis proemia?
 creditur. Nam quantares est, tanta et oratio qua uter is esse
 debet.

DAMONIDAS.

Damonidas cu à chori magistro in ultima chori
 parte locatus esset, Euge inquit ó chori magister ex
 cogitasti quo modo hic quoq; locus alioqui inhono-
 ratus, fieret honoratus.

DAMIS.

Damis ad ea que scripta erant ab Alexandro, ut
 deus deecerneretur, permittamus inquit Alexandro
 si uelit deus uocari.

DAMIDAS.

Damidas cum Philippus Peloponnesum inua-
 sisset, ac quidam dixisset, Periclitantur Laedemo-
 nij grauia pati nisi cum Philippo in gratiam redeat
 Semiuir inquit, quidnam graue pati possumus mor-
 tem contemntes?

DERCILLIDAS.

Dercillidas

Dercillus ad Pyrrhum castra in agro Spartano habentem legatus, Pyrrho ipso iubente ut regem suum Cleonymum reciperent, nisi cognoscere malint, se nullo alio fortiores esse, excipiens inquit, Si quidem es deus, nihil timemus. Neque enim iniustus sumus. Si homo, nobis certe melior non es.

DE MARATVS.

Demaratus Oronte ipsum asperius allocuto, cum quidam dixisset, Aspere se tecum gessit Orontes o Demarate, Nihil in me inquit peccauit. Qui namque ad gratiam loquuntur, nocent, non qui cum odio. Quodam autem percontato cur qui apud Lacedaemonios scutum abijciunt, ignominia afficiuntur, qui vero galeas thoracisque, minime, Quia haec inquit sua ipsorum causa induuntur, Scutum uero communis aciei gratia. Idem cantorem cum audisset, non male inquit mihi rugari uidetur. In quodam autem consessu rogatus, utrum propter fatuitatem, an propter sermonis inopiam taceret, At qui fatuus inquit tacere non potest. Sed quodam interrogante, cur rex cum esset, Spartam fugeret, quia leges, inquit, sunt illic potentiores. Cum uero Persarum quidam a suis muneribus concubinum suum abduxisset, ac diceret, o Lacon puerum quem amas uenatus

sum, At minime inquit per deostu quidem, sed emi-
 sti. Persarum autem quidam cum à rege defecisset, à
 Demaratoque persuasus redisset, ac Persam ipsum
 rex occidere uellet, Turpe est inquit rex cum tibi
 quidem erat inimicus, tum non potuisse ab ipso de-
 fectionis poenam sumere. Nunc uero cum factus est
 amicus, necare. Sed ad regis parasitum sepius exi-
 lium sibi exprobrantem, Non pugnabo inquit te
 cum ó hospes. Nam uitæ ordinem absumpsi.

EMEREPES.

Emeripes Ephorus Phrynidis musici duas è no-
 uem chordis bipenni excidit dicens. Musicam nò
 deprauas.

EPAENETVS.

Epaenetus omnium delitabat & delictorum, &
 iniuriarum mendaces esse auctores.

EUBOIDAS.

Euboidas quosdam audiens uxorem alienam lau-
 dantes non approbat, quòd diceret nullum omni-
 no uerbum de muliebri ingenio ab externis esse fa-
 ciendum.

EVDÆMONIDAS.

Eudæmonidas Archidami filius Agidisq; frater,
 cum in Academia Xenocratem iam seniore cum
 familia

familiaribus disputantē audisset, interrogauit quis-
 nam senex esset. Cui cum quidam respondisset, illū
 sapientē esse uirū, ac ex eorum numero qui uirtutē
 quærent, Et quando illa utetur inquit, si etiannū
 quærit? Audiens uero philosophum, qui differendo
 colligeret, solum sapientem bonum esse imperatorē
 Sermo quidam admirandus est inquit, sed qui illum
 facit, fide caret. Neq; enim unquam tubarum clau-
 gore fuit excitatus. Idem cum Xenocrates quæstio-
 nem iam edisseruisset, ac finem dicendi faceret, for-
 te aduenit, cumq; eorum quidam qui cum ipso erant
 dixisset, posteaquam nos aduenimus cessauit, Bene
 inquit, siquidem iam ea dixerat quæ uolebat. Sed cū
 ille dixisset, At pulchrum erat audire, An & ad eū
 qui coenatus sit, uenientes, ut iterum coenet roge-
 mus? Percontante uero quodam cur ciuibus aduer-
 sus Macedonas bellum decernentibus ipse quietem
 agere probet, quia nolo inquit ipsos mēdaci argue-
 re. Sed alter cum uictorias de Persis partas comme-
 moraret, ad bellumq; exhortaretur, ignorare mihi
 uideris inquit, idem non esse mille pecora superare,
 & cum quinquaginta lupis pugnare. De cantore
 autem quodam approbato interrogatus, qualis sibi
 esse uideretur, Magnus inquit in re parua delinitor

Quidā uero cum Athenas laudaret, Ecquis inquit
 eam urbem laudet, quam nemo probus unquam di-
 lexit? Cum autem quidam Argiuis dixisset, Laco-
 nas peregrinationibus deteriores fieri, quippè qui à
 patrijs legibus recedant, At non uos inquit Spartani
 uenientes peiores euaditis, sed meliores. Alexander
 uero cum in Olympijs edixisset omnibus exulibus
 in suam cuiq; patriam reditum patere præterquam
 Thebanis, Aduersum quidem uobis ó Thebani in-
 quit edictum, sed gloriosum. Solos nanq; uos Ale-
 xander timet. Idem interrogatus cuius rei gratia
 Musis ante pericula immolem Spartiatae, Vt præ-
 claris inquit gestis præclaræ quoq; orationes con-
 tingant.

EVRYCRATIDAS.

Eurycratidas Anaxandridæ percontante quo-
 dam cur de contractibus Ephori iura quotidie red-
 dant, Vt inquit inter hostes quoq; fidem mutuam
 habeamus.

HERONDAS.

Herondas cum Athenis quidam otij dānatus fo-
 ret, iussit ostendi sibi eum, qui in caussa liberali cō-
 mictus foret.

HIPPODAMVS.

Hippodas

Hippodamus quando Agis contra Archidamiæ aciem instruebat, cum ab Agide Spartam remitteretur, ut illic quæ necessaria forent præpararet, Ad hic inquit nonne præclarus diem obibo, si pro omnibus fortiter fecero? Natus autem erat annos ultra octoginta. Sumptis igitur armis stans ad regis dexteram pugnando fuit interfectus.

HIPPOCRATIDAS.

Hippocratidas ad Carie Satrapam, à quo literas acceperat de Lacedæmonio uiro, qui insidiantibus quibusdam insidiarum conscius tacuerit, rogatusq; erat, quo modo uti illo deberet, rescripsit. Si quo magno quidem bono ipsum affecisti, occide. Sin minus, è regione pelle, ut qui ad uirtutem timidus sit. Cum aut quidam adolescens, quem amator sequebatur, ipsi occurrisset, ac se auertisset, Cū ijs inquit eundum est, quibuscum uisus eundem serues colorẽ.

LEOTYCHIDAS.

Leotychidas primus cum à quodam facile mutari diceretur, propter tempora inquit, non ut uos propter uestrum ipsorum uitium. Ad eum uero qui rogabat quo modo quis maxime presentia bona tueretur, Si non omnia inquit fortunæ crediderit. Interrogatus quoq; quid ingenuos pueros discere

potissimum oporteat, quæcunq; ait ipsos cum uiri fuerint, iuuent. Quodam autem rogante, quam ob causam parum bibant Spartiatæ, Ne pro nobis inquit alij consultant, sed nos pro alijs.

LEOTYCHIDAS.

Leotychidas Aristonis ad eum qui dixerat Demarati filios ipsi male dicere, Per deos inquit, nihil miror. Neq; enim illorum quisquã bene dicere posset. Cum autem propinquioris portæ clauis draco circumuolutus foret, ac uates monstrum esse denũciarent, Minime inquit mihi quidem uidetur. Sed si clauis Draconi circumuoluta foret, monstrũ esset. Ad Philippum uero Orphei sacris initiatem prorsus quidem mendicum, sed asserentem omnes apud se ipsum initiatos post uitæ finem felices fore, Cur igitur inquit ó stolide quàm primum non moreris, quo & infelicitatem & egestatem flere desinas? Quodam autem percontate, cur arma hostibus detracta dijs nõ dedicant Spartiatæ? Quia inquit quæ propter possessorum timiditatẽ uenati sumus, neq; à iuuentibus uideri, neq; dijs expedit dicari.

LEON EURYCRATIDES.

Leon Eurycratides interrogatus, quam quis urbem incolens tutus sit, Vbi inquit neq; plura, neq; pauciora

pauciora inhabitantes possideant, & ubi iustitia polleat, & iniusticia iaceat. Cursores autē in Olympijs spectans de emissionē sollicitos esse, ut meliore quisq; forent cōditione, Quanto inquit magis cursores uelocitati student, quā iustitiæ? Cū uero quidā intempestiue de rebus nō inutilibus differuisset, Nō opportune inquit ó hospes opportuno uteris.

LEONIDAS.

Leonidas Anaxandridæ filius, & Cleomenis frater ad quendam dicentem, Præterquam quòd rex es, nihilo nobis prestas, Atqui nūquam, ait, nisi uobis melior essem, rex fuisset. Cum autem Gorgo uxor percontaretur, quando ad Thermopylas proficisceretur cum Persis dimicaturus, nunquid sibi mandaret, Vt inquit & probis nubas, & probos liberos parias. Dicentibus uero Ephoris paucos ad Thermopylas ab ipso duci, Et ad quod inquit uadinus opus? Sed cum illi iterum dixissent, nunquid aliud facere decreuisti? Transitum inquit Barbarorum uerbo quidem impedire, sed re ipsa pro Græcis mortem obire. Atqui in Thermopylis cum iam esset, ait ad commilitones, Dicunt Barbarum in proxima esse, quare tempus non est terendum. Iam enim aut uinci à nobis Barbaros, aut nos mori licet. Et quo-

piam dicente, propter Barbarorum sagittas solem
 uidere non est, Ergo cum ipsis inquit iucunde in
 umbra pugnabimus. Cum uero alius dixisset, Ad-
 sunt propè nos, Igitur inquit & nos propè il-
 los. Sed cum alius dixisset, Aduersus multos o
 Leonida cum paucis periclitaturus sic ades? Si
 me quidem multitudini fidere putatis, ne tota quæ-
 dam Græcia sufficeret. Nam parua illorum multi-
 tudinis pars est. Sin autem uirtutibus, & hic nume-
 rus est satis. Alio uero idem dicente, Attamen inquit
 multos ut morituros duco. Xerxes autem cum ipsi
 scripsisset, licet tibi cum dijs non pugnanti, sed me-
 cum militanti Græciæ principatum obtinere, re-
 scripsit. Si uiuæ bona cognosceres, longe ab alieno-
 rum cupiditate abesses. Mihi uero melius est pro
 Græciamori, quàm contribulibus & finitimis im-
 perare. Sed cum Xerxes iterum scripsisset, Mitte
 arma, rescripsi. Veni et cape. Cum uero iam hostes
 aggredi uellet, belli præfeti dixerunt, oportere ip-
 sum alios expectare. Neq; enim adesse, qui sunt pu-
 gnaturi. An ignoratis inquit eos solos cōtra hostes
 pugnare, qui reges & uerentur & timent? Militi-
 bus autem præcepit prandere, tanquam apud in-
 feros cœnaturi. Idem interrogatus, cur fortissimi

uiri

APOPTHEG. LACONICA. 158

uiri clarā mortē obscuræ uitæ antepōnant, Quia
 inquit hoc quidē naturæ propriū, illud uero iuū
 ip̄sorum esse putant. Iuuenes uero cœlibes uolens
 seruire, cum sciret eos id aperte non toleraturos,
 Scytalis unicuiq; ip̄sorum datis ad Ephoros misit.
 † Ac tres quoq; ex ijs qui duxerant uxores seruire
 uolebat, sed cum ipsi id animaduertissent, Scytalas
 accipere non sustinuerunt. Ac eorum quidē unus
 dixit. Non præco, sed puginator te sum secutus. Al-
 ter uero. Hic manens melior ero. At tertius. Nō ho-
 rum postremus inquit, sed primus pugnabo.

ἡ ἰ. δ' ἔ. ο. ἰ.
 ἀδολεσῆτες
 † Tres fir-
 mioris etas-
 tis. τ. ε. λ. ἰ. ο.
 ο. ο.

LOCHADVS.

Lochadus Polyanda filius & Sironis pater, cū
 quidam ei nunciasset, alterum ē filijs mortuum esse.
 Lampridem inquit sciebam illum mori oportere.

LYCVRGVS.

Lycurgus ille legum lator uolens ex eo uiuendi
 modo qui antea fuisset, ad temperatiorem uitæ or-
 dinem suos ciues traducere, ac honestos fortesq; ef-
 ficere (Nam delicatiores erant) duos educauit ca-
 tulos ex ijsdem parentibus natos. quorum alterum
 quidem gulæ assuefecit, domi esse permittens, alte-
 rum autem educens ad uernatio. in exercitū. Deinde
 de illis in concionem adductis, disposuit & spinas

Et quaedam gulae irritamenta, posteaque leporem
 dimisit. Sed cum ad consueta uterque cucurrisset, ac
 leporem alter cepisset, Videte inquit o ciues, cum ex
 eodem sint genere, quam dissimiles ob educationem
 inter se euaserint, quantoque efficacior quam natura
 ad res honestas sit exercitatio. Quidam tamen ferunt
 ipsum educaisse catulos non ex iisdem ortos, sed al-
 terum ex domesticis, alterum e uenatorijs. Ac peio-
 ri quidem ex genere natum ad uenatoria exercuisse
 ex meliori autem, ganeae et gulae solum assuefecisse.
 Ac postea cum uterque ad ea quibus assuetus erat, im-
 petum fecisset, aperteque pateret quantum educatio
 et ad meliora ualcat et ad peiora, Igitur et nos o
 ciues, inquit, nihil generositas, quae uulgo est admi-
 rationi, et ab Hercule ductum genus iuuat, nisi ea
 faciamus, per quae ille hominum clarissimus fortis-
 simusque est uisus, per totam uitam honesta discen-
 tes ac exercentes. Ac facta agri diuisione, aequalique
 omnibus ciuibus portione distributa, fertur cum ali-
 quando per agrum Laconicum paulo ante demessum
 peregre ueniens transiret, intuitus aceros iuxta se
 inuicem positos ac aequales, gauisus esse, atque ijs
 qui aderant dixisse, Quam tota Laconica uidetur
 esse multorum fratrum, qui nuper illam inter se di-

uiferint. Cum autem nouas tabulas & debitorum
 sublationem inuexisset, omnes quoq; res domesticas
 ex æquo diuidere aggressus est, ut omnem & impa-
 ritatem & inæqualitatem penitus auferret. Sed quo-
 niam uidebat plerosq; diuitum manifestam priua-
 tionem ægre ferentes, nummum & aurum & ar-
 genteum irritum effecit, ferreoq; dūtaxat uti iussit.
 Ac quousq; tota substantia habenda foret, ex illius
 permutatione definiuit. Quo quidem facto omnis
 ex Lacedæmone iniustitia excidit. Nam neq; furari
 neq; largitionibus corrumpere, neq; auferre aut ra-
 pere cuiquam amplius libebat, quod nec absconde-
 re, nec iucunde possidere, nec sine periculo uti po-
 terat, nec uel exportare uel importare tutum erat.
 Ad hæc quæcunq; peregrina quoq; & superuaca-
 nea ex urbe eiecit. Quare neq; mercator, neq; rhe-
 tor, neq; uates circulatoriæ, neq; apparatus arti-
 fex Spartam ingrediebatur. Neque enim nummus
 apud ipsos utilis relictus, sed ferreus solū in usu erat,
 quæ quidem est mna pōdere Aeginetica, VI autem
 ærei quattuor. Cum uero delitiis inuadere, ac diui-
 tiarum amorem auferre cogitasset, conuiuia publi-
 ca inuexit. Ad illos autem qui querebant cur illa in-
 stituisset, atq; ita distinxisset ut ciues pauci cum ar-

mis simul discumberent, Vt inquit prompte impe-
 rata accipiant, & si quid innouauerint, in paucis
 sit peccatum. Aequalitas uero & cibi et potus erat,
 ac non solum epulis diues pauperi non præcellbat,
 sed ne strato quidem, aut uasis, aut prorsus ulla alia
 re superior erat. Sed cum diuitias uiles effecisset,
 quippe quas nemo uel in usu habere uel ostentare
 uellet, ad familiares dicebat, Quàm pulchrum est ó
 sodales re ipsa demonstrare, quales omnino sint di-
 uitiae. Sunt enim caecæ. Præterea cauit ne ijs qui do-
 mi ante cœnassent, liceret ad publica conuiuia ire,
 alijs epulis potionibusq; repletis. Vituperabant au-
 tem reliqui eum qui neq; biberet secum neq; come-
 deret, perinde atq; incontinentem, & à communi
 uictu propter mollitiem alienum. Quicumq; uero
 deprehensus fuisset multabatur. Vnde Agis qui mul-
 to post tempore fuit rex, ab exercitu reuersus (Nā
 Athenienses debellauerat) cum uellet quodam die
 apud uxorem cœnare, ac portiunculas posceret,
 belli præfecti non miserunt. Sed cum postridie id
 Ephoris innotuisset, multatus est. Istiusmodi igitur
 legum constitutiones cum diuites ægre ferrent, in
 illum insurrexerunt, conuiujs prosequentes, cadē-
 tesq; & lapidare uolentes. Ac è foro pulsus ab ijs
 qui cum

qui cum persequerentur, alios quidem præteriens in templum Chalciœ Minervæ confugit, sed Alexander ipsi respicienti oculum baculo eruit. Quem publico quidem decreto cum ad supplicium postea accepisset, neque ullo malo affecit, neque accusavit, sed unâ uiuentem secum habens effecit & sui laudatorem, & uictus quo utebatur, & prorsus institutionis illius approbatorem. Ceterum calamitatis illius monumentum in luco Chalciœ Minervæ sacellum erexit, ac Optiletin appellauit. Nam oculos Dorienfes, qui in illa sunt regione, optilos uocant. Interrogatus autem cur legibus scriptis non sit usus, quia inquit recte eruditi ac bene honesteq; instituti temporis rationem habent. Percontantibus uero quibusdam, cur tectum à securi domibus imponi iussisset, ianuam autem solum à ferra nulloq; aliorum instrumentorum, Vt ciues inquit omnibus in rebus, quas in domum inferunt, mediocritate utantur, & nihil eorum quæ alijs cara sunt habeant, qualia sunt pocula & lecti ac mensæ preciosæ. Ex hac uero consuetudine ferunt & Leotychiden primûm regem apud quendam coenantem, cum sumptuosam contignationis domus constructionem & lacumatam spectasset, interrogasse hospitem, an quadrata apud

ipſos ligna naſcerentur. Interrogatus etiam cur in
 eoſdem hoſtes uctuiſſet ſepius expeditionem facere
 ne ſepe inquit repugnare aſſucti, bellandi peritiam
 aſſequantur. Vnde & Ageſilao non paruo crimini
 datum eſt quòd aſiduis in Bœotiam incurſionibus
 Thebanos Lacedæmoniorũ hoſtes inſtruxiſſet. Vul
 neratum igitur ipſum cum uidiſſet Antalcidas, accu
 ſauit, quòd Thebanos ipſos nec uolentes, nec ſcien
 tes pugnare docuiſſet. Pulchra uero inquit doctri
 næ præmia accipis à Thebanis, cum illos aſſueſce
 ris ac docueris uel inuitos pugnare. Alio item quæ
 rente cur uirginum corpora curſibus & luſtis ac
 iaculorum diſcorumq; iactibus exercenda cenſuiſ
 ſet, Vt ſtirps inquit eorum qui gignerentur, ualidiũ
 in ualentibus corporibus principium ſumens bene
 germinaret, ac ipſæ partus robuſte perſerentes fa
 cile ſimul & fortiter doloribus reſiſtant, & ſiqua
 neceſſitas coggerit, poſſint & pro ſciſis & pro fi
 lijs et pro patria pugnare. Sed uirginum in pompis
 denudationem quibusdam accuſantibus, & cauſſam
 quærentibus, Vt iſdem inquit ſtudijs quibus et uiri,
 exercitæ nihil minus neq; circa robur corporis

† ελοῦ = & ſanitatẽ, neq; circa animi † ambitionẽ ac uir
 μιᾶν. tutẽ habeant, & uulgarem gloriam contemnant.

Vnde

Vnde et Gorgo Leonide uxor ita respondisse memoratur. Cum enim quædam hospes, ut uidetur, ipse dixisset, Sole uos Lacenæ uiris imperatis, respondit. Nempè nos sole uiros parimus. Coelibes uero à spectaculo gymnicorum ludorum prohibendo, ignominiaq; afficiendo, magnam liberos gignendi curam iniecit. Nam honore eo ac reuerentia quam iuuenes senioribus exhibebant, illos priuauit. Vnde et illud in Dercillidam dictum, quamuis spectatus esset imperator, reprehendit nemo. Illi namq; aduenienti iuniorum nemo sede cessit, cum dicerent pro se quisq; Ne tu quidem, qui mihi cessurus sit, genuisti. Quodam autem percontante, cur uirgines indotatas nubere lege cauisset, Vt neq; propter egestatē inquit aliquæ relinquuntur innuptæ, neq; propter opulentiā colantur, sed unusquisq; puellæ mores spectās ex uirtute faciat electionem. Nam ob id omnem quoq; fucatorium ornatum ex urbe eiecit. Cum uero nuptiarum tempus et maribus et sceminis statuisset, ad eum qui causam querebat, Vt qui ex perfectis inquit generantur, robusti sint. Sed ad eum qui mirabatur quòd sponsum cum sponsa prohibuisset simul dormire, illumq; iussisset maximam diei partem cum equalibus conuersari, et totas quiescere

noctes, & furtim ac pudibunde cum sponsa coire.
 Ut & corporibus inquit sim robusti, & non satia-
 ti amando semper sint noui, & liberos ualidiores
 edant. Unguentum præterea tanquam olei corru-
 ptionem atque perditionem, ac tingendi artem, ut
 sensus adulationem, expulit. Omnibus autem orna-
 tus corporis artificibus Sparta interdixit, præ-
 terque artis prauitate artes inquinantibus. Tanta ue-
 ro temporibus illis mulierum pudicitia erat, tan-
 tumque à facilitate, qua postea fuerunt inquinatae,
 aberant, ut incredibile in ipsis prius adulterium fue-
 rit. Ac sermo quidem Geradæ cuiusdam Spartia-
 tæ antiquissimi memoratur, qui ab hospite rogatus,
 quid adulteri in Sparta patiantur. Nam se nullam ui-
 dere legem super hoc à Lycurgo latam. Nullus o ho-
 spes inquit adulter apud nos est. Sed illo subiciente
 si igitur fieret, idem Geradæ, Quonam inquit
 modo adulter Sparta fiat, ubi & diuitiæ & delitiæ
 & corporis ornamenta in nullo sunt honore, pudē-
 citia autem ac modestia & magistratum obseruā-
 tia magno aestimantur? Ad eum uero qui censabat
 democratiam in urbe instituendam esse, Tu primus
 inquit in domo tua constitue Democratiam. Quo-
 dan autem percontante, cur tam exigua tenuisque
 sacrificia

sacrificia statuisset, Vt deos inquit uenerari nunquam desinamus. Sola uero certaminum cū ea permisisset ciuibus certare, in quibus manus non protenditur, quidam caussam rogauit. Hic autem, Vt nemo ipsorum inquit laborando deficere assuescat. Sed cum quidam interrogaret, cur frequenter mutari castra iuberet, Vt hostibus inquit magis noceamus. Alio autem rogante, cur turres oppugnare uentisset, ne uel à muliere inquit, uel à puero, uel ab aliquo simili homunculo fortiores interimantur. Consulentibus uero Thebanis de sacrificio & luctu quem Leucothea exhibent, respondit. Si de am quidem putatis, non est lugenda. Sin hominem, illi non est ut deo sacrificandum. Ad eos aut ciues qui querebant quo modo hostium incurSIONEM repellerent si egeni inquit sitis, nec plus alter altero querat. Ac rursus de muris interrogatibus, minime sine muris eam urbem esse dixit, quae uiris, non lateribus coronata foret. Nutriebant autem & comam Spartiat. e quandam Lycurgi de hac re legem commemorates, pulchros quidem coma honestiores fieri, deformes autem terribiliores. Praecipiebat uero ut in bellis quotienscunq; in fugam uertissent hostes ac uicissent, quousq; confirmaretur uictoria, persecutere-

tur, ac statim retrò cederent. Neq; enim Græcorum
 esse eos interimere, qui cecissent. Ad hoc quoq; uti
 le esse aiebat. Nam scientes eos qui aduersus se pu-
 gnant, parcere cedentibus, ac repugnantes occide-
 re, utilius fugere quàm resistere putant. Sed quodã
 percontante, cur hostium cadauera spoliari uetuis-
 set, Non solum, inquit, ne circa spolia occupati pu-
 gniam negligant, sed etiam ut paupertatem unã cum
 aciei ordine seruent.

LYSANDER.

Lysander missas à Dionysio Siciliae tyranno præ-
 ciosas uestes suis filiabus, non accepit, quòd diceret
 se uereri ne illis induta deformiores uiderentur. Sed
 haud multo post cum Dionysius ipse duas misisset
 stolas, hortatusq; foret, utram illarum uellet elige-
 ret, ad filiamq; ferret, ipsa inquit illa melius eliget,
 ac utraq; accepta abiit. Vaster autem simulator Ly-
 sander factus, cum multa deceptionibus perageret,
 ac iustum in sola utilitate, & honestum in commo-
 ditate esse putaret, ueritatem quidem mendacio po-
 tentiorem esse dicebat, sed utriusq; dignitatem &
 honorem usu definiri. Ad eos uero à quibus uitupe-
 rabatur quòd plurima decipièdo perageret, ut Hera-
 cule indignus, & dolo non aperte quicquã gereret,
 ridens

ridēs aiebat, Quo leonina pellis non peruenit, uul-
 pinam esse assuendam. Præterea alijs quoq; accu-
 santibus ipsum, quòd quæ Mileti iurauerat, trans-
 gressus esset, dicebat pueros quidem talis decipere
 oportere, sed uiros iureiurando. Athenienses uero
 cum ex insidijs uicisset apud Argos siue Capræ flu-
 mina, & fame ipsos pressisset, ad deditionem coegit
 & ad Ephoros scripsit, Captæ sunt Athenæ. Cum
 Argiuis autem de terræ finibus contendentibus La-
 cedæmonijs, ac illis iactantibus se iustiora dicere,
 stricto gladio, Qui hunc, inquit obtinet, de agri fi-
 nibus optime differit. Bœotios uero dubitare uidens
 utri parti adhererent, cum per illorum agrum trans-
 firet, misit ad eos seiscitans, utrum rectis an in-
 clinatis hastis per illorum agrum transfiret. Me-
 garenensis autem uir cum in communi conuentu
 contra ipsum loquendi licentia uteretur, Tua in-
 quit ó hospes uerba ciuitatis egent. Posteaquam
 uero Corinthij defecerunt, cum iuxta illorum mu-
 ros transfiret, Lacedæmoniosq; uideret pigre inuad-
 dere, ac leporem è fossa quidem exilire spectasset,
 Non pudet uos inquit ó Spartiatæ istiusmodi hostes
 timere, quorum inertia lepores in muris dormiunt?
 Eundem uero in Samothracia oraculum petentem

cum Sacerdos iussisset dicere quid teterrimum in-
 uita fecisset, ipse quoq; sacerdotem interrogauit,
 Vtrum iussu tuo, inquit, an deorum hoc facere
 oportet? Ac illo dicente, deorum, Tu igitur inquit
 mihi concede, at illis, si percontentur, dicam. Persa
 autem interrogante, quam maxime laudaret remp-
 Que inquit fortibus & timidis conuenientia retri-
 buit premia. Sed ad eum qui dixerat, ipsum ab se et
 laudari & defendi, Duos inquit boues in agro ha-
 beo, quibus quidem tacentibus pulchre scio uter ip-
 sorum & operetur & otietur. Quodam autem co-
 uitijs ipsum onerante, dic inquit frequenter o pere-
 grimelle dic, nihil omitens, si forte tuum ijs malis
 animum, quibus plenus esse uideris, euacuare pos-
 sis. Post ipsius uero mortem cum de societate dissen-
 sio foret, Agesilaus ad Lysandri domum se contulit
 de ipsa literas inspecturus. Illas enim penes se Lysan-
 drer tenebat. Sed librum quoq; à Lysandro scriptum
 de Rep. inuenit, ut oportebat ab Euryprotidis &
 Agidis regnum auferri, & in medium poni, electio-
 nemq; ex optimatibus fieri, ne eorum qui ab Her-
 culis, sed eius qui talis uirtute qualis Hercules fuit,
 iudicetur, premium sit, cum praesertim & ille ad
 deorum honores sola uirtute sublatus sit. Ac oratio-
 nem quidem

APOPHTHEG. LACONICA. 179

nem quidem hanc ciuibus exhibere tentauit, ut ostēderet qualis ciuis fuisset Lysander ignorari, & id quidem in Lysandri amicorum calumniam. sed Cratidem ferunt tunc inter Ephoros eminentem ueritum ne lecta oratio persuaderet, reprehendisse Agesilaū ac dixisse, non solum non oportere effodere Lysandrum, sed etiam orationem unā cum ipso defodere, callide ad persuadendum compositam. Eos uero qui ipsius filias sibi desponsassent, ac deinde post mortem, quia pauper inuētus est, aspernantur, Ephori multauerunt, quia quem diuitem putantes colebant, eum & frugi & iustum ex paupertate cognoscentes despiciebant.

NAMERTES.

Namertes orator missus, cum quidam ipsum beatum esse diceret, quòd multos haberet amicos, inter rogauit, an exploratum haberet quo modo quis se multos habere amicos experiat. Sed cum alter quidā id discere quæreret, Aduersa inquit fortuna.

NICANDER.

Nicander asserente quodam, Argiuos ipsi maledicere, Igitur dant pœnas inquit, bonis maledicentes. Quodam autem percontante, cur comam barbāq; nutriant Spartiatæ, Quia inquit omnium

156 PLYTARCHI CHAERONEI

pulcherrimus ac minime sumptuosus uiro suus cui-
que est ornatus. Cum uero Atheniensium quidam
dixisset, Perquam alieni ab otio estis ó Nicander,
Vera inquit narras, sed non sicut uos ut contingat
studemus.

Α ὄτι τις
τύχοι.

PANTHOEDAS.

Panthœdus legatus in Asiam uadens, ostentan-
tibus ei quibusdam murum & magnum & altum.
Per deos inquit ó hospites pulchra hæc est mulierum
habitatio. In Academia uero cū philosophi de mul-
tis & grauibus quidem differuissent, ac deinde Pan-
thœdam interrogassent, quid sibi de illis sermoni-
bus uideretur, Quid nempe aliud inquit quàm quòd
studiosi, sed utiles nihil, nisi uos ipsis utamini?

πανθοι
αεε.

PAUSANIAS.

Pausanias Cleombroti, Delijs cum Atheniensi-
bus de insula Delo disceptantibus & dicentibus,
neq; mulieres ex lege quæ apud ipsos est, in insula
parere, nec mortuos sepeliri, Quo igitur modo in-
quit ea uestra sit patria, in qua nemo uestrum nec na-
tus est, nec erit sepultus? Exulibus autem ipsum hor-
tantibus ad ducendum in Athenienses exercitum,
dicentibusq; ab illis solis tum in Olympijs fuisse exi-
lilatum, cum uictor fuit declaratus, Quid igitur in-
quit

quit putatis eos esse facturos, siquid mali à me passi fuerint, qui beneficio affecti exhibitant? Percontante uero quodam, cur Tyræum poetam ciuitate donassent, ne inquit peregrinus nobis dux fuisse uideatur. Idem ad eum qui cum infirmus corpore esset, tanen consulebat cū hostibus terra mariq; periclitandum esse, Vis igitur inquit teipsum exuens ostendere qualis sis, qui nobis ut pugnemus consulis? Admirantibus uero quibusdam in Barbarorum spolijs uestium sumptum, Melius esset inquit ipsos multū fieri quàm multi facienda possidere. Post uictoriam autē de Medis apud Plateas partam, iussit Persicā coenam præparatam sibi apponi, in qua quidem cū admirandus inesset sumptus, Per deos inquit lurcho Persa erat, qui cum tot haberet, ad nostram uenerit polentam.

PAVSANIAS.

Pausanias Plistanactis ad quendam interrogantem cur ex priscis legibus nullā mouere apud Spartiatas liceret, Quia leges inquit hominum, non homines legum dominos esse oportet. Cum autem ipse Lacedæmonios Tegeæ, ubi exulabat, laudaret, a quidam dixisset, Cur igitur Sparta non manebas? Cur illinc aufugisti? Quia inquit ne medici quidem

apud sanos, sed ubi sunt ægroti uersari consueuerūt
 Idem quodam percontante quo modo Thracæ de-
 bellare possent, si optimum inquit imperatorem de-
 legerimus. Medicus uero cum ipsum inspiceret, ac
 diceret, Nihil mali habes, Te nempe inquit medico
 non utor. Amicorum autem quodam ipsum accusan-
 te, quòd medico cuidam detraberet, nullam eius pe-
 ritiam habens, ac ne ulla quidem iniuria affectus,
 Quia inquit si de illo periculum fecissem, nequaquã
 uiucrem. Sed cum medicus ipsi dixisset, At senex fa-
 ctus es, Quia te inquit medico non sum usus. Opti-
 mum autem illum distitabat esse medicum, qui ægro-
 tantes tabescere nõ sineret, sed quãprimũ sepeliret.

PÆDARETVS.

Pædaretus quodam dicente multos esse hostes,
 Nos igitur ait maiorem gloriam assequemur, nam
 plures interficiemus. Cum autem quendam uidisset
 natura quidem mollem sed qui propter modestiam
 à ciuibus laudaretur, Nec uiros inquit mulieribus
 similes laudare oportet, nec uirorum mulieres, nisi
 mulier aliqua necessitate cogatur. Inter trecentos
 autem cum non esset delectus, qui honor in urbe or-
 dine primus erat, hilaris quidem ac ridens abibat,
 sed reuocatus ab Ephoris & interrogatus cur ride-
 ret, quia

ret, quia gratulor inquit ciuitati trecetos ciues quã
ego sim meliores habenti.

PLISTARCHVS.

Plistarchus Leonidæ ad eum qui interrogarat,
quam ob caussam à primis regibus non cognomina-
rentur, Quia illi magis, inquit, duces esse quàm re-
gnare uolebant, illorum autem posteri minime. Cum
uero causidicus quidam ridicula diceret, non cessa-
bis inquit ó hospes à ridiculis continue dicendis, ne
ridiculus fias, ut qui assidue luctantur, luctatores?
Dicente autem quodam ipsum à male dico laudari,
Miror inquit, nisi si quis illi dixit me mortuum esse.
Nam uiuentem ille posset laudare neminem.

PLISTONAX.

Plistonax Pausaniæ filius cum Atticus quispiam
rhetor inscitiam Lacedæmonijs obijceret, Recte in-
quit narras. nam è Græcis omnibus soli nos mali ni-
hil à uobis didicimus.

POLYDORVS.

Polydorus Alcamenis, cum quidam inimicis as-
sidue minitaretur, nõ uides inquit maximam ultio-
nis partem abs te consumi? Cum uero contra Mes-
senem exercitum educeret, interrogauit quidam, an
esset aduersus † adelphos pugnaturus, minime dixit

† ἀδελφῶν
Φύσ. ἰ.
fratres.

sed ad regionem nondum sortitam se proficisci. Arguius autem post trecentorum illorum pugnam uniuersis acie superatis, Polydorum socij exhortabantur, ne occasionem praetermitteret, sed hostium murum inuadens urbem caperet. Facillimum namq; futurum, cum & uiri perierint, & uxores deserte sint. Ad eos igitur dixit, Hostes quidem pugnando ex aequo uincere mihi est honestum. sed qui pro agrifinibus pugnauerit, eum affectare ut capiat urbem, minime iustum esse duco. Nam ueni ut agrum recuperare, non ut urbem occuparem. Interrogatus autem cur Spartiatae in bello fortiter periclitentur, quia duces inquit uereri, non metuere didicerunt.

POLYCRATIDAS.

Polycratidas ad regios duces legatione fungens cum quibusdam alijs, ab illis interrogatus, utrum priuatim aduenissent, an publice missi fuissent, Si impetrauerimus inquit, publice. Sin minus, priuatim.

SOEBIDAS.

6151Aa9

Soebidas ante periculum Leuctricum quibusdam decentibus illum ipsum die ostensurum esse forte uirum, multi faciendum inquit die, qui uirum forte saluum monstrare possit. Fertur cum in loco difficili & aquae indigo a Clitorijs obsideretur, pactus esse, ut terra bello

parta

parta illis cederet, si omnes unà secū è proximo bibissent fonte. Nā illū hostes præsidijs tenebāt. Percussis igitur fœderibus, cū eos qui secū erant, induxisset ut regnum ei darent, qui non bibisset, ac nemo sicim tolerare potuisset, sed omnes bibissent, ipse post omnes descendit, & circum aspersus hostibus adhuc præsentibus agrum, ut qui non bibisset, & inuasit & recepit.

TELECRVS.

Telecrus ad eum qui dixerat, patrem ipsi maledicere, nisi inquit dicendū ei foret, nunquā dixisset. Cum uero frater questus esset, quòd à ciuibus non similiter acciperetur ut ille, cum ex iisdem sit natus, sed ingratius, Tu nempè inquit iniurias, ut ego, pati nescis. Interrogatus autem, cur apud Spartiatis consuetudo sit ut iuniores senioribus assurgant, Vt in ijs qui nihil attinēt, inquit, honorandis ita se gerentes, magis honorent parentes. Quodam uero percontante quantas diuitias possideret, non maiores inquit, quàm quæ sint satis.

THEARIDAS.

Thearidas ensẽm acuens cum interrogaretur acutus esset, Acutior est inquit, quàm calumnia.

THECTAMENES.

172 PLVTARCHI CHAERONEI

Theſtameneſ ab Ephoriſ morti adiudicatus abiebat ridens. Sed cum quidam ex ijs qui aderant interrogaffet, an etiam Spartæ iura contemneret, Minime inquit, ſed letatus ſum, quia me oportet hanc exoluere multam, quam neq; à quopiam petij, nec mutuo accepi.

THEMISTEAS.

Themiſteas cum eſſet uates, Leonidæ regi futurum apud Thermopylas & ipſi & commilitonibus exitium prædixit. Sed cum Lacedæmonem à Leonida remitteretur ſub prætextu quidem annunciandi quæ futura erant, ſed re uera ne periret, non ſuſtinuit, ſed dixit, Pugnator miſſus fui, non ut nuntios ferrem.

THEOPOMPVS.

Theopompus ad eum qui rogabat, quo modo quis regnum ſecuriſſime tueretur, Si amicis inquit libertatem iuſta loquendi conceſſerit, & ſubditos qui iniuria afficiantur, pro uiribus non neglexerit. Ad hoſpitem uero dicentem ſe à ciuibus Philolacœna & Lacedæmonijs amicum uocari, Melius inquit eſſet, te Philopoluen & amicum ciuibus quàm Philolacœna nominari. Cum autem Eleorum legatus diſceſſet, ſe idcirco à ciuibus miſſum, quòd ſolus Laco-

*nice uita sit studiosus, Et utra inquit ó Elec uita;
tua ne dñi aliorum cuiũ melior est? Is uero cum mea
dixisset, Quo igitur modo inquit urbs seruari possit
in qua duntaxat unus de multis probus sit? Quodã
præterea dicente, Spartam id. irco seruari, quia re-
ges scirent imperare, Minime inquit, sed quia ciues
parere. Cum uero Pylis maiores ipsi decreuissent ho-
nores, scripsit. Mediocres quidem honores tempore
augeri, sed excedentes nimiosq; euanescere.*

THERYCION.

*Therycion Delphis rediens cum Philippi cas-
tra in Isthmo angustiasque occupatis uidisset;
malos inquit ianitores uos ó Corinthij Pelopon-
nesus habet.*

ZEVXIDAMVS.

*Zeuxidamus percontante quodam cur de fora
titudine leges sine scriptis seruent, nec descriptas in-
uenibus præbeant legendas. Quia melius est inquit
assuescere fortibus gestis, quam scripturis studere.
Ætolo autem quodam dicente, bellum pace aptius
esse fortiter facere uolentibus. Minime inquit per-
deos. Sed his mors est quam uita melior.*

274 PLVTARCHI CHAERONEI
VARIA INIGNOBILIVM LACON-
NVN APOPHTHEGMATA.

SPARTIATAE Samiorum legatis longio-
re usis oratione dixerunt. Priora quidem obli-
ti sumus, sed nec posteriora percepimus, quod pri-
ma memoria exciderunt.

LACON.

Lacon interrogatus cur barbati perquam longā
haberet, ut canos inquit uidens nihil indignum illis
faciam. Quendam uero optimos pugnatōres lau-
dantem cum Lacon audisset, apud Troiam inquit.
Alius cum audisset quosdam cœnatos bibere, nō
comedere inquit coguntur? Pindarus cū scripisset,
Græciæ columen esse Athenas, Lacon dixit Græciā
facile ruituram esse tali columine innitentem. Qui-
dam autem in tabula picta cum Lacones uidisset ab
Atheniensibus iugulari, ac diceret, Fortes nimirum
Athenienses, Lacon forte excipiens, in tabula in-
quit. Aduersus quendam libenter maledicta ex ca-
lumnia admittentem, Lacon dixit. Desine contra
me aures suppeditare. Ad eum uero qui puniebatur,
et dicebat, Inuitus peccavi, Castigare igitur Lacon
inquit etiam inuitus. Cum Lacon in secessu sedentes
in curribus homines uidisset, absit ut ibi sedeam in-
quit,

quit, unde non est assurgere seniori. Chij cum in peregrinatione quodam die post cœnam in Ephororū curia uomissent, ac in illorum sedibus cacassent, primum quidem Ephori ipsi ualde perquirebāt eos qui fecissent, an ciues forte essent. Sed postquam cognouerunt Chios fuisse, edixerunt, se Chijs permittere petulantibus esse. Lacon duras amigdalas cum duplo uendi uideret, An rari inquit lapides sunt? Lacon Lasciniam cum depilasset ac carnis perquam exiguum inuenisset, Vox inquit tu quidem es, & aliud nihil. Lacon Diogenem illum canem cum uidisset in magno frigore statuam æream completentem, percontatus est an frigeret. Quod cum ille negasset, Quid igitur magnum inquit facis? Lacon Metapontino cuidam timiditatem exprobrabat, qui cum dixisset, Atqui non parum alienæ terræ possideamus, Non solum ergo timidi inquit, sed etiam iniurij estis. Peregrinus quidam Spartaë circūpidatus in altero pede stans reclus ad Laconam dixit, Nequaquã puto te ô Lacon tantum temporis quantum ego in pede stare posse. At is excipiens, minime inquit, sed ex anseribus nullus est qui non. Cum quidam arte rhetorica gloriaretur, Lacon inquit. At qui per deos ars nisi ueritatem contigerit, neq; est.

neq; erit unquam. Argiuis quidam cum olim dixisset, Multa sunt apud nos Spartiatarum sepulchra, Lacon excipiens, At enim apud nos inquit Argiuorum nullum. Quod uidelicet ipsi Argos saepe inuassissent, nunquam autem Argiui Spartam. Lacon captiuus cum uenderetur, ac praeco diceret, Lacon uendo, os illi obstruens dixit, Captiuum clama. Lacon quidam eorum qui cum Lysinacho militabant, ab ipso interrogatus, num aliquis ex Helotibus esset, Tu uero putas inquit Lacon a quenquam ad tuos quatuor obulos esse uenturum? Thebani Laconibus apud Leuctra uictis, cum ad ipsum usq; Eurotam iuissent, ac iactabundus quidam dixisset, Vbi nunc Lacones sunt, Lacon ab illis captus, Non adsunt inquit. Neq; enim uos huc uenissetis. Atheniensibus autem rogantibus quando urbem tradiderunt, ut sibi Samum relinquerent, Lacones dixerunt. Cum ustri non sitis, tunc & alios habere quaeritis. Vnde & illud prouerbum, Qui se ipse non habet, Samum uult. Lacedaemonij cum urbem quandam cepissent, Ephori dixerunt Iuuenum certamen perisse. Nam posthac non habebunt, quibus cum pugnent. Aliam uero urbem pollicente ipsorum rege se penitus euersurum, quae Lacedaemonios multis saepe molestijs affecerat,

affecerat, non permiserunt Ephori dicentes, Ne destruas tollasue iuuenum cotem. Luclantibus pueris magistros qui illos exercebant, Lacedaemonij non praeficiebant, ut non artis, sed uirtutis emulatio foret. Vnde & Lysander interrogatus quo modo à Charonte uictus esset, multa inquit arte. Philippus cum in Laconicum agrum peruenisset, ad Lacedaemonios scripsit, utrum amicum se uellent uenire, an hostem. Neutrum reclamauerunt. Legatum quendam cum ad Antigonum Demetrii filium misissent, multauere, quòd regem acceperant ab ipso fuisse uocatum. Tametsi singulos tritici modios singulis in magna frumenti penuria ab rege ipso reportasset. Demetrio querente quòd legatum unum ad se misissent, Non igitur satis inquirunt, si ad unum unus? Flagitiosus quidam cum optimam dixisset sententiam, ipsam quidem approbarunt, sed illi ablatã, alij qui bene uixerat, ascripserunt. Cum fratres inter se contenderent, patrem multauere, quòd filios dissidentes negligeret. Cantorem peregrinum multarunt, quòd digitis citharã pulsaret. Cum duo pueri forte pugnarent, alter letali uulnere alterum falce percussit. Familiaribus autem pueris cum is moriturus esset, pollicentibus se uindicaturos, ac illum

qui uulnerauerat esse necaturos, Minime per deos
 inquit. Neq; enim iustū est. Nam et ego hoc idē se-
 cissim, si occupassem ac fortis fuissim. Alius quidā
 puellus, cum adesset tempus quo lege cautum erat
 ut ingenui pueri, quod quisq; posset, ita serarentur
 ne deprehenderentur in furto (Nam id turpe erat)
 uinam uulpeculam, quam pueri quibuscum erat, su-
 rati fuerant, accepit seruandam. Sed aduenientibus
 ijs qui amiserant, ad querēdum illam, sub ueste quā
 primum occultauit. Fera uero se uiente ac pueri ip-
 sius latus ad intestina usq; lacerante, tantisper to-
 lerauit ne deprehenderetur, dum ij qui querebant
 abissent. Sed cum pueri id quod factum erat, uidis-
 sent, accusarentq; dicentes, Melius erat manifesta-
 re uulpeculam, quā usque ad mortem occultare.
 Minime uero inquit. Sed satius est doloribus immo-
 ri, quā in furto deprehendi, ac propter mollitiem
 turpiter uitam affectasse uideri. Cum quidam in iti-
 nere Laconibus obuiantes dixissent, Fortunati ni-
 mirum estis, cum hinc nuper abierint latrones. At-
 qui non per Martem nos, Lacones inquit, sed illi
 quia in nos nō inciderunt. Lacon interrogatus quid
 sciret, liber esse inquit. Puer Spartiata ab Antigona
 captus et uenditus, emptori quidem in omnibus pa-
 rebat.

rebat, quæcumq; ingenuo faciunda putabat. Sed
 posteaquam dominus iussit illum matulam afferre,
 non sustinuit inquiens, non seruiam. Ac surgente
 quidem domino, is cum ascendisset in tectum, ac
 dixisset, Senties quem emeris, seipsum præcipitavit
 & mortuus est. Lacon cum uenderetur, quodam di-
 cente, Frugi eris, si te emero? Etiam si non emeris
 inquit. Lacon captiuus cum uenderetur, præcone
 subinde clamante, se mancipium uendere, execran-
 de inquit non dices captiuum? Lacon in scuto habes
 insigne muscam uera non maiorem, cum quidam ir-
 ridentes dixissent, illud esse factum ut lateret, Immo
 uero inquit, ut sim manifestus. Ita nanq; ad hostes
 accedo, ut hoc insigne, quantum est, ab ipsis uideat-
 tur. Lacon in conuiuio illata lyra, nequaquam inquit
 nugari Laconicum est. Spartiata interrogatus an
 esset tuta ad Spartam uia, qualis inquit accesseris.
 Nam Leones uadentes plorant. Lepores autem in
 umbraculis uenamur. In Palestrico manuum nexu,
 cum prostratus quidam frustra percuteret, ad ter-
 ramq; traheret, corpore deficiens qui cadebat, ad-
 uersarij brachium mordebat. Cui alter, Mordes in-
 quit, ut sceminæ o Lacon. Minime uero inquit, sed
 ut leones. Lacon claudus ad bellum egressus, cum a

quibusdam irrideretur, non est opus inquit fugientibus, sed manentibus, ordinemq; seruantibus. Lacon sagitta percussus & uitam relinquens dicebat, Hoc mihi non est cura quod morior, sed quod ab effeminato sagittario, cum nihil dum gesserim. Cum Lacon ad diuersorium uenisset, dedissetq; pisciculum cauponi præparandum, alterq; & caseum & acetum & oleum peteret, Si ista inquit habuisssem pisciculum emisssem? Lacon ad eum qui Lampen Aeginetam beatum esse dicebat, quia ditissimus esse uidebatur, quod multorum nauigiorum dominus erat, Nihil inquit curo felicitatem ex fumibus pendentem. Cum Laconi quidam dixisset, Mentiris, respondit, Nam liberi sumus. Sed alij si quando uera non dixerint flebunt. Lacon sic erigere cadauer ut rectum staret cum tentasset, nec ullo modo posset, per louem inquit aliquid intus esse oportet. Tynnichus Thrasibuli filij mortem fortiter tulit, in quem huiusmodi epigramma scriptum est.

Exanimis Pitaneæ clypeo Thrasibulus in acri

Confossus septem uulneribus redijt,

Passus ab Argiuis, quæ tergo nulla gerebat.

Tynnichus hunc igni cum daret, hæc loquitur.

Flere decet timidos, oculis te nate sepulchro

Condo

Condo meum siccis, ac Lacedæmonium.

Alcibiadi Atheniensi cum aquæ plurimum balneator infunderet, Lacon quidnam hoc ait, quòd ut immundo ualdeq; sordido plus aquæ præbet? Cum Philippus in agrum Laconicum impetû fecisset, ac omnes perituri uiderentur, quidam Laconi dixit, Quid nunc facietis ó Lacones? Quid enim aliud inquit, quàm quòd fortiter moriemur? Nam Græcorum nos soli & liberi esse, & alijs non parere didicimus. Post aduersam autem Agidis pugna Antipatro petente obsides pueros quinquaginta, Eteocles Ephorus dixit, se pueros quidem non daturum, ne paterna priuati educatione malis moribus imbuerentur, qua sane carentes ne ciues quidem essent. Sed senes ac mulieres duplo si uelit plures daturum. Illo autem grauiam minante nisi acciperet, una uoce responderunt, Si grauiora morte imperites, facilius moriemur. Senex in Olympijs cum ludi committerentur, spectare quidem cupiebat, sed cum sede careret, ad multaq; loca se conferret, non solum à quoquam nõ admittebatur, sed etiam irridebatur, & cõuitijs afficiebatur. Posteaquam uero ad Lacedæmonios uenit, pueri omnes assurrexerunt, & multi ex uiris loco cesserunt. Cum autem id moris cuncti Græci

plausu approbassent, ac summis laudibus extulissent, senex ipse comouit carumque caput barbamque senilem, ac lachrymans, Hec mala inquit. Quam Graeci omnes honesta quidem cognoscunt, sed his solituntur Lacedaemonij. Ferunt autem quidam idem Athenis quoque accidisse. Nam cum Panathenaea celebrarentur, Attici senem sedere querentem deludebant, inuitantes quidem illum tanquam admissuri, sed accedentem non admittentes. Cum autem ire omnes iam praeterisset, ad Lacedaemoniosque spectatores peruenisset, uniuersi e sedibus assurgentes loco cesserunt. Id uero factum turba admirata insigni applausu comprobauit. Tunc autem Spartiarum quidam, Per gemellos inquit Athenienses quidem honesta sciunt, sed minime faciunt. Mendicus a Lacone petijt. At si tibi dedero ille inquit, magis me dicabis. Ac istius quidem turpitudinis tuae causa fuit, qui tibi primus erogauit. quippe qui te inertem reddidit. Lacon quendam dijs congregantem cum uidisset, nihil dixit se curare deos seipso egeniores. Lacon adultero cum turpi uxore deprehenso, Miser inquit quae tibi necessitas? Lacon oratorem audiens magnas periodos uertentem, Vehemens quidem homo iste inquit, ad nullum propositum bene uoluit

noluit linguam. Cum quidam Lacedæmonem uenisset, honoremq; spectasset quem iuniores senioribus exhiberent, Spartæ inquit solum senescere bonum est. Lacon interrogatus, Qualis est Tyrtæus poeta? Bonus inquit ad excitandos iuuenum animos. Lacon oculorum morbo laborans ab bellum proficisceretur. Sed quibusdam dicentibus, Quo abis sic affectus? aut quid factururus? Quamuis inquit nihil aliud egero, hostis saltem gladium hebetabo. [†] Buris [†] Bulis [†] Spertis Lacedæmonij sponte profecti sunt ad Xerxem Persarum regem ad cruciatum, cui Lacedæmon ex oraculo obnoxia erat, quod caduceatores ad se à Persa missos interemerant Lacedæmonij. Postquam igitur ad Xerxem uenerunt, hortati sunt eum, ut quoquo modo uellet, se pro Lacedæmonijs intrineret. At ille uirtutem eorum admiratus, cum uiros absoluisset, rogaretq; ut apud se manerent, Et quonam inquit modo hic uiuere possemus patria legibusque relictis & his uiris, pro quibus tantum itineris fecimus morituri? Sed Indarno præfecto magis magisq; rogante, ac dicente ipsos in æquali honore ijs futuros, qui amici regis maxime dignitate præstarent, Nobis inquit ignorare uideris, quantum sit libertatis bonum, quã nemo compos mentis

cum Persarum regno permutaret. Lacon pridie qui-
 dem ab hospite declinatus, sed postridie lectis stra-
 tisq; conductis liberaliter acceptus, strata ipsa cō-
 scendit & conculcare coepit dicens, Propter hęc
 heri ne in palea quidem dormiui. Lacon cum Athe-
 nas iuisset, uidens Athenienses falsamenta & opso-
 nia uenditantes, & uectigalia conducentes, & le-
 nocinia exercentes, aliaq; opera minus honesta fa-
 cientes, ac nihil turpe existimantes, reuersus in pa-
 triam & à ciuibus rogatus quales Athenis res fo-
 rent, omnia inquit honesta. per simulationem innu-
 ens omnia apud Athenienses honesta putari, ac tur-
 pe nihil. Lacon de re quadam interrogatus respon-
 dit, non. Sed cum is qui rogarat dixisset ipsum men-
 tiri, Vides igitur inquit te stolidum esse, qui quæ-
 noris interrogas? Lacones olim iuerunt legati ad
 Lygdamin tyrannum. Sed cum ille congressum se-
 pius differret, dicens se molliter habere, Dic illi, in-
 quiunt legati, per deos nos non uenisse cum ipso col-
 luctaturos, sed collocuturos. Laconem initians qui-
 dam interrogabat quid maxime impiū se fecisse cō-
 sciū esset. Is uero, hoc inquit dij sciunt. Sed illo ma-
 gis magisq; instante, ac dicente, Omnino te dicere
 oportet, Lacon uicissim illum interrogauit. Viri ma-
 dicer

dicere oportet, tibi an deo? Cum autem ille dixisset Deo, Tu igitur inquit recede. Lacon noctu cum sepulchrū trāsiret, ac dæmonium quoddā uidere sibi uisus esset, incurrit lancea excepturus, et inherens inquit, Quo me fugis bis peritura anima? Lacon cum precibus impetrasset ut se ab Leucate proijceret, ascēdit, & inspecta altitudine se auertit. Quod quidem cum illi probro daretur, non putabam inquit preces alijs maioribus precibus indigere. Lacon in acie cum ensē foret in hostem illaturus, signo receptui dato non intulit. Sed quodam percontante, cur hostem quem ceperat, non occidisset, Quia parere inquit imperatori melius est, quā hostem necare. Laconi in Olympijs uictō quidā dixit, Aduersarius te fortior fuit. Nequaquā uero, is ait, sed in prosternendo aptior.

ANTIQUA LACEDAEMONI-
ORVM INSTITUTA.

QVI ad publica ingrederentur conuiuia, eorum cuiq; natu maximus fores indicans dicebat. per has fores nullum egreditur uerbum. Cum apud Laconas maxime probetur ius quod nigrum uocatur, ut seniores carnibus quidē non uescantur,

sed iunioribus cedant, fertur Dionysius Siciliae tyrannus iuris ipsius gratia Laconicum emisse coquum ac iussisse id sibi preparari nulla impensae habita ratione, Sed cum gustasset, indignabundus despuisse. Tum uero coquus, O rex inquit, hoc ius tibi sumendum est, cum te Laconice exercueris, in Eurotaeque laueris. Lacones in conuiujs publicis modeste potant abeunt sine funali. Neque enim licet ad lumen ire noctu neque per hanc neque per illam uiam, ut per diem simul ac noctem fidenter ac intrepide iter facere consueuant. Lacones utilitatis gratia literas quidem discabant, sed reliquarum disciplinarum peregrinos non minus artifices, quam artes expellebant. Haec uero illis disciplina erat, bene magistratibus parere laborem tolerare, ac pugnando uel uincere uel mori. Degebant autem et sine tunica unam uestem in totum annum sumentes, squallidi corporibus, et balneis et unguentis ut plurimum abstinentes. Iuuenes uero simul turmatim gregatimque dormiebant in herbis, quas ipsi congregabant ex arundinibus apud Eurotam natis, quarum summitates manibus sine ferro defringebant. Sed per hyemem eos qui Lycophones uocantur, sibi subiciebant, herbisque commiscebant. Nam illa materia calidi aliquid habere uidetur.

uidetur. Proborum ingenium puerorum amare permissum erat. Sed coire cum ipsis, ut turpissimum, lege prohibebatur, tanquam corpus non animus amaretur. Qui ergo foret accusatus tãquam ad dedecus congregiens, per totam uitam infamis habebatur. Moris erat, iuniores à senioribus interrogari, quo uadant, & ad quid, & qui nõ responderet, aut excusationes necleret, obiurgari. Qui uero se presente peccantem iuniorem non reprehendisset, perinde ac si peccasset ipse plectebatur, & qui obiurgari moleste tulisset, magna ignominia afficiebatur. Siquis peccans fuisset deprehensus, eum oportebat aram in urbe quandam circumire, ac uituperationem in seipsum compositam cantare. Quod quidem nihil aliud erat quàm seipsum increpare. Mos quoque erat, ut iuuenes non solum proprios patres uererentur, illisq; parerent, sed omnes quoq; seniores uenerarentur, illis & in uijs cedentes, & ex sedibus assurgentes, & transeuntibus quiescentes. Quocirca non solum, ut in alijs urbibus, patres domini erant suorum quisq; filiorum & seruorum & prædiorum, sed etiam uicini ut suorum, eo quòd illa quàm maxime communia putarent, & tanquã propria curarent. Puer autem ab aliquo castigatus,

si apud patrem questus foret, patri ipsi turpe erat
 posteaquam audisset, nisi alias & ipse rursus casti-
 gationis addidisset. Credebant enim ipsos ex patria
 institutione nihil turpe filiis imperare. Furantur au-
 tem iuuenes uel esculentorum quicquid possunt, di-
 scentes dormientibus negligenterq; custodientibus
 insidias ingeniose callideq; struere. Sed deprehenso
 pœna sunt uerbera & media. Tenuis enim ipsis est
 cœna, ut per seipsos egestatem propulsantes cogantur
 & audere & astuti esse. Conuiuium autem pu-
 blicum idcirco tenue erat, ut assuescerent nunquam
 repleti, & famem posse ferre. Sic enim putabant et
 in bello utiliores fore, si possent etiam sine cibo la-
 bores tolerare, & continentiores frugalioresq;, si
 multum tēporis exigua impēsa degerent. Sed enim
 absq; opsonio degendo, & cibum quemlibet ac uul-
 garem sumendo, putabant corpora cibi paucitate
 reddi & saniora & pulchriora. Graciles namq; &
 macilentas habitudines membrorum articulorumq;
 agilitati obedire, crassiores autem & pingues pro-
 pter onus reluctari. Sed nihilo minus et modulatio-
 nibus & carminibus incumbebant, quæ sane stimu-
 lum quendam animo excitando accommodatū ha-
 bebant, & ad elationem, & ad impetum quendam
 furentem

furentem inducendum. Ac compositio quidem erat
 simplex et scruera, nihilq; aliud cōtinebat quàm lau-
 des eorum, qui generose & uixissent, & pro Spā-
 ta mortui essent, & qui beati haberentur, eorumq;
 uituperationes, qui timidi fuissent, perinde atq; si
 miseram & infelicem uitam uixissent. Exhortatio
 præterea & ostentatio ad uirtutem ætatibus conue-
 niens celebrabatur. Nam tres chori secundum tres
 ætates in solennitatibus constituiebantur, quorum
 primus qui seniorum erat incipiens canebat. Nos
 olim ualidi fuimus iuuenes. Secundus florētis æta-
 tis respondebat. Nos autem sumus, ac si uis intucere
 Tertius puerorum cantabat. At nos multo erimus
 fortiores. Ac gressuum quidem rhythmi, quibus &
 in choris utebantur, & cum ad tibiam cum hosti-
 bus congregarentur, ad fortitudinem, & fiduciam
 & mortis contemptum incitabant. Lycurgus enim
 bellicæ exercitationi studiū musicæ annexuit, quo
 bellandi uehementia modulatione temperata con-
 sonantiam, conuenientiamq; haberet. Rex etiam
 Musis ante pugnam sacrificabat, ut gesta illustri &
 memoria, & oratione digna pugnantes exhiberēt.
 Sed si qui. aliquid ex antiqua musica transgredere-
 tur, non permutabant. Vnde & Terpandrum, quā-

nis antiquitatis studiosissimus, ac ætatis sue citharæ
 rocedorum optimus, heroicorumq; gestorum exi-
 mius laudator esset, Ephori tamen multauere, ac
 eius citharam clauo affixere, quòd dicerent unam
 ab illo chordam uariandæ uocis gratia superflue in-
 tentam fuisse. Nam simpliciores duntaxat modula-
 tiones probabant. Eoq; & Timotheum in Carnijs
 certantem unus ex Ephoris arrepto cultro inter-
 rogauit, ex utra parte recideret plures chordis se-
 ptem. Lycurgus præterea omnem sepulchrorum su-
 perstitutionem sustulit, permittens & in urbe cadaue-
 ra sepelire, & monumenta prope templa habere.
 Sed piacula quoq; sustulit, ac nequid unà cum cada-
 ueribus sepelirent mandauit, præter puniceam ue-
 stem & oliuæ folia, in quibus æque omnes cadaue-
 ra ipsa componerent. Sustulit & luctus, & lamen-
 tationes, & inscriptiones monumentorum, extra
 quàm eorum qui in bello cecidissent. Peregrinari
 autem ipsis non licebat, ne moribus externis, & in-
 temperanter uiuendi modis imbuerentur. Sed pe-
 regrinorum quoq; expulsionem Lycurgus inuexit,
 ne confluentes alicuius mali doctores ciuibus essent.
 Quisquis uero ciuium institutionem puerorum ne-
 gligeret, ciuitatis iurium expers erat. Quidam au-
 tem

tem tradiderunt, peregrinos etiam quicumq; hanc
 ciuilitatis exercitationem subissent, ex Lycurgi sen-
 tentia participes fuisse portionis ab initio institutæ.
 Sed illam uendere non licebat. Vicinorum seruis &
 canibus & equis, perinde ac proprijs uti mos erat
 sicubi illis opus erat, nisi eorum domini indigerent.
 Ac in agro quidem sicui re aliqua opus erat, apertis
 uillis atq; ijs ablatiis quæ domino commoda forent,
 ob signata horrea relinquebat. In belijs uero puni-
 ceis uestibus utebantur. Nam color ille simul & ui-
 rilis esse ipsis uidebatur, simul & coloris ipsius san-
 guinolentia plus formidinis affert imperitis, simul
 ne facile ab hostibus dignoscerentur, si quis eorum
 esset uulneratus. Nam latere propter coloris simili-
 tudinem utile erat. Cum strategemate, id est, impe-
 ratoris calliditate, hostes superassent, Marti bouem
 sacrificabant, sed cum ui aperta, gallum, assuefaciē-
 tes hoc modo duces non solum bellicosos, sed etiam
 astutos & callidos esse. Precibus adijciunt, ut iniu-
 rijs quoq; affici possint. Preces autem ipsorum erāt
 ut ex bonis actionibus bona darentur, & aliud ni-
 hil. Venerem armatam colunt. Ac omnes quidem
 deos & sceminas, & mares lanceas habentes confi-
 siunt, uelut omnibus bellicam uirtutem habentibus

Prouerbijis quoq; utentes aiunt fortunam prolata manu esse inuocandam, tanquam oporteat deos tū inuocari, cum quid aggressuri acturiq; sumus, aliter autem nequaquam. Pueris seruos ebrios ostentabant, ut ipsos à multo bibendo uino deterrere.

Moris erat ipsis, ne domorum ianuas pulsarent, sed extrinsecus clamarent. Strigilibus non ferreis, sed arundineis utebantur. Comœdias & tragœdias minime spectabant, ut neq; serio neq; ioco audirent eos, qui legibus contradicerēt. Archilochum poetā cum Spartam uenisset, eadem hora expulere, quia eum acceperāt in carminibus scripsisse, melius esse abijcere arma quàm mori, cum inquit.

At caruisse armis quàm mortem oc cūbere præstat.

Aspide pro iacta mox melior dabitur.

Virginibus et pueris communia sacra erant. Sciraphidam condemnauerunt Ephori, quòd à multis iniuria foret affectus. Baiulum interemerunt, quòd telam quandam uersicolore m sacco inieciisset. Adolescentem exercitationi deditum, quòd uiam que ad Pylæam ducit sciret, increpuerunt. Ctesiphontem qui iactaret de qualibet re se posse totum diem dicere, ciecerunt, quòd assererēt bonum oratorem oportere parem rebus habere orationem. Pueri

apud

apud ipsos casti scuticis per totum diem in ara Or-
 thia Dianæ usq; ad mortem sepe uerbera tolerant
 hilares ac gestientes, inuicemq; de uictoria conten-
 dentes, quisnam ipsorum diutius ac magis toleret
 dum uerberatur. & qui superior fuerit, inter præ-
 claros habetur. Certamen autem ipsum flagellatio
 uocatur, quæ per singulos annos celebratur. Vnum
 uero pulcherrimum & felicissimum ciuibus Lycur-
 gus instituisse uidebatur, abundantiam otij. Nam
 sordidam exercere artem illis proorsus non licebat.
 neq; uero difficili pecuniæ congregatione, ac ne-
 gociatione opus erat, quia diuitias ualde & abice-
 rat & uiles reddiderat. Helotes autem ipsis agrum
 colabant, & prouentum reddebant constitutum.
 Execrandus uero putabatur, si quis pluri eo quod
 erat statutum, locaret. Quo & illi quidem lucrans
 tes libenter seruirent, nec hi plus iusto lucrarentur.
 Iisdem interdictum quoq; erat & nautis esse, & na-
 uali pugna de certare. Cæterum posterius quidem et
 in mari pugnarunt, & cum mari potiti essent, rur-
 sus destiterunt, cum mores ciuium corrumpi ani-
 maduertissent. Sed iterum quoq; super hoc mutati
 sunt, quemadmodum & in omnibus alijs. Etenim
 qui ad Lacedæmonios pecunias primum inuexerunt,

dūnati uitam cum morte commutare coacti sunt. Nam Alcameni & Theopompo regibus oraculum datum erat, fore ut Sparta auaritia perderetur. Sed tamen Lysander, cum Athenas cepisset, multū auri argentiq; intulit, quod quidem non solum acceperunt sed etiam hominem honorarunt. Quamdiu igitur Lycurgi legibus usa fuit Sparta, neq; iusiurandū à Lycurgo ipso exactum uolauit, Græciæ principatu propter legum ipsarum æquitatem quingentos per annos potita est. Posteaquam uero paulatim illas transgressa est, diuitiarumq; studium & plus habendi cupiditas inuasit, tum uires diminutæ sunt, tum socij propter illa ipsis facti sunt inimici. Quāuis autem ita se haberent, post Philippi tamen Macedonis Chæronensem uictoriā, cum omnes ipsum Græci ducē terra mariq; declarassent, ac deinceps Alexandrum quoq; eius filium post Thebanorum euerfionem, Lacedæmonij soli tametsi urbem sine muris haberent, ac pauci ualde propter assidua bella multoq; imbecilliores & captu faciles forent, perquam exiguas tamen Lycurgi institutionis scintillas retinentes, neq; cum ipsis neq; cum alijs Macedoniæ regibus simul militauere, neq; in communi cum illis concilium ingressi sunt, neq; tantisper tributum

tributum pependunt, donec penitus Lycurgi in-
stitutionem negligentes à suis ipsorum civibus sub-
iugati fuere. cum iam nihil ex patrijs institutis ser-
uarent, ac similes alijs facti priorem & gloriam et
libertatem amiserunt, in seruitutemq; reciderunt.
Ac nunc quidem ut alij quoque Græci Romanis
subiecti sunt.

PLVTARCHI CHAERONENSIS

LACONARVM APOPHTHĒG.

GMATA, RAPHAELE RE.

GIO INTERPRETE.

ARGILEONIS Brasida mater, cū Am-
phipolitarum quidam post Brasidæ ipse
us mortem Spartam uenissent, ipsamq; adissent,
interrogauit an honeste ac ex Spartæ dignitate fi-
lius suus occubisset. Illis uero maxime laudantibus
& decentibus eum Lacedæmoniorum omnium in
operibus præstantissimum fuisse, O hospites inquit,
fortis quidem & pro us filius meus erat, sed mul-
tos uiros Lacedæmon habet longe quam fuerit ille
præstantiores.

DAMATRIA

Damatria cum audisset filium & timidum, & se indignum aduenisse, necauit. In quam hoc extat Epigramma.

Hunc timidum mater Damatrion ipsa peremit

Nec dignum matre, ne Lacedæmonium.

GORGO CLEOMENIS.

Gorgo regis Cleomenis filia, cum Aristagoras illum ad bellum contra Persarum regem pro Ioni- bus adhortaretur, multumq; pecuniæ polliceretur, & quo magis ille contradiceret, hic eo plus pecu- niarum adijceret, Corruptet inquit te o pater pe- regrinellus iste, nisi ex ædibus ipsum celerius ciece- ris. Gorgo cum ipsi pater aliquando mandasset, ut quidam pro mercede frumentum daret, adiecissetq; Nam me docuit uinum melius facere, Igitur o pater inquit, & plus uini potabitur, & qui biberint deli- catiores peioresq; fient. Gorgo cum Aristagoram a quodam famulorum calceos indui uidisset, Pater in- quit peregrinus iste manus non habet. Gorgo cum peregrinus quidam uestem molliter traheret, pro- pellens eum, Non abis hinc, inquit, cum ne ea quidē que sunt mulierum possis?

γυρτίας

GYRTIAS.

Gyrtias cum Acrotatas ipsius ex filia nepos ex quadam

APOPHTH. LACAENARVM. 192

quadam puerorum pugna multas plagas accepisset, domumq; ut mortuus relatus esset, famulis & amicis stentibus, Non fitebitis inquit? Declarauit enim ex quo sit sanguine. Ac non, inquit, sortes sunt cum clamore plorandi sed curandi. Cum autem nuncius ex Creta de Acrotate morte uenisset, Nonne debebat inquit cum ad hostes icrit, aut ipse mori, aut illos interimere? Mihi quidem suauius est audire ipsum obisse ex dignitate & mea & urbis & maiorum, quam si omne tempus uiucret ignauus.

LACAENA.

Lacena filium qui ex acie aufugerat, interfecit inquiring, Non est meum hoc germen. In quam hoc epigramma fuit scriptum.

Vade malū tenebras germen pete quenq; perosus,

Eurotas cecruas ne fluat ad timidus.

Sic catulus nequam perrexeris ito sub umbras

Nec Sparta dignus nec generis titulis.

LACAENA.

Lacena cum filium in acie cecidisse audisset, timidi ait lugeantur, ego uero te fili sine lachrymis ac leta sepelio & meum & Lacadæmonium. Cum audisset quædam filium & saluum esse, & ab hostibus fugisse, illi scripsit. Mala fama de te uulgata est.

Aut igitur eam quamprimum elue, aut ne sis. Alia cum filij ex pugna fugissent, ad illamque uenirent. Quo inquit recurritis fugientes mala mancipias? An unde egressi estis reuersuri? sublati uestibus uentre illis ostendens. Quaedam aduentantem filium cum uisisset, rogauit quidnam patria ageret. Illo autem respondente, Omnes periere. correptam in ipsum testam immisit et occidit dicens, Ergo te malum nuncium misere nobis? Quodam matri generosam fratris mortem narrante, Et non turpe est, illa inquit, à tali comite aberrasse? Alia quinque filijs ad bellum emissis in primis suburbijis substitit, pugnae euentum expectans. Cum igitur quidam uenisset, ipsiq; percontanti nunciaisset filios omnis perisse, Atqui non hoc inquit rogabam malum mancipium, sed quid patria agat. Cum uero is respondiisset illam uincere, Libens igitur inquit etiam filiorum mortem accipio. Alia sepeliens filium cum pauper quaedam uetula ad ipsam accessisset dixissetq;, O mulier fortunæ, Per gemellos inquit bonæ. Nam qua gratia illum pepereram, ut pro Sparta periret, id mihi euenit. Cum quaedam mulier Ionica sua quadam textura gloriaretur, quod esset sumptuosa, Lacæna cum quatuor ei filios omni uirtute præditos indicasset,

Talis

Talia inquit oportet esse bonæ probæque mulieris
 opera, & in his extolli atque gloriari. Alia cum fi-
 lium male apud hospites uersatum esse audisset, ad
 illum scripsit. Mala de te fama uulgata est. Aut illā
 diluc, aut ne sis. Atidem cum Chiorum exules Spartā
 profecti Pædaretum in multis accusarent, illis ad se
 accessit is, isque auditis quibus accusabatur, mater
 Telcutia, quod filius delinquere uidebatur, has ad
 eum literas dedit. Mater filiolo. Aut meliora fac,
 aut istuc mane abiecta spe te saluū Spartæ esse posse.
 Alia cum iniuriarum filius esset accusatus, Fili in-
 quit aut crimine aut uita te ipsum absolue. Alia filiū
 claudum in aciem præmittens, Fili inquit uirtutis
 inter eundem memento. Alia cum filius ex acie uul-
 nerato pede rediret, ualdeque doleret, Si uirtutis in-
 quit, fili memineris, & dolore carebis, & fiduciā
 habebis. Lacon in pugna uulneratus cum ire non
 posset, quadrupedis more sese agebat. Sed cum ip-
 sum irrideri puderet, mater ad eum, Et quanto est
 inquit fili melius fortitudine letari, quam pudore
 ob solidum risum affici? Alia scutum filio præbens
 ipsumque exhortans, Fili inquit aut hoc, aut in hoc.
 Alia proficiscenti ad bellum filio scutum tradens,
 Hoc inquit pater tibi seruauit. Igitur tu quoque ser-

ua, aut ne sis. Alia ad filium dicentem se paruum habere enses, adde inquit & gressum. Alia cum audisset filium in acie fortiter facientem interiisse, Meus inquit nimirum erat. Sed alterum ob timiditatem saluum esse accipiens, Non enim meus erat, inquit. Alia cum in pugna filium perisse accepisset, quo fuerat ordine locatus, Deponite inquit eum, ac locum illius suppleat frater. Alia publicam celebrans pompam audiuit filium in acie quidem uicisse, sed ex iuuerum multitudine mori. Quare coronam minime deposuit, uerum iactabunda ad proximas, Quanto inquit melius est o sodales in acie uincens mori, quam Olympia uincens uiuere? Cum quidam sorori narraret generosam filij eius mortem, ea dixit, Quantum ex ipso gaudij concepi, tanto propterea dolore afficior, qui tam praestantem uirtute comitem reliqueris. Lacenam quidam cum per nunciu tentasset, an secum rem habere consentiret, Cum inquit puella essem, patri parere didici, itaque feci. At mulier facta, uiro. Si igitur me iusta rogat, id primo ipsi faciat manifestum. Lacena uirgo pauca percula percontata, quam dotem ei qui se duceret uxorem, datura esset, patriam pudicitiam respondit. Alia interrogata an ad uirum accessisset, Nequaquam

quaquam ego inquit, sed uir ad me. Quaedam cum occulte compressa foret, foetumq; corrupisset, abortum faciens, adeo patenter dolores tulit, nullam emittens uocem, ut & parētes & alios multos, qui propinqui erant, latuerit. Nam dolorum magnitudinem turpitude adiuncta superauit. Lacæna cum uenderetur, percontata quid facere sciret, fidelis inquit esse. Alia captiua facta, cum interrogaretur quid facere sciret, domum inquit bene gubernare. Interrogata quaedam à nescio quoniam bona futura esset si ipsam emerit. etiam si non emeris inquit. Alia cum uenderetur, præcone percontante quidnam facere sciret, libera esse inquit.

Ac posteaquam emptor imperauit quaedam

libere minus conueniētia, cum dixisset,

Flebis, qui tibi ipsi talem

inuideri possessionem,

se interfecit.

PLVTARCHI CHAERONENSIS

APOPHTHEGMATVM RA.

PHAELE REGIO IN-

TERPRETE FINIS.

IOANNES REGIVS NICOLAO
FRANCO PONTIFICI TAR-
VISINO LEGATO APO-
STOLICO FOELI.
CITATEM.

LVTARCHI CHAERO-
nensis philosophi cū primis eru-
diti opusculum in quo monstrare
conatur, bruta quoque animalia
non minus quàm homines ratio-
ne uti, nuper exercitationis gratia è Græco in la-
tinum transtuli sermonem. Id tametsi minus fortasse
dignum grauitate tua uidetur, eo tamen nomini tuo
dicaui, ut aperte cognosceres, me tibi omnia mea
propter assiduam in me liberalitatem tuam debere.
Huc accedit, quòd speraui te non minimum uolu-
ptatis ex huius libelli lectione percepturum. Nam
neq; uulgaris est questio, & hic lepidè adeò tracta-
tur, ut non minus ad delectationem, quàm ad cogni-
tionem composita uideatur. Nam Vlysses Græco-
rum astutissimus Circei illam ueneficam nobilissi-
mam rogare fingitur, ut ad socios iam sibi redditos,
quotquot

103

quotquot alios detineret Græcos in feras mutatos,
pristinæ restituat figuræ quo illos secum incolumes
in patriam reducere possit. Contra Circe se id non
effecturam ait, nisi prius eorum aliquem rogarit,
utrum uitam brutorum, an humanam uiuere malit.
In disputationem igitur descendit Vlysses cum quo-
dam Gryllo qui in suam fuerat conuersus. Is cum
utranq; se uitam expertum esse dicat, ualidis ad-
colligit argumentis, bruta quàm homines in multo
meliore esse conditione, ut Vlysses ille callidissimus
eloquentissimusq; illa nequeat confutare. Si uan-
do igitur per negotia publicatibi hæc legere uacarit,

facile dijudicabis non sine causa eam quæstio-

nem à præstantissimo philosopho fuisse

tractatam. Vale præsulum eximiū

decus Patauij pridie nonas

Martius. 1438.

PLVTAR

CHI CHAERONENSIS DIA-
LOGVS IOANNE REGIO
INTERPRETE.

Quòd Bruta animalia ratione utuntur.

COLLOCVTORES.

VLYSSES. CIRCE. GRYLLVS.

VLYSSES.

Q V IDEM O CIRCE
hæc mihi & didicisse uideor, &
in posterum quoq; recordaturus
Sed libenter ex te audirem, an
quos his alios detineas Græcos
unà cum ijs, quos ex hominibus lupos leonesq; fe-
cisti. CIR. Et multos quidem o dilecte Vlysses. Sed
quorsum hoc rogas? VLYS. Quòd Hercule apud
Græcos præclaram mihi uideor gloriam adepturus
si hisce socijs benignitate tua mihi redditis, alij rur-
sus humanæ figuræ meis precibus restituerentur,
neq; eos negligere uiderer in ferarum corporibus
contra

contra naturam consenscentes, uitamq; adeo mi-
 seram, & inhonoratam degentes. CIR. Iste uir pro-
 pter stoliditatem non solum sibi ac socijs, sed nihil
 quoq; attinentibus, ambitionem suam uult esse ca-
 lamitosam. VLYS. Aliam rursus uerborum potio-
 nem temperas ó Circe, atq; cõmisces; qua me pro-
 culdubio feram efficis, si tibi credam calamitatem
 esse ex fera hominem fieri. CIR. Quasi uero dudũ
 his absurdiora in te ipsum non commiseris; qui re-
 licta mecum immortalis minimeq; senescente uita ad
 mortalem feminam, ac potius ut ego quidem sen-
 tio, iam uetulam per mille adhuc incommoda pro-
 peres, quo magis conspicuus ex hoc clariorq; etiã
 quã nunc sis uidearis, mane bonum, ac potius bo-
 ni simulacrũ neglecto uero bono secutus. VLYS.
 Esto ut ais ó Circe. Quid enim nos de ijsdem sepius
 altercari oportet? Sed istos mihi Græcos liberatos
 dona. CIR. Minime uero per Hecaten tam incon-
 sulte atq; indicta causa. Neq; enim quilibet sunt
 è uulgo. Quare prius ipsos interroga, an uelint. Ac
 si se nolle dixerint, coneris ó generose Vlysses elo-
 quentia tua persuadere. Sin minus persuaseris, ac
 potius illi in disputatione superiores fuerint, sa-
 tis tibi sit, quòd & tibi ipsi & socijs pessime consu-

Inisti. VLYS. Quid me ó dea illudis. Quoniam pa-
 fio isti aut reddere aut accipere sermonem possum,
 tantisper dum asini sunt, uel sues, uel leones? CIR.
 Quiesce hominum ambitiosissime. Nam ego tibi il-
 los exhibebo & intelligentes & disputantes. Immo
 uero unus satis sit, qui pro omnibus uerba & faciat
 & accipiat. En cum isto disputa. VLYS. Et quo
 nomine hunc ó Circe nuncupabimus? aut quis ho-
 minum hic erit? CIR. Quidnam hoc ad disputatio-
 nem? Sed si uis, eum nominato Gryllum. Ego autem
 uobis cedam, ne præter sententiam suam mihi gra-
 tificans disputare uideatur. GSYL. Salue Vlysses.
 VLYS. Tu quoq; salue Grylle. GRYL. Quid me
 uis? VLYS. Ego uos homines natos esse scio. Cum
 aliorum igitur sic affectorum misereor, tū quicumq;
 Græci in istiusmodi miseriam inciderunt, is maxi-
 me par est me commoueri. Circe igitur nuper sup-
 plicauit, ut ex uobis quicumq; uellet, mihi liberaret,
 pristinaq; formæ restitueret, quo nobiscū in patriā
 redeatis. GRYL. Quiescas Vlysses, ac nihil ulte-
 rius dicas. Nam te nos omnes æque despiciamus, ut
 qui & eloquentia & prudentia ceteris hominibus
 multo præstare falso tacteris, cum ex peioribus in
 meliora mutationem timueris, nihil rem ipsam scri-

tatus. Vt enim pueri & medicorum potiones horrent, & doctorum uerbera fugiunt, quibus ex ualitudinarijs & imperitis, tum firmiores, tum prudentiores fierent, sic tu alium ex alio fieri metuisti, ac nunc quoq; horrescis & trepidas unà cum Circe uiuere, ne te suam lupum faciat. Nobis uero qui infinitis fruimur bonis, simul illa, simul eorum autorem deserere, ac rursus in hominem animal omnium infelicissimum refectos tecum enauigare suades. V L Y S. Tu quidem mihi uideris Grylle nō faciem solum, sed etiā mentem illo poculo corruptus amisisse, absurdarumq; opinionum & prorsus inutilium repletus esse, nisi forte consuetudinis uoluptas, quæ tibi cum isto corpore est, te blanditijs irretiuit. G R Y L. Ex istis neutrum est uerum o rex Cephallenorum. Sed si disputare mauius quàm conuertiari & mordere, nos qui utranq; uitam pulchre sumus experti, euestigio tibi persuadebimus hanc magis quàm uestrā merito nobis adamari. V L Y S. Ad uero per quam cupio à uobis audire. G R Y L. Et nos itaq; dicere. Sed principium à uirtutibus est sumendum, quibus uos magnopere gloriari uidemus, perinde ac si multo brutis & iustitia, & fortitudine, & prudentia, & cæteris uirtutibus præstaretis.

Velim itaq; mihi tu respondeas uirorum sapientif-
sime. Nam te nuper audiui Circe quædam de Cyclo-
pum terra narrantem, quam neque penitus ab ullo
aratam neq; cultan sola bonitate ac generositate in-
genita omnes ferre fruges per seipsam afferebas.
Nonne igitur illam magis laudas, quam montosam
Ithacam caprasq; pascentem, quæ uix operis mul-
tis magnisq; laboribus culta, quædam parua & te-
nuia, & nullo pretio digna cultoribus reppendit. Et
quo modo tibi graue non erit, si præter sententiam
charitate patriæ responderis? VLYS. Atqui men-
tiri non oportet. Sed enim meam ipsius patriam &
agrum magis & amo & amplector, Cyclopum ue-
ro terram & laudo & admiror. GRYL. Hoc igitur
colligemus, hominum prudentissimum alia qui-
dem laudanda approbandaq; putare, alia uero eli-
genda & amanda. Ceterum illud idem de anima
quoq; te arbitror respondisse. Nam in eo cum terra
eadem est, quòd quæ melior est, sine labore uirtutē,
ut fructum per se nascentē ferre cōsueuit. VLYS.
Esto hoc quoq; ut uis. GRYL. Iam igitur conce-
dis, brutorum animam ad uirtutis generationem na-
tura aptiorem esse atque perfectiorem. Neq; enim
aut iussa aut edocta sit terra, nec arata nec seminata
fert &

fert & alit unicuiq; natura congruentem uirtutē.
 VLYS. Et quam tandem uirtute ó Grylle Bruta sunt prædita? GRYL. Quam rogas? Nonne maiore, quàm hominum sapientissimus? Scrutare nanq; primum, si uis, fortitudinem, qua tu quidem ualde gloriaris, neq; perfricas frontem, cum audax urbiumq; deprædator appellaris. Nam dolis ó callidissime et fraudibus homines ingenuū atq; generosum belli morem sequentes, fallendiq; ac menticndi nescios decepisti, uersutiæq; nomen uirtutis à malitia perquam alienæ indidisti. At ferarum certamina inter se, & aduersus uos, ut citra dolos & fraudes ullas, atq; cum aperta nudaq; committantur fiducia spectas. Veris enim nixæ utribus iniurias propulsant, cum præsertim neq; legibus subijciantur, neq; pœnam timeant desertoris. Sed cum natura caueant ne superentur, ad ultimum usq; repugnant, scq; inuicta conseruant. Nam neq; corporibus detenta domantur, neq; animum despõdent, sed prælijs immoriuntur. Ac multa tum quidem cum intemur uis ac robur simul cū iracundia à reliquo corpore segregatum, & aliquam circa particulam collectū interficienti resistit, insultat, sæuit tantisper, dū uelut ignis undiq; extinguatur, & omnino

perdatur. Longe uero absunt preces, ac supplices uenie meriti, ordi eq; petitiones, procul quoque uictoriae confessiones. Neq; enim ob imbecillitatem aut leo leoni, ut equus equo seruit, quemadmodum homini homo, timidi cognouen nihil reformidans. Quascunq; aut homines laqueis dolisue ceperunt, si grandiores quidem sunt, et cibum aspernando, et sitim tolerando, mortem seruituti alacriter preponunt. Sed earum pulli et catuli, cum per etatem faciles educatu atq; teneri sint, multis fallacijs blandimentisq; et gustu uoluptuosi contra naturam uictibus breui admodum tempore et emasculantur, et corrumpuntur, et quam uolunt cicurationem ac mansuetationem perinde atq; feritatis effeminationem subire coguntur. Ex his igitur aperte constat, et feras ad fortiter faciendum natas esse, et hominibus libertatem uel preter naturam inesse. Id uero illinc obone Ulysses facile percipies. Nam in feris ad fortitudinem aequaliter se habet natura, neq; maioribus foeminae sunt inferiores, et ad tolerandos pro rebus necessarijs labores, et ad suscipiendam pro filijs certamina. Audiisti nimirum puero de Crommyonia quadam iue, quae tametsi foemina esset, multis tamen Thebesum molestis affecit. Pinga quoque illam, quae omnia circa Phibi-

cium

ceium infesta faciēs ænigmata gryphosq; & cauila
 insolubilia cōmentabatur, nihil sapientia iuuisset
 nisi Thebanorum plerosq; robore uiribusq; super-
 rasset. Quid Telmessiam uulpē perniciosam illā &
 difficilem serā cōmemorem? Quid propinquā ser-
 pentem? quæ cum Apolline singulari certamine de
 oraculo Delphico prōptissime decertare ausa fuisse
 memoratur? Acthen uero deserta militiæ poenā, ac
 potius mercedē à Sicyonio Agamemnon rex uester
 accepit, optimo consilio usus, quippē qui timido ho-
 mini generosam equam pugnaq; auidam prætulit.
 Sed tu quoq; ipse pantheras, & leenas se penu-
 mero uidisti, ut nihil maribus neq; animo neq; robo-
 re cedant. Velut uxor tua, quæ dum tu bella geris,
 domi ad ignem sedet, ac ne sic quidem, ut hirūdines
 eos ulcisci potest, qui in se ac domū tuā impetū fa-
 ciunt, cum præsertim Lacæna sit, ut nihil tibi de Ca-
 riæ Mæoniæq; sæminis dicam. Ex his igitur mani-
 festum est, fortitudinē hominibus natura nō esse. Si-
 mul enim & sæminis ex æquo adesset. Vos itaq; ex
 legum necessitate non sponte neq; uolūtate, sed mo-
 ribus & uituperationibus, ac uanis opinionibus ser-
 uentes fictam oratione fortitudinem exercetis, la-
 boresq; ac pericula subitis, non quòd aduersus hæc

audeatis, sed quia his grauiora timetis. Vt enim ex
 socijs tuis qui primum surgit, is leuiorem occupat
 remū, minimeq; illū reuertit, ueritus ne sibi grauior
 contingat, sic qui uerbera tolerat ut uulnera fugiat,
 & qui hostem ulciscitur ut supplicium aliquod mor-
 temūe declinet, is nō aduersus illa magnanimus, sed
 ad hæc timidus est iudicandus. Ac sic quidem uobis,
 quæ cum prudētia timiditas est, fortitudo uidetur.
 Qui uero timor est peritus alia ex alijs mala fugiē-
 di, audacia putatur. Quod si uos omnino feris præ-
 stare fortitudine sentitis, cur potæ uestri eos qui
 cū hostibus fortissime pugnāt, lupis leonibusq; ac
 suis in fortitudine similes uocant? cum præsertim
 eorū nemo leonem aprumūc homini similem esse di-
 cat. Verum ut ueloces uentis, ac pulchros dijs simi-
 les aiunt esse, ueritatem istis similitudinibus exce-
 dentes, sic in præstantum fortitudine uirorum in-
 ter pugnandū, ad ea quæ sunt potentiora, similitu-
 dines semper referunt. Ac huius quidē rei caussa est,
 quod fortitudinis uelut temperatura quædā & cō-
 solidatio est animi impetus, quo sane puro atq; syn-
 cëro in certaminibus feræ utuntur. Sed uobis cū ra-
 tione confusus, perinde atq; uinū cum aqua, stupet
 in periculis, atq; omnem prætermittit opportuni-
 tatem.

tatem. Quid? quod nonnulli uestrū, ne omnino quidē
 in praelijs sumendum animi impetum, quin seponē-
 dum, ac sobria duntaxat ratiocinatione utendū cē-
 sent, ad salutis quidē tutelam recte, ad sortitudinem
 uero & uindictam turpissime præcipientes? Ecquo
 nanq; modo absurdū non est, naturā à uobis accu-
 sari, quòd neq; aculeos neq; exertos ferratosue den-
 tes neq; aduncos ungues corporibus uestris ingene-
 rarit, cum ipsi arma animæ ingenita auferatis atq;
 hebetetis? V L Y S. Papæ Gryllæ. Præstans mihi di-
 cendi magister fuisse uideris, qui nunc quoq; ex ha-
 ra tam floride tamq; uehementer de causa proposi-
 ta dicere cœpisti. Sed cur deinceps de temperantia
 quoq; nō differuisti? GRYL. Quia putabā te prius
 quæ iā dicta sunt, refutare uelle. Sed idcirco de tēpe-
 rantia opinor audire properas, quod cōtinētissimæ
 foemine iactaris esse maritus, teq; putas magnū cō-
 tinentiæ dedisse documentum, quia Circes nuptias
 contempsisti. Sed ne hac re quidē seris quicquā con-
 tinētia præstas. Neq; enim cum dijs seq; melioribus
 appetunt coire, uerū potius & uoluptates et amo-
 res cum ijs qui sui generis sunt, conferre mireq; so-
 lent. Quare haudquaquā mirādū est, si ueluti Men-
 desius caper in Aegypto cum multis mulieribus for-

mos is conclusus, minus propterea cum illis se miscere, sed
 ad capras potius cum stupore quodam ferri memora-
 tur. sic tu quoque consuetam gaudens Venere, cum sis mor-
 talis, cum dea coire nolueris. Penelope uero continen-
 tiam crocitanter mille cornices irridendam et contem-
 nendam ostendunt, quarum singulae mortuo marito,
 non exigua tempore, sed nouem hominum aetatibus
 uiduae perseuerant. Ita speciosa Penelope tua quali-
 bet cornice gloria continentiae nouies inferior est iu-
 dicanda. Sed quoniam meretricum esse cognouisti,
 age quodam sermonis ordine utamur, ac primum tem-
 perantiae definitionem dispiciamus, deinde genera-
 tim cupiditates diuidamus. Temperantia igitur cu-
 piditatum quaedam est contractio et dispositio, extra-
 nas quidem ac inuolutas superfluasque tollens et abij-
 ciens, pro tempore autem necessarias atque naturales
 exornans. Appetituum uero multiplices differentias
 esse quis ignorat? Potus namque et naturalis est et
 necessarius. Veneris autem cupiditates, quibus na-
 tura principium tribuit, quoniam citra has quoque bene-
 quis se habere potest, naturales quidem, sed non ne-
 cessariae sunt appellatae. Quod uero genus neque ex
 necessarijs neque ex naturalibus constat, sed propter
 boni imperitiam ab inani opinione ex ijs quae extra-

ria iura cōfufum est, parum abest quin omnes in uo-
 bis naturales appetitus multitudine opprefferit &
 occulta ut. Sic autē se gerit, ut turba hospitū adue-
 na, quæ in urbem admissa indigenis ciuibus uim af-
 ferre conetur. At feræ haudquaquam locū extrinse-
 cus inuēctis cupiditatibus suis in animis relinquūt,
 ac in ipso uicū longe ab mani gloriatar quā à mari
 scmotæ laue opipareq; uiuere appetunt nihil. sed
 ut cōtinentes sunt, ac potius bene ac ex naturæ lege
 non multas quidē cupiditates ingenitas cōsponant,
 externas uero & alienas reijciant, maximopere cu-
 rant. Ac me quoq; ipsam non minus quam te nunc
 aurū stupefaciebat. quippe quod nulli aliarum opū
 uideretur esse comparandum. Sed argentū quoq; ac
 ebur me capiebat. Qui uero istis abundasset, is mi-
 hi uir & beatus & dijs amicus esse uidebatur, siue
 Phryx, siue Car, siue Dolone obscurior genere, siue
 Priamo infortunatior esset. Ita sampcr à cupiditati-
 bus pendens, neq; gratia neq; aliarum rerum uolu-
 ptate, quæ sunt copiosæ ac satis superq; faciūt, meā
 afficiebam uitā, utpote qui maximorū bonorū mihi
 indigere expersq; esse uiderer. Etenim cum te olim
 ut memini, in Creta precioso indutū pallio uidissent
 neq; prudentiā neq; uirtutem tuam admirabar, sed

tunicæ subtiliter ac eleganter elaboratæ chlamydis
 q̄; purpuræ crispitæ ac pulchritudine stupecebã.
 Nonnihil me fibula quoque mouebat aurea, ut quæ
 torno ueluti ludicrum quoddã esset fabricata. Te
 uero sequebar illis stupefactus, neque minus quàm
 amans mulier attonitus. Nunc uero istis liberatus
 opinionibus uanis atq; purgatus, aurũ quidẽ & ar-
 gentum uelut alios lapides & despicio & cõculco,
 profundo autem ac molli cœno obsitus, in quo recu-
 bam quieturus, quàm tuis omnibus uestibus & tape-
 tibus magis per Iouem lætor. Nam carum libidinũ
 quæ extrinsecus inuchuntur, nulla in nostris animis
 inuenitur, sed necessarijs cupiditatibus atque uolu-
 ptatibus uita nostra plurimum exigitur. his autem
 quæ necessariæ non sunt, sed duntaxat naturales,
 neq; inordinate, neque insatiabiliter adheremus.
 Ac primũ sane has percurramus. Quæ igitur ex be-
 ne olentibus atq; ex ijs quæ fracta mouent odoratũ,
 habetur uoluptas, præterquã quòd utilitatem sim-
 plicem gratis præbet, usum quendam simul ad cibi
 cognitionem tribuit. Siquidem lingua & suavis &
 acris & austeri dijudicatrix & est & dicitur, quã-
 do illius peritiã saporẽs permixti quandam sumunt
 confusionẽ. Sed noster odoratus cum saporũ omnĩũ
 cognitor

cognitor sit, multoq; diligentius regijs prægustatoribus uniuscuiusq; uires præsentiat, id quod nature quidem conueniens est assumit, alienum autem reijcit, neq; gustum ledere tristitiaue afficere permittit. Quin siquid mali inest, prius quam noceat, deprehendit & damnat. Alijs uero nequaquam sollicitamur, ut uester olfactus odores & cinamoma & nardos & folia & calamos Arabicos egregia quadam arte, siue pigmetaria, siue medicatoria, siue unguentaria uocetur, in unum confundere, simulq; deuorare cogit, multis emptam pecunijs, effœminatamq; ac puellarem & penitus inutilem uoluptatem. Que quidem licet istiusmodi sit, tamen non fœminas solum omnis, sed etiam uirorum quamplurimos ita corrumpit, ut ne cum uxoribus quidem suis rem habere uelint, nisi pastillis unguentisq; redolentes ad concubitum ueniant. Atqui & apros serosæ, & hircos capræ, & aliæ fœminæ, sui quæq; generis mares proprijs odoribus pelliciunt, nitidumq; rorem ac prata & uirentem herbam redolentes communi beneuolentia ad suas nuptias feruntur. Sed neq; fœminæ aut se fucant, aut libidini deceptiones & incantamenta & denegationes prætendunt, neq; mares Veneris concitati stimulis mercede laboreue aut

seruitute uel precibus generationis opus mercatur.
 Quam potius suo tempore sine dolis ullaq; mercede
 uolupta iueneriq; indulgem. Posteaquam autem
 congruo anni tempore Venus ipsa, ut plantarū ger-
 mina, sic animalium libidinem excitauit, statim ex-
 tinguitur, cum neq; foemina post conceptionē se-
 quatur marē, neq; mas foeminam sollicitet. Tam-
 pauo in honore ac fragili apud nos est uoluptas.
 Sed naturae ipsi omnia concedimus. Vnde ad hoc
 usq; tempus in seruum genere neq; maris cū mare,
 neq; foeminae cum foemina commixtio libidinis gra-
 tia nequaquam inuenitur. Vestri autem generis ta-
 lia sunt quae plurima, eorumq; qui egregij habentur,
 ut nihil de humili uulgo dicam. Siquidem Aga-
 memnon se in Bœotiā cōtulit, ut Argæum, qui clā
 aufugerat, ueniret. Sed falso mare uentosq; cau-
 satus, in Copaida paludem se formosus pulchre in-
 iecit, quo amoris flammam illic saltem extingueret,
 seq; ab ea cupiditate uinicare. Quid? Hercules
 nonne eodem modo in berlem amicum secutus Ar-
 gonaurarum principes prodidit atq; sefillit? Quidē
 nonne quidam nostrum in Pythij Apollinis templi
 testudine scripsit, Formosus Achilles, cum iam filiū
 Achilles ipse sustulisset. Ac eam quidē inscriptionem

nem adhuc ibi esse audio. At si gallus gallum incat, quāuis gallina absit uiuus cōburitur, uatis cuiuspiā aruspicius iussu facinus perpetratum magnum & atrox esse denunciantis. Ita homines quoq; ipsi cōfiteantur necesse est, temperantiam maiorem quā sibi feris inesse, neq; ab illis per uoluptates naturam uiolari. Sed intemperatam libidinem uestram, quāuis legem habeat adiutricē, natura tamen intra terminos nequaquam potest coercere. Illa uero cupiditatibus perinde atq; torrente impulsa, sæpe numero in rebus ueneris grandem contumeliam & turbationem naturæ perpetrat & confusionem. Etenim cum capris & subus ac equabus se commiscere & uiri tentarunt, & fœminæ propter ferarum mares insanierunt. Ex huiusmodi uero nuptijs & Minotauri & Aegipanes, et ut ego quidem puto, Sphinges & Centauri uobis oriuntur. Et canis quidem aliquando propter famem aliquid hominis uorare necessitate cogitur, & auis interim gustare, sed ad coitum homine abuti nulla unquam fera conata est. Homines autem & ad ista & ad complura alia uoluptate ducti feras quā iniquissime uiolant. Cum uero sint adeo improbi atq; incōtinentes circa iam dictas cupiditates, in necessarijs quoq; multo brutis

esse inferiores monstrantur. Illæ autem in cibis & potibus consistunt, quorum id quod est suauē, nos quidem semper cum quadam sumimus utilitate, at uos magis uoluptatem, quàm cibi naturam sequentes multis & diuturnis implicamini morbis, qui nimirum ex uno repletionis fonte hausti, corpora uestra spiribus uarijs ac perniciosis uētositatibus inflant. Nam primum omnium unicuiq; animalium unus cibus natura conuenit, his quidem herba, illis autem radix uel fructus. Quæcumq; uero sunt carniuora, & nullū aliud cibi genus appetunt, neq; debitoribus alimenta rapiunt. Nam & ceruū leo pascere sinit, & ouem lupus, quatenus natura permittitur. At homo fertur ad omnia, uoluptatibus & in gluuie ductus, omnia experitur, omnia gustat, & ueluti nondum quid sibi proprium conueniensq; sit cognoscat, solus ex omnibus animantibus omnium uorator est factus. Ac primum carnibus uescitur, nulla indigentia difficultatē coactus, quippè cui à plantis atq; seminibus alia & alia citra ullū laborem suo quæq; tempore uindemtare sumereq; ac decerpere semper liceat, sed propter delitium rerumq; necessariorum satietatem epulis incongruis, atque immundis animalium iugulationibus, multo crudelius

itus immensus abutitur feris. Nā sanguis & carnes
 & carnes miluio lupoq; & draconi peculiaris
 est cibus, homini uero opsonium conuenit, qui cum
 in omne genus seuiat, non ut feræ, à plurimis absti-
 net, paucisq; bellum infert propter uictus necessi-
 tatē, sed neq; uolatile, neq; aquatile, neq; terrestre,
 mensas tam à uobis mansuetas hospitalesq; dici cœ-
 ptas fugere potest. Enim uero quid opsonia ciborūq;
 condimenta tōmemorem? cum ferarum natura nulli
 inutilium uanarūq; artium tribuat locum. Neces-
 sarias autem neq; ab alijs importatas, neq; mercede
 doctas, ex se ipsa ueluti simul natas promit. Neque
 enim meditatione aut conglutinat, aut solerter &
 acute uniuscuiusq; speculationem compingit. Ac
 Aegyptios quidem omnes medicos esse audiimus,
 ferarum autem unaquæq; non sibi modo per se ipsa
 medendi perita est, uerum ea quoq; que ad uictum,
 robur, uenationem, custodiamq; spectant, tātūq;
 musicæ, quātum cuiusq; nature conuenit, pulcher-
 rime per se tenet. Nam unde nos unquā didicimus,
 quando egrotamus ad flumina cancrorum gratia
 ire? Quis uero testudines docuit, posteaquā uiperā
 comederint, origano pacis? Quis Creticas capras
 sagittis percussas diclamū, quo gustato spicula, lā-

tim e corporibus excidat, persequi monuit? Etenim
 si dicas harum optimum naturam esse magistrū, in
 excellentissimum atq; sapientissimum principium
 ferarum prudentiam refers. Quam quidem si neque
 rationē neq; prudentiam nominandā putabis, uide
 quo modo illi pulchrius & honorificentius nomen
 excogites, ut re ipsa uim quoq; meliorem admira-
 bilioresq; præ se ferre uideatur. Quæ cum neq; in-
 docilis, neq; incrudita, sed per se ipsa potius edocta
 sit atq; perfecta, non impotentia, sed fortitudine ac
 naturali uirtutis perfectione uestrā discendi scien-
 diq; cupiditatem ualere permittit. Quascunq; igitur
 ferarum homines in delitijs lusibusq; habentes
 docent ac exercent, eæ uel præter corporis naturā,
 ingenij solertia quæ traduntur facile percipiunt.
 Nam ut tacæa catulos uestigare, pullos edoctos gres-
 sus ad numeros quosdam glomerare, corui loquun-
 tur, canes per rotas circulares exiliunt, equi & bo-
 ues in theatris discubitus & saltationes, & in pedes
 monstruosas erectiones motionesq; hominibus quoq;
 sane quam difficiles edocti atq; reminiscetes dili-
 genter effingunt. Ex hoc uero facile colligitur nihil
 utilius docilitate ferarum habere. Quod si nos artes di-
 scere non credis, eas quoq; à uobis doceri perdisce-

Etenim

Etenim per dies pullos fugientes se occultare, ac re-
 supinos iacentes se glebaterræ pedibus apprehensa:
 cooperire docent. Ciconiarum quoq; pullis uides in-
 teclis ut periti in expertis præsto ad iun aduolatun-
 Luscinie uero pullos suos cantare prædocent, ac si-
 qui captantur adhuc rudes, in hominumq; manibus
 nutriantur, peius carunt, ut qui ante legitimum
 tempus à doctore subtracti sint. Ac sane posteaquã
 in hoc corpus descendi, illos sermone perquam mi-
 ror, quibus doctores me persuadebant, ut omnes ani-
 mantes præter hominem irrationales ac mentis ex-
 pertes putarẽ. VLYS. Nunc igitur tu Grylle mu-
 tatus es, ouemq; rationalem & asinum esse demon-
 stras? GRYL. Immo uero ex ijs ipsis te coniectare
 maxime deet optime Vlysses, forarum naturã esse
 neq; rationis neq; intellectus expertem. Ac ueluti
 arbor non est alia magis minusue inanimata, sed om-
 nes æqualiter se habent ad insensibilitatem quod
 earum nulli anima inest, sic animal non uideretur
 alto uel tardius uel indocilius, nisi omnia rationis
 intellectusq; capacia magis ac minus alijs quidẽ alia
 quodammodo forent. Enim uero animaduertere li-
 cet, nonnullorum stoliditatem ac torporem aliorũ
 astutijs calliditatisq; deprehendi, si quando uulpi

224 DIA. AN BRV. RAT. INSIT.
lupoꝛe aut apiculae asinum uel ouem cõpares, per
inde atq; si tibi ipsi Polyphemum, uel auo tuo Au-
tolyco illum Corinthium conferas Homerum. Neq;
enim puto seras tantum inter se differre, quantum
homini homo sapientia, ratiocinatione, ac memoria
præstat. VLYS. At uide Grylle ne graue atq; uio-
lentum sit, ijs rationem concedere, quibus dei
cognitio ingenita non est. GRYL. Et
postea cum sis adeo sapiens ac ele-
gans rerum discriminator, te
ex Sisypho natum esse
non dicemus.

PLVTARCHI CHAERONENSIS
DIALOGI (AN BRVTIS RA-
TIO INSIT) IOANNE RE-
GIO INTERPRETE FINIS.
REVERENDAE

REVERENDAE MATRI, CHARITATI
PIRCKHEYMERIN, AB-
batissæ uirginum seuerioris diuæ Claræ
instituti Nurebergæ, Bilibaldus
Pirckheimer frater. S.

NON EO SOLVM MI-
hi chara es, mea charissima Cha-
ritas, quoniam soror germana,
eisdem orta parentibus, arctissi-
mo naturæ ac sanguinis uinculo
mibi astricta es, sed quòd & præter uitæ institutū,
laudabile tibi cum eruditione commercium est, bo-
narumq; disciplinarum præcipuo teneris desiderio.
Sortita est familia nostra, ultra honores sane, ac
opes, (quibus iamdiu floruit) præclaram hanc (bo-
nitate diuina) gloriam, ut longa serie, non solum
uiris ornata fuerit eruditissimis, Christianæq; pic-
tati arctius addictis, sed & foeminis decorata reli-
giosis, ac impense doctis. Nam ut uirile decus, ac ue-
lustiora præteream, quid amita nostra magna, urbs
hæc, cultius, doctius, aut absolutius uidit? quam tu
in uolis felicitate adeò exanissim refers, ut plane ex

discipula magistræ specimē dignosci queat. ita rursus exuperas, ut maiori laude id illi quam tibi ipsi cecisisse uideatur. Sunt hæc utræ uirtutis bona, tuis omnibus caducis speciosiora, non in marmore aut ære, sed monumentis sempiternæ gloriæ incisa, opibus longe potiora, honoribus splendidiora, ac generis stemmate præstantiora, reliquis denique cunctis extrarijs, fluxis, & euandis rebus firmitiora, solidiora ac stabiliora, utpote quæ non solum homines, in hoc mundano errantes & fluctuantes salo, secure ac intrepide, ad summæ felicitatis, immortalitatisque portum perducere queant, sed & aduersitatibus humanis, calamitatibusque cunctis, salubriter mederi ualeant. Prudenter igitur Stoici Dei munus asserunt, quòd uiuimus, Philosophiæ autem, quòd bene uiuimus. Nec mirum, cum nil maius, aut præstantius à deo hominibus datum sit. Non de captiosa illa, & caullatrice loquor, quæ nil, aut parum, ad bene, beateque uiuendum confert, sed de ea, quæ (ut Cicero ait) animis medetur, inanes sollicitudines detrahit, cupiditatibus liberat, timoresque omnes pellit. Ea igitur suauissima soror, instructi & armati, incommoda cuncta, dolores, calamitates, ac labores fortiter toleremus, maxime uero, improborum

proborum iniurias magnanimitè feramus (rectè enim quid dicam tenes ac intelligis) siquidem nequeunt scelerati, iudicium dei, nec uiui nec mortui effugere. Iupiter etenim (ut Poetæ referunt) tandem expurgiscitur, tarditatemque (ut ille ait) supplicij, pœnæ grauitate compensat. quandoquidem impossibile est, periurum & mendacem uirum, uim consequi stabilem ac perpetuam, uerum & si breui felicitas illi continget, tempore tamen (ut Demosthenes ait) defluet. Proinde ut intelligeres, quid de Numinis uindicta tardiore, scelestiorumque hominum animaduersione lentiore, illi quoque homines, in quibus non spiritus, sed carnis uiguit imperium, literis mandauerint, hunc Plutarchi (uiri grauisimi atque doctissimi) libellum, è Græco in Latinum utcumque uertere, nominiq; tuo clarissimo dicare uolui. Cui enim potius meum desudaret ingenium? Suscipe igitur munus hoc chartaceum (si rectè coniector) haud penitus ingratum, uirique gentilis scripta diligentius reuolue. Id si feceris, cognosces profecto, priscos illos philosophos, haud longe à ueritatis aliquando aberrasse tramite. Vale soror præstantissima, germanamque communem Claram, in literario studio

Val. Max.

currentem, benigne adiuua. Inane etenim ac uanum est omne mortale bonum. Nobilis at uirtus aeterna in secula durat. Iterum Vale, ex aedibus nostris, Cal. Iunij.

Anno salutis Millesimo
quingentesimo de-
cimo tertio.

VITA PLVTARCHI EX SVIDA
IN LATINVM VERSA.

PLVTARCHVS Cheroneus ex Boeotia Traiani Coesaris fuit temporibus, ac antea quidem. Tribuit uero ipsi Traianus, honorem Consularem, imperauitque, neminem per Illyriam magistratum absque illius quicquam agere consilio. scripsit autem multa.

PLVTAR

PLVTAR

CHI CHAERONEI DE HIS QUI
TARDE A NUMINE CORRIPI-

untur libellus, Bilibaldo Pirckheymero
Casario Consiliario, Patritio ac Sena-
tore Nurenbergensi, interprete.

ALIA CYNIE EPI-
curus cū dixisset, ac pri-
usquam illum tulisset re-
sponsum, (quandoqui-
dem iuxta Porticus uer-
sabanur extremitatem)
oppido se nostro priori-

piens, è conspectu abiit. Nos uero tanquam homi-
nis admirati importunitatem, taciti inuicemq; de-
fixi, aliquantisper constitimus. Inde rursus ad pri-
stinam reuersi sumus deambulationem. Prior itaq;
Patrocles, quin inquit, si ita uidetur, quæstionem
hanc discutiamus, sermonibusq; illatis, tanquam eo
præsente, & non præsente, respondeamus. Suscipi-
ens uero Timon, sed minime (inquit) recte se habet

protectio, si iaculans imminentem nescit euitare sagittam. Brasidas etenim, ut cernere licet, euulsa e corpore hasta, eadem ipsa iaculante percutiens, sustulit. Nos uero uerbis temerarijs ac mendacibus in nos emissis, repugnare operæ precium haud est. fat erit, si opinionem istam intactā explodamus. Quidam igitur, inquam, maxime ex dictis suis uos commouit? Nam confuse multa, & ullo absq; ordine, alterum alteri homo ille inculcans, deblattrauit, ac tanquam ira & conuulsijs præceps, in diuinam pariter inuictus est prouidentiam. Et Patrocles, quæ de uindictæ ait, malorum tarditate, numinisq; cunctatione protulit, mihi admodum molesta uidentur, nuncq; sermonibus illis, quantum ad hanc attinet opinionem, ferme infans, alienusq; sum redditus. Iam pridem enim indignabar, cum Euripidem dicentem audirem. Cunctatur.

Deū in sceleribus puuorum animaduersione, segnem Deum esse decet, ut pote, qui in perpetrandis sceleribus minime tardus, seu cunctatores existant, sed uehementi impetu, ab affectionibus ac passionibus ad iniquitates ferantur debere.

Nam iniuriarum repulsio, cum animi perturbaciones (ut Thucydides inquit) admodum sunt propinquæ,

que, confestim sceleratis delinquendi uiam obstruit ac inhibet, ne longius malitia procedere aufit. Cui nil adeò opportunum accidere potest, ut iustæ animaduersionis suspensio. Spem etenim reddit imbecillam, ac iniuria affectos humiliat & deprimat, at contra flagitiosis audaciam præstat, temeritatemq; adauget. Præsens uero uindicta, & audacibus obuiam ire ausa, simul uenturam compescit iniuriam, pariterq; læsis maximum præbet solatium. Vnde mihi Biantis dictum recolenti, sæpius turbatur animus. Nam ad scelestum quendam dixisse fertur, se hæud uereri, quin aliquando pœnas lucret, & si ipse amplius superstes non esset. Quid enim Messenijs antea interfictis, Aristocratis profuit supplicium? Qui cum illos Cypriaco prodidisset bello, supraq; uiginti inde delitisset annos, hisq; omnibus, imperans Arcadibus, tandem deprehensus, delicti pœnas dedit. Neq; Orchomenij illi, qui ab Lycisco proditi, patria, liberis & amicis spoliati sunt, ullū tulere solamen. Nō enim amplius superant, cū proditoris corpus, succedenti tēpore, multis frangeretur ægritudinibus, adeoq; succēderetur, ut itentidem pedes abluere, ac flumini immergere cogeretur, iurareque ac fateretur, hæc illi ob proditorē, & iniurias

Tyrannorū accidere. Athenis uero, scelestorū corporum proie
 30. Athenis cilio, mortuorumq; effosio, ne iugulatorū quidē fi-
 effosio & liorū filijs cerni contigit. Quapropter in cpte mihi
 proie cilio. Euripides ī sceleris dissuasione, his usus esse uidetur

Iniuria nos afficere nunc hi adueniunt,

Ne metue, bile ferucant licet atra,

Mortalium nec ceterorum acta improba,

Tacita siquidem, tardante quoq; pede

Fortuna corripit malos in tempore.

Haud enim uerbis alijs, sed illis ipsis, flagitiosos ad
 perpetranda scelera, se inuicem hortari, ac admone-

re, par est, tanquam nequitia confestim fructum tē-
 poraneum ac certum, pœnam uero tardā, multaq;

priuatam fruitione producat. Cum hæc Patrocles
 differuisset, suscipiens Olympiacus, illi dixit. Vere

Patrocles, hæc numinis cunctationes atq; moræ, ab-
 surde se habent. Quandoquidem tarditas, prouidē-

tiæ fidem adimit. Et quia post singula delicta, scele-
 ratos, ultio haud confestim corripit, sed longo post

tempore aliquando plectuntur, infortuniumq; in-
 cidunt, calamitatem id non mēdictam appellantes,

nullo afficiuntur commodo. Quamuis enim ob in-
 cidentes doleant aduersitates propter flagitia ta-

men commissa haud pœnitent. Quemadmodū enim
 pœna

Deū non de-
 cere uindi-
 cā suspēde-
 re scelerum
 ratio alia.

pœna, quæ protinus errorem, peccatumque subse-
 quitur, uerberibus flagrisq; homines coercet, ad of-
 ficiumq; reducit, tormenta uero, terrores ac strepi-
 tus, postea & temporis interuallo incidentes, alte-
 rius cuiusdam rei potius, quàm emendationis causa
 inferri uidentur, quandoquidem absq; instructione
 truitiam afferre solent, ita malitia, ni ob singula
 delicta & facinora cuestigio uapulet ac plectatur
 inhiçaturq; ne ultra progredi ausit, uix erga deum
 se humiliat, formidat, sanctorem induit mentem, tan-
 quam iustitia diuina res, passionescq; humanas tem-
 pore debito haud curet. Secura uero tardipedaque
 illa, iuxta Euripidem, ac tanquam fortuito impijs
 incidens uindicta, sponteq; potius quàm diuina cue-
 niens prouidentia, errorem immensum, confusio-
 nemq; intolerandam, in se continere uidetur. ita ut
 haud cernere ualeam, quid utilitatis inde possit cue-
 nire, si scelerati tarde in molares (ut aiunt) incidat
 deorum, præcipue cum flagitiorum hoc pacto sup-
 plicium obscuretur, sceleris uero timor, reddatur
 exilis. Hæc cum me coram ab his dicta essent, nun-
 quid, Timon inquit, Colophonio huic rationibus
 persuadeam, dubioq; isto liberem, an prius in his
 ipsum decertare sinam? Sed cur, respondi ego, aqua

tertio inferre neccesse est, sermonesq; inundare, si neq; prima dissoluere, ne dicam effugere, seu declinare poterit argumenta? Idcirco sub initium, uelut

A Lare incipere, pro uerbium.

De arte nemo nisi expertus iudicat.

Homo nil certi de deo potest asserere.

Solus deus punire scelera recte nouit.

à Lare inchoantes, quid de paterna Numinis ueneratione, in Academia philosophi, qui sibi aliquid de his dicere uisi sunt, sensere, summis delibemus labijs Facilius etenim est, musicae rudes, de musica, seu in expertos, de re differere militari, quam nos, cum simus homines, diuina, demoniaq; recte considerare opera, tanquam artis expertes, artificis intelligentiam, opinione solum, & mentis conceptu, temere, fortuitoq; dijudicantes. Quemadmodum enim imperitus, medici considerationem, cur aegrū non pridem, sed postea incidit, siue heri non hodie lauerit, conijcere haud potest, ita & de deo firmū quid certumue asserere hominis est officiū minime, praeter hoc solum, quod ipse tempus optime nouit, quomali tiae medicinam adhiberi conueniat, ac tanquam pharmacum unicuiq; praebet supplicium, quāuis non magnitudine, mensuraq; equali, seu tempore uno eodemue in omnibus pariter medeatur delictis Quod uero animae medicina, quae ius ac iustitia appellatur, omnium aliarum sit artium maxima, inter multos alios, Pindarus quoq; testatur, qui optimum appellat

appellat artificem, gubernatorem & dominum rerum omnium deum, utpote uere iustitiæ factorum & creatorem, cui soli definire conueniat, quando, quomodo, ac quousq; seclerum unusquisq; plecti debeat. Huius artis Plato, Minocem quoq; ait, quamuis Iouis esset filius, fuisse discipulum, tanquã impossibile sit, quenquam in rebus iustis perfecte quid agere, seu recte agentem discernere, qui artem hanc non ante didicerit, siue ex amussim calleat. Neq; enim leges quas ferunt homines, absolute se rationabiliter habent, seu undiq; æquitati consonæ esse censentur, sed quædam serme ridiculæ uidentur esse ueluti Lacedæmonicæ, protinus ut Ephori magistratum incunt, ne quis barbam nutriat, legibusq; tanquam nil difficultatis habentibus, cuncti pareant, per præconem edicunt. Romani quoq; quos libertate donant, illorum corpora, minuta conspergunt festuca. Cum uero testamenta consignauit, illos quidem hæredes instituunt, alijs uero bona uendenda relinquunt. Nonne hæc absurda esse censentur? Deniq; omnium ineptissima lex illa Solonis, quæ honore eum priuat, qui in seditione nulli adheret parti, siue dissensionis se haud immiscere conatur ciuili. Multas præterea alias legum ineptias quis enu-

merare possit, quæ neq; legislatoris sententiæ pros-
 be conueniant, seu quarum rationem, aut cur ita
 sint scriptæ, intelligere quispiam ualeat. Quid igitur
 mirum, cum res humanæ ita caligent, si haud
 facile nobis de deo loqui cõcedatur, quæ ratione du-
 ctus, ex sceleratis hos serius, illos uero citius plectat
 & corripiat? Hæc itaq; non tergiuersationis præ-
 textu, sed potius ueniæ præcatione dicta sint, ut ser-
 mo tanquam ad refugium & portum respiciens, li-
 berius ad dubij probationem euagari audeat. Primo
 itaq; considerate, quòd ex Platonis sententia, om-
 nium bonorum sese deus in medium constituit exē-
 plar, ut humana uirtus, cum illi admodum confor-
 mis esset, haberet quem imitaretur, totisq; sequere
 tur uiribus. Etenim rerum omnium natura confusa
 cum esset, hoc sortita est principium, ut similitudi-
 ne, ac cognatione quadam diuinæ uirtutis & idæ
 transformaretur, fieretq; mundus. Aspectu cuius,
 uir ille naturam quoq; nostram attolli asserit, ut re-
 rum quæ sub cælo feruntur admirandarum contem-
 platione, anima decora & ordinata eligere et ama-
 re, discrepantia uero & errantia declinare consue-
 scat, fugiatq; temeritatem, ac fortuita quæq;, tan-
 quam prauitatis uniuersiq; erroris originem. Nulla
 enim

Quòd deus
 tarde uindi-
 cæ ratio.
 Deus scip-
 sum uirtu-
 tis exēplar
 constituit.

enim re magis, deo frui concessum est homini, quā si imitando ac sequendo illius bona & honesta opera, ad uirtutem usurpet. Quapropter si tarde & late illum flagitiosos corrumpere uidemus, non ideo eius opera accidit, quoniam ob præpoperam animaduersionis celeritatem, erroris, uel pœnitentiæ crimen ueretur, sed ut à nobis feritatem ac uindictæ impetum auferat, doceatq; non ira accensos, aut cū furor aestuat & feruet, rationemq; alius saltando exuperat (ueluti cum sitim aut famem exatiare conamur) inimicos, quiq; nos affecerunt iniuria, ulcisci, sed illius imitatos mansuetudinem atq; cunctationem, deliberate, ac hora consultrice, nos uindicare, ne protinus impetum, sera & inutilis sequatur pœnitentia. Rapide enim quicquam incidere aque, eiusq; se committere gurgitibus, leuius (ut Socrates aiebat) est periculum, quā in consanguinei, aut contribulis cuiusdam perturbati, ac furore & ira accensi, cadere uindictam, antequam deseruerit, animiq; resederit affectus. Non enim cū passionibus uindictæ proximæ, (ut Thucydides dicebat) sed cum admodum essent remotæ, honestum ac rectum discerni posse assererat. Quemadmodum enim ira (iuxta Melantheum) cum mentem occupat, turpia indecoraque

perpetrat, ita ratio, cum furorem, animiq; ægritudinem penitus è pedibus sustulit, iusta & moderata peragit. Quare auditores quoq; humanioribus mäsueti redduntur exemplis, ut de Platone fertur, qui cum contra seruum baculum sustulisset, longo sic cõstitit tempore, iram (ut ipse aiebat) puniens & coercens. Et Archytas, cum ruri domesticorum ac seruorum negligentiam ac ignauiam deprehendisset, inde concitatiore, asperiori q; affectu erga illos se ferri intelligeret, nullo maiore eos afficit incommodo, sed tantisper abiens, Valete, inquit, quoniã uobis irascor. Proinde si hominum dicta memoratu digna, factaq; iam relata, iræ asperitatem uehementiamq; sedare ualent, longe æquius est, cum Deum optimum ac maximum, qui neminem timet, nullius rei indiget, qui nulla pœnitentia duci potest, uindictam tamen suspendere cernamus, debitumq; scelerum dei horibus expectare tempus, nos quoq; illum imitari ac placidos reddi, mansuetudinemq; ac tolerantiam, tari decet. diuinam uirtutis censere particulam. Quam deus ostendit, cum paucos puniendos corrigit, tardius Cur deus ostendit, cum paucos puniendos corrigit, tardius tarde uindictam uero animaduertendo multos hortatur, iuuat, ac ad dicet aliam monet. Secundo hoc animaduertamus necesse est, ratio. humanam iustitiam leges habere, quæ scelera coercant,

erant, & ob singula malefacta, quid unumquenq;
 pati deceat, examusim ponderent, ulterius uero
 progredi haud audent. Ideo publica custodiunt iudi-
 cia, ut criminibus resistere, maleq; facta è pedibus Deus i seruis
 tollere ualeant. Deum uero, cum ægotam animam tãdis homi-
 affligere statuit, longius introspicere affectusq; di- num sceleri
 seruare decet, prudenterq; considerare, num ali- bus est pru-
 quando ad pœnitentiam flecti debeat, sicq; tempus dentiſſimus
 ad emendanda tribuere scelera. Vbi uero sinceri nil
 inesse deprchendit, malitiamq; perdurare immuta-
 bilem cognoscit, protinus uindicare, & pro scelere
 ulcisci conuenit. Et quandoquidem optime nouit,
 quam uirtutis partem, animæ cum ab ipso ad geni-
 turam feruntur, ituræ sint, quodq; generosum illis
 tanquam fortius & non debilius inditum sit, mali-
 tiam uero præter naturam, cum ob nutrimenti cor-
 ruptionem, tum malam germinare conuersationem
 nonnullosq; recte curatum iri, congruentemq; re cu-
 peraturos habitum, optime tenet, non æqualiter in
 omnes animaduertit, sed quid immedicabile esse co-
 noscit, confestim rescindit, exuitaq; delet, tãquam
 ali's assidue cum malitia conuersari, penitus sit no-
 cium, sibi ipsi uero deterrimum. Quos uero ob ho-
 nesti ignorantiam potius, quàm uitiorum delectu

Ut homines
 emendetur,
 Deus aliquã
 do uindictã
 suspendit.

temere peccare nouit, illis emendandi tempus tribuere solet. Qui si in flagitijs perseuerant, tādē eos quoq; pro sceleribus iusto ulciscitur. Haud enim ueretur, ne quandoq; sibi fuga consulant. Considerate etenim quantae in hominum uita & moribus acciderint mutationes, quotq; à sceleribus & flagitijs, ad frugaliorem modestioremq; conuersi sunt uitā. Vnde & conuersio dicta est, cū quis à uitijs se auertit, sanioresq; induit mores. Promde ambigue prius eos de Cecrope fabulatos arboror, nō ut aliqui asserunt, ex optimo rege crudelem & immitem factū esse tyrannum, sed contra, cum sub initium morosus ac terribilis fuisset, postea perquam humane ac placide imperasse. Et si hoc incertum, scimus tamen

Magni ty = Gelonem & Hieronem Siculos, Pisi stratumq; Hipocratis filium, quamuis per summum nefas tyrannide potiti essent, ad uirtutem usurpasse. Cumq; illegitime ad principatus subrepsissent fastigium, ad modum tamen moderati ac populares euasere principes. Cum enim ualidas ac optimas tulissent leges, terraeq; curam gerere ciues docuissent, ex ridiculis atq; loquacibus prudentes, ex ignauis uero admodum reddidere operosos. Gelo insuper cum bellicis in rebus egregiam nauasset operam, pugnaque ingenti

ingenti Carthaginenses superasset, non antea pacē cum illis sanciuit (& quidem rogatus) quā discrete foederibus adscriptū esset, Saturno filios dehinc haud se immolaturos. Erat quoq; tyrannus in ciuitate magna Lydiades, qui cum tyrannidem permutare constituisset, iniustitiamq; detestatus fuisset, ciuibus leges restituit, ac pro patria contra hostes dimicans, generose cecidit. Miltiadem quoq; in Cheroneso tyrannidem exercentem, si quis tum interfecisset, uel Cimonem stupri consuetudinem cum sorore habentem, persecutus sustulisset, aut Themistocli ob ea quæ lasciuie ac petulāter in foro egerat, ciuitatem ademisset, quo pacto postea ab Alcibiade scribi potuisset,

At nondum clari Marathones & Eurymedontes
Desunt, nec pulchrum nos deficit Arthemiscum,
Cecropidum pubes ubi libertatis adeptæ est
Victrices crepidas.

Siquidem haud mediocriter magnæ aliquando exorbitant naturæ, ob subtilemq; ingeniorum uehementiam efficaciamq; quiescere non ualent, sed in salo fluctuant, antequam ad stabiles sedatosq; perueniant mores. Quemadmodum igitur agriculturæ inexpertus, regionem quam densis cernit obsitam

uirgultis, plantisq; syluestribus incultam, feris re-
fertam, fluminibus ac fontibus uarijs irriguam, cœ-
noq; plurimo quoquouersum inuiam, floccipendit
rei uero rusticæ gnarus, hæc omnia fertilitatis indi-
cia esse cognoscit, terræq; ubertatem hinc discernit
ita et absurda, praua, ac importuna, magnæ aliquã
do producunt naturæ, quæ nos confestim (quando-
quidem asperitatem ac stimulos hauã ferre possu-
mus) præcidi, penitusq; eradicari oportere arbi-
tramur.

Deus uerã
horã corri-
piendi nouit

At optimus ille iudex utile ac genero-
sum ex his discernens, etatem, horamq; ratio-
nis & uirtutis cooperatricem, qua natura fructum
debitum & opportunum ferat ac reddat, benigne
præstolatur & expectat. & hæc ita se habent. Aeg-
gyptiacam uero legem, quæ grauidam, donec pa-
riat in mortis carcere custodire iubet, nonne Græ-
corum quidam consulte uobis transcripsisse uiden-
tur? Et sane quidem, illi aiebant. Intuli itaq;: Si in-
fans nondum editus, sed adhuc latens in utero, potis-
est tempore, opus siue consilium absconditum, in
solis proferre lucem, ostendereq; noxam istam, sa-
lutis caussa, seu aliqua necessitate cogente, perpe-
tratam esse, nonne satius poenæ erit suspensio, quã
inconsulta accelerataq; uindicta? Mihi quidem ita
uidetur.

uidetur. & uobis Patrocles inquam. Recte, ille ait. Considerate itaq; , si Dionysius sub tyrannidis initium pœnas dedisset, neminem Græcorum Siciliam habitare potuisse. A Carthaginensibus enim cuncti extorres acti fuissent. Quemadmodum neq; Apolloniam seu Anactorium, Leucadorium uel Cherronesum Græci incoherent, nisi Periander non confestim, sed longo post tempore pœnas luisset. Cassandri quoq; ultionem idco suspensam arbitror, ut rursus Thebæ inhabitarentur. Mercenarij namq; milites, qui cum illo templum spoliarunt, quorum pluri cum Timolonte in Siciliam transgressi sunt, cum Carthaginenses deuicissent, tyrannidesq; soluisset, mali, male postea perierunt. Quosdam enim numen negligit, ideoq; parcit, ut cum sceleratis flagitiosos plectere ualeat (quemadmodum Democenis per oraculum dæmonium respondit) inde uero illos quoq; conterit ac funditus tollit, ut opinione mea complurimis euenit tyrannis. Quemadmodum enim hyænæ fel, phocæq; coagulum, ac feræ aliæ quàm plurimæ, quid salubre egritudinibusq; humanis utile in se continent, ita quibusdam qui freno animaduersioneq; indigere uidentur, deus amaritudinem quandam tyranni inexorabilem, uel

seuam principis cuiusdam asperitatem immittit, nec prius ab afflictione ac perturbatione desistit, quam ægritudinem omnem expulerit, penitusque morbum purgaucrit. Tale Acragantinis Phalaris, Romanis uero Marius erat pharmacum. Sicyonijs quoq; palàm deus prædixit, flagellatoribus indigere ciuitatem, cum Teletiam puerum, qui in Pythijs coronandus erat, honore priuarunt, ac Cleonæorum quendam tanquam suum prætulerunt ciuem. At cū Orthagoras Sicyoniorum inuasisset tyrannidem, ac post illum qui cum Myrone & Clisthene rerum potiti sunt, eorum sedaucrunt intemperantiam Cleonæi uero cum simili purgati medicamento haud essent, funditus corruerunt. Proinde Homerum dicentem audite.

Egregia est soboles scelerato nata parente.

Ecce quemadmodum ille qui nil decens aut clari unquam operatus est, optimum genuit filium. Sisyphi quoq; necnō Autolyçi, & Phlegij genus, in gloria & uirtute magnorum florucrunt regum. Pericles quoq; Athenis in sclesta natus est domo. Et Romæ Pompeius Magnus Strabonis fuit filius, quem uita functum, Po. Ro. ob inoffensum odium pedibus cōculcauit, in sepultumq; proiecit. Nunquid igitur ab
 surdum,

surdum, si quemadmodū rusticus spinas haud extir-
 pet priusquam asparagos collegerit, & Aphri sar-
 menta non comburant, antequam ab illis ledanum
 abstulerint, ita deus scelestam ac perniciosam splen-
 didi ac regij generis stirpem, haud antea euellat, us par-
 quàm fructus debitus ex ea sit productus & genera-
 tus? Longe enim Phocensibus fuit utilius, innume-
 ros Iphiti perire boues & equos, plusq; auri & ar-
 genti ex Delphis surripi, quàm Vlysses & Ascle-
 pium natos non fuisse, siue alios complures, qui ex
 flagitiosis ac sceleratis optimi magnæq; frugis eua-
 scere uiri. Nonne igitur modo ac tempore conueni-
 enti in facinorosos animaduertere, longe existimā-
 dum melius esse, quàm inconsulte confestimq; sup-
 plicium sumere? ut de Calippo fertur. Qui cum sub
 amici prætextu Dionem interfecisset, eodem ense,
 rursus ab illius percussus familiaribus, occubuit. Mi-
 cij quoq; Argiui, qui in seditione cæsus est, interfe-
 ctorem ænea in foro de æ statua decidens, oppressit.
 Nunquid præterea Parocles, quid Besso, Pæoni,
 Aristoniq; Octhæo militum præfecto aliquando ac-
 ciderit audiisti? Minime ait, sed admodum discere
 cupio. Ariston inquam, Eriphyles mundum mulie-
 brem ibi repertum, concedentibus tyrannis rapuit.

Longe me-
 lius tarde,
 quàm incō-
 sulte uindi-
 care.

uxoriq; dono attulit. Cæterum filius eius quandam ob causam matri succensens, domum incendit, & cunctos qui in illa erant concremauit. Bessius uero cum proprium interfecisset patrem, multo delituit tempore. At cum aliquando ad hospites cœnatū pergeret, hirundinum nidum hasta impellens deturbauit, pullosq; pedibus contriuit. Cumq; (ut par erat) astantes dixissent, qua causâ homo impulsus, rem tam nefandam perpetrare ausus es? Nonne, respondit, iamdiu falsum aduersum me ferunt testimonium, amantq; proprium me occidisse patrem? Præsentibus uero cum admiratione ducti, uerba ad regem detulissent, resq; diligentius discussa esset, meritas Bessius pœnas dedit. Hæc ideo uobis retuli, ut plane causas intelligatis, ob quas flagitiosis aliquando uindictæ concedatur suspensio. Reliqua uero ex Hesiodo uos audire existimetis. Ait enim uindictam nō admodum remotam esse iniustitiæ sectatricem, sed coætaneam, ac ex eadem regione stipiteq; pullulātem, inquitens,

Consultum male, consultori pessima res est.

Qui struit insidias alij, sibi construit ipsi.

Cantharis enim in seipsa remediū, ex contraria passione concretum, habere fertur. Malitia uero, con-

iunctum

iunctum aſidueq; ipſam torquentem ac affligentē
 geſtat dolorem, non poſtquam ſcelus perſecerit, ſed
 tum maxime flagitiorum pœnam exoluit, cum iniu-
 riam atrociter inferre uidetur. Quemadmodū enim
 facinoroſus quiſq; ultimo affligēdus ſupplicio, cor-
 pore ſuo propriam fert crucem, ita improbitas ex
 ſe ipſa ſupplicium ſibi ſtruit ipſi, grauis quædā uitæ
 artifex, calamitates ingētes, cumq; turpitudine for-
 midines innumeratas, paſſionesq; moleſtiſſimas, pœni-
 tentias, ac indeſinētes in ſe cōtinens perturbationes
 Sed nonnulli nil à pueris diſtant, qui cum ſcleratos
 in theatris, nonnunquam amictu aureo circūdatos,
 chlamyde uē purpurea indutos, coronatos ac tri-
 pudiantes conſpiciunt, admirari, beatosq; exiſtima-
 re non deſinunt, antequam eos ſtimulis agitari, fla-
 gris cædi, ignemq; ex florida illa uariaq; ueſte emit-
 tere conſpiciunt. Multi enim flagitioſorum ingen-
 tibus ſepti ædibus, principatus ſplendidiffimos, po-
 tentatusq; obtinentes immenſos, ut plurimum quā-
 tum plectantur, latet, donec iugulati, aut ab alto
 præcipitati, iacere cernantur. Quæ recte quis non
 pœnam, ſed ſupplicij ſinem, pœnæq; cōſummatio-
 nem appellare poteſt. Quemadmodum enim Hero-
 dicus Silymbrianus, cum phthiſim morbū inciſiſſet

Malitia ſe
 ſe affligit.
 Mali ſibi fe-
 runt crucē.

immedicabilem, exercitationemq; medicinae pri-
 mus (ut Plato ait) immiscuisset, sibi ipsi ceterisque;
 laborantibus aegritudine simili, multo prolixiorē
 reddidit mortem. Ita scelerati qui praesentem cen-
 suram non pe- sentur effugere poenam, haud post multum tempo-
 ra, sed finis ris, sed multo in tempore, uindictam non quidem
 poenae. tardiorē, sed admodum prolixiorē sustinent ac
 extendunt, neq; senescentes solum corripuntur, sed
 etiam cruciatu assiduo senescunt. Quantum ad nos
 autem, facinorosos logo aio tempore puniri ac tor-
 queri. Apud deum etenim uniuersae humanae spatio
 uitae, atq; adeo praesens momentum, nihil est, quin
 anni triginta in illius conspectu, ueluti crepusculū,
 ne dicam hora sunt matutina. Proinde flagitiosi
 tanquam carcere clauso ac caeco, nulla euadēdi spe
 detenti, scelesti custodiuntur uita. Et quamuis inte-
 rim conuiuentur, negotientur, donationibus et de-
 lectationibus oblectentur, optimasq; negligant di-
 sciplinas, nil tamen à noxijs distant, qui in uinculis
 ad ultimum seruantur supplicium. Nam et ij aliquā
 do sine super capite pendente ludunt, cantillant, et
 otiantur. Quid enim prohibet opinari eos qui ad
 mortem clausi detinentur, minime affligi, donec ca-
 pituli plectantur supplicio, nec eos qui uenenū hauri-
 serunt

serunt ac deambulant, expectantq; donec crura de-
 grauentur, torqueri, priusquam uitalem spiritum
 extinguere, paulatimq; euanescere sentiant, si ultimū
 supplicij tempus poenam esse arbitremur, passiones
 uero, timores, expectationes, & poenitentias, quae
 interim animum discrutiant ac perturbāt, quibusq;
 unusquisque sceleratus obnoxius est, praetermitta-
 mus, ac nihili pēdamus? ueluti si piscē qui hamū de-
 glutiiuit, haud esse captum dicamus, priusquam illū
 à coco exenteratum, siue assum conspiciamus. A iu-
 stitia enim facinorosus quisq; detinetur, scelerumq;
 dulcedine tanquā illecebris assidue inescatur, cumq;
 conscientia flagitijs onustam ac degrauatam sentit,
 Vt Thygnus rapidus percurrens equora saeuit.

Violenta enim, effrenis, & temeraria illa scelerum
 audacia, ad facinora usq; agilis, expedita, atq; ue-
 hemens existit. Inde uero à passionibus animiq; per-
 turbationibus, tanquam spiritu destituta, imbecillis
 humilis, ac languens, timoribus superstitionibusq;
 succumbere deprehenditur. Vnde non inepte, sed
 factis ac ueritati consonās, Stesichorus de Clytē-
 nestra somnium finxisse uidetur, quam ita loquen-
 tem inducit.

Allabier uisus draco,

Summo capite depastus, ex

Quo apparuit rex Plisthenides.

Mali sem-
per horrent
timentq̃.

Etenim somniorum terriculamenta, diurnaq̃; spectra, nec non oracula, atq̃; portenta, & quaecunq̃; homines diuino accidere nutu opinantur, horrorem ac timorem his qui sceleribus obruti, sibiq̃; ipsis cōscij sunt, incutere consueverunt. Quemadmodum aiunt Apollodorum, aliquando per somnium se à Scythis excoriarī in frustra; concidi conspexisse eorū uero ex lebete loquens, ac dicens, ego horum tibi causa sum. Et iterum filias igni flagrātes, totoq̃; corpore succensas, per gyrum ipsum circumsilire. Hipparchum itē Pisistrati filium, paulo ante obtutum Venerem ex phiala quadam sanguinem sibi in faciem spargere, somniasse narrant. Ptolemæi uero Cerauni amici, ipsum à Selcuco in iudicium rapti uiderunt, uulturibus lupisq̃; iudicantibus, & causam cognoscentibus, carnesq̃; passim hostibus distribuentibus. Pausanias quoq̃; Byzantij Cleonicen liberam stuprauit uirginem, quam cum noctu quandam ob causam emisisset, indequē reuertentem terrore ac suspitione correptus peremisset, eam sæpius in somnis assistentem ac dicentem uidit.

Adsis iudicio, mala res iniuria ualde est.

Cumq̃;

Cumq; phasma haud desisteret, sed assiduis illū ter-
roribus perturbaret, ac molestaret, Heracleam ad
animarū nauigauit expiationem, placationibusq;
nonnullis ac inscrijs, puellæ animam euocauit. Quæ
eum in conspectum uenisset, finem malorum futurā
prædixit, ubi Lacedæmonem peruenisset. Quo cū
ille applicuisset, confestim uita excessit. Quapro-
pter si post obitum anima nil penitus esset, sed mors
gratiarum ac pœnarum finis existeret cunctarum,
indulgentius ac mollius Numen quis dicere posset
cum sceleratis egisse, quos confestim ac non longo
post tempore corripuisset, uitaq; sanctos celeriter
ex multiplicibus abstulisset erumnis. Etenim si quis
nil aliud mali improbis in hac uita, præsentiq; tem-
pore accidere affirmaret, quàm quod scelerum con-
scientia flagitiorumq; recordatione, assidue tor-
quentur, re admodum stereli, molesta & ingrata, ac
nil boni, seu studio digni, ex tot, tantisq; certami-
nibus referente, cognosceret profecto acerbissime
ratione propria illorum affligi animam. Quemad-
modum de Lysimacho referunt, qui siti coactus, cū
Getis corpus uiresq; tradidisset uniuersas, postquā
biberat, iam factus mancipium, dixisse fertur. Hei
me improbitati, qui ob uoluptatem tantillam bre-

Improbi in
hac uita ma-
xime corri-
piuntur.

Scelsti sua
pte affligū=
tur confci=
entia.

uemq; tanto excidi regno. Proinde necessitati naturalium resistere affectionum, admodum est difficile. Cum uero homo, auaritiæ ac pecuniarum, inuidiæ uel ciuiliq; existimationis ac potentiæ gratia seu uenereas ob uoluptates iniusti quid egerit siue perpetraverit, inde passionum furore, animiq; destitutus morbo, cum tempore cernit turpes uerendasq; improbitatis ac iniustitiæ remanere perturbationes, honesti uero, utilis ac recti superesse nihil, nonne sapius cogitationes molestissimas, curasq; grauissimas, illi incidere par est, quod uana seductus gloria, seu uoluptatum captus dulcedine, rebus sordidissimis, illiberalibus, ac ingratis, pulcherrima maximaq; inter homines bonas, iustitiam, pietatemq; peruerterit, uitamq; turpitudine, infamia, ac perturbationibus scedarit at repleuerit? Quemadmodum enim Simonides ludens aiebat, argenti se arcam semper inuenire plenam, Gratiarum uero uacua. ita improbi, si recte suam scelstam perpenderit uitam, confestim ob uoluptates gratia uacua, speq; destitutam reperiunt, timore uero, tristitia, iniucundaq; recordatione, ac in futurum suspitione, perfidia uero ad præsens, semper cumulata inueniunt. Quemadmodum in theatris Ino loquens,
ac de

ac de malis actis poenitens introduci solet.

Charae mulieres, quomodo primum incolui

Athamantis claram regiam, decentiū agens nihil?

Hæc pessimum quenq; in animo uersare ac cogitare

deceat, quo pacto uitia repellat, flagitia memoria de-

leat, conscientiam purget, ex ea facinora deturbet,

se à cunctis uindictet criminibus, ita ut penitus aliā

ab initio uitam agere incipiat. in quibus enim mali-

tia praeualeat ac superat, in his syncerum, à labèque

purum, firmum, ac stabile nil esse potest. Nisi (per

louem) sapientes quosdam esse dicamus, qui iniuste

agunt. Nam ubi diuitiarum uoluptatumq; cupidi-

nes inter se concertare inuenies, siue inuidiam cum

inimicitijs ac malignitate sibi sedem constituisse de-

prehendes, ibi si solertius consideraueris, infelicitate-

tem subesse ac latere inuenies, segnitiam laborum,

mortis metum, uehementem perturbationum exces-

sus, in gloria ob arrogantiam mollitiem, uitupe-

rantes timere, laudatores tanquam deceptione cir-

cumuenientes uereri, maximeq; improbis aduersari

ut eos qui boni esse censentur, promptius laudare ui-

deantur. Nam quod in flagitijs obduratio, id in ma-

lo ferro est rubigo, quod si durius tetigeris, illico

frangitur. Quapropter cum scelerati, temporis sui

Vbi unū ui-
tiū, ibi plu-
ra quoq; la-
tent.

Obduratio
malorū, &
ferri rubigo
similes.

Scelerati se
ipfos consi-
derātes pro
priā execrā-
tur uitam.

cessu, quemadmodum habeant, exactius intelligūt,
fremunt, dolent, indignantur, ac propriam execrā-
tur uitam de his loquor malis, qui non penitus à se-
ipsis exciderunt, omninoq; opinione errant, sed &
depositū reddunt, pro amicis intercedunt, patrie q;
gloriam augentes, magnifice illam tuentur. Hi in-
quam, non confestim, sed temporis processu ob fla-
gitia pœnitent, commissisq; dolent. Quandoqui-
dem & homines in theatris aliquando plaudunt,
confestim tamen uana reuertente gloria ac auaritia
gemere non desinunt. At qui tyrannide abutuntur,
hominesq; fraudulenter circumueniunt, & è medio
tollunt, quemadmodum Apollodorus, amicosq; pe-
cunijs spoliant, ut Glaucus, isti haud pœnitent, aut
seipfos oderunt, nec aliqua ob male acta afficiuntur
mœstitia. sceleribus enim obruti, eo processerunt
uesaniae, ut facinora cuncta & quicquid improbi
agunt, omni carere peccato contendant, ac que-
cumq; lubent licere arbitrentur. Ego proinde si di-
cere fas est, flagitiosos, perditos, ac facinorosos ho-
mines, neq; aliquo siue deorum, seu hominum indi-
gere ultore arbitror sed perniciosam ipsorum uitā,
omni prauitate, impietate, ac scelere corruptam, re-
fertam, & contaminatam, satis superq; ad seipsam
plecten-

plectendam ac torquendam sufficere. Sed considerate inquam, ne sermo longius quam tempus exigat procedere uideatur. Et Timon, Satisfactum est mihi, ait, de cunctatione, lentaq; numinis tarditate.

Nunc uero tanquam in insidijs, ultimum collocaui dubium, quandoquidem in prioribus mediocriter decertauimus. Cæterum quod Euripides conqueritur, ac numini obijcit,

Crimina sepe luunt nati scelerata parentum,

Etiam nos tacentes reprehendere existima. Si enim qui deliquerunt, iam pœnas exoluerunt, haud decet eos qui nil iniusti egerunt, plecti. Quandoquidem nec illos qui facinora peregerunt, de una eademq;

re bis supplicium subire, iustitiæ seu æquitati consonum esse censetur. Proinde si lente diuina procedit uindicta, pœnaq; quæ improbis debita, sero tan-

dem innoxios affligit, haud probe iniquitatem tarditate compensat. Quemadmodũ ferunt Aesopum

olim cum auri pondere ingenti à Cræso missum, huc peruenisse, ut deo magnifice sacrificaret, Delphicisq; singulis minas distribueret quattuor. Cæ-

terum cum ob indignationem quandam, discordiæ ac rixæ inter ipsum & incolas intercessissent, sacrificium quidem illũ peregisse, pecunias uero Sardis

Secunda pars
libri, in qua
de pœna si-
liorũ ob de-
licta paren-
tum dispu-
tatur.

remiſſiſſe narrant, tanquam homines illi indigni exiſterent, qui aliquo afficerentur commodo. At illi cum ſacrilegij eum inſimulaſſent, à petra quadam quam Hyampeam appellant præcipitatum, interſecerunt. Exinde deum iratum, terræ ſterilitatem uariâq; morborum genera illis immiſiſſe prædicant, ita ut in cunctis Græciæ Panegyricis obambularêt, ac per præcones, ob Aefopi mortem pœnas ab eis exigere uolentes, identidem uocarent, ac tertia uix tandem generatione, Samium quendam applicuiſſe Idmonem, minime genere ad Aefopum attinentem, ab illis tamen qui olim Sami Aefopum emerant oriundum. Cui cum Delphici pœnas quasdam exoluifſent, uix eos tandem à malis quicuiſſe referunt. Exinde ſacrilegorum uindictam, ab Hyampea in Naupliam eſſe tranſlatam aiunt. Nec Alexandrum, & qui mire eum admirantur ac amant, ex quorum numero nos quoq; ſumus, laudare ſolent, quòd Branchedidarum urbẽ funditus ſubuerterit, omnemq; ætatem penitus exciderit, quoniã ab eorum maioribus Mileti templum olim proditum fuerat. Agathocles quoq; Syracuſanorum tyrannus, cum riſu Corcyrenſes cauillatus eſt. Nam quam ob cauſſam inſulam uaſtaret, cum quaſuiſſent, quoniam per Iouem, reſpondit,

spondit, patres uestri Vlysses suscepunt. Cumq; pariter Ithacenses conquerentur corū pecora à militibus abigi, At uester inquit rex, ad nos cum accessisset, pastorem excæcauit. Atqui nonne longe his absurdius Apollo? qui Phœnates, uniuersamq; eorū regionē terræ hiatu absorpsit, quoniā ante mille, ut aiunt, annos Hercules tripodem sortilegum surreptum, Phœneum detulisset. Sybaritis quoq; prædixit, tunc eos à malis solutū iri, cum tertia cæde, iram Leucadiæ placassent Iunonis. Non multum præterea temporis intercessit, ex quo Locri, uirgines Triam mittere desierunt, quæ ob Aiæ petulantiæ, seruili indutæ habitu, nudis incedebant pedibus, & si adultam attigissent ætatem, ueluti seruæ quæ Athenis sine corollis circum aram uerrunt. Quo pacto hæc, rationis aut iusti quid in se continere possunt? cum minime Thraces laudare soleamus, quòd in Orphei uindictam, suas hucusq; pulsissent uxores. Barbaros quoq; , qui Eridani ripas incolunt, irridere consueuimus, quoniā ob Phaethontis, ut aiunt, luctum, nigris induantur uestibus. Si quidem longe magis, ut arbitror, ridiculum est homines qui Phaethontis nixerunt tempore, ipsius ne glexisse calamitatem, qui uero illo defuncto, post

quinq; seu decem nati sum etates, uestem permu-
 tasse, ipsamq;e lugere coepisse. Sed ista solum fa-
 tuitatem quandam pre se ferre uidentur mole-
 sti auttem seu nefandi nihil. Cateram deorum ira,
 quo pacto consistunt tanquam flumina nonnulla eua-
 nescunt, ac longe post super alios emergentes, ad ul-
 timas perducunt calamitates. Hucusq; cum me con-
 tinuissem, ueritus ne in maiores, longeq; intolera-
 biliores erumperet ineptis, continuo interrogare
 coepi. Nunquid, inquit, haec omnia, uera esse exi-
 stimas? At ille, si non omnia ait, saltem aliqua absq;
 dubio uera esse contendo. Acque, dixi, ut uehemen-
 ter febricitantibus tibi accidit, qui si uel una pluri-
 busue tegantur uestibus, eundem tamen ac equalē
 sustinent calorem, ceterum ob refrigerij spem, ac
 solatium, indumentorum auferre oportet multitu-
 dinem. Atqui haec, si placet, quandoquidem ut plu-
 rum fabulis ac fictionibus similia uidentur, praeter-
 mittamus. ut autem confestim in foribus res pa-
 teat, claraq; reddatur, in memoriam ducatur ho-
 nor, qui ijs haberi solet, quorum maiores hospitio
 deos susceperunt, nec non pulchra ea pars, quae pū-
 dari successoribus, in Thebarum direptione delata
 est. Quis enim ea honoris praeminentia, quae tandiu
 inter

Filij sicut
 honorū pa-
 ternorū par-
 ticipes, ita
 et delictorū

inter Græcos coaluit ac inoleuit, merito non deletur: nisi cui iuxta eūdem Pindarum, frigida flāma cor atrum fabricauit. Prætermitto nunc simile huc Sparte præconium, quod post Lesbicum cantum, in memoriā ac honorē Terpandri illius prisce, proclamari solet. Nam eadem ratione constare uideatur. Cæterum uos Philciadæ appello, qui apud Bœotios longe alijs præferri dignum ducitis, quoniam præclaris ortos parentibus uos esse prædicatis, quiq; apud Phocenses, ob Daiphati genus gloriari soletis, mihi inquam præsentis auxilioq; sitis cum Lycormæ, Satilciq; patrium Heraclidarum inter se partuntur honorem, Stephanophoriamq; instaurantes, decantant, admodum decere ab Hercule prognatos, honores firmos ac gratos sortiri. Quandoquidem cum ipse Græcos immensis affecisset beneficijs, haud dignum præmium retributionemq; consecutus esset. Pulcherrimum hercle, ait, ac philosophia admodum dignum certamen proposuisti. Omitte igitur, Heus inquam, uehemens illud accusationis genus, nec ægræ feras, si aliquādo plectantur qui scelestis improbisq; orti sunt parentibus, aut honorata illa nobilitate, ac præminētia gloriari, laudariq; desine. Decet enim, si uirtutis aut no-

Qui ob pa- bilitatis honorem in genere nostro retinere cupia-
rentū nobi- mus, rationabiliter quoq; ob scelerum ul- tonē per-
litatē glori- manentem haud indignari, sed recte hæc inuicem cō-
antur, etiā- currere, ac æqualiter dignoq; conuerti æstimemus.
ob scelera- Qui enim à Cimone prognatos egregie Athenis ho-
corum uim- norari, à Lachare uero ac Aristone oriundos despi-
dictam non- ci, cum indignatione dolens cernit, hic admodum
refutent. uarius ac secors, immo potius contentiosus, Numi-
niq; molestus esse uidetur. Incusat enim cum utri in-
iusti ac scelerati filiorum filios, feliciter agere cer-
nit, rursusq; criminatur, si flagitiosorum improbo-
rumq; stirpem coerceri seu funditus tolli conspicit,
pariterq; deum reprehendit & accusat, siue iusti,
aut noxij patris filium affligit, seu incommodo affi-
cit. Et hæc tanquam obstacula quedam tibi aduer-
sus admodum infestos acerbosque accusatores illos
statuo. Inde tanquã nexus reassumentes principiũ,
ita circa diuinis affectos rationos, è tenebris ac irre-
meabilibus erroribus, cum intrepida pietate ad offi-
cium reducamus, illisque persuadcamus, nil deum
agere, quàm quod fas admodumq; decēs esse digno-
scatur, nos uero neq; in his quæ quotidie gerere so-
lemus, manifeste ueritatem ostendere seu exprime-
re posse. Veluti, cur liberos eorum qui phthisi seu

Deus nihil
nisi quod
deceat agit.

aqua

HERA NUMINIS VINDICA. 209

aqua intercuti interierunt, sedere, pedesq; aque im-
 mergere iubemus, donec mortuus cremetur. Eo et a-
 enim pacto morbus transferri, seu ad illos transgre-
 di minime posse creditur. Ac rursus, quã ob causam
 capella, si eringitem herbam in os sumpserit, totum Eringites
 attrahat gregem, donec pastoris superuentu depel- herba.
 latur. Sum et quamplurima alia, quæ uires conti-
 nent latentes, effectusq; producunt incredibiles, ue-
 locitateq; aut tarditate stupèda ab alijs ad alia trãs-
 grediuntur. Nos uero interualla iuxta tempus, non
 loca admirari consueuimus. Vtrum enim magis stu-
 pendum? An pestis, quæ in Aethiopia exordium
 sumpsit, Athenas impleuit, Periclem sustulit, Thu-
 cydidemq; male affecit? Aut si ob Delphorum Sy-
 baritarumq; flagitia, in posterostandem scelerum
 uindicta defluxerit? Habèt enim uires ab ultimis in-
 primarelationes quasdam ac cognationes, quarum
 causam et si ignoramus, non tamen sine ratione ac-
 cidere certo sciamus. Proinde cur non solum in ho- Ratio cur
 minum stirpem, sed publice in ciuitates diuina uin- deus aliquã
 dicta aliquando grassetur, iustitiæ prætextum ha- do ciuitates
 bere uidetur, cum res una ac contigua sit ciuitas, ob maiorẽ
 quæ nullam ueluti animalia, mutationem admittit, delicta cor-
 neq; alterum ex altero fieri solet, sed semper cõfor- ripit.

mis, sibi ipsiq; similis existit, uniuersasq; rerū quā
 agit causas ac gratias, quamdiu communitatis ne-
 xum seriemq; retinet, ac unitatem seruat, in se re-
 cipere cōsuevit. Nam si ob tēporis spatium ex una
 ciuitate quis plures facere uellet, similis ei esset, qui
 ex uno homine plures efficere conaretur, quando-
 quidem qui iam senior esset, prius iunior, olim uero
 omnino adolescens erat. Essent equidem hęc Epi-
 charmijs similia, ex quibus Sophistarum sermo au-
 ctus creuit, dum dicunt. qui olim mutuum accepit,
 nunc haud debet, quandoquidem altus factus est. Et
 qui heri ad coenam uocatus est, hodie inuocatus ue-
 nit, nam alius existit. Proinde mutationes in uno-
 quoq; nostrum maiores, quam publice in ciuitatibus
 etas facere solet. Si enim post annum trigesimum
 quis Athenas reuiferet, cognosceret sane nunc quo-
 que uigentes mores, motus, disciplinas, studia, po-
 puliq; fauorem, iram et odiū, ac reliqua id genus,
 admodum priscis illis ac prioribus similia, confor-
 miaq; hominis uero formam uix notus ac familia-
 ris, post tanti spatium temporis occurrens agnosce-
 re ualeret. At morum uariationes, qui omni ratione
 labore, passione, legibus quoq; facile mutantur, illi
 qui semper præsens est, absurditate, admirandamq;
 nouitatem

mouitatem conturbare uidentur. Cæterum homo ex
 quo natus est, ad finem usque unus uocatur, cumq;
 idem ciuitati ita permanenti accidat, dignum quoq;
 auctinus eam progenitorum obprobrijs obnoxiam
 esse, quandoquidem merito illorum gloria, honore,
 ac potentia frui cupit, idq; iustum esse arbitratur.
 nisi uniuersa negotia in Heraclitium fluiuum ueli-
 mus immergere, in quem nemini bis ingredi aiūt,
 quin penitus moueatur, ac in alienam transeat na-
 turam. Si igitur ciuitas res quedā contigua, & una
 perpetuāq; serie compacta existit, necesse quoq; est
 genus ex eisdem procedere principijs, potentiamq;
 ac societatem referre quandam. Nam genitum ab eo
 ex quo genitum est, secerui seu abesse tanquam opi-
 ficium quoddam constructum minime potest, cum
 ex ipso, non ab ipso genitum sit, ita ut pars quedam
 & debite honorandi, & iuste plectendi continea-
 tur, circumferaturq; in semetipsa. Et nisi ludere ui-
 derer, assererem equidē in Cassandri statuā ab Athe-
 niensibus ineratam, longe iniustiora passam esse,
 ac Dionysij corpus post obitum à Syracusanis ef-
 fossum, maiore affectum iniuria, quā si in eorum
 filios diuina esset delata uindicta. Nam Cassandri
 statuæ sui natura nullam iniuriam accipere poterat,

Ciuitas quæ
 uult gaudere
 re gloria
 maiorū, me-
 rito etiā il-
 lorum ob-
 probrijs as-
 fligitur.

mortuumq; Dionysij corpus anima iam pridem reli-
 liquerat. At Nyseo, Apollocrati, Antipatro, ac
 Philippo, cæterisque omnibus à sceleratis parenti-
 bus ortis, admodum propria quædam progenitoris
 insita pars est, illisq; adheret, non molesta siue ones-
 rosa, sed quam uita nutriantur, gubernentur, ac sa-
 pient. Non igitur mirum nec absurdum, cum ex illis
 procedant, si ob eorum facinora uindictæ quoque
 partem desumant, quandoquidem quæ apud homi-
 nes beata censentur, propter illos consecuti sint ac
 possideant. Et uniuersaliter inquam, quicquid in me-
 dicina utile, idem quoq; iustum esse censemus. Et
 profecto ridendus esset, qui iniquum esse assereret,
 pollicem urere, cum coxarum doleret uertebrium,
 seu præcordia laniare, cum hepar sanie marcesce-
 ret, uel si quis ob ungularum debilitatem summa
 boum perungeret cornua. Ita et in uindicandis sce-
 leribus, qui aliud quid iustum, quam improbitatem
 sanare existimat, indignaturq; cum medicum cernit
 per uiam longe diuersam ad curandum procedere
 morbum, medicamentaq; ob alia, per alia insinuare
 ueluti qui uenam incidunt, ut ab ophthalmia leuen-
 tur, ille profecto ultra sensum haud longe prospici-
 cere uidetur, nec considerat præceptorem, cum ex
 pueris

pueris aliquem corripit, ceteros admonere, ac imperator eum decimum quinq; tollit, omnes ad officium reducere. Proinde non solum parti ob partem aliam, sed ex animæ propter animam, longe plus quam corpori ob corpus, affectus, uexationes, passionis ac emendationes accidere solent. Nam ibi, ut uidetur, passionem mutationemq; eandem innasceri necesse est, hic uero anima phantasijs acta, ob timorem seu confidentiam, prior aut melior efficiatur necesse est. Adhuc me loquente, suscipiens Olympiacus, Videris, inquit, sermone isto magnam supposuisse materiam, animæ uidelicet immortalitatem. Quandoquidem uos, respondi, occasionem prestistis, seu potius impulistis. Quemadmodum uero deus optimus maximusq;, ex dignatione ac bonitate sua nobis concessit, ita ab exordio hucusq; sermo noster processit. Et ille, quandoquidem, inquit, deum omnia inspicere, singulaq; inter nos distribuere censes, inde quoq; sequi arbitraris, animæ essentiam penitus incorruptibilem esse, an temporariã, ac post obitum aliquantisper supermanente m? Non uir, inquam, optime, adeo pusillus, ac leuicularum rerum curiosus est deus, ut si nil diuini nobis inesset, seu ad illius similitudinem firmi quid ac durabilis inditum

Filij cū maiorū possideant bona merito etiã illorum luunt scelera.

Num aīa sit mortalis.

Si nil diuini esset in nobis, deus nō tantopere nostri curã gereret.

foret, sed fortiorum (ut Homerus ait) instar marcescenus, breuiq; omnino corrumpemur, tantam nostri curam gereret & rationem haberet, ac muliercularū more, quæ Adonidis hortos in testis quibusdam uernantes plantam & ablaqueant, quotidianas animas in carnem teneram, mollemq; ubi uitæ radicem haud altius agere possent ad germinandum, inde quauis fortuita semper occasione extinguentas infunderet. Et si placet, alios omitamus deos, solumq; hunc nostrum consideremus, qui ut primum animas mortuorum à corporibus tanquam funum aut nebulam exhalasse nouit, placationes uarias di functis instaurat, honoresq; ingentes, ac uenerationes solennes tribuere iubet, scilicet ut credentes circumueniat ac decipiat? Ego equidem animæ immortalitatem asserere haud desinam, ni quispiam, ueluti Hercules Pythiæ auferens Tripodem, funditus oraculum diripiat ac euertat. Quandoquidem plurima talia apud nos circunferuntur responsa, qualia Coraci quoq; Naxio edita serunt. Non homini sanctū est animæ cognoscere mortem. Et Patrocles, quisnam, inquit, ille fuit Corax? qualemq; uaticinium res enim incognita mihi uidetur. Minime, aiebam, sed nominis id uariatione contigit.

glé. Nam qui olim Archilochum in acie trucidauit,
 Callonides appellabatur, erat uero ei cognomen Co-
 rax. Biectus itaq; à Pythia primo, sacris quoq; re-
 pulsus est, quoniam Musis sacrum peremisset uirum.
 Inde cum placationibus quibusdam, inferijs, ac pre-
 cibus manes placasset, ob Archilochi expiandam
 animam, ad Tettigi iussus est pergere habitaculum,
 quo Tanarus significabatur. huc enim Tettigum
 Cretensem cum classe applicuisse, ciuitatemq; con-
 didisse ferunt, ac iuxta animarum habitasse expia-
 tionem. Pariter quoq; Spartani Pausaniæ placare
 manes oraculo iussi sunt. Qui cum ex Italia sacrifi-
 culos, animarumq; accersissent conciliatores, sacri
 ficijs nonnullis ex sacello idolum extraxerunt. Vna
 igitur, inquam, est ratio, quæ diuinam pariter pro-
 uidentiam, humanæq; animæ immortalitatem ostē-
 dit ac confirmat, nec alterum repudiare, alterum
 uero amplecti datur. Cum enim post obitum anima
 supersit, admodum de cet, immo necesse est, illam aut
 præmijs, aut affici supplicijs. In uita etenim quemad-
 modum athleta decertat, cum uero certamen pere-
 gerit, tum debitum ex merito consequitur. Cæterū
 quo pacto anima cum illic existit, ob ante actam ui-
 tam remuneretur siue plectatur, nil certi, siue quod

Vna est ra-
 tio qua diui-
 na prouidē-
 tia, et ani-
 mæ ostēdi-
 tur immor-
 talitas.
 De poenis
 animarū nil
 certi affir-
 mare possu-
 mus.

affirmare audeamus uiuentes habemus. Id enim pe-
 nitus nos celatum est, ac latet. Vindictam uero quæ
 ob maiorum facinora in filios, ac uniuersum deba-
 chatur genus, manifeste aliquando cernimus. Quã-
 do quidem multos à sceleribus auertit, ac ne similia
 audeant, deterret ac admonet. Cum uero nulla alia
 magis acerba, nec quæ anxioze afficiat tristitia sit
 poena, quam cum quis cernit suos ob sua ipsius male-
 acta pati incommoda, & affligi, admodum ueritati
 consonum ac credibile esse uidetur, animam impij
 ac flagitiosi uiri cum post obitum conspicit non sta-
 tuus aut honores quosdam subuerti, sed liberos, ami-
 cos, genere propinquos, ac domesticos maximis sub-
 iijci tormentis, & ob suam scelestam uitam poenas
 luere grauissimas, etiam ob louis honores, si conce-
 deretur, iterum iniuste agere seu peccare nolle. Ha-
 berem quoq; sermonem nuper auditum uobis refer-
 re, sed ne fabulas enarrare uidear, illum silentio præ-
 teribo, ac solum quæ manifestam præ se ferunt ueri-
 tatem expediam. Minime, Olympiacus ait, sed no-
 bis cum recenseras. Cumq; alij quoq; idem peterent,
 permittite inquã, ad finem usq; quæ dicere conor,
 perducere. Inde, si uidelitur, fabulam quoq; referã-
 uere etenim fabula est. Non inquã, deum cum in
 sceleratoz

sceleratorum animaduertit filios, longe magis ridicu-
 culum esse asserit, quam medicum qui ob aui & pa-
 tris morbum, nepoti seu filio medicamentum porri-
 git. Ceterum alicubi res inepte & absurde se habet,
 alibi uero conuenientes ac similes existunt. Alius
 enim, nisi aliter curatur, ab infirmitate haud libera-
 tur. Nec qui oculorum dolore uexatur, seu febrici-
 tat, ideo melius habet, quoniam alteri emplastrum
 seu collyrium adhiberi conspiciat. At scelestorum ^{Scelestorum}
 supplicia ideo manifeste cunctis ostenduntur, quo- ^{supplicia a-}
 ntiam uindictæ cum ratione influctæ officium est, ^{lios cohibet}
 alios per aliorum animaduersiones compescere ac
 cohibere. Proinde Bionis assumilatio si recte discu-
 tratur, cernere erit, ueritatem illum latuisse. Porro
 si uir quispiam in morbum incidit grauem, non ta-
 men penitus incurabilem seu exitalem, inde succe-
 denti tempore, ægroti incontinentia ac mollitia læ-
 guor crescit, totumq; corpus grauat & occupat,
 filium uero ipsius nondum ægotantem, sed ob pa-
 tris natiuam eide m morbo obnoxium, si medi-
 cus familiaris, aut aliptes aliquis admoneat, eique
 ostēdat, si bonus ille pater austeram amplexus esset
 dietam obsonia bellariaq; intermisset, potationi-
 bus ac mulieribus abstinaisset, medicamentisq; usus

fuisset, assiduoq; exercitio corpus defatigasset, in-
 gentes dissipare ac repellere passiones ualisset, sci-
 licet cum parua illa semina ad tantam haud cresce-
 re potuissent magnitudinem. Nonne qui filium sic
 hortatur ac instruit ut sui curam gerat, diligenter
 se obseruet, & cum ualetudinarijs sit ortus parenti-
 bus principijs obstet, ac dum morbus curari potest,
 illum anticipet, eum quoq; hoc pacto ab infirmita-
 te eripere ac liberare uidetur? Et sane, aiebant. Non
 igitur, inquam, rem absurdam seu ridiculam, sed ad-
 modum necessariam ac utilem peragimus, si regio
 morbo, melancholia, ac podagra laborantium filijs
 nondum infirmis, sed ne aliquando pari egritudine
 corripiantur, exercitium, dietam, ac pharmaca ad-
 hibeamus. Nam corpus ex corrupto prognatum
 corpore, nulla poena, sed cura potius, ac custodia di-
 gnum esse censetur. Quae si quis ob timiditatem ani-
 miq; molliorem (quandoquidem uoluptatibus pri-
 uant, laboremq; ac molestia inferre uidentur) sup-
 plicium appellare uelit, penitus repellendus est. Pro-
 inde cum corpus ex ualetudinario ortum corpore,
 custodiri ac obseruari dignum sit, nunquid malitia
 innatam similitudinem, in adolescentum germinan-
 tem ac pullulantem moribus, eousq; sufferre ac su-
 stinere

funere decet, quoad prorumpens passionibus man-
festa reddatur, male sapidumq; ut Pindarus ait, ex
precordijs fructum euomat? An deus nil Hesiodo sa-
pientior esse uidetur? qui iubet ac admonet.

Non serito tristi rediens de funere moestus

Progeniem, lauta sed coena Perse deorum.

Et tanquam genitura non modo prauitatem ac uir-
tutem, sed et tristitiam ac gaudium, hisq; similitate
ferat ac suscipiat, bilares, letos, ac gaudio perfusos,
ad filiorum mittit procreationem. Verum enim uic-
ro, perturbationum ac affectuum discernere, ac pra-
seire similitudines, priusquam aperte passionibus in-
resanda erumpant scelera, ac manifeste cernantur,
non humanae uirtutis, sed diuinae potius sapientiae
opus esse dignoscitur. Etenim ursorum, luporum, ac
simiarum catuli, confestim, adhucq; impuberes, à ne-

Fere protin-
nus naturam
suam ostendunt, homi-
nes celant.

mino praeterquam à natura instincti seu edocti, ge-
neris referunt ac representant mores. At humana
natura, moribus, doctrina, et legibus constricta,
sepius scelera occultat, ac probitate honestatemq;
praeseferre uidetur, ita ut penitus innatam prauita-
tis maculam deleuisse, sceleraq; fugasse credatur.

Multo enim sepe latet tempore, ac tanquam uelam-
ine obducta, uniuersa flagitia clanculum celasse

deprehenditur, ita ut uix tormentis ac uerberibus improbitatis facinora quæq; extorqueri & manifesta reddi ualeant. Nos uero tum maxime homines iniustos fieri existimamus, cum iniuria afficere inchoant, intemperantes cum uiolant, timidos cum fugiunt. Veluti, si quis tum scorpionis aculeum inferi cum pungit, aut echidnis uenenum infundi cum mordent, fatue ac stulte credat ac arbitretur. Non enim sceleratus quisq; pariter fit, ac manifestus redditur, sed ab initio insitam retinet prauitatem, tempore uero dataque opportunitate ac facultate, fur surripit, tyrannusq; leges transgreditur. At deus uniuscuiusque affectum ac naturam haud ignorat, utpote qui magis animæ quam corporis scrutator existit. Quapropter non eo usq; pœnam differt, quoad uiolentia manibus, impudentia uoce, intemperantia pudendis perficiatur. Quamuis non, uelut ipse male afficiatur, iniustum corripit, neq; raptori tanquam uiolatus irascitur, nec mœchum quasi ipse contumeliam passus sit, odio prosequitur, sed medicinae gratia mœchum, auarum, & flagitiosum quandoq; corripit, ut malitiam tanquam morbum comitalem, priusquã cuncta occupet, tollat ac penitus auferat. Cæterum paulo ante indignabamur, quoniam

quoniã tarde deus in scelestos animaduverteret, nunc
 uero quoniam nonnullorũ habitum & affectum an-
 tequam iniuriã perficiant, occupat ac præuenit, ac
 cusamus, ignorãtes, sæpius præterito futurũ, occul-
 tumq; manifesto longe deterius ac terribilius esse.
 Vnde neq; causas, ob quas aliquando improbos to-
 lerare, nonnunquã uero adhuc deliberantes præuen-
 ire satius existit, intellectu nostro comprehendere
 ualemus. Quemadmodũ nec, cur ualetudinarijs nõ-
 nullis aliquando medicamenta haud cõgruant, qui-
 busdam uero nondũ egrotantibus, sed longe peri-
 culosius illis habentibus prosint ac recte conueniãt
 intelligere possumus. Cæterũ non omnia parentum
 delicta in posteros deus conuertit, sed cũ ex prauo
 gignitur bonus, quẽadmodum ex ualetudinario sa-
 nus, generis omnino pœna illi tanquã à malitia im-
 munus sit factus, remittitur. Qui uero ex sceleratã
 natus est stirpe, morboq; in similitudinẽ improbi la-
 bitur ac refertur generis, hũc decet, quemadmodum
 in hereditatis are alieno, ita & in prauitatis succe-
 dere supplicio. Nõ enim Antigonus ob Demetrium
 aut ex malis Phyleus propter Augeam, neq; Nestor
 propter Neleum pœnas dederunt. Quãuis enim ex
 flagitiosis orti essent parentibus, optimi tamẽ eua-

fere uiri. Sed quorū natura generis cognationē imi-
 tari ac referre solet, illos quoque uindicta scelerum
 emulata similitudinē exagitare consuevit. Quam-
 admodum enim progenitorū acrochordones ac len-
 ticularū quandoq; in filiis haud apparent, attamen in
 nepotū corporibus inde erūpunt. (nam et mulier
 quaedā Græca, cum nigrū enixa esset infantem, ob-
 idq; adulterij dānata, progenies Aethiopsis quartā
 inuenta est in corporibus quoq; liberorū Pythonis
 Nisibensis, qui nuper uita functus est, hastæ figura
 signū Spartanis cōueniens, post tanti reuolutionē
 temporis tanquā ex altissima generis emicuit simi-
 litudine) ita plerunque mores animæq; passionēs
 quas priores celabant et occultabant generationes
 natura longo post tempore producit, ac per alios
 ostentat et representat, domesticasq; seu uirtutes,
 seu improbitates, palā cūctis in lucē profert, ac ma-
 nifeste spectandas præbet. Hæc cum dixissem, obti-
 eni. Subridens uero Olympiacus, haud inquit, te
 tanquā egregie absoluto sermone à nobis laudari ar-
 bitreris, ne fabulam promissam manibus emittere uideamur,
 sed tum demū sententiā seremus, cum illam
 quoq; audiuerimus. Sic itaq; rursus exorsus sum. So-
 lens uir diuinus, Protogeni illius qui aliquando no-

biscum

bſcum uerſatus eſt, familiaris & amicus, cū primo
 tēpore in magna uixiſſet prodigalitate, breui uni-
 uerſam dilapidauit ſubſtantā. Inde penuria ac ne-
 ceſſitate cogēte, omnium perdituſſimus effectus eſt ho-
 minū. Pœnitentia enim ductus, diuitias abſq; diſcri-
 mine inſequi cœpit. Contigitq; ei quē admodū laſci-
 uis illis hominibus, qui cū proprias haud obſeruent
 ac curent uxores, alienas tamen per iniuriā inſecta-
 ri ac corrumpere nituntur. Cumq; à nullo abſtine-
 ret flagitio, dum ſibi ſpes lucri arrideret ſeu oſten-
 deretur, ſubſtantā haud magnā, ſceleris uero exi-
 ſtimationem ingentē, breui collegit. Præcipue autē
 eum decepit uaticiniū ex Amphiloſchi redditū ora-
 cūlo. illuc enim deum ſciſcitaturus miſerat, num me-
 lius reliquā uicturus eſſet uitā. Cui ille reſpōdit, tum
 melius cū acturū, cum è uita migraret. quod & bre-
 ui illi contigit. Cum enim ab alto ſuper collum deci-
 diſſet, nullo accepto uulnere, caſu tantū extinctus
 eſt. Cumq; iam triduanus ad ſepulturam efferretur,
 ſubito cōmotus ad ſeſe reuerſus eſt, admirandamq;
 deinceps uite mutationē inſtituit. Neq; enim iuſtio-
 rem aliū in humanis cōmercijs, ſeu diuinis ſanctiore
 operibus, tunc temporis Cilices eſſe reſerebant,
 haudq; mimis triſtiorē, quā amicis inuendiorē.

ita ut non paruo noti caperentur desiderio, admodumq; cuperēt tā repētine mutationis audire causas. Non enim fortuito, quod et uerū erat, euenisse arbitrabātur, ut tam scelestā ante actā uitā, tot tātisq; exornasset uirtutibus. Ille igitur Protogeni equalibus, et amicis ita enarrare solebat, quā primum corporis sensu excidisset, sibi ueluti nauis, qui euerfa nauis, profundo absorptus est, ob mutationem accidisse. Inde cum aliquantisper animū recepisset, seseq; confirmasset, respirare uisus est, animaq; corporis onere leuata, late circumspectare cepit. Ceterū priorū cernebat nihil, Astra uero admodum ingentia, et multitudine inuicē distantia, splendoremq; immensum atq; colorem ostendere mirandum uidebat, tonoq; resonare incredibili audiebat, ita ut animæ in lucis tranquillitate perquā facile esset quoquoersum uehi ac uelociter ferri. Cumq; multa et uaria præterisset spectacula, defunctorum animas acre discusso, tanquā bullas ardentes sursum leuari, aiebat. Quibus intrepide ac omni deposita mole disruptis, humana emergere forma. Non tamē aequaliter omnes moueri, sed partim miranda exilitate leuitate, ad supernamq; uehi quietē ac tranquillitatem. Alias uero tanquā pensifusos in gyrum rotari,

Animæ
post obitū
tanquā bul
le ardentes
leuantur.

tari, nunc sursum, nunc uero repere deorsum, ac turbato quodam motu inuicē misceri, coherereq; diu-
 tius, ac uix tandem diuelli. Cæteras itaq; cum dili-
 gentius cōsiderasset animas, agnoscere haud ualuit.
 Duas tamen aut tres olim sibi notas cum cōspexisset
 illis cōgredi alloquiq; conatus est. At illæ auditu pri-
 uatæ, extraq; se se positæ, penitus sensu carebant, ac
 uelut amentes & insensatæ, omnem contactum ui-
 sumq; fugiebant. Primoq; inter se errabundæ uo-
 litabant, inde innumeræ pariter occurrentes, inui-
 cemq; se complectentes coherentesq; , ac impetu
 tanquam cōnexæ sine ullo discrimine in altum fere-
 bantur, uocesq; ignotas ac inarticulatas, luctu ac
 timore intermixtas emittebant. Aliæ uero in sub-
 limi constitutæ, alacres ac claræ, inuicemq; cum
 beneuolentiâ assidue uersari conspiciebantur. Ac ut
 cernere erat, tumultuantes illas repellebant, appro-
 pinquantesq; admodum acerbe ipsæ gaudentes in-
 crepabant. Ibi quendā, non tamen liquido se cogno-
 uisse assererat. adhuc enim puero se existente, ille
 uita functus erat. Ea itaq; anima cum propius ac-
 cessisset, Salue dixit, Thespesie. Cumq; admiratio-
 ne ductus, respondisset, se non Thespesium, sed Ari-
 deum esse. antea ait, de hinc uero Thespesius, hoc est

Animæ cō-
 nexæ in ac-
 re pendunt.

Thespesius
 i. diuinus.

diuinus eris. Haud enim occidisti, sed fato quodam
 prouido deorum huc delatus peruenisti, aliam uero
 animam tanquā anchoram in corpore dereliquisti.
 Nuncq; huius rei certissimū tibi sit indicium, mor-
 tuorum animas haud umbrā facere, nec oculos con-
 trahere ac aperire. Hoc cum Thespesius audiuisset,
 magis cogitare seq; colligere cœpit. circūspiciēsq;
 cōsiderauit tenuem sibi ac umbrosam coherere nu-
 beculam, illas uero undiq; transparentes ac lucētes,
 non tamen æqualiter omnes. Quasdam enim colore
 plano, splendenti, ac limpido, purissimoq; plenitu-
 nio similes esse animaduertit, nōnullas uero tanquā
 squamis minutisq; cicatricibus stigmosas, alias autē
 facie inconcinnas, ac admodum deformes, nigrisq;
 affectas notis, quasdam uero alias quasi obtusas, he-
 betes, penitusq; sensu priuatas conspexit. Singula
 uero ille Thespesij enarrabat comes (nil enim pro-
 hibet animas hominū appellare nominibus) quem
 admodum Adrastia Necessitatis ac Iouis filia scele-
 rum uindex acerrima, summo cōstituta esset loco,
 quam nemo flagitiosus, neq; magnus neq; paruus,
 ui aut clam effugere posset. Cumq; tres essent custo-
 diæ ac expiationes, alios alijs affici tormentis asse-
 rebat. Quosdam enim confestim, ac dum in corpore
 essent,

essent, poenas dare, quiq; corpore culpam lucent,
 eorum breuissimū esse supplicium, mansucto quodā
 modo multa purgatione digna remittente. At quo-
 rum maiora essent delicta, secleraq; uehementiore
 expeterent medicinā, illos demonem post obitū tra-
 dere uindictae aiebat. At qui penitus immedicabiles
 essent, ac undiq; secleribus obruti, hos tertiam atq;
 immutissimā Aërastiae ministram Erinnym, ad poenā
 rapere, & inter errantes, & hac illacq; fugientes
 transcurrere, omnesq; tandem deprehensos, seu ac-
 miserabiliter in aeternas, inauditas, nec uisus demer-
 gere ac praecipitare commemorabat tenebras. Emen-
 dationes uero quibus adhuc in corpore constituti
 affligi solerent, barbarorum poenis persimiles esse
 aiebat. Quemadmodū enim apud Persas, qui plectū
 tur, uestibus tiarisq; expoliantur, ac flagellantur,
 lachrymantesq; à tormentis solui precātur, ita sup-
 plicia quae in pecuniarū, ac fortunarum amissione,
 corporumq; uersarentur cruciatu, non nimis aspe-
 ram habere afflictionem, nec quae ex meritis scelera
 elucet, sed ut plurimū ab opinione sensuq; depen-
 dere referebat. Ceterū qui ibi, inquit, impuniti eua-
 dum, hucq; immundi perueniunt, hos uindicta cor-
 ripit, ac cunctis exutos tegumentis, animae cōmissa

Poenae quibus animae puniuntur in corpore.

Qui ex hoc seculo impuniti euadūt quomodo crucientur.

palam ostendit. Illa uero nil retinet aut habet, quo
 facinora, scelera, ac flagitia tegere, abscondere, seu
 palliare queat, sed omnibus se passim spectandā prae-
 bere cogitur. Primum igitur bonis (si saltem sunt)
 parentibus tanquā degener, ac talibus indigna ma-
 ioribus ostentatur. Si uero prauici fuerint proge-
 nitores, illis quoque ut maiori afficiantur cruciati,
 in conspectū perducitur, inde tormentis subijcitur,
 ubi tandiu poenis excutitur, quoad crumnis, dolo-
 ribus, ac laboribus omne scelus eluitur. Haec uero
 supplicia, magnitudine, ac acerbitate tantū carna-
 les exuperare animaduersiones asserbat, quantum
 ab insomnijs uera distare uiderentur. Proinde cic-
 trices ac notas ob has passiones, alijs plus, alijs uero
 minus permanere aiebat. Animarum, enim inquit,
 uarios illos omnigenosque considera colores. Ater
 enim ac sordidus, illiberalitatis, ac auaritia inditiū
 est. Sanguineus uero ac igni succensus, crudelitatis
 et atrocitatis. At glaucus color, intemperantiā uo-
 luptatibus intermixtā designat. Qui uero execran-
 do inuidiae detinentur morbo, hi uenenum sanie mi-
 xtum, ueluti scipiae atramentū ore euomunt. Siqui-
 dem anima prauitate et passionibus immutata, cor-
 pus quoque uarijs distinguit coloribus. Vnus uero
 tormen-

Inuidiae si-
 gnum.

tormentorum ac purgationis finis existit uniuersa-
 lis, cum concreta exempta est labes, animaq; splen-
 dida, & ab omnibus maculis & labe redditur pura.
 Id nisi fiat, passionum subinde reuertuntur uicissi-
 tudines, notaeq; iterum excresecunt. Quaedam tamen
 breuiter ac facile extinguuntur, nonnullae uero lon-
 gius protelantur. Illae igitur rursus atq; iterum tor-
 mentis subiiciuntur, quoad tandem decente sortian-
 tur habitum & affectum. Nonnullas uero uiolenta
 ignorantiae, ac uoluptatum species, in brutorum cor-
 pora impellit. Cum enim rationis defectus, ac specu-
 lationis segnities actuale ad generationem producit, Purgatio-
 admodum instrumenti desiderio tenetur, quo cum nis finis cum
 concupiscentijs perfrui ualeat, corpusq; animi ne- labes exem-
 glecta uirtute, luxu repleti queat. In pecora itaq; pta est.
 merito anima ea detruditur, ubi omnibus priuata
 delitijs, neq; quietis neq; somni copiam consequi ua-
 leat. Haec cum dixisset, per ingens spatium cum uelo-
 citer duxit. Ferebantur autem lucis splendore tan-
 quam alis perquam facile ac leuiter. Tandemq; ad
 biatum quendam applicuerunt immensum. Quo cum
 puenissent, a priore spiritus ui destituti sunt. Quod
 & alijs animabus accidere uidebat, quae collectae,
 illucq; delatae, tanquam aues per gyrum illum circū-

uolabant hiatum, propius tamen accedere nō aude-
 bant. Aspectus uero Bacchicis antris a modū simi-
 lis erat, locusq; syluis, uiro e, herbis, uarijsq; flo-
 ribus ornatus apparebat. Atra uero ex illo spirabat
 mollis ac lenis, odore mirando suauiq; temperata,
 quæ ingenti uoluptate (ueluti unum bibētes solet)
 animis afficiebat. Illæ uero odoris captæ dulcedine
 uescabantur, diffundebantur, ac placide & festiue
 inter se conuersabantur. Locum uero amœnam per-
 gyrum amplexabatur Bacchanalia, & risus, quem
 intermixtæ Musæ dulciter canentes ac ludentes, iu-
 cunditate ac lepore implabant. Dionysium uero il-
 lac ad deos regressum esse, ac Semelem reduxisse, lo-
 cumq; Lethen uocari aiebat. Thespesium uero ad-
 modum immorari desiderantem ac conantem, haud
 permisit, sed ut eum diuellens abstraxit, enarrās pa-
 riter, ac ostendens intellectu dulcedine uoluptatum
 liquefieri ac irrigari, irrationale uero ac corporeū
 humentatum, ac incarnatum corporis recordatione
 capi, qua inde ad genituræ desiderium, & appeten-
 tiam traheretur. Idq; ille animæ humore degrauatæ
 instantem appellabat assensum. Aliam itaq; uia in-
 gressi admodum ingentē conspexere craterem, in
 quem uaria exonerabant flumina, aliud Aphrico
 mari,

mari, niueq; candidius, aliud puniceum, Iridisq; in-
 star uariatum. Alia quoque alijs coloribus infecta,
 propriū præ se ferebant splendore. Cumq; propius
 accessissent, admirandi illi, ac floridi magis ac ma-
 gis præter candore disparuere colores. Tres uero
 demones, triangulati simul asidentes figura, inui-
 cemq; flumina mensuris quibusdam cōmiscentes ac
 tēperātes cernebat. Hucusq; Thespesij ductor, Or-
 pheum cū uxoris reduxisset animā, puenisse aiebat
 Cumq; haud recte meminisset, inter homines sermo-
 nem disseminasse, Delphicum oraculum, Apollinis
 ac noctis esse cōmune. Cæterum nullū Apollinis ac
 noctis esse consortium. Sed hoc, inquit, Noctis ac
 Lunæ cōmune est uaticinium, nullam firmā obtinēs
 scdem, sed ubiq; inter homines, insomnijs ac idolis
 uagum et errans. Ex eo enim ut cernis, commixta
 prodeunt somnia, quæ uerū falso, simplexq; uario
 cōmiscentes, dispergunt. Apollinis uero oraculum
 haud, ait, cernis, nec uidere, aut altius ascendere li-
 cet, quāuis non animæ moles te deprimat, sed ter-
 renum ac corpori annexū uetat. Conatus est tamen
 eum propius adducere, ac ostentare lumen ex Tri-
 pode, ut referebat, per Themidis sinus in Parnasum
 transparens. Quod cum diligētius intueri uellet, ob

splendorem cernere haud potuit. Ceterum cum accessisset, uocē audiuit sonorā mulieris, carmine nonnulla prædicentis, ac ut sibi uidebatur, tempus intuitus ipsius præfagientis. Dæmon uero Sibyllæ uocem illā esse narrabat, quam in Lunæ globo circumrotatam, futura canere aiebat. Cumq; plura audire cuperet, uehementi Lunæ impetu, ac uertigine prohibitus est. Nonnulla tamen breuia intellexit, ueluti de Lesbio monte, ac Dicæarchiæ deflagratione, nec non & comma de tum imperante principe, Quod bonus existat, sed nō morte tyrānida linquet. Deinde ad pœnarū uertebatur spectaculū. Et primo quidem Thespesius, solū aspectu miserando, ac erūroso afficiebatur, inde uero inopinatus, in amicos, domesticos, & contubernales uarijs subiectos incidit tormentis, qui cruciatus grauissimos, pœnasq; diras ac horrendas sustinentes, cū fletu illi appropinquabant. Tandem etiā proprium patrem, ex barathro quodā, stigmati ac notis plenū emergentē, manusq; tendentem cōspexit. Quem suppliciorū præfecti silere haud permittebant, sed fateri subigebāt, quemadmodū in hospites quosdā extitisset sceleratus, quos ob auri famē, ueneno sustulisset, cumq; cū eos latuisset mortales, hic se conuictum pœnas

partim

partim exoluisse, nonnullas autē adhuc exantlandas
 superesse referebat. Porro Thespesius, metu ac hor-
 rore stupefactus, pro patre supplicare ausus non est.
 Conuersus itaq; ac fugere intendens, non amplius
 mansuetū, ac familiarē uidebat ductorē, sed à qui-
 busdā alijs facie horrenda se impelli, ultraque pro-
 gredi coactū cernebat. Longius itaq; pergens, eos
 qui manifeste peccauerant, palamq; flagitia perpe-
 trarant, seu ob cōmissa, supplicio affecti fuerant, nō
 tam acerbe plecti, seu adeo affectu irrationali, ac
 tormentis affici intolerandis inspiciebat. Qui uero
 clam iniuste uixerant, prætexitūq; ac uirtutis opi-
 nione delituerāt, hos ultra cruciamenta & anxietate-
 tes, quidā insistentes, interiora ac animæ secretiora
 propalare, ac ostendere, præterq; naturā inflexos,
 ac curuatos, ueluti Scolopendras marinas, quæ ha-
 mum deuorauerunt, seipsos inuertere cogebant.
 Quosdā uero protelātes, ac tergiuersantes, ui dete-
 gebāt, innumerāq; ac latentia uitia, in penitissimo,
 ac remotissimo animæ recessu celare ostendebant.
 Alias quoq; animas uidisse narrabat, quæ sese am-
 plexantes, pariterq; binæ, ternæ, ac plures coherē-
 tes, uelut echidnæ, ob inimicitiarū, ac iniuriarū re-
 miniscentiā, animiq; prauitatē, ac eorū quæ in uitā

Pœna eorū
 qui manife-
 ste mala per-
 petrarunt.

Pœna eorū
 qui clā iniu-
 ste egerunt.

Pœna eorū
 qui lucri
 caussa inu-
 ste egerunt.

male egerant seu perpeſſæ fuerant, inuicē ſe deuo-
 rabant. Lacus quoq; tres æquales, unū auro ſeruena-
 tem ebulliētēq; aliū ex plumbō frigidiffimū, ter-
 tium uero ex ferro aſperimū eſſe referebat, iuxtaq;
 dæmones nōnullos, tanquā ſabros inſtrumētis aſta-
 re ferreis. Quibuscū animas corripientes, partimq;
 deuorātes, eas quæ lucro inſatiabiles fuerāt. ob aua-
 ritiamq; ſceleſte egerant, primo in aurēū præcipi-
 tare lacū aiebat, ubi igni ſuccenſas, ac flammiſ relu-
 centes, in plumbeū immergere, ibiq; exinctas, et
 uelut grandinē induratas, ruruſ in ferreā tranſfer-
 re paludē, ubi cum admoū nigræ, ac horribiles red-
 ditæ eſſent, ob aſperitatemq; exiccatæ ac conſra-
 ctæ, penitus formā immutaſſent, denuo in aurēum
 proijcere lacū aſſerebat. Eas uero animas, grauiffi-
 mos, ac horrendos ob immutationē illam ſuſtinere
 dolores, et cruciatuſ enarrabat. Omnium autē mi-
 ſerrimam uindictā, ac afflictionem earū eſſe aiebat,
 quæ cū pœnas iā exoluiffē uiderētur, ruruſ ac ite-
 rum cōprehenſæ, tormētis ſubijcerentur. Ille uero
 erant, ob quarum ſcelera in filioſ ſeu nepoteſ pœna
 redundarat. Quotieſcunq; enim aliqua illarum in
 tortoreſ incidēbat, ſeu caſu aliquo obuiam ſereba-
 tur, cum irā, uociferatione, ac clamore eam aggre-
 diebantur,

diebantur, illæ uero blasphemantes, & impropere
 tes, passionū signa ostendere uidebantur, cumq; au
 fugere, ac se abscondere conarentur, haud ualebant.
 Aderant enim cōfestim uindictæ exactiores, & casti
 gatores, qui eas deprehensas, ciulātes, ac se ipsas de
 plorantes, execrantesq; ueluti pœnæ, crudelitatis,
 ac immanitatis haud ignarus, iterū ad tormenta ra
 picbant, ac trahabant. Præterea cōplures aliquādo
 filios ac nepotes unā pēdere referebat, ac tanquam
 apes, seu uestertiliones connexos ob irā, ac pœnariū
 memoria, quam propter progenitores perpeſſæ fue
 rant, stupefactos, ac omni spe destitutos agere. Po
 stremo animas ad secundā cogi generationē uidit, Animarum
 ac instrumentis quibusdam apposititijs ac plagis, ab in uaria cor
 eius rei opificibus, ut in omnifaria uerū ac trāsfor= pora trāse
 mari animalia. Nonnullæ uniuersa parte impelle= migratio
 bantur, aliæ uero reuertebantur. Aliquæ autem
 omnino extinguiebantur, ac euaneſcebam, ut alia
 uita, alijsq; damnarentur moribus. Inter quas &
 Neronis animam se uidisse aiebat, multis degrauatā
 incommodis, clauisque igni is undiq; transfixam.
 Quam cum opifices in Pindaricæ Echidnæ speciē
 uertere, ac ui transformare conarētur, ut per uisce
 ra trumpens partu matrem deuoraret, ac lanaret.

lumen confestim ingens eluxisse referebat, uocemq;
 ex splendore redditā imperasse, ut in aliud bruti ge-
 nus cicurius, ueluti in reptile, iuxta lacus ac palu-
 des cōmorans, trāsmutaretur. Eorū enim quę iniu-
 ste egerat, partim pœnas dedisse, boni quoq; sibi ali-
 quid à deo deberi, quoniā optimū ac deo acceptissi-
 mum Græcorū genus ex seruitute, ac oppressione li-
 berasset. Hucusq; spectaculū processisse referebat.
 Cum uero reuerti deberet, in maximo ob timorē pe-
 riculo se constitutum fuisse aiebat. Mulierem enim
 quandā specie admiranda, magnitudineq; ingēti ip-
 sum corripuisse, dixisseq;, Heus tu, ut rectius singu-
 la reminiscaris huc adsi, Virgamq; ignitā tanquā
 Solei anima in corpus reuertitur. sculptoriā, qua illi chavacterē inureret protulisse.
 sed ab alia quadā prohibitā esse. Ipsum uero tanquā
 syringæ impulsu, flatu admodū uehemēti, ac
 uiolento, corpori incidisse, et fere à
 recordatione ipsa suspexisse.

PLVTARCHI CHAERONEI, DE
 sera Numinis uindicta, Bilibaldó Pirckheymero

Cæsario Consiliario, Patritio ac Senatore
 Nurenbergensi, interprete, finis.

PLVTARCHI

PLVTAR

CHI PHILOSOPHI DE VIRTU-
TIBVS MVLIERVVM TRA-
DVCTIO PER ALAMA-
NVN RANVTINVM,
CIVEM FLOREN-
TINVM.

OGITANTI MIHI DE
Mulierum uirtutibus longe ab
opinionē Thucydidis est aliena
sententia. Is enim optimam esse
censet, de cuius laude aut uirtu-
peratione quā minimus apud exteros sermo ha-
beatur, existimans probæ mulieris nomen itidem
atq; corpus domesticis parietibus cōtineri oportere.
Mihī uero probabilius dixisse usus est Leonti-
nus Gorgias, qui putat mulieris non formam, sed Gorgias
egregium nomē atq; sanam debere apud quamplu-
rimos esse uulgatā. Quocirca peregre Lex apud
Romanos instituta sese habere uidetur, quæ non mi-
nus probarum mulierum quā uirorum funera pu-

blice ab earum propinquis meritis laudationibus ce-
 lebrari permittit. Hanc nos fere consuetudinem nu-
 per imitati, post Leontidis præstantissimæ mulieris
 interitum de uirtutibus eius longam sane tecum ora-
 tionem habuimus non expertem, ut mihi tum usum
 est, philosophicæ consolationis. Et nunc historiam
 ad te mittimus quasi perorationem quandam tecum
 instituti sermonis futuram, quam cominodè oratio-
 ni illi si libeat annectere possis, plurimum enim cõ-
 fert ad id quod ostendere nitebamur probandum,
 unam scilicet atq; eãdem esse uirorum mulierumq;
 uirtutem. Non uoluptatis tantum gratia hæc à me
 excogitata fuisse existimes uelim, quòd si quid etiã
 probationi uoluptatis aut iocunditatis insit ab ipsa
 exemplorum uarietate proueniens, non minus ta-
 men ob id ipsum probationis quam ostendimus uim
 retinere nostra uideri debet oratio, præsertim cū
 ad faciendam fidem nõ parum sermonis gratia atq;
 iocunditas adiumenti afferre soleat. Nec sane erũ-
 bescere debet Gratijs Musas coniungens oratio, cū
 & ipsa coniunctio pulcherrima sit, ut inquit Euri-
 pides, & facile audientium animos ob iocunditatem
 ad credendum alliciat. Si enim eandem in uiro mu-
 lierq; pingenda artem esse probare uolens præcla-
 ras ab

ras ab Apelle, aut Zeusi, aut Nicomacho mulierum
 depictas imagines proferam, quis iure mihi succen-
 feat tanquam uoluptatem potius atq; inanem gra-
 tiam, quam eius quod instituissem probationem in-
 quirenti? Quòd si poeticam facultatem non aliam
 in uiris atq; mulieribus esse libeat ostendere, atque
 ob hoc Sapphos carmina cum Anacreontis uersi-
 bus conferam, aut Bacidis rursus atq; Sibyllæ respõ-
 sa simul comparem, iure ne quisquam hoc demon-
 strandi genus accusabit, si etiam oblectatione qua-
 dam & uoluptate delinitum auditorem ad creden-
 dum inducat? Atqui non aliter magis muliebris for-
 titudinis & eius quæ uirum decet similitudinem dif-
 ferentiamq; internoscere quisquam poterit, quam
 si uirorum mulierumq; uitas ac res gestas tanquam
 egregie cuiusdam artis opera in unum collatas in-
 tueatur, eundem ne characterem & formã habeat,
 reginæ Semiramidis, ac Sesostris regis magnificen-
 tia, aut Tanaquilis & Seruij astutia, uel Porciæ
 Brutiq; aut rursus Pelopidæ, Timochiæq; pruden-
 tia. Nam uirtutes ipsæ differentiis aliquas ac ueluti
 colores proprios quosdam ex illorum quibus insunt
 natura sumere uidentur, et eorundem corporibus adæ-
 quari, diuersitatemq; nonnullã pro illorum nutri-

Irenā.
Alceste.

tione atque exercitatione suscipere. Aliter enim Achillem, aliter Aiacem fortes extitisse putandum est, necq; eandem Nestoris & Vlysis fuisse prudentiam, nec pari modo Agesilaum & Catonem iustos fuisse, sed nec Irenam uiri studiosam ut Alcesten, nec ita Corneliam ut Olympiadem magnanimam extitisse credendum. Nec tamen idcirco diuersas esse prudentias, aut iustitias, aut fortitudines dicemus, sed solum ratione quadam propria, & singulorum quibus insunt in equalitate differre ipsas censebinus. Quæ igitur mulierum gesta uulgatissima sunt, quæq; te ex aliorum libris cognoscere potuisse arbitror prætermittam, atq; ea duntaxat referā, quæ cum sint memoratu digna, historiarum scriptores communia tantum atq; omnibus manifesta scribentes latuisse constabit. Sed quoniam multa communiter à mulieribus quibusdam, pleraq; à singulis priuatim egregie facta fuisse comperimus, non absurdum fore uidetur prius quæ communiter à nonnullis gesta sunt, literis mandare.

TROADES.

I:

Capta atq; euersa iam Troia cum plurimi hostiles manus atq; urbis incendiū euasissent, pleriq; ad uersa tempestate iactati, & ex imperitia nauigandi compulsi,

compulsi, eam Italiae partem qua Tyberis fluvius mare ingreditur tenuere, inde fluminis ostia nauibus ingressi, repente ad comitatus, quorum penuria laborabant, comparandos passim discurrere. Interea mulieribus apud naues relictis cogitatio primum, deinde etiam sermo exoritur, fore ut bene re-
 eteque sibi ac suis uiris consulant, si quem aliquando longis erroribus navigationique sinem posuerint, et patriam sibi tandem aliquam constituerint. Quandoquidem propriam semel amissam non iam amplius ualeant recuperare. His inter se non longe admodum pertrectatis, una omnes conspiratione facta nauigia cuncta incenderunt, principio ab earum una exorto cui Rhome nomen fuisse perhibetur. His peractis cum uiri auxilij ferendi causa citato cursu ad naues contenderent, mulieres uenientibus obuiam processere, atque illorum formidantes iracundiam aliae parentes aliae uiros osculabantur. Itaque nouo insuctoque humanitatis genere facile uirorum iracundiam placauerunt, atque inde ad hodiernum usque
 Rhome. Osculandi unde Ro-
 mulicribus mos.
 do ut osculando saluent eos qui sibi aliquo affinitatis gradu coniuncti sunt. Nam Troiani manendi necessitatem conspicati, et simul indigenarum erga se

beneuolentia commoti, libenti animo quod à mulieribus gestum fuerat exceperunt, ibiq; errandi fine constituto unà cum Latinis habitauere.

PHOCENSES.

II.

At uero Phocensium mulierum facinus quam haftenus satis digno scriptore caruerit, nescio tamen an muliebris uirtutis testimoniū aliorum omnium præclarissimum sit existimandum. cuius cum in sacris quæ ad hodiernum etiam diem apud Hyampolin Phocenses peragunt, tum etiam publicis literarum monumentis memoria celebratur, ut plenius est in Daiphanti uita explicatū. Quod uero ad mulieres attinet, huiusmodi fuisse perhibetur. Odium erat bellumq; inter Phocenses ac Thessalos inexpiabile, cum Phocenses Thessalorum magistratus ac præfectos omnes qui in suis urbibus erant, statuta die ad unum interfecissent. Qua indignatione commoti Thessali. CCL. Phocensium obsides quos apud se habebant iugulauerunt. Deinde coacto exercitu aduersus eosdem profecturi publice de creuerunt, ut capta urbe nemini omnino puberi parceretur, mulieres autem pueriq; omnes uenundarentur. Daiphantus autem Barilli filius qui cum duobus collegis summæ rei Phocensium præerat, suis ciuibus persuasit,

persuasit, ut ipsi quidem copijs quàm possent maximis in hostes proficiscerentur, mulieres autem atq; omnem puerorum imbellem turbam è tota ciuitate in unum coactam in secretiorem quandam ciuitatis partem deducere, eodemq; loco multum lignorum stipulæq; congererent, & aliquot apud eas relictis custodibus iuberent, ut si se bello superatos ab hostibus audissent, tum subito incensa materia mulieres omnes puerosq; cremarent. Cum cæteri Daiphanto assentirentur, quidam è media conuentione assurgens, placere sibi consilium inquit. At tamen æquum esse censere mulierum quoq; super eare sententiam sciscitari, atq; ita cõsilio huiusmodi utendum si ipsæ quoque decretum illud comprobassent. sin minus, incolumes illas & sui iuris dimittendas, neq; ullam omnino uim moriendi afferendam esse censere. Hac itaq; oratione apud mulieres uulgata, ipsæ prius inter se conuētu peracto Daiphanti sententiam comprobarunt illius uirtutem ac prudentiam laudantes, quòd omnium optime & ciuitati & earum saluti consulisset. Hoc idem quoq; pueros seorsum congregatos decreuisse tradunt. His peractis Phocenses apud Cleonas Hyãpolis ciuitatem Thessalis congressi illos ingenti pugna superau-

runt, atq; in eius uictorie gratiam Dianæ sacra omnium maxima in hodiernum usq; diem faciunt, ipsa Elaphebolia nuncupantes.

Elaphe-
bolia.

CHIAE.

III.

Leuconiam urbem Chios incoluisse ob huiusmodi causam traditum est. Nam cū e prima Chiorum nobilitate adolescens acceptam uxorem domum, ut moris erat, curru traduceret, Ippoclus rex summa familiaritate sponso coniunctus unā cum cæteris adolescentibus pōpæ celebritatiq; intererat, cumq; uino ac iocis incaluisset, in currum quo sponsa uehebatur insiluit, nullam sane uim allaturus, sed ludendi tanquam licentia immoderatus abutēs. Tum qui aderant sponsi familiares atq; affines, nequa uirgini afferretur contumelia metuentes, facto impetu regem obrūcarunt. Post hæc deorum ira uarijs pestibus agitati cum ex oraculis finem malorum implorarent, non aliter quā Ippoeli interfectoibus occisis placari deos posse responsum accepere. Quo audito ciues fere uniuersi regem à se interfectū esse conclamarunt. Rursus igitur omnes ex urbe migrare deus iussit, qui facto assentientes eius cædis fuisse participes faterentur. Aequè enim facinori uidetur obnoxius qui auxilium præstat agenti, & qui perpetratum

petratum facinus quasi iure factum collaudat. Igitur qui urbe excedere cogebantur, cum & uiribus & multitudine plurimum possent, Leuconiam occuparunt, quam sibi dudum per uim ablatam per id temporis Erythresium opera & auxilio recuperatam Coronenses possidebant. Verum non multo post Coronenses iterum auxilio Erythrensium implorato, qui plurimum inter omnes Iones uiribus poterant, ob recuperandam Leuconiam Chij qui eam occupauerant, bellum intulere. Quorum uiribus cum obsistere Chij nequaquam possent, his conditionibus deditionem fecere, ut sibi cum chlamyde & singulis tantum uestimentis urbem egredi liceret. Quo audito, Chiorum mulieres grauissime uiros accusabant, quod relictis armis nudos sese armatis hostibus credere statuissent. Cumque illi iurciurando obstrictos non amplius deccrrendi compotes esse dicerent, mulieres arma nequaquam esse dimittenda suaserunt, praesertim cum & datae fidei & salutis suae recte consulere possent, si dicant hostibus, hastam pro tunica & clypeum pro chlamyde uiris fortibus esse. Harum consilij uiri assentientes statuta ad profectiorem die armati subito in medios Erythrenses prodire, quorum illi audacia perterriti cum egregie institutos

atq; ad omnia paratos conspicerent, neque illorum iter demorari, nec aduersus eos procedere ausi sunt. bene secum agi putantes si illi cætera omnia relinquentes discederent. Ita mulierum præceptis uiri audaciam, edocli salutem sibi suisq; pepererunt.

NEC sane minoris uirtutis argumentum posteris temporibus Chiæ mulieres præbuerunt. Cum enim Philippus Demetrii filius Chiorum urbe obsessa, ut famulos qui intus erant ad defectionem compelleret, edictum barbarum sane atq; omni superbia plenum præcones suos pronunciare iussisset, quo famulis omnibus quicumq; ad se defecissent libertatē, ac matronæ quam sibi quisq; delegisset coniugium daturum pollicebatur, existimans singulos eam quæ domini fuerat uxor, expetituros. Hoc audito mulieres ira atq; indignatione commotæ, unâ cum famulis qui et ipsi grauiter eiusmodi edictum tulerant, promptissime ad tutanda mœnia procurrerunt, lapides et omne telorū genus pugnantibus uiris summo studio ministrantes, eosq; exhortationibus atq; opere quoad poterant adiuuantes effecere, ut irritoincepto Philippus tandem obsidione soluta discedere cogereetur, cum ex famulis ne unus quidem ad eum defecisset.

Seruorum
fides.

ARGI

Neq; uero inter ea quae communiter à mulieribus gesta sunt, minore laude atq; admiratione dignam contentionem uisum iri censeo, qua contra Cleomenem Argiuorum regem Telefillidis ductu auspicioq; mulieres Argivae certarunt. Eam uero mulierem poeticæ disciplinae fuisse peritam memoriae proditum est. Namq; parentibus nobilissimis orta, cum ualitudine aduersa laboraret, ab oraculo responsum accepit studiose Musas à se colendas esse, si amissam ualitudinem recipere uellet. Quapropter ipsa deorum præceptis obtemperans, omne studium operamq; ad musicos cantus atq; harmonias conuertens, breui tempore amissam ualitudinem recepit, atq; ob artis poeticæ disciplinam plurimum apud ceteras mulieres famæ ac laudis consecuta. Postmodum uero cum Cleomenes Spartiatum rex multis Argiuorum ciuium interfecisset, quippe quos septingentos et septuaginta supra septem milia fuisse quidam affirmant, Argos ad occupandam ciuitatem contenderet, tum mulieres in ætatis flore constitutæ animus subiit ciuitatis aduersus hostes tutandæ. Itaq; duce Telefillide celeriter armis assumptis subita corona ciuitatis moenia compleuere. Quae res non parum

admirationis hostibus præbuit. Et Cleomenem ex
 pugnatione sæpius nequicquam tentata, pluribusq;
 militibus amissis, ad extremum retrocedere coege-
 runt. Alterum uero regem Demaratum (ut Socra-
 tes inquit) cum iam partem ciuitatis quæ Pamphy-
 lia dicitur occupasset, eiecerunt. Ita mulierum con-
 silio atq; uirtute liberata ciuitate mulieres omnes
 quæ in pugna cecidissent in uia quæ Argia dicitur
 sepeliri decreuerunt. His autem quæ pugne super-
 fuerant permissum est, ut Marti simulacrum suæ uir-
 tutis monumentum statuerent. Hanc uero pugnam
 nonnulli sextodecimo die, alij autem Calendis ge-
 stam fuisse tradunt eius mēsis qui nūc quartus apud
 Argiuos habetur, quondam uero postremus nume-
 rabatur, quo nostram ad ætatem sacra quædā apud
 Argiuos celebrantur, in quibus mulieres chlamydē
 ac uirilem uestem inducunt, uiri autem peplum gesta-
 tes & muliebribus uelamentis capita obuoluti uer-
 santur. Vt autem interfectorum ciuium iacturam in-
 staurarent, non seruis (ut Herodotus inquit) sed ac-
 colis qui circa urbem habitabant, ut quisq; alios ex-
 cellere uidebatur, in ciues electis sese in matrimo-
 nium sociarunt.

Argia uia.

PERSIDES.

V.

Quum

Quum Cyrus aduersus Medos atq; eorum regem
 Astyagem bellum gerens ingenti pugna superatus
 fuisset, milites effusa fuga urbem repetebant, cumq;
 iam iam haud procul abessent, tanta erat insequen-
 tium hostium celeritas ut palam constaret eodem
 impetu uictores uictosq; urbem intraturos. Fugien-
 tibus itaq; mulieres facto agmine extra urbem ob-
 uitiam procedentes, ac uestibus ex inferiori parte sub
 latis nudos uteros ostentantes, quoniam ignauissimi
 ruitis? clamitabant. an uos latet non iterum uobis
 huc intrare licere unde semel natura lege egressi
 estis? His castigationibus accensi Persæ, & simul
 spectaculi pudore commoti, mutuo sese accusantes
 instaurata acie in hostes impetum fecere, eosq; incō-
 positos adorti nō multo labore fuderunt fugarunt-
 que. Quapropter lege apud eos cautum est, ut cum
 primum Persarum Rex aliquis urbem ingreditur,
 mulieres quotquot in urbe sunt, singulos auri num-
 mos à rege accipiant, cuius legis auctorem Cyrum
 fuisse constat. Idcirco Ochus Persarum rex cum ui-
 tiji alijs tum præcipue auaritia præ cæteris insignis
 urbem sæpius circumuectus nunquam intrare ean-
 dem uoluit, mulieres debito sibi ex lege munere de-
 fraudans. At Alexander bis eam ciuitatem ingres-

Mulieres
 pudenda
 monstrantes

sus, toties quoque nummos dari mulieribus iussit, & pregnantibus duplicem mercedē dari præcipiens.

CELTÆ.

VI.

Celtæ priusquam superatis alpibus in Italiam traicerent, cuius hodie non paruan incolunt partem, seditionibus domesticis agitati eousq; discordiæ processere, ut ciuile inter se bellum consererent. Cumq; armati iam utrinq; in acie constitissent, mulieres per media arma progressæ, multis precibus lacrymisq; illorum animos adeo flexere, ut omissa discordia in pacem ac beneuolentiã reuersi ad proprias domos omnes discederent. Ex quo nata apud eos consuetudo posteris etiam temporibus mansit, ut quoties de bello sit eis aut pace consultandū, mulieres quoque eiusmodi consultationibus adhibeantur. Præterea si qua aduersus socios inciderit controversia, ex mulierum sententia eandem componere soliti sunt. Itaq; inter conditiones quas cum Annibale pepigerunt, hoc etiam scriptum atq; his fere uersibus reperitur. Si quis Celtarum iniuria se à Carthaginensium aliquo affectū queretur, eius rei Carthaginensium magistratus aut imperatores qui in Hispania fuerint iudices sunt. Sin Carthaginensium quisquam ab ullo Celtarum iniusti quippiam passus

passus fuerit, Celtarum mulieres de ea re iudicium faciunt.

MELIAE.

VII.

Melij cum propter finium angustias annonae penuria laborarent, Nymphaeon quendam egregia forma adolescentem deducendae coloniae principem constituere. Cumq; illos consultum oraculum nouas terras nauibus quaerere iuberet, atq; ubicunq; naues amississent consistere, forte accidit ut ad Cariae littora appulsis atque e nauibus in terram digressis naues tempestatibus agitatae ad unum omnes in litore frangerentur. Igitur Cares qui Cryassam urbem incolebant, siue illorum sortem miserati, seu uires atq; potentiam ueriti, benigne susceptos ut apud se manerent hortati sunt, & colendorum agrorum partem ipsis diuisere. Inde cum breui tempore plurimam illis incrementi sumpsisse animaduertent, omnes in epulis atq; conuiuio trucidare statuerunt. Forte super hac re consultantes illos uirgo quaedam Caphena nomine quae summo amore Nymphaeon adhaerebat, clanculum ut à nemine uideretur delitescens audiuit. Cumq; eum quem tantopere deperibat interfectum iri sustinere non posset, Carum omne consilium Nymphaeo patefecit. Igitur postridie Caribus

Caphena
uirgo.

ad coenam Melios inuitantibus, ut est Græcis hominibus consuetudo, Nymphæus inquit, absq; mulieribus inite conuiuia. Cumq; illi mulieres etiam secū ducere hortarentur, Nymphæus conuocatos Melios, & rem omnem ut acta erat admonitos, iubet ipsos quidem inermes ad coenam proficisci, uerum singulos uxori suæ intra uestem occultum gladium tradere, & queng; iuxta propriam uxorem accumbere. Media igitur coena iam peracta, Cares ut inter eos conuenerat inuadendi dant signum, quod præmonitos iam antea Græcos minime latuit. Itaq; mulieres patefacto repente sinu gladios protulerunt, quibus arreptis Græci aduersus Barbaros ruentes una strage omnes interfecere, atq; ita regione potiti, & urbe quæ illorum fuerat deiecta, alteram sibi condidere ciuitatem, eamq; Cryassam appellarunt. Caphena autem Nymphæo in matrimonium sociata dignum suis meritis honorem retulit. Admirabilem itaq; & omni laude prosequendam mulierum audaciam atq; silentium fuisse nemo sanæ mentis fateri non potest, cum nulla penitus in tam multis inuenta sit, quæ uel audita patefecerit, uel timore deiecta sit, quo minus omnia ut sibi mandatam fuerat studio semper ageret.

Mulieris
silentij præ
conia.

TYRRHENAE.

Quum Tyrrhenorum quidam Lemnum atque
 Imbrum insulas occupassent, ex Atheniensis agræ
 mulieribus aliquot liberos procrearunt, quos post-
 modum Athenienses eo quod pro semibarbaris habere-
 rentur, ex insulis pepulere. Verum hi in Tena-
 rum profecti Spartiatis in seruli bello egregiam
 operam præstiterunt. Ii igitur in ciuitatis partem
 adsciti, connubiorum quoque iungendorum ueniam
 meruere, ad magistratus uero atque consilia eosdem
 admittere haudquaquam dignum censuerunt. Nec
 multo post apud Lacedæmonios suspitio increbuit
 eos in ciuitate res nouas moliri. Quapropter com-
 prehensi omnes diligentissime seruabantur, quoad
 manifestis argumentis conuicti supplicio afficeren-
 tur. Inter hæc eorum uxores frequenter ad carce-
 rem uenientes multis precibus custodes orabant ut
 salutatam ad uiros ingredi sibi liceret. Quod cum
 difficulter tandem impetrassent, ad uiros admissæ *Mulierum*
 illos hortari cœperunt, ut repente secum uestibus *consilium*
 permutatis, muliebrique habitu induti, uelatis (ut *mirificum*
 earum mos est) capitibus e carcere se proriperent,
 quarum monitis cum uiri obtemperassent, ipsæ qui-
 dem in carcere substiterunt asperissimaque; ac dis-

ficillima subire parata. custodes autem habitus si-
 mulatione decepti uiros abire incolumes permise-
 runt. Qui egressi Taygetā repentino tumultu occu-
 parunt, inde seruos ad libertatem uocantes seditio-
 nem excitare nitebantur. Quo timore solliciti Spar-
 tiatæ misso ad eos caduceatore pepigerunt ut uxo-
 ribus fortunisque suis omnibus, nauibus præterea
 atq; pecunijs acceptis è regione discederent, utque
 nouis sedibus nouaq; ciuitate potiti Lacedæmonio-
 rum coloni atq; affines appellarentur. His acceptis
 conditionibus cum Pollin & Crataida Lacedæmo-
 nios fratres profectiois duces accepissent, pleriq;
 in Melo sedes constituere, cæteri uero Pollin du-
 cem sequuti & oraculi fidem experiri cupientes
 Cretam petierunt. Hoc à dijs responsum accepe-
 rant, ut ubicunq; deam & ancoram amisissent, ibi
 erroribus sine imposito consisterent. Igitur ad Cher-
 ronesum quæ in Creta est, impulsæ relictis in littore
 nauibus constiterant, uerum nocturno ac repentino
 tumultu perterriti sese in naues receperunt, atq; ob-
 fugiendi celcritatem attoniti Dianæ simulacrum in
 luttore dimisere. Hoc sane antiquissimum apud eos
 permanerat, quippe quod ex Lemno usq; sublatum
 assidue secum in omnia loca detulerant. Hoc itaq;

inter

inter nauigandum requirentes in luitore derelictum
fuisse perceperunt. Et Pollis eorum dux uno unco
suae nauis anchoram dimittit animaduertit. Nam
cum locis petrosis adhæsisset, caq; uolentius post-
modum traheretur, à reliqua unco auulsus nauis
latuerat. Tum Pollis oraculorum dicta iam secuta
fidem satis intelligens, conuertendi cursum signum
proposuit, & regione occupata cum plurimis præ-
lijs locorum habitatores superasset, Lycium urbem
sibi delegit habitandam, finitimis aliquot ciuitati-
bus uestigalia sibi præbere coactis, & nunc etiam
Atheniensium sese cognatos dicentes quod ma-
terni generis ab ipsdem ducant originem, Spartia-
tum se colonos esse profitentur.

LYCIAE.

IX.

Quod autem in Lycia contigisse ferunt, quan-
quam fabulae similius quàm ueri esse uidetur, mul-
torum tamen & sermonibus & in unum consen-
tiente fama celebratum esse constat. Amisodarus
enim, qui & Isaras dictus est, à Zelia Lyciorum co-
lonia ueniens piratarum non exiguam multitudi-
nem secum deduxit, cui Chimarrhus præerat, uir
quidem bellicæ artis peritissimus, cæterum immani
quadam præditus crudelitate. Hunc nauis uehebat

cuius prora leonem, puppis uero draconem gestabat
 insigne, multisq; cladibus Lycios uexans esse
 erat, ut neq; nauigare tuto, nec maritimas ciuita-
 tes incolere possent. Hunc fugientem aliquando
 Bellerophon Pegaso (id est citissima quadam ut ar-
 bitror nauis) affecutus interemit. Idemq; cum ag-
 gressas Lyciam Amazonas pepulisset, nullo pro ta-
 tis meritis premio accepto, iniurijs etiam à rege
 affectus fuerat. Quibus rebus indignatione percitus
 Bellerophon, ad maris littus accedens Neptunum
 rogauit ut oram illam infructuosam atq; ad serendū
 inutilem redderet. Peractisq; precibus obuersa ad
 littus facie discedebant, cum subito mare tumescens
 uniuersa obruere cœpit, spectaculumq; erat, hor-
 rendum tam uaste sese attollentes & Bellerophon-
 tem sequentes fluctus intueri, ut omnia circum loca
 iam occuparent. Igitur delecti è Lyciorum primati-
 bus uiri Bellerophontem aducentes rogabant ut tan-
 tis malis finem imponeret. qui cum diu multumq;e
 precati nihil proficerent, mulieres sublati ab infe-
 riori parte uestibus Bellerophonti obuiam processere.
 Cumq; ille pudore commotus conuersa rursus ad
 littus facie pergeret, undas quoq; in solitum locum
 resfluere cœpisse commemorant. Verum aliqui huius-
 iusmodi

Mulieres
 pudibunda
 ostentantes

iusmodi fabulam interpretantes, non imprecationibus illum tradunt maritimas aquas superinduxisse, sed cum ager totius Lyciæ fracissimus in humili depressoq; loco situs esset, Bellerophontem aggere qui mare distinebat rescisso aditum aquis maritimis patefecisse tradunt. cui malo finem ab Bellerophonte petentes uiri cum nihil proficerent, mulieres illi circumfuse pudore quodam deuictum finem iracundie ponere coegerint. Sunt qui appellatam Chimeram montem quendam fuisse tradant horrendos sonitus atq; incendia emittere consuetum, quibus finitimus ager infestatus neq; arbores nutrire, neq; fruges proferre poterat, uerum Bellerophontis prudentia, qui montis partem quæ planissima erat, rescindi iussit, fragores fuisse compositos, magnumq; malis remedium allatum. Verum cum sibi debitas gratias minime referre animaduertetet, indignatione percitus ingratos homines ulcisci parabat, sed mulierum precibus uictus ab incepto destitit. Quæ uero Nomphis in quarto Herculeorum libro causam refert, haudquaquam esse fabulosa uidetur. Aprum enim immense magnitudinis Xanthiorum fines inuasisse tradit, qui fruges fructusq; circumquaq; destrues à Bellerophonte occisus fuit. Cumq;

110. PLVT. CHAERONEI DE
nihil gratiæ pro tanto labore meruisset, ultionem à
Neptuno aduersus ingratos postulauit. Quapro-
pter falsum quendam humorem passim per eorum
agros scaturisse, ut omnia quæ in agris nascebantur
illo humore corrupta deficerent, nec prius tanti ma-
li finem affuisse quàm precantium mulierum pudore
uictus Bellerophon Neptunum ut Xanthiostan-
dem ignosceret exoraret. Quamobrem lege apud
Xanthios cautum est, ut à matribus non à patribus
filiij generis nomen sortiantur.

SAGVNTINAE.

X.

Romanis iam bellum inferre meditatus Annibal
priusquam copias in Italiam trajceret, in Hispania
bellum gerens urbem Hispaniæ opulentissimam Sa-
guntum obsedit. Ac primo quidem ciues obsidione
perterriti & sese imperata facturos polliciti, ar-
genti trecenta talenta & totidem obsides dare pe-
pigerunt. Quibus acceptis conditionibus Annibal
cum soluisset obsidionem, Saguntini pœnitentia du-
cti nihil eorum quæ pepigerant præstiterunt. Rursus
igitur ad obsidionem conuersus Annibal, & diri-
piendam militibus urbem pollicitus, eos ad pugnan-
dum hortabatur, qui summis uiribus inito certami-
ne oppressos malis undiq; Barbaros tandem ut sese
conditioni

conditionibus huiusmodi dederent perpulcre, ut liberis hominibus cum singulis tantum uestimentis ex urbe migrare liceret. Mulieres igitur id quod tandē euenit fore suspicatae, ut scilicet hostes diligentius uiros nequis occultum telum effrret intuentes, se ipsas egredientes negligerēt atq; intactas abire permitterent, gladijs intra sinus occultatis ex urbe digressae sunt. Cumq; omnes iam ciues urbem exissent Annibal equitum Massyliensium turmam ad portā ciuitatis in statione collocauit, ceteris incomposito ad urbem diripiendā intrare permisis. Cumq; mul-
 ti ut in talibus fieri solet multa undiq; asportarent non se ultra continere Massylienses potuerunt, sed portae statione dimissa indignantes ad praedandum discessere. Interea mulieres clamore sublato, quum gladios quos gestabant uiris tradidissent, simul cum illis impetum in hostes fecerunt, ferturq; earum unā ex Hannonis cuiusdam manibus dirceptam hastiam in eum ipsum uulnerandum conuertisse, uerum quia thorace indutus erat occidere minime ualuit. At uiri multis hostibus interfecit, reliquis uero qui obuiam uenerant in fugam uersis, una cum mulieribus sese ex urbe incolumes receperunt. Quod postquā est Annibali renunciatum, equites repente qui per-

sequerentur dimisit, cumq; ex ipsis aliquot adduxissent captiuos, ultimo supplicio affici iussit. Verum maxima pars in proximos montes delapsa hostiles manus effugerunt, qui paulo post misso ad Antibalcm caduceatore ueniam atq; in urbem reditū ab eodem impetrarunt.

MILESIÆ.

XI.

Milesias quandoq; uirgines admirabilis morbus & immanis quidam furor inuasit, cuius neq; caussa ulla neq; remedium poterat inueniri, uerum sanati-
cam quandam contagionem ab aere diffusam arbitrabantur, quæ illarum mentes ad insaniam conuertens repentinæ mortis cupiditate correptas, ut se ipsas strangularent efficiebat. Itaque permultæ eo mortis genere perierunt, neque uero parentum lacrymæ, neq; amicorum monitus ac suasiones aliquid huic malo remedium asserere poterant, tantaq; erat furoris immanitas, ut omnem custodientium diligentiam superarent, ut non humano consilio, sed mali cuiusdam dæmonis impulsu accidere uideretur. Itaq; non iam hominum ingenijs, sed deorum quærendum remedium omnes asseriebant, nec ullus tamē antea tanti mali finis inuentus est, quàm spectatæ quidam prudentiæ uir ad populū rogatione perlata decreuit.

decreuit, ut uirginum quae sibi ipsas mortem consciscerent, per medium forum nuda cadauera efferrentur. Ea res non modo uirginum furorem compressit, uerum etiam sedauit atque extinxit. Magnum profecto pudoris est uirtutis atque ingenuitatis argumentum, tantum apud ficatiam illarum animos ignominiae metum ualuisse, ut quas illa quae grauissima humanorum malorum existimabatur mors, et dolor ab instituto non auerterat, oblata turpitudinis species ita commouerit, ut ignominiam perpeti nullo modo possent, satis quam post mortem etiam subituras esse intuebantur.

CIAE.

XII.

Mos quondam apud Ciorum uirgines fuerat, ut sacrorum statutis diebus in unum omnes coactae, per aliquot dies una uersarentur, quas earum amatores factio etiam agmine sequebantur, ut eas ludentes inter se ac saltantes conspicerent. Noctu autem eodem agmine singularum domos ingredientibus, parentibus fratribusque mutuo quaecumque factu opus esset, administrabant. Eueniebat autem plerumque ut eandem plures simul amarent adolescentes, amore autem tam sancto atque modesto, ut cum primum uirgo desponsata esset repente omnes ab eius amore desisterent. In quo illud uel maximum temperantiae

*muliebris argumentum conspici potest, quod neq;
adulterium, neq; illegitimum ullum concubitū apud
eos accidisse memoriæ proditum est.*

PHOCENSES.

XIII.

*Cum Phocensium tyranni Delphos occupassent
Thebani aduersus eosdem bellum quod sacrum ap-
pellarunt susceperunt. Interea Bacchi sacerdotes, quas
illi Thyiades uocant, furore correptæ, ut earū mo-
ris est, huc atq; illuc sine discrimine errantes uaga-
bantur. Forte accidit ut nocte quadam in ciuitatem
Amphissam imprudenter deuenirent, cumq; adhuc
furore percitæ haudquaquam mentis compotes es-
sent, progressæ in forum corporibus humi stratis
dormitantes procubuerunt. Verum Amphissæ mu-
lieres ueritæ ne Thyiades uiolarentur à militibus ty-
rannorum qui frequentes in ea urbe uersabantur,
quòd esset ea ciuitas sædere Phocensibus iuncta, fa-
cto agmine in forum decurrentes, sopitas Thyiades
tacitæ circumsteterunt, nec eas tamen à somno exci-
tarunt. At postquã illæ sponte sua experrectæ sunt,
aliæ alias domum deducunt quæ reficiendis cor-
poribus opus erant liberalissime præbuerunt. Inde
à uiris licentia impetrata Thyiadas usq; ad montes
prosequuntæ sunt, unde tutus iam reditus illis pa-
tebat*

lebat in patriam.

LVCRETIA, VALERIA,

CL OELIA. XIII.

Tarquinius Superbum qui à Romulo septimus apud Romanos regnavit, Lucretie uirtus eidemq; illata contumelia ex urbe pepulerunt. Hanc uero in primis nobili quiq; reges coniunctione sanguinis attingebant, nuptam unus è Tarquinij filijs ad eam ueniens uirauit. quæ cognatis amicisq; omnibus conuocatis rem omnem quo gestu fuerat ordine cū enarrasset, repente sese in eorum conspectu iugulauit. Hac de caussa expulsus urbe Tarquinius multis aduersus Romanos hostibus concitatis, tandem Por senam Hetruscorum regem bellum aduersus eosdem suscipere compulit, qui magnis copijs Romanos fines ingressus ciuitatem obsedit. Cumq; bello simul & fame laborantes Romani, Por senam haud minus iustitia & humanitate quàm belli artibus ualere cōperissent, illum inter se Tarquiniumq; controuersie disceptatorem elegerunt, liberam sibi de hac re iudicandi licentiam permittentes. Verum Tarquinius haudquaquam conditionibus huiusmodi assentiens, minime uisum in ferenda sententia distitabat, qui parum fidus in bello socius extitisset. Itaq; Tar

quinio dimisso Porsena cum Romanis amicitiam
 inire summo studio contendit. Igitur agro quem ex
 Etruscis Romani occupauerant, & captiuis om-
 nibus receptis, uiginti praeterea acceptis obsidibus
 decem uidelicet maribus adolescentibus, ac uirgini-
 bus totidem, obsidionem soluit. Forte inter uirgines
 quae pro obsidibus datae sunt, Valeria Publicolae cō-
 sulis filia extitit. Interea cum nondum rebus ad in-
 tegrum compositis circa Romam Porsena etiam ue-
 jarctur, uirgines quas pro obsidibus in castra dedu-
 ctas antea memorauimus, tanquam sese loturae pa-
 rumpere ab exercitu secedentes ad Tyberim deuenire,
 ibi unius Clæliae nomine adhortationibus impul-
 se paulatim fluumium ingredientes obuolutis ad ca-
 pita uestibus, & gurgitum profunditate deterrita,
 mutuoq; sese ut poterant subleuantes uix tandem
 magno labore fluumium transmiserunt. Sunt qui Clæ-
 liam equo transuectam cohortatione pariter, atq;
 auxilio nantes alias adiuuasse tradunt, eiusq; rei qd
 paulo infra narrabimus utuntur argumento. Cum
 enim Romani transuectas illas incolumes uehemen-
 tius admirarentur, sicut illarū uirtutem audatiamq;
 laudandam censebant, ita in seruanda fide ab uno
 rege unci mimime conuenire arbitrabantur. Igitur
 datis

dat is ducibus puellas iterum ad Porsenam deduci cur-
 raerunt. Redeuntibus uero Tarquinij ad fluminis
 transitum locatis insidijs parum quin illas raperent
 abfuit. Ex eo tumultu Valeria Publicolæ consulis fe-
 lia cum tribus familiaribus in Porsenæ castra con-
 fugit, reliquis uero Porsenæ filius Aruns cum equi-
 tatu auxilium ferens è manibus hostium liberauit.
 Cumq; omnes in conspectum regis deductæ fuissent
 admiratus earum audaciam Porsena, quenam ex ip-
 sis migrationis auctor fuisset percontabatur. Tum
 cæteræ timore perculsæ tacitæ in Clæliam oculos
 coniecerunt, mali aliquid illi à rege impendere me-
 tuentes. Verum ipsa nihil omnino deiecta seipsam
 extitisse professæ est. At Porsena eius uirtute com-
 motus, egregie phaleris instratum equum Clæliæ
 dari iussit, cæteras quoq; uirgines benigne alloqua-
 tus omnes Romam ad parentes redire permisit. Ex
 hoc pleriq; arguunt Clæliam equo uectam fluuium
 transmisisse. Quidam uero non ea de causa donatâ
 equo Clæliam autumant, sed uirginis fortitudinem
 atq; audaciam admiratum regem eo munere dignâ
 existimasse, quod maxime uirum strenuumbellico-
 sumq; deceret. Positum certe huius facinoris monu-
 mentum uirginis habitu statuâ equestris in uia qua

Sacra nuncupatur, quam aliqui Cloëtiæ, aliqui Vælericæ nomine dicatam asserunt.

MICCA ET MEGISTONA. XV.

Aristotimus Eliensium tyrannide occupata uiribus fretus Antigoni regis principatū tenebat, atq; intemperanter potentia abutens, nouis quotidie iniurijs miseros uexabat ciues, cum esset & suapte natura ferus atq; immanis, tum Barbarorum hominū consilijs uteretur, quibus totius regni administrationem & corporis insuper custodiam commiserat. Vnum tamen egregiæ præ cæteris memoratur crudelitatis exemplum aduersus Philodemum perpetratum. Is filiam habuit & moribus & forma præstantem nomine Miccam, quam Lucius quidam tyranni satelles adamauit, si id amorem potius & non efferatam immanemq; libidinem oporteat appellare. Igitur misso nuncio uirginem statuto tempore ad se uenire iubet, idemq; parentes necessitate compulsi uirginem ut faceret hortabantur. uerum ipsa ut erat natura prudens, tum ingenue liberaliterq; educata, paternis genibus aduoluta rogabat ne se in turpissimū flagitiū proficisci pateretur, utq; mortuam potius quam amissa uirginitate turpiter uiuentem aspicere uellet. Longior itaq; mora cum trahe-

beretur.

heretur, libidine simul atq; ebrietate furens Lucius ipse domum uirginis proficiscitur, eamq; paternis genibus apposito capite hærentem offendens se statim ut sequeretur mimitabundus imperabat. Quod illa cum facere cunctaretur, laceratis uestibus Lucius nudatam grauissimis plagis cecidit, quæ tam forti animo dolorem perserebat, ut ne gemitum quidem ad plagas illum omnino ederet. At parentes tam acerbo spectaculo grauitè commoti stentescq; postquam nihil orando se proficere animaduertunt, hominum deorumq; auxilium clamoribus implorantes indignis se contumelijs affici querebantur. Tunc ira uinoq; percitus Barbarus uirginem ut forte in paterno sinu posito capite constiterat iugulauit. Nihil tamen est immanitate tam atroci permotus tyrannus, sed in ciues qui admissum facinus criminabantur seuior effectus eorum aliquot morte, plurimos uero exilio damnauit, è quibus ostingentè forte in Aetoliam confugerunt. Qui cum summis precibus tyrannum rogarent, ut uxores paruosq; natos ad se proficisci permitteret, nihil ab eo penitus impetrare potuerunt. uerum ipse non ita multo post palàm nunciari per præconem iubet licere mulieribus exulum cum filijs omniq; ornatu ac supel-

Mulierum
migratio.

320 PLVT. CHAERONEI DE

lectile ad uiros proficisci. Id omnes quarū uiri exu-
labant, leto animo mulieres exceperunt, quas ad
sexcentas fuisse memoriæ proditum est. Quo maior
illis proficiscendi spes esset, omnes die statuta pro-
ficisci iubet. ea igitur postquam aduenit, cunctæ ad
ciuitatis portam quæ exeundum erat conuenere,
quæ secum delaturæ erant summo studio compara-
bant, et paruos filios aliæ in sinu gestantes, aliæ
curribus impositos trahentes cæterarum aduentum
præstolabantur. Iamq; omnibus quæ ad profectio-
nem opus erant constitutis, procedere agmen ince-
perat, cum repente missi à tyranno satellites ante-
quam agmen assequerentur magno clamore consi-
stere mulieres, nec ulterius quicquam progredi iu-
bent. inde cum ad eas peruentum esset, retrocedere
omnes præcipiunt, arreptisq; quos ille parauerant
curribus, eosque medium per agmen agitantes, nec
manere tuto nec regredi patiebantur. Quod uero
acerbissimum erat, tantis angustijs pressæ mulieres
periclitantibus aut morientibus filijs auxilium ferre
non poterant, multi enim cū è curribus cecidissent
rotarum impulsu conterebantur, cæteros uero si-
ul cum matribus satellites non secus atq; ouium
gregem in unum globum stipatas fustibus lorisque
cædentes

eadentes gradū properare cogebant, quo ad omnes
 in carcerem deductas intrudere, res uero earum omnes
 ad tyrannum delatæ sunt. Tam scelestum factus
 nus cum grauitter Elienses perferrem, Dionysio sa-
 cratæ mulieres quas illi sexdecim uocant, sacerdo-
 tij ornatibus insignes ac dei sacra manibus gestan-
 tes ad Aristotimum qui tum in foro obuersabatur
 deuenere, quarum reuerentia permoti satellites qui
 tyrannum circumstabant retrocedentes aditum illis
 ad tyrannum patefecere. Venientes primo tyran-
 nus & manibus sacra prætendentes conspicatus
 cum silentio audiuit. Sed postquam pro captis mu-
 licibus deprecaturas aduenisse cognouit, uelut
 quod in furore correptus magno clamore satellites
 quod eas ad se uenire permiserant obiurgauit, eas
 uero militum concursu detrusas, partim etiam uer-
 beribus cæsas quamprimum e foro depelli præcepit.
 & earum singulas duobus multauit talentis. His
 tam atrociter gestis Hellenicus quanquam prope-
 modum senio confectus ulciscendi tyranni negotiū
 in ciuitate suscepit. is propter ætatis imbecillitatē
 & duorum filiorum interitum minime apud tyran-
 num suspectus habebatur. Interea ciues quos in
 Aetoliam fugisse memorauimus, coactis quibus pō-

terant popijs agri partem quandam urbi finitimam
 occuparunt, ubi & tuto consistere, & ciuitati bel-
 lum itidem commodissime inferre poterant. Eo
 multi ex Elide ciues quotidie confluentes iam fere
 iusti exercitus speciem confecerant. His rebus per-
 cussus tyrannus ad mulieres quas in carcere clausas
 ante diximus proficiscitur, utq; erat ingenio ferox
 minis potius metuq; quam gratia aut precibus cum
 his agendum arbitratus, iubet eas nuncios cum lite-
 ris ad uiros mittere, eosq; ut ab obsidione desistant
 rogare, alioqui se paruos natos in eorum conspectu
 prius, ipsas deinde omnes uerberibus caesas interse-
 cturum minatur. Ad hæc silentium tenentibus mu-
 lieribus cum tyrannus acriter instaret ut quidnam
 facturæ essent responderent, uerbum quidem nul-
 lum proferre audebant, uerum tacitæ sese mutuo cõ-
 spicientes nihil se illius minis terreri significabant.
 Tum Megistona Timoleontis uxor, quæ cum uiri
 nobilitate tum etiam propria uirtute princeps in-
 ter mulieres habebatur, & ipsa uenienti tyranno
 assurgere dedignata est, cæteras etiam assurgere
 prohibuerat. Hæc igitur ut erat humi sedens talibus
 uerbis ad tyranni dicta respondit. Siquid in te uiri-
 lis prudentiæ aut consilij resideret, non utiq; mu-
 lieres

lieres iuberes quæ factæ opus essent suis uiris præscribere, sed nos ad ipsos tanquam ad dominos nostros permisisses proficisci, melioribus utens & sermonibus & consilijs, quàm quibus nos paulo ante delusas fraudasti. Quòd si nunc omni spe destitutus ipsos quoq; uerbis deludere per nos arbitraris, uehementer erras, neq; nos iterum abs te decipi sustinebimus, neq; ipsos tam dementes fore arbitreris uelimus, ut dum infantium aut uxorum uitæ consulunt, libertatem patriæ neglectam patiantur. Neq; enim tantum ipsis affert mali si nos ac paruos liberos amittant, quippè quos ne nunc quidem habere possunt, quantum assequentur boni si tuis crudelitibus ciues suos ac patriam liberauerint. Talia adhuc loquente Megistona non ultra compos iracundiæ tyrannus paruum eius filium quasi mox illum interfectorius in conspectum deduci iubet. quem cùm ministri inter cæteros ludentem requirerent, mater ipsum nomine compellans, huc ad me inquit accedate, ut antea uitæ finem sortiaris quàm fœuisimæ tyrannidis experientiam aut ullum omnino sensum per ætatem possis accipere. mihi enim longe grauius est te præter cõditionis tuæ dignitatẽ seruientem quàm mortuum intueri. Cum talia constanter

atq; intrepide Megistona loqueretur, iracundia sua
 rens tyrannus districto gladio in ipsam ferebatur.
 Verum e familiaribus quidam nomine Cylon obuia
 ueniens tam atrox facinus ipsum perpetrare pro
 hibuit. Hic sane amicitiam erga tyrannum simulans
 una cum ceteris familiaribus apud eum uersabatur,
 sed extremo odio in eum affectus unus erat ex eorū
 numero qui Hellenico principe aduersus tyrannum
 coniuerauerant. Is igitur ruentem Aristotimum cō
 prehensens, turpe de generisq; animi esse dicebat;
 minimeq; uirum principem decere, muliebri sangui
 ne manus commaculare. His admonitionibus uix
 menti redditus Aristotimus relictis mulieribus illine
 discessit. Neq; ita multo post prodigium ac ei disse
 huiusmodi fertur. Nam dum Aristotimo cum uxore
 in thalamo quiescente famuli coenam prepararent
 repente sublimem aquilam supra tyranni domum
 uolitantem conspexere, quæ paulatim declinans
 magnum lapidem quasi dedita opera demisit in eam
 tecti partem, quæ thalamo in quo tyrannum cum
 uxore quiescere diximus, supposita erat, indeq; ma
 gno strepitu & clangore sublata ex aspicientium
 oculis sese proripuit. Clamore igitur eorum qui
 eum uiderant excitatus Aristotimus, auditaq; re
 perterritis,

Prodigium.

perterritus, Vatem quo plurimū utebatur ad se uocari iubet, quidq; hoc augurio portendi arbitraretur animo non mediocriter perturbatus sciscitabatur. At uates bono ipsum animo esse cohortatus, hoc signo portendi dixit ipsum Ioui curae esse, atq; auxilium in omnibus praestaturum. Et haec quidem tyranno respondit, uerum ciuibus quos sibi fidos atq; amicos expertus erat, magnum periculum inquit et quantum antea nunquam tyranni capiti imminere. Igitur qui cum Hellenico coniurauerant non ultra eunctandum esse arbitrati postridie tyrannum inuadere statuerunt. Nocte autem quae destinata facinorosi diem praecessit, dormienti Hellenico uisum est alterum ex ijs quos supra occisos memorauimus, filium supra dormientis caput astare, ac magna uoce obtestari, quid pater dormis, an te crastina die ignoras totius ciuitatis imperatorem fore? Hoc uisu confirmatus Hellenicus primo mane socios ad perpetrandum negotium adhortatur. At uero Aristotimus cum nuncium accepisset, Craterum magnis copijs auxilium sibi ferentem aduentare, iamq; in Olympia cum exercitu consedissee, eo usq; fiducia processerat, ut in forum sine custodibus cum Cylo ne prodire sit ausus. Igitur agenda rei occasionem

oblatam conspicatus Hellenicus, signum quod dare
 coniuratis statuerat non dedit, sed manus ad cœlum
 tollens clara uoce. Quid cunctamini inquit o uiri
 pulcherrimum spectaculum in medio uestræ ciuita-
 tis edere? Tunc primus Cylon districto gladio unū
 ex his qui tyrannum comitabantur occidit. Thra-
 sybulus uero Lampidusq; cum properato gradu ty-
 rannum peterent, ipse illorum impetum fugiens in
 proximā Iouis ædē sese recepit, ibiq; à persequenti-
 bus cōfossus occubuit. Coniurati post hæc cadauere
 in medio foro protracto ciues ad libertatē conuoca-
 bant. Cumq; frequentes undiq; conuenirent, pauci
 tamē præuenire mulieres potuerunt, quæ statim ad
 primum nunciū excitatæ summo clamore gaudioq;
 decurrentes in forum uiris qui illic aderant congra-
 tulabantur. Interea cum frequens turba in tyranni
 regiam prorumperet, uxor eius unā cum duabus fi-
 lijs thalamum ingressa, obseratisq; foribus sese in-
 fertō circa collum laqueo peremit. Erant (ut antea
 diximus) tyrāno due filie insignes forma atq; æta-
 te iam nobiles, has è thalamo in quem confugerant
 per uim detractas quidam ut uitiatas occiderent,
 deducebant.

deducebant. His forte obuiã facta cum mulierũ turba Megistona, per indigna illos ac nefaria moliri exclamat, si popularem uitam agere uelle profitentes ea tamen facere aggrediantur, quæ uix etiam tyrannorum seuissimi facere auderent. Ad huius uocem cum omnes propter mulieris reuerentiam substitissent, optimum illi consilium uisum est ex eorum manibus puellas eripere, ipsq; seipsas interimendi facere potestatem. Reductis igitur in thalamum præcepit ut quo eis magis placeret moriendi genere optato sese perimerent. Tunc earũ quæ natu maior erat zonam quæ cincta erat dissoluens laqueum quo se perimeret innectebat, et germanam hortabatur, ut quæ se facientem uidisset eadem ipsa quoq; perageret, utq; humile quicquam aut eorum genere indignum facere caueret. Tum iunior zonam manibus apprehendens orabat ut sibi priorem moriendi locum concederet. Ad hæc illa, neq; aliquid omnino inquit dum uiuere licuit negatura tibi soror fueram et nunc quando ita uis extremam hanc ex me gratiam accipe. Ego autem quando tibi ita placet superuuiam, et quod mihi ipsa morte grauius est cha-

risima soror te prius morientem intuebor. Hæc dicentis zonam sorori tradēs admonēbat ut nodum spinæ propius admoueret, quo citius faciliusq; suffocaretur. Inde ubi illam iam expirasse animaduertit, solum cadauer quoad poterat uestribus circumtulit. Tunc ad Megistonam conuersa rogabat ne se post mortem turpiter nudatam iacere pateretur, atq; his dictis eodem inuexa laqueo uitam finiuit. Ita neminem tam inhumanum atq; insensum tyrannum fuisse arbitror, qui tali uirginitate ingenio tãtaq; animi ingenuitate nō flecteretur. Verum hæc tenebris cum pene innumera alia supersint, communi plurimū mulierum gesta consilio dixisse sufficiat. Democriti singularum uirtutes sparsim ut quancq; fors obtulerit perscribemus, minime opus esse arbitantes in hac historia temporū ordinem rationemq; seruare.

PIERIA.

XVI.

Ex Ionibus qui Miletum habitabant nonnulli aduersus Nerei filios facta seditione in Myuntem discessere, ibiq; sedibus cōstitutis habitabant. Verum crebris Milesiorum incursionibus agitati, continēter aduersus illos pugnare cogebantur. Sed cum ex eadem ciuitate essent uiriq; oriundi, et seditionis tantū gratia facere aduersus ipsos Milesij pugnaret,

non ex=

non extremis odijs inter se disidere satis constabat. quippe cum festis quibusdam sacratisq; diebus mulieres ex Myunte Miletum proficisci paterentur. Erat inter eos qui in Myunte habitabant uir ex diuitijs et nobilitate excellens nomine Pythes, is uxorem Iapygiam, filiam uero Pieriam habebat, quae cum tempus aduenisset quo Dianae sacra peragebatur, Miletum ut sacris interessent proficiscuntur. Ibi Phrygius ex Niclei filijs maior natu uehementi Pieriae amore correptus, interrogauit quidnam illi gratissimum à se praestari posset, quae id sibi longe omnium gratissimum fore respondit, si det operam ut quae sepiissime multisq; socijs comitata Miletum sibi uentre liceat. quo dicto facile Phrygius animaduertit, amicitiam, pacemq; ab illa exposci. Itaque conuocatis in unum ciuibus pacem cum his qui in Myunta habitabant composuit. Ex hoc magnum apud utranq; partem Pieriae nomen habitum est, magnoq; ab omnibus honore beneuolentiaq; colebatur, ut etiã uulgo inter mulieres optaretur, quod in hunc etiam diem permansit, ut sic se amari uelle dicant sicut Pieriam Phrygius adinuit.

POLYCRITA XVII.

Bellum inter Naxi habitatores ac Milesios ob

Hypsireontis uxorem Nearam ita exortum esse
 perhibetur. Cum Promedontem ex Naxo oriun-
 dum, Hypsireontis autem uiri sui hospitem adama-
 ret, clanculum illi cum in ubi domo uersaretur se
 commiscuit. Posthac amore ardens, et uiri iracun-
 diam formidans, unà cum Promedonte in Naxum
 abiit, ibiq; se Vestæ addixit obsequio. Hanc igitur à
 uiro sepius repetitam, cum reddere Promedontis
 gratia Nexij recusarent, et religionis occasionem
 iniurie prætenderent, repente bellum inter utrosq;
 est excitatum, cumq; Ionum plurimi sese Milesus
 socios addidissent, tum præcipue Erythræi egregie
 operam nauarunt. Ita multis utrinq; acceptis atq;
 allatis calamitatibus bellum iam diutius protractum
 unius tandem mulieris opera finem accepit, quod
 mulieris itidem peruersitate fuerat institutum. Di-
 ogetus Erythreorum imperator cum uallo munia-
 tionibusq; Naxiorum urbem clausisset, ad popula-
 dos agros conuersus ingentem omnifariam rerum
 generis prædam abegit, inter quæ mulieres liberæ,
 uirginesq; complures extiterunt. Ex ijs unam ipse
 ante alias forma præstantem nomine Polycritam
 sibi delegit, cuiusq; amore incensus non quasi capti-
 uam seruam, sed ueluti legitimam uxorem tenebat
 domi.

domi. Interea cum solennis sacrorum dies Milesijs aduenisset, militibus ducibusq; quod nihil penitus hostem timerent in uenerem potumq; profusis, Polycrita Diognetum rogauit, an sibi per eum liceret sacrorum libaminum partem ad fratres mittere, qui in ciuitate obsidebantur. Cumq; id sibi permisisset Diognetus, ipsa plumbeam laminam placente insertam unâ cum alijs quibusdam cibarijs seruo ad fratres tradidit deferendam, ac simul nunciare iubet ut folijs quæ à se missa essent uescerentur. Ii cum inter edendum plumbeam laminam offendissent, quæ in ea cõscripta erant perlegerunt. Monebat autem ipsos Polycrita, ut proxima nocte totis uiribus hostes adorirentur, haud dubie uictoria potituri, quod omnes diurna crapula uinoq; confecti negligenter incompositeq; iacerent. Ea cum Polycrita fratres animaduertissent, rem omnem ad imperatores quã primum deferunt, qui illorum adhortationibus cõpulsî eductis ex urbe copijs hostium castra inuadentes multisq; interfectis nullo labore ipsa ceperunt. inde ad perquirendos Diognetum Polycritamq; sunt conuersi, quæ suos ciues pro illius salute deprecata ut incolumis abire liceret impetrauit. Ipsa uero cum fratribus in urbẽ reuertebatur, cui ciues uniuersi ob

Polycrita
 præ letitia
 expirauit.

uiam prodeuntes gratulabantur, eius uirtutem & prudentiam admirantes summis laudibus efferebāt. Verum ipsa tantæ letitiæ magnitudinem non sustinens in omnium conspectu ad ciuitatis portam repente expirauit, ubi etiam sepulchrum illi publico sumptu constitutum est, quod fascinationis sepulchrū nuncupatur, quod tanquam inuidi cuiuspiam fascinatione concessis honoribus Polycrita prohibita fuerit. Atq; hæc ita ut enarrata sunt gesta fuisse Naxiorum quidam scriptores tradiderunt, uerum Aristoteles non captam à Diogneto Polycritam, sed eam illam forte uidisset ingenti amore correptum scribit ultro se omnia facturum esse pollicitum, si ac. eum Polycrita accedere uellet. Cuius ipsa petitionibus ita se assensum ire dixit, si sibi unum duntaxat concederet, atq; id iurando præstito se facturū confirmaret. Quæ omnia ut petebātur futura cum spondisset Diognetus, ipsa Delium liberum sibi dari postulauit. sic enim ager urbi adiacens uocabatur, in quo hostes castra collocauerant. aliter se nullis conditionibus unquam ad eum uenturam. Tum Diognetus ex amore ardens ex iuramenti in super religione obstrictus, motis ex eo loco castris retrocedens liberum Polycritæ agrum concessit, quæ illum
 suis

suis ciuibus dono dedit. Ex quo Naxij rursus Milesijs æquales facti inducias primo, mox etiam pacem quibus uoluerit conditionibus pepigerunt.

LAMP SACE. XVIII.

Phocenses erant ex Codri progenie gemini fratres Phobus & Blepsus, quorum Phobus primus omnium e petra Leucadia sese in mare præcipitare est ausus, ut Charon Lampsacenus in historijs retulit. Is cum esset & uirtute præstans, & regia quadam dignitate ornatus, ad insulam Parum aliquando negotiorum priuatorum gratia nauigauit, ubi à Mandrone Bebryciorum (qui & Pityoesseni dicuntur) rege & hospitio & amicitia susceptus, in bello quod is tum forte cum finitimis gerebat, socius fuit. Hoc igitur officio permotus Mandron cum plurimâ abeuntem Phobo beneuolentiæ argumenta dedisset, tum in agri ac ciuitatis partem ascitit socium si ex Phocidæ colonos adducens Pityoessam incolere uellet. Egressus igitur in patriam Phobus ciuibus alia quod persuasit ut habitatum secum in Pityoessam concederem, fratrem qui coloniam deduceret simul cum ipsis eodem mittens. Nec sane Mandron illos promissis defraudauit. Igitur in Pityoessa constituti Phocenses, cum bella assidua contra finitimos

mos Barbaros gererent, atq; ex eorum praeda spo-
 lijsq; ditati, inuisi primo mox etiam suspecti Bebry-
 cijs esse coeperunt. Igitur ex urbe illos pellere cupi-
 entes, primum aduersus eos Mandronem uarijs in-
 iectis suspitionibus irritare tentabam, qui cum es-
 set ingenio mitis atq; perfacilis, eorum dicta asper-
 nabatur. uerum Mandrone ipso peregre profecto,
 Bebrycij dolis inuadere Phocenses constituerunt.

Quod cum Lampface Mandronis filia adhuc innu-
 pta comperisset, primo quidem amicos ac familia-
 res ab incepto detertere conata est, admonens rem
 scelestam atq; nefariam ipsos aggredi, cum in socios
 belli ac beneficos uiros, nunc uero conciuues etiam
 suos tantum facinus moliantur. Vbi uero nihil eos
 suis uerbis moueri sensit, rem omnem clanculum ad
 Phocenses detulit, qui celebritate quadam ex so-
 lenni epularum apparatu simulato Pityoessenos ad
 conuiuia extra ciuitatem uocauerunt. Ipsi uero bi-
 fariam diuisis copijs partim ad occupanda ciuitatis
 moenia, partim captis antea uictisque Pityoessenis
 ad reliquam ciuitatem capiendam discurrerunt.

Atq; per hunc modum ciuitate potiti, Mandro-
 nem qui rebus consuleret reuocarunt, Lampfacem
 uero morbo defunctam in ciuitate sepelientes egre-
 gio fune

gio funere decorarunt, atq; urbem ex eius nomine Lampfacū appellarunt. Sed postquā Mandron proditionis suspitionē deuilians unā cū illis habitare noluit, intersectorū filios atq; uxores ad se mitti iussit quod illi sine fraude facientes nulla penitus allata iniuria pręstiterunt. & Lampface primo heroicis honores tribuentes, ad extremum inter deos referri, eiq; tanquam Deę sacra fieri publico decreto statuerunt, cumq; sacrificandi morem in posterum semper fixum immobilemq; seruarunt.

ARETAPHILA.

XIX.

Aretaphila Cyrenęa ipsa quidem non multum à nostra etate remota, quippe quę Mithridatis tempore claruerit, sed uirtute & rerum gestarum gloria priscis Heroum filiabus omni ex parte extitit conferenda. Hęc Aeglatoře patre nata Phedima nupsit adolescenti nobilitate ac diuitijs inter consues suos facile principi. Cumq; forma corporis, & aspectu pulcherrima esset, prudentia tamen & uirtute animi corporis pulchritudinem superabat, neq; ciuilibus facundię atq; eloquentię expers habebatur. Hanc etiã patrię calamitates illustriorem effecerunt. Nicocrates enim Cyrenis occupata tyrannide, cum ciues per multos morte damnasset,

Menalippo Apollinis sacerdote propria manu intercepto sibi sacerdotij ius auctoritate m̄q; usurpauit. Phedimo quoq; Arctaphile uiro per dolum necato, Aretaphilam quamuis inuitam reueliantemq; duxit uxorem. Is igitur cum multa in ciues crudeliter superbeq; quotidie faceret, tum aliud uel in primis seuisimum apparuit, quod ad portarum uentatis custodes apposuit, qui elata cadauera pugionibus sordientes perscrutarentur, aut candentibus ferri laminis urerent, nequis ciuium pro cadauere extra ciuitatē deportatus ipsum lateret. Erant hæc præter domestica mala Aretaphile molestissima. quam eius amore deperiens tyrannus ipsi plurimum indulgeret, cumq; erga omnes immanis atq; intratabilis esset, solam ipsam mansuetum facilemque illum habere constabat. Plus tamen ingentis spiritus mulierem dolor ex patrie uexatione susceptus, quam uiri erga se indulgentia commouebat, ciuitatemq; tam inhumaniter ab eo uexari tacita indignabatur, præsertim cum noue quotidie cædes uarijs in ciues contactis criminibus a tyranno fierent, omnesq; penitus tanta scelera ulcisci posse desperarent. Exules enim & alioqui impotentes & tyranni etiam timore percussu uarie sese disperferant, sola autem Arctaphila

taphila publicis rebus spem aliquam afferre, & cō-
 munium iniuriarum ultionem tentare ausa est, Phe-
 ræ Thebanæ multorum laudibus celebratam au-
 daciam ad imitandum sibi proponens. Sed cum sibi
 non æque atq; illi socij atq; adiutores facinoris ad-
 essent, ueneno hominem aggredi meditatur, in quo
 multa sibi aduersa contigerunt. Cūq; plurimi per-
 agendi propositum tentati modi eam defecissent, ad
 extremum in crimine deprehensa, non ultra ualuit
 mentem suam qualis esset erga uirum dissimulare,
 cum certissimis argumentis conuicta teneretur. Igi-
 tur Caluia Nicocratis mater, & alioqui garrula
 atq; inexorabilis mulier, grauibus supplicijs affectā
 Aretaphilam quamprimum interficiendam censet
 bat, sed Nicocratis iracundiam leniorem faciebat
 amoris erga Aretaphilam magnitudo, tum quod
 ipsa constanter sane accusatoribus respōdebat, alias
 quasdam causas ueneni quod apud ipsam comper-
 tum fuerat præ tendens. Cum uero manifestis indi-
 cijs argueretur, ut ueneni præparationem diffiteri
 se minime posse conspiceret, Fæcor inquit à me me-
 dicamentum non tamen ad mortem fuisse paratum.
 Sed cum scirem mi uir multis propter summam in
 me beneuolentiam tuam peruersis mulieribus odio

esse & inuisam, quòd tantum gloria potentiaq; excellere, contra carum artes atq; dolos aliquo māsuri in me amoris poculo tanquam præsido muniendam statueram. Ob id igitur talia à me quesita fuisse non deffitor, quæ forte leuioris ac muliebris ingenij uideri, non tamen mortis supplicio digna existimari debent, nisi tu uir huius cause iudex constitutus medicaminum & incantationum causa ne tandem uxorem esse censueris, quòd te forte magis quam uelles adamauerit. Talia constanter dicente Aretaphila, Nicocrati placuit tormentis adhibitis huius facinoris questionem haberi, eique Caluiam matrem præfecit, quæ nulli tormentorum generi parcens, quoad potuit diligētissime omnia exquisiuit, quæ omnia adeo cōstanter Aretaphila pertulit, ut ipsa etiā Caluia querendo sit fatigata. Tū Nicocrates questionem dimitti iubens, innoxia esse Aretaphilam sibi persuasit, quòdq; ipsam torqueri passus esset poenauit. Nec multo post amoris magnitudine superatus uerum Aretaphilæ pristino more conciliatus summis honoribus atq; omni comitate illius beneuolentiam recuperare nitēbatur. uerum ipsa suppliciorum & calamitatum quas perpeffa fuerat haudquaquam immemor, nulla aut gratia

aut beneficentia flectebat animum. Sed cum ad honestum erga patriam amorem, qui illam ad facinus tentandum compulerat, noua insuper accessisset indignatio, aliam perdendi tyranni rationem ingreditur. Erat Aretaphilæ ex priore uiro filia etate iam nubilis. Hac uelut esca ad alliciendum tyranni fratrem utebatur utrum suapte natura ad uoluptates procliuem, præterea medicamentis & incantationibus nonnullis usam ad capiendum iuuenem cui Leandro nomen erat nonnulli perhibent. Hanc igitur exorato fratre uxorem acciperet summo studio contendens effecit. Inde ubi primum simul congressi sunt, puella sicut à matre fuerat instituta, uirum multis uerbis ad liberandam patriam exhortatur, afferens ne ipsum quidem sub tyrannide uiuentem liberum esse, cum nec accipiendi pro suo arbitrio uxorem, nec acceptam retinendi ius haberet, nouas quotidie à tyranno calumnias & suspitiones adijciens contra fratrem irritabat, gratum id quoque Aretaphilæ futurum ostendens. Quod ubi Leander intellexit, maiorem animo rem aggressus, Daphnidis familiaris sui opera, quem consilij participem fecerat, tyrannum interfecit. uerum non ultra Aretaphilæ obsequutus re ipsa atque operibus patefecit se fratri.

cidam potius quàm tyrannicidam extitisse. omni
 enim imperij iure in se translato iniuste impruden-
 terq; dominabatur, honore tamen aliquo & reue-
 rentia Aretaphilam obseruans. Quæ cum illi clan-
 culum aduersaretur, clandestinas moliebatur insi-
 dias, ac primo quidem Libycum bellum aduersus eum
 concitauit, Anabo cuidam ex Libya oriundo pera-
 suadens ut Leandri finibus uastatis exercitum urbi
 admoueret. Post hæc amicos Leandri atq; exercitus
 ductores tanquam defides minimeq; ad gerendum
 bellum idoneos criminabatur, otij ac pacis quàm belli
 cupidiores affirmans. Quapropter quiete sibi opus
 esse si stabilire tyrannidem & libere suis ciuibus cu-
 peret dominari. Itaq; inducias si ita uelit cum hoste fa-
 cturam, & Anabum in colloquium adducturam pol-
 licetur. Sic enim facilius inter eos res posse compo-
 ni, puiusquam coeptum nuper inter utrosq; bellum
 nutuis damnis inferendis crudesceret. His ubi Le-
 andrum adnuere animaduertit, priusquam destina-
 tus colloquio dies adesset, per occultos nuncios Ana-
 bumrogat ut inter colloquia Leandrum interficiat
 magnum auri pondus si id effecerit illi se daturam
 promittens. Quibus conditionibus cum Libycus as-
 sensus esset, et instaret colloquijs dies, Leander alias
ex alijs

ex alijs caussas proferens colloquium abnuccbat. At tamen Aretaphilæ uerecundia permotus, quæ ultro se illi comitem affuturam pollicebatur, tandem inermis ex urbe ac sine custodibus illis processit. At cum iam Anabo propinquans illum contra uenientem aspexisset, permotus animo custodes corporis expectare uelle dicebat. At præsens Aretaphila partim hortando partim accusando formidinem, tandè uero cunctantem ex manu trahens constanter sane atq; audacter ad Barbarum perduxit, atq; in eius manus captiuum tradidit, quem uinctum Libyci carceriq; inclusum seruarunt, quoad Aretaphilæ amici promissam Anabo pecuniam attulerunt, quibuscû magna ciuium profecta multitudo est, atq; omnes re ut gesta fuerat intellecta, cursim ad Aretaphilam gratulatum atq; coeptum opus perficere hortatum processerant. Ipsa enim conceptæ aduersus tyrannum iracundiæ iam ferme oblita ad supplicium de eo sumendum languidior uidebatur, ciues autem de recuperanda libertate in primis erant solliciti. Igitur Aretaphilam summa cum letitia adcûtes quasi diuinum aliquod numen effusis lachrymis et prostratis humi corporibus uenerabantur. Alijs itaque super alios frequenter aduenientibus, uix tandem

ut eis Leandrum traderet impetrauere, unde uesper
 ri simul omnes in urbem redeunt, ac debitis laudi-
 bus honoribusq; Aretaphilæ persolutis ad suppli-
 cium de tyranno sumendum animos conuertere. Et
 Caluiam quidem tyranni matrem uiuentem crema-
 uerunt. Leandrum uero culco insulū in mare pro-
 iccere. Demum Reip. instituendæ intenti Arctaphi-
 lam ut unā cum ciuitatis optimatibus Rempu. gu-
 bernandam capefferet hortabantur. Quæ tanquam
 in dubio difficilīq; certamine utq; ad præmiorum
 distributionem uersata ubi liberam ciuitatem suiq;
 iuris factam conspexit, in sacrarum uirginum do-
 mum secedens, negotiorum omnium ac ciuiliū re-
 rum cura posthabita, quod reliquum fuit uitæ inter
 amicas sociasq; mulieres placide tranquilleq; per-
 egit.

C A M M A.

XIX.

Galatæ duo quidam fuere Sinatus & Synorix,
 cum potentia apud suos clari, tum familiaritate in-
 ter se & generis propinquitate coniuncti. E quibus
 Sinatus uxorem duxit uirginem nomine Cammam
 corporis forma & pulchritudine clarā. Neq; enim
 solum uirtutibus quæ à muliere exiguntur, modestia
 & erga uirum obseruantia, sed prudentia quoq; &
 ingenius

Ingenua quadam animi magnitudine excellbat. Humanitas præterea, atq; erga inferiores precipua comitas amabilem gratamq; omnibus ipsam reddebant. Accedebat ad hæc non parui apud eas gentes habitum ornamentum, Dianæ sacratam esse, quæ apud Galatas religiosissime colitur, cuius festis sacrisq; celebrandis tanta obseruantia & cultus magnificentia præerat, ut omnes in sui admirationem conuerteret. Huius igitur captus amore Synorix cui neq; precibus ipsam flectere, neq; ulla vi cogere uiuente Sinato posse animaduerneret, scelestissimum facinus ausus dolo Sinatum interemit. Nec ita multo post missis ad Cammam nuncijs in Dianæ templo degentem connubium eius petebat, quæ non humiliter aut abiecto animo indignam uiri mortem ferens, diligentissime quoniam pacto de Synorige supplicium sumeret obseruabat. Qui maiore in dies studio petitionem urgens rationes haud multum à ueritate alienas afferebat, neq; genere aut alia quapiãre Sinato inferiorem sese esse prædicans, perpetratæ uero cædis non odium aut auaritiã aut aliam omnia causam præter nimium amorem Cammæ fuisse testabatur, cui facile ueniam ab ea tribui censebat oportere. Cum iugiter Camma fatigaretur,

primo non admodum asperere aut inhumaniter petē-
 tibus aduersata, paulatim deinde mollescere ac uer-
 bis animum flecti simulauit, cum præsertim affines
 amiciq; omnes Synorigis gratia commoti, eius uo-
 luntati ut acquiesceret hortarentur, uim quoq; ad
 extremum allaturum illum minitantes. Quibus tot
 rebustandem Camma permota Synorigem ad se in
 templum uocari iubet quasi Deam huius auctorem
 connubij factura, uenientem deinde benigne atque
 humaniter excipiens ad aram perduxit, & phialam
 tanquam Deæ libamen tenens ipsa primo partem
 ebibit, reliquum deinde Synorigi bibendum porre-
 xit. erat autem uenenatum mulsum quod phiala cō-
 tinebatur. Idq; postquam ebibisse illum animaduera-
 tit, clara uoce exclamans, & Deæ simulacrum ue-
 nerata, Te inquit Dearum præclarissima obtestor
 me huius tantum dici gratia Sinato superstitem ha-
 ænus fuisse. Quid enim illo mortuo tanti temporis
 usus asserre poterat præter huiusce ultionis spem
 cuius iam compos tuo numine effecta libēs uolensq;
 ad uirum descendo. Tibi uero omnium scelestissime
 sepulchrum pro thalamo, & pro nuptijs sinus ami-
 ci familiaresq; parabunt. Ea cum Synorix audisset,
 & iam uisceribus inherēs uenenum sentiret, primo
 quidem

CLARIS MULIERIBVS.

345

quidem currum conscēdit agitatione atq; concussu uenenum ē corpore depulsurum existimans, uerum ibi diutius consistere ob dolorem non potens lectica se circumferri iussit, neq; ita multo post ē uita migravit. At Camma magnam noctis partem cōtra ueneni uim reluctata, ubi defunctum Synorigem audiuit, prompto atq; alacri animo decessit.

STRATONICA.

XX.

Præbuit insuper Galatia Stratonicam Deiotari, & Chiomaram Ortiagontis uxores memoratu sane dignas mulieres. Quarum Stratonica cum se filijs qui uiro succederēt carere, idq; nō uiri sed sui uitio euenire animaduerneret, persuasit uiro ut ex quacumq; posset muliere procreatos filios sibi supponeret. Tum Deiotarus mulieris prudentiam admiratus, eius consilijs obtemperare non recusauit. Ipsa igitur ex ancillis uirginem præstanti forma Electram nomine deligens, ut Deiotaro coniungeretur effecit, atq; ex ea progenitos filios suscipiēs tāquā legitimos ingenue liberaliterq; summa cum beneuolentia educauit.

CHIOMARA.

XXI.

Ex eadem quoq; Galatia & Chiomara orta est Ortiagontis uxor, per id temporis capta quo Ro-

mani Galatas qui in Asia sunt bello superauere. Hæc
 tribunus quidam in diuidenda præda sortitus, ut ple-
 runq; militarium hominum fert consuetudo, uitia-
 uit. Is erat cum propensus ad libidinem, tum utro
 pecunie auidissimus, ut facile auaritia libidinem su-
 peraret. Igitur cum Chiomarae affines multum auri
 pro ipsa redimenda pollicerentur, Tribunus dili-
 gentissime mulierem obseruabat. Forte autem flu-
 uiius locum in quo Chiomarae cognati habitabāt, et
 Romanorum castra medius interfluebat. hunc post-
 quam illi promissum redemptionis præmium affe-
 rentes trāsgressi sunt, iamq; ea recepta domum re-
 mearent, ipsa seruorum cuidam iubet ut Romanum
 quicam salutandi gratia usq; ad fluuium prosequen-
 batur, interficeret. Cumq; eius mandatis seruus ob-
 temperans captata opportunitate tribunum occi-
 disse, ipsa defectum à cadauere caput proprijs ue-
 stibus inuoluens unā cū suis domum remeauit, utq;
 primum in uiri conspectum peruenit, laxato sinu
 caput quod gestabat ante illius pedes effudit. Cumq;
 ille rei nouitate ac magnitudine percussus mulierem
 interrogaret, num fidem seruare præclarum arbi-
 traretur? Sane inquit illa. uerum hoc longe ut opi-
 nor præclarus est, unum duntaxat ex his qui me-

cum

cum cōcubuerint uiuere. Hoc se Polybius cum Sardis uersaretur multorum sermonibus celebratū audisse testatur, mulieris constantiam atq; prudentiā admirans. Sed aliud quoq; eadem prouincia scribēdi præstat argumentum. Nam cum Mithridates ad L. X. ex Galatarum optimatibus simulata amicitie causa Pergamum accersisset, asperere deinde superbeq; illos exagitans uehementer eorum contra se animos irritauit, Regis iniurias haudquaquā æquo animo tolerantium. Erat inter Galatas Toreдорax uir & procerus robustoq; corpore, & animi audacia ac fortitudine præstans, negotiū concedentibus reliquis susceperat ut Mithridatem ex gymnasio ubi iuri dicendo consistere consueuerat, abreptum in fossam quæ non procul inde aberat præcipitaret. Forte eo die cum Mithridates ad gymnasium uenire nollet, Galatas domum ad se uenire iubet, eos Toreдорax hortatur ut cum in unum congressi fuerint omnes impetu facto regem trucident. Verum id consilium Mithridatem minime latuit, cum ex eorum numero quidam rem omnem ad regem detulisset. Quapropter ingenti iracundia percitus rex singulos Galatas singulis licitoribus mactandos tradidit. Nec ita multo post sibi uenit in mentem esse in illo

rum numero adoleſcentem cum nobilitate inſignem
 tum forma & ætatis flore omnium qui apud ſe eſſent
 præſantiſſimum. Eius igitur miſeratione commo-
 tus ægre admodum ferebat quòd ipſum quoq; iuſſiſ-
 ſet interfici. Et quanquam de eo iam ſumptum ſup-
 plicium arbitrabatur, aliquos tamen dimiſit, qui ſi
 uiuentem adhuc naſti eſſent, cum morti ſubtraherent.
 Huic Vepolitano nomē erat, & caſu quodam
 euenerat, ut is quando comprehenſus fuit egregiam
 ueſtem miroq; opere elaboratam indutus eſſet. Hæc
 igitur puram atq; incruentam licetor habere cupiens,
 cum in ſpoliando iuene eſſet occupatus nuncios
 procul à rege miſſos effuſo curſu ad ſe uenientes,
 & nomine Vepolitanum appellantes eſt conſpici-
 tus. Itaq; quæ pluribus exitij cauſa ſolet eſſe
 auaritia, Vepolitano inſperatâ ſalutem attulit. In-
 ter hæc Toredorax occiſus regis iuſſu inhumatus
 iacebat, neq; ad eum ſepeliendum amicorum quiſ-
 quam audebat accedere. uerum Pergamena mulier
 quam ob eximiam pulchritudinem Toredorax ad-
 mauerat, ſummum diſcrimen ſubire auſa, acceptum
 corpus & quibuſcunq; poterat ornamentis deco-
 ratum ſepelire parabat. Quod ubi regij cuſtodes ani-
 maduertere, comprehenſam mulierem ad regē ad-
 ducunt,

ducunt, qui eius pulchritudine nonnihil commotus
 eiusq; simplicitatem ac fidem admirans, ubi amorē
 huius rei causam esse comperit, eam omni reatu ab-
 soluens incolumem abire iussit, eidemq; amati cor-
 pus ad sepulturam concedens uestes aliosq; funere
 dignos ornatus ex propria suppellectile largitus est.

TIMOCLIA.

XXII.

Theagenes Thebanus eadem cū Epaminonda et
 Pelopida cæterisq; optimatibus sentiens de Rep. in
 ea pugna qua pro communibus Græciæ fortunis
 apud Cheroneam pugnatum est cecidit, cum iam
 hostilem aciem quæ contra se steterat, profligatam
 uictor insequeretur. Is præcipuum quempiam ex ho-
 stibus persequens, cum ille quonam usq; nos tandem
 persequeris clamitaret? Macedoniam usq; respon-
 dit. Huic mortuo soror superstes relicta fratris uir-
 tutem et propinquitatem egregijs operibus est te-
 stata, quamquam uirtute alibi haud multum uti li-
 cuit, quam ut communes calamitates æquo animo
 toleraret. Nam postquam Thebis potitus est Ale-
 xander, milites per omnem urbem prædabundi dis-
 currentes alius altam ut cuiq; sors obtulerat partem
 diripiebat, forte cuenit ut Timocliæ domum uir-
 quidam impius atq; inhumanus Thracum equitum

praefectus occuparet, qui regi & nomine & genere
 conueniens, moribus ab eodem uehementer disside-
 bat. Is Timocliae neq; genus neq; anteaetate uita pu-
 dicitiam ueritus, ubi coenatus multo se uino ingur-
 gitauit, Timocliam secum dormitum accersiri iubet
 neq; illata iniuria contentus, inter loquendum dili-
 gentissime nunquid auri aut argenti desodisset aut
 usquam oculuisset sciscitabatur, ac partim mimita-
 do partim uxoris loco eam se habiturum pollicedo
 quod cupiebat extorquere conabatur. Illa uero ut
 erat ingenio prompta, oblatam ab aduersario occa-
 sionem libenter arripiens, Vtinam inquit mori po-
 tius quam uiuere mihi ante hanc noctem contigisset,
 corpus enim ab omni contumelia intactum inuola-
 tumq; seruassem. uerum te unum tutorem dominiū
 urū ubi ita dijs uisum est habitura, quae tua iam sunt
 amplius te celare non debeo. Mihi enim iam nihil
 aliud quam quod tibi libuerit accidere posse conspi-
 cio, quo pacto igitur se res habeat accipe. Ego cum
 multum haberem celati argenti, mundū quoq; mu-
 liebrem maximi precij, auri quoq; signati non pa-
 rum, ubi urbem iam propemodum captam animad-
 uerti omnia proieci, uel ut uerius loquar in puteo
 aqua carente deposui, idq; pauci admodum nouere.

Est enim

CLARIS MULIERIBVS.

378

Est enim puteus operculo quodam desuper tectus,
 & multis undiq; circumseptus uepribus. Tu igitur
 illa sumens fortunatissimus euades, mihi uero eadem
 illa pristinae fortunae & domestici splendoris testi-
 monium afferent. Ea cum Macedo audisset, quoad
 illucesceret dies expectare non ualuit, & Timocliae
 se ad monstratum locum deducere, atq; horti aditu
 nequis eo pertuenire possit claudere iubet. Ipse post
 haec interiore duntaxat tunica indutus descendit in
 puteum malo genio & illatae in Timocliam iniuriae
 ultricibus eo ducentibus. Nam postquam illum
 iam ad fundum putei descendisse Timoclia animadu-
 uertit, multos & ipsa proprijs manibus lapides in
 puteum deuoluens, plures etiam ancillas eodem de-
 ijcere iubens, uirum tandem nequicquam auxilia
 implorantem, lapidibus obrutum interemit. Ea res
 postquam Macedonibus comperta est, detracto ex
 puteo cadauere, cum iam rex per praecone[m] edixisset
 nequis Thebanum ciue[m] auderet occidere, com-
 prehensam Timocliam ad regem ducunt perpetratae
 ab ea caedis accusationem deferentes. Qui cum ex
 uultu atq; statura corporis tum & incessus & mo-
 rum grauitate generosam quandam in ipsa dignita-
 tem contempletur, primum quatenam esset interro-

gavit. Ad quem ipsa constanter atq; interrito uultu respondens. Mibi inquit Theagenes frater fuit, qui imperator in Chæronia contra uos pro communi Græcorum salute pugnans occubuit, ne nos ea quibus nunc premimur mala sustineremus. Ego uero postquam nostro genere indigna pati sum coacta, nequaquam iam mortem abnuo. mihi enim mori longe melius est, quàm noctem præteritæ similem nisi tu prohibeas experiri. His auditis adstantium pleriq; lachrymas continere non potuerunt. At Alexander non se quidem miserari tali animo præditam mulieren inquit, sed magis uirtutem ac prudentiam admirari, principibus militiæ edixit, ut cauerent nequa post hac ingenue domui afferretur contumelia. Timocliam uero atq; omnes generis propinquitate sibi coniunctos incolumes, atq; ab omni clade intactos seruari præcepit.

ERYXONA.

XXIII.

Batti cognomento Eudæmonis filius fuit Arcestilaus uir moribus haudquaquam patri similis. Nam uiuo etiam parente cum pinnas & propugnacula quædam circa domum suam ædificare cœpisset, à patre prohibitus ac insuper talento multatus est. Is itaq; post patris mortem cum & suapte natura ferox esset, &

esset, & Learcho scelestimo atq; audacissimo uiro familiariter uteretur, ex rege sese in tyrannum permutauit. Verum Learchus insidias tyrannidi machinatus, optimum queng; Cyrenensium ciuium aut morte aut exilio damnabat, eius rei culpam omnem in Arcesilaum transferens. Tandem cum in lætalem morbum Arcesilaus incidisset, Learchus maritimo echino in potione tradito, ipsum ad mortem compulit. Ipse uero tyrannide occupata eam Arcesilai filio seruare distabat. Verum puer & quia pede altero claudicaret, & ob ætatis etiam imbecillitatē non magni sane à ciuibus existimabatur. Igitur studium omne in adolescentis matrem uertentes, summa charitate beneuolentiāq; ipsam colebant. quæ cum prudentia & amore erga uirum præcipuo haberetur, tum affinium clientumq; multitudine non paruas in ciuitate uires habebat. Quibus de causis permotus Learchus eius coniugium exposcens filiū Battum in adoptionē si sibi nupsisset, assumere pollicebatur, successorem post suam mortem in regno futurum. At Eryxona, id enim mulieri nomen erat, quasi & ipse coniugium exoptaret, fratres quid sibi esset agendum consulere uelle dixit, eumq; ipsum adhortata est, ut rem cum fratribus communicaret.

illi igitur dedita opera rem quàm maxime in lon-
 gum protrahentes, quod animo facere destinauerat
 preparabant. Inter hæc Eryxona missa ad Lear-
 chum ancillula nunciat fratres neq; connubio mul-
 tum aduersari, neq; eidem palam assentiri, quod si
 forte mutuo colloquēdi facultas detur, fore ut cum
 non ultra iam obfistere possint, facile ac libenter as-
 sentiantur. Igitur optimum sibi uideri, ut ipse noctu
 quando cunq; placuerit ad se ueniat, principio
 namq; peracto reliqua prospere successura existi-
 mare. Erant hæc Learcho uehementer grata, cumq;
 mulieris amore flagraret, se ubi illa iusserit uentu-
 rum pollicetur. Atq; hæc omnia Polyarcho qui in-
 ter fratres eius maior erat auctore mulier faciebat.
 Igitur statuto simul congregiendi tempore Polyar-
 chus adolescentes duos gladijs armatos in sororis cu-
 biculo clanculum statuit, quorum parens non mul-
 to antea fuerat à Learcho interfectus. Inde ibi Le-
 archus uocante Eryxona domum sine custodibus ul-
 lis ingressus est, adolescentes impetu facto multis
 confossum uulneribus interfecere, & cadauer per se-
 nestras domus eicientes Battum regijs insignibus
 ornatum ad populum produxere, coq; in paterno
 regno constituto pristinam Reip. formam Polyar-
 chus

chus Cyrenæis ciuibus reddidit. Erant per eam tem-
pora Cyrenis milites permulti ab Amaside Aegy-
ptiorum rege missi, quorum fide atq; opera pluri-
mum Learchus utebatur, magnumq; per eos timo-
rem ciuibus incusserat. hi gestæ rei nuncio ad Ama-
sim misso grauer Polyarchum accusabant. Qua-
propter commotus Amasis bellum repete Cyrenæis
meditabatur, uerum ob matris mortem occupatus,
dum iustas illi exequias celebrat, bellum paulisper
differre coactus est. Interea legatos ad Polyarchum
mittit, quo animo in eum rex esset nunciantes. Quo-
rum uerbis commotus Polyarchus purgatum sese ad
Amasidem statuit proficisci. Eryxona quoq; nun-
quam illam deserturam asserens, atq; omne secum
discrimen subire uolens, comitem fratri itineris ad-
dit. Tum eorum mater Critola quanquam etate iam
grauis esset, quod utrunq; miro amore diligeret, si-
mul et ipsa itineris laborem suscepit. Erat magna
mulieris eius apud omnes dignitas atq; existimatio,
cum propter egregias uirtutes suas, tum quod Battus
qui filix cognominatus est, soror extiterat. Hi post-
quam in Aegyptum peruenere, omnes perpetratum
ab eis facinus admirabantur. Amasis uero præcipue
fortitudinem atque prudentiam Eryxonæ contem-

platus magnis ornatos muneribus & regia libera-
litate ac magnificentia prosequutus Cyrenas redire
permisit.

XENOCRITA.

XXIII.

Aristode-
mus Battus

Nec minus profectio laudis meruisse uidetur quæ
à Cum ea Xenocrita aduersus Aristodemum tyran-
num gesta sunt. quem nonnulli ob delicias Battum id
est mollem cognominatum arbitantes procul à rei
ueritate discedunt. mollis enim apud Barbaros co-
gnomentum accepit, quod apud eos impubrem de-
signat, eo quod admodum adolescens unà cum æqua-
libus comatis adhuc in bello aduersus Barbaros ge-
sto præcipue claruit. nec tantum audacia & animi
uigore in pugnando quantum prudentia consilioq;
excellere uisus est. Itaq; cum ciues omnes in admira-
tionem sui conuertisset, magnam est apud illos au-
toritatem consequutus, & ab iisdem cum exercitu
missus ut Romanis ferret auxilium, quibus Tyrre-
ni per id temporis ut Tarquinius Superbum in re-
gnum restituerem bellum intulerant. Ea cum diutur-
nior militia fuisset, haud facile dici potest quantum
gratiæ apud eos qui secum militabant sibi compa-
rauerit. Igitur ubi satis eos conciliaffe existimauit,
persuadet ut senatus auctoritate deiecta optimates
ac po-

ac potentiores omnes ex urbe pellerent, quibus tandem perpetratis non magno labore ciuitatis tyrannidem occupauit. Erat is libidine in mulieres atque etiam ingenuos pueros supra quam dici potest corruptissimus. Fertur enim masculos quidem adulescentes in mulierum morem comatos et auro ceteroque mundo muliebri instructos apud se habere consueuisse, mulieres uero et tonderi capita, et epheborum chlamydes, et breuissimas gestare tunicas congebat. Earumque multis cum deditus esset, unam tamen praeter ceteris amabat Xenocritam, quam exulante patre domi relictam nullis neque nuncijs neque uerbis antea tentatam repente ad se deduci iubet, magni ipsam muneris loco habituram existimans si apud eum quocumque modo uersari posset. Verum haec ingenuum puellae animum haudquaquam fregerunt, grauiterque ferebat, quod insponsata indotataque apud illum pro pellice uersaretur. non minus praeterea quam qui tyranno insensissimi erant patriae libertatem exoptabat. Forte euenit ut per id temporis Aristodemus opus arduum sane maximeque laboris, uerum nullius usus aut commoditatis futurum aggrederetur, ingenti enim fossa cum eorum agrum circumdare statuit, quod non utilitatis cue-

iussquam, ut diximus, aut necessitatis gratia excogitarat, sed ut assiduo labore fatigatis ciuibus nullius otij aut cessationis occasionem daret. erat enim singulis certa in mensura agri spatium definitum, quod effodere, atq; indigestam humum asportare cogebantur. Consueuerat autē Xenocrita quandocunq; domo abesset Aristodemus, uelato capite in secretiorem domus partem secedere. Talia igitur facientem adolescentium aliqui ex his qui simul uersabantur, per iocum interrogarunt, cur unum duntaxat Aristodemum tantopere coleret, ut alios ne colloquio quidem dignaretur. Quibus illa serio non ioco respondens inquit, quia solus ex Cumæis Aristodemus uir est. Hoc dictum animos omnium qui audierant pupugit, generosiores uero ad libertatis curā recuperandæ erexit. Fertur quoq; Xenocritam id contemplatam grauter ingemiscientem subiecisse, quā malle[m] et ipsa cum patre simul terram effodere atq; asportare, quā in huiusmodi delitijs summaq; potētia apud Aristodemum uersari. Quæ res magnopere coniatorū animos confirmauit, quorum princeps Thymocles erat. Igitur Xenocrita in regiam aditum præbente, inermem atq; omni custodia uacuum tyrannum aggressi nullo prohibente interfecerunt.

interfecerunt. Ita duplici mulieris uirtute Cum eorum ciuitas libertatem accepit. Nam & prima eius recuperandæ curam cogitationemq; iniecit, & ad opus perpetrandum contulit auxilium. Cumq; Cumæi ciues maximos honores afferre Xenocritæ pararent, illa omnibus neglectis unum duntaxat ab eis postulauit, ut sibi Aristodemi corpus liceret sepelire. Quo facile perlibenterq; cōcesso, ciues sacerdotem Cereris ipsam constituere, non minus deæ sacerdotem, quàm mulieri sacerdotij honorem gratum futurum arbitrantes.

PYTHEI VXOR.

XXV.

Pythæi quoq; uxorem quæ Xerxis temporibus elaruit, prudentia probitateq; insignem fuisse perhibent. Eius uir Pytheus aurifodina inuenta cupide nimis ac superflua quadã curiositate eiusmodi operi intentus omnes in eo ciues occupatos habebat. cū alijs ad fodiendum uteretur, alios constando purgandog; fatigaret, quosdam uero ei quod iam paratum esset custodiendo præficeret. Omnibus igitur circa auri comparationem occupatis, cum aliud nihil agere possent, multiq; ob laboris magnitudinē perirent, cuncti uero tam multum in ea re studium improbarēt, mulieres facto agmine ad Pythæi uxo-

rem uenerunt orantes ut huic malo aliquod reme-
dium imponeret. Ipsa mulieres benigne alloquitur
discedere ac bono animo esse iubet. Inde fabris qui-
bus ciuitas ob auri multitudinem abundabat adhi-
bitis, aureos panes atq; omnis generis cibaria ex au-
ro fabrefieri mandauit, & ea praecipue quibus Py-
theum delectari cognouerat. His diligenter studio-
seq; confectis Pytheus qui dies aliquot ab urbe ab-
fuerat, domum redijt. Venienti itaq; & parari coe-
nam postulanti, mulier auream mensam afferri ius-
sit, in qua nihil quod esui esset appositum erat, sed
omnia ex auro, ut antea diximus, fabrefacta. Ac
primo quidem aspectu gauisus est Pytheus mira arte
singula elaborata conspiciens, inde aspectu iam ab-
de satiatu quicquam cibi afferri praecipiebat. uerũ
mulier cuncta quae postulasset ex auro composita
iubeat apponi. Cumq; ille iracundia percitus esu-
rire se uociferaretur, neq; se aurum per id temporis
amplius exposcere, Tu uero, inquit mulier, nullius
rei praeter hanc unam habendae facultatem praebes,
omnis enim uirorum cura omnisq; ars tuo iussu in
parando auro uersatur, ut nemo iam agros colat,
omnisq; serendi, plantandi, ac nutriendi arbores
diligentia perijt, dum in his fodiendis ac perqui-
rendis

rendis quæ minime usui esse possunt, tuo iussu omnes sunt occupati, nec pauci etiã eiusdem rei causa moriantur. Hæc oratione non mediocriter commotus, Pytheus fodiendi negotium haudquaquam penitus omittens, quintam duntaxat cuiusdam partem in opere continuit, reliquos cum agricultura tum cæteris artibus operam dare præcepit. Post hæc cùm Xerxes in Græciam transire pararet, Pytheus egregie instructũ exercitum mittens petebat à Rege, ut ex pluribus quos habebat filijs, uni saltem uacationem militiæ concederet, qui eius sustentare senectutem, & quæ domi agenda essent administrare posset. Verum indignatione atque iracundia percitus Xerxes, filium quem domi remanere petierat Pytheus, interfectum ac membratim concisum per castra iussit circumferri, & reliquos secum proficisci coegit. Quam obrem dolore cõfectus Pytheus, quod plerisq; timidis & insanis euenire consuevit, cum & mortem formidaret, & uitæ satietate atq; odio teneretur, ut neq; iam ultra uiuere uellet, nec tamen uitam auderet abijcere, miseram sane delegit uiuendi rationem. Erat in ciuitate tumultus ingens, à quo non procul fluuius, quem Pythopolitam incolæ appellant, præterfluebat. in eo cum Pytheus monu-

162 PLVT. DE CLA. MVLIER.
mentum edificasset, fluij cursum ita ut tumuli ra-
dices attingeret deriuauit, quibus peractis ipse mo-
numentum ingressus, curaq; omni & gubernatio-
ne ciuitatis penes uxorem relicta, eidem ne quis mo-
numentum ingrederetur cauere præcepit, utq; sin-
gulis diebus paratam cœnam ad monumenti ostium
poni curaret, quoad priorem intra monumentum
protractam conspexisset. quòd si illam eodem loco
positam offenderet, tunc se iam mortuum arbitra-
retur. Et is quidem eo pacto quod uita reli-
quum fuit miserabiliter duxit. mulier
uero egregie admodum regni cura
suscepta malorum finem ci-
uibus suis imposuit.

PLVTARCHI CHAERONEI
DE CLARIS MVLIERIBVS,
FINIS.

MAGVNTIAE EXCVDEBAT IO.
ANNES SCHOEFFER MENSE
IVLIO. POST NATVM
CHRISTVM ANNO
M. D. XXX.

OCN 1312274952

LOCUTIAE EXCEDEBAT IO
ANNE SCHORRER MENSE
TUM POST NATAM
CHRISTVM ANNO
M. D. LXXV.

